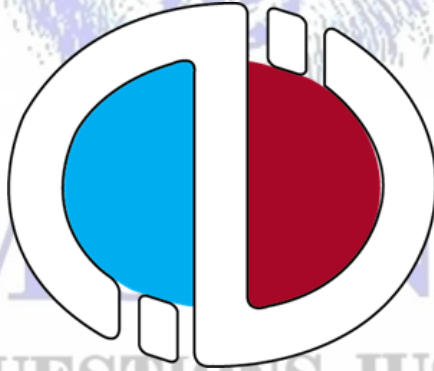

SOSİAL SOSYOLOJİYE GİRİŞ

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW

**ÜNİTE ÖZETLERİ
ÜNİTE SORULARI
ARA SINAV-FİNAL
DENEME SORULARI
ONLINE DÖNEM**

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

“DERS GEÇMENİN EN KOLAY YOLU”

ÜNİTE 1: TOPLUM, BİLİM VE YÖNTEM

SOSYOLOJİK DÜŞÜNME VE SOSYOLOJİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Sosyolojik bakış açısı, yaşadığımız olayların aslında daha geniş olguların yansıması olduğunun bilincidir. Bu çerçevede sosyolojik düşünme de, olgu ve olaylara şimdiye kadar düşündüğümüzde farklı bir şekilde düşünme olmaktadır. Sosyoloji de yaşamın görünüşte bildik olan yanlarının nasıl başka bir gözle görülebileceğini ve yorumlanabileceğini gösterir. Bu farklı bakış, var olan bakışın yanlış veya düzeltilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda fizik, kimya gibi bilim dalları, anlaşılacak için o alanlarda uzmanlaşmayı gerektirir de sosyolojinin çalışma alanı, sıradan insanların günlük yaşamlarındaki deneyimlerinden oluşur ve bu nedenle herkesçe sağduyuya dayalı bir bilgi birikimi oluşturabilir. Bu durumda sosyolojiyi gündelik hayata ilişkin bilgiden ayıran farklar önem kazanmakta ve bu farklar şunlardır: Sistemli gözlemlere dayanma ve sorumlu konuşma; yargı oluşturmak için materyalin çıkarıldığı alanın büyüklüğü; insan gerçekliğine anlam verme biçimi; bildik olanı bilmedikleştirme.

Kavramsal olarak sosyoloji, toplumun, toplumsal etkileşimin, bireyle toplum arasındaki ilişkinin, toplumsal kurumların yapılarının ve birbirleriyle ilişkilerinin bilimsel olarak incelenmesidir. Sosyoloji bu bağlamda toplumu anlamaya çalışan bir bilim dalıdır. Toplum ise sosyolojinin en temel kavramı olup belirli bir kültürü ve bir takım toplumsal kurumları paylaşan insanlar arasındaki ilişkilerden meydana gelir. Toplum, sadece bir bireyler toplamı değildir. Niteliklerine bağlı olarak farklı toplum tipleri bulunur. Ancak toplumun veya bireylerin her davranışı toplumsal davranış değildir, ancak geçmişte, şu anda veya gelecekte meydana gelmesi muhtemel davranışlara yönelik olan davranışlar toplumsal davranışlardır çünkü başkalarının davranışlarına yöneliktirler. Toplumsal yaşamı oluşturan ve toplumları birbirlerinden farklılaştıran ilişkiler toplumsal yapıdır. Toplumsal normlar tarafından sürekli tekrarlanan, onaylanan, sürdürülen, toplumun yerleşik görünümünü yansıtan ve toplumsal olarak örgütlenmiş olan toplumsal davranış kalıpları ise toplumsal kurumdur. Toplumsal gerçeklik veya toplumsal olgular ise toplum tarafından kolektif biçimde geliştirilen, bireyin dışında ve kaçınılmaz olan ve bireyi sınırlandıran kural ve pratiklerden çıkarılan davranış biçimleridir. Olgular, gerçeği yansıtan saptamalardır. Toplumun yapı taşları olup belirli beklentileri paylaşarak etkileşimde olan insan toplulukları toplumsa gruplardır. Bireylerin toplum içerisinde bulundukları yerlere verdikleri isim, statüdür ve birey, kendi kimliği ve kişisel özellikleri hakkında büyük oranda başkalarının toplumda kendini nasıl tanımladığına göre bunu dayandırır. Bireylerin kendilerini nasıl algıladıkları ise benlikleri olmaktadır. Her birey, onu başkalarına bağlayan davranışlar ve beklentiler içerisinde bulunduğundan bu davranışlar onun toplumsal rolü olmaktadır. Toplumdaki davranışlar yargılanırken ise bir toplumun veya sosyal grubun ortak olarak paylaştığı önemli görülen idealler, yani değerler çerçevesinde yargılanır. Bu idealin oluşturulabilmesi ise ödül ve ceza sistemleri ile yaptırımı sağlanan kuralları sistemleri olan normlara bağlıdır ve

normlara uyulması da bu yaptırımlarla sağlanır. Sonuç olarak bireylerin, üyesi oldukları topluma ait değer, tutum, bilgi, beceri ve o toplumun kültürünü öğrendikleri etkileşim süreci toplumsallaşma olmaktadır.

BİLİM OLARAK SOSYOLOJİNİN DOĞUŞU

Sosyoloji, bilim olarak yaklaşık 200 yıl önce ortaya çıkmıştır ancak insan davranışını şekillendiren toplumsal etkenlerin incelenmesi Antik Yunan'a dayanmaktadır. Topluma ilişkin temel soruların sorulması ise 19. YY düşünürlerince gerçekleştirilmiştir. Toplumsal yapıdaki düzenliliklerin doğadaki düzenlilikler gibi ortaya konabileceği fikri ve büyük toplumsal dönüşümlerin oluşturduğu sorular, bilimsel yöntemi toplum incelemelerine uygulanması ve sosyoloji dalını ortaya çıkarmıştır. Auguste Comte, toplum incelemesini sosyoloji olarak adlandıran ilk düşünürdür.

Sosyolojinin konuları sıklıkla tarih ile örtüşür, ancak tarihçiler olay ve olguları belirli bir dönemde incelerken sosyologlar çok sayıda benzer olguyu inceleyerek sıranabilecek genellemeler geliştirirler. Bu bağlamda sosyoloji, hem bir bilim, hem de sosyal bilimlerin bir disiplindir.

BİLİM VE YÖNTEM

Bilim, insanların doğal ve sosyal çevreyi tanıma, olaylar arasındaki ilişkileri kavrama yolundaki sistemli çabaları ve bu çaba sonucunda elde ettikleri bilgi kümesidir. Bilimin iki temel ögesi bilgi ve yöntemdir. Bilimin amacı, konusunu oluşturan olguları gözleme dayanarak kavramak, betimlemek, sınıflandırmak; bu olgular arasında nedensellik ilişkileri kurmak ve bu ilişkileri gözlem yoluyla sınavıp doğrularak açıklamak; ve son olarak doğruluğu ispatlanmış ilişkileri genellemeler, yasalar ve teoriler haline getirerek gelecekle ilgili çıkarımlarda ve tahminlerde bulunmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda bilimsel bilgi üretebilmek, bilimsel yöntem ve bilimsel araştırma sürecinin uygulanmasına bağlıdır. Bilimsel yöntemle araştırma gerçekleştirmenin aşamaları şunlardır:

1. Araştırma konusunun seçilmesi ve araştırma probleminin belirlenmesi
 2. Araştırma için uygun araştırma tipi, yöntem ve tekniklerin seçilmesi
 3. Araştırmanın evreninin belirlenmesi ve örneklem seçimi
 4. Ölçüm aracı geliştirme
 5. Veri toplama
 6. Veri analizi
 7. Bulguların yorumlanması ve rapor yazımı
- Bilim dünyasında her zaman her şeyi bilimsel olarak inceleyemediğimiz için araştırılan konu araştırma evreni, bu evrenden seçilen ve verilerin toplanacağı grubu oluşturan gruba örneklem adı verilir.

Bilimlerin temel sınıflandırmasında bilim, öncelikle matematik bilimler ve pozitif bilimler olarak ikiye ayrılır. Matematik bilimlerin altında matematik ve mantık, pozitif bilimlerin altında ise doğa bilimleri ve sosyal bilimler yer alır. Matematik bilimlerde kesinlik, mantık ve tutarlılık aranır ve gerçekte yeni bilgi üretmek yerine ön kabullere dayanarak genel bilgilerden özel bilgiler türeten bir bilgi sistemi bulunur. Pozitif bilimler ise gözlenebilir ve deneysel bir konuya sahip olan, bu konularda çıkarım yapıp yeni

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

bilgiler ortaya koyan yaratıcı bilimlerdir. Bu özellikleri sayesinde gözlem yoluyla genellemelere ulaşabilirler. Sosyal bilimlerdeki temel yöntemsel yaklaşımlar pozitivist, yorumlayıcı, eleştirel, feminist ve postmodern yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar, araştırmacıların yöntemlerini belirlemede önemli ölçüde etkilidir. Araştırma tekniği ise araştırmanın amaçlarına ulaşmak için kullanılan araçlardır. Temel olarak pozitivist, yorumlayıcı ve eleştirel yaklaşımlar sosyal bilimlerde yaygındır. Aralarında önemli farklar olmakla birlikte bu yaklaşımların hepsi ampirik, sistematik ve teoriktir.

Bilimsel bilgi üretiminde kullanılan iki temel araştırma yöntemi bulunur: nicel araştırma yöntemi ve nitel araştırma yöntemi. Nicel yöntemle yürütülen araştırmalar, araştırmanın başında oluşturulmuş olan hipotezleri sınamak amacıyla geniş çaplı örneklemelerden nicel veriler toplayan, bu verileri istatistiksel olarak çözümleyen ve bulgularını genelleme amacı taşıyan araştırmalardır. Hipotez, araştırmada incelenen değişkenler arasında olduğu varsayılan ilişkinin sınanabilir ifadesidir. Bu süreçte tımdengelim ilkesi doğrultusunda teori ve hipotezler, ölçülebilir değişkenler halinde kavramlaştırılır. Ölçüm için veriler toplanır ve veriler istatistiksel yöntemlerle analiz edilir. Değişkenler arasındaki ilişkiler sınanıldığında hipotezler sınanır ve bulgular, araştırma evrenine genellenir. Bu genellemenin yapılabilmesi için araştırmacılar, örneklemi seçerken evreni temsil edebilecek örneklem gruplarıyla çalışırlar. Nicel araştırmaların temel veri toplama teknikleri şunlardır:

- Gözlem
- Anket
- Yapılandırılmış görüşme
- Deney
- Yarı-deney
- Survey

Nitel araştırmalar ise nicel araştırmalardan farklı olarak tümevarım ilkesi doğrultusunda elde edilen veriler üzerinden teori ve hipotez geliştirilir. Bu bağlamda verilerin yorumlanması gerektiğinden yorumlayıcı yaklaşıma dayanan nitel araştırma yönteminde bütün, parçalardan daha fazlasını ifade eder ve toplumsal gerçeklik değişkenlere indirgenemeyecek kadar karmaşık olarak görüldüğü için ölçülebilir değişkenler aranmaktan ziyade farklı veri toplama araçları kullanılır. Aynı sebeple nitel araştırmaların bulguları genellenmeye çalışılmaz ve araştırmaya konu olan veri havuzu daha küçük gruplardan toplanır. Elde edilen veriler ise detaylı, derinlikli ve çeşitliliği yansıtacak şekilde sunulur. Nitel araştırmaların temel veri toplama araçları şunlardır:

- Derinlemesine görüşme
- Odak grup görüşmesi
- Yapılandırılmamış gözlem
- Yarı-yapılandırılmış gözlem
- Yaşam öyküsü
- Örnek olay incelemesi
- Doküman incelemesi

Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanımına yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Bir yandan farklı yaklaşımları nedeniyle bu yöntemlerin felsefi varsayımlarının da farklı olduğu ve bu nedenle

birleştirilemeyecekleri düşünülürken başka bir görüş ise nicel ve nitel yöntemleri bilgi toplamanın iki farklı yolu olarak görüp birleştirilebileceğini ifade etmektedir. Sosyoloji alanında kullanılan yöntemden bağımsız olarak sosyologlar araştırmalarında çeşitli sorular sorup cevaplarını ararlar. Sosyoloji çalışmalarındaki temel soru sınıfları olgusal sorular, karşılaştırma soruları, geliştirme soruları ve teorik sorulardır.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Charles Wright Mills (1916-1962)'e göre sosyolojinin görevi nedir?

CEVAP:

Mills'e göre sosyolojinin görevi, bireylerle içinde yaşadıkları toplum arasındaki ilişkileri anlamaktır. Toplumun bireysel yaşamları nasıl şekillendirdiğinin ortaya konması için sosyolojinin kullanılması gerektiğini savunan Mills, bir bireyin veya grubun anlaşılabilmesi için, bu bireylerin içinde yaşadığı toplumun toplumsal ve tarihsel bağlamı hakkında bilgi sahibi olunması gerektiğini belirtmiştir.

SORU:

Sağduyu ile sosyolojinin insan deneyimlerini ele alışı arasındaki farklar nelerden kaynaklanmaktadır?

CEVAP:

1. Sistemli gözlemlere dayanma ve sorumlu konuşma
2. Yargı oluşturmak için materyalin çıkarıldığı alanın büyüklüğü
3. İnsan gerçekliğine anlam verme biçimi
4. Bildik olanı bilmedikleştirme

SORU:

Sağduyu ile sosyoloji arasındaki istemli gözlemlere dayanma ve sorumlu konuşma farkı nedir?

CEVAP:

Sosyoloji, ampirik bir bilimdir. Bu, sonuçların sistematik gözlemlerin sonucuna dayanması gerektiği anlamına gelir. Sosyologlar araştırma yaparken çeşitli yöntemler kullansalar da sosyolojinin ampirik bir zemine sahip olması, sosyolojik bulguları sağduyudan ayırır (Anderson, 2006:7). Sosyoloji, sağduyudan farklı olarak, bilimin bir vasfı olduğu kabul edilen sorumlu konuşma kurallarına uyar.

SORU:

Sosyoloji ile sağduyu arasındaki "bildik olanı bilmedikleştirme" farkı nedir?

CEVAP:

Gündelik hayatımızda hareketlerimizin çoğu alışlagelmiş ve tekdüze hareketlerdir. Bu hareketleri sorgulama ya da çözümleme gereği duymayız. Bu nedenle sağduyumuzu da sorgulamayız. İnsanlar "her şeyin ve herkesin her zamanki gibi" olduğunu kabul ettikleri sürece sorulacak hiçbir soru yoktur. Alışkanlıklardan kaynaklanan bu aşinalık, sorgulayıcılığın, eleştirinin, değişimin ve yenilik arayışının önünde bir engeldir.

Sosyoloji bu engeli aşarak günlük yaşamı masaya yatırır, bildik gibi görünen konuları inceleyerek, sorgulayarak, eleştirerek bilmedikleştirir.

SORU:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Sosyolojinin tanımı nedir?

CEVAP:

Sosyoloji: Sosyoloji, “insanın toplumsal yaşamının, insan grupları ile toplumlarının bilimsel incelemesi” (Giddens, 2008:38), “modern toplumlarda insan gruplarının ve toplumsal yaşamın sistematik ve planlı olarak çalışılması” (Browne, 1998:1) veya “insan toplumlarının ve toplumu oluşturan gruplardaki insan davranışının bilimsel olarak incelenmesi” (Kornblum ve Smith 2008:4) olarak tanımlanabilir.

SORU:

Toplumsal kurum nedir?

CEVAP:

Toplum: Sosyolojinin en temel kavramı olan toplum, bireylerin toplamı demek değildir. Toplum, belirli bir kültür ve bir takım toplumsal kurumları paylaşan insanlar arasındaki ilişkilerden meydana gelir. Başka bir deyişle toplumu oluşturan şey bireylerden çok bireylerin arasındaki ilişkiler, paylaştıkları değerler ve davranış kalıplarıdır.

SORU:

Toplumsal kurum nedir?

CEVAP:

Toplumsal kurum, toplumsal normlar tarafından sürekli olarak tekrarlanan, onaylanan, sürdürülen, toplumun yerleşik görünümünü yansıtan ve toplumsal olarak örgütlenmiş olan toplumsal davranış kalıplarıdır (Abercrombie vd.2006:200,361; Marshall, 1999:438).

SORU:

Toplumsal olgu nedir?

CEVAP:

Her toplumda, doğa bilimlerinin incelediği olgulardan farklı niteliklerle kendini gösteren olgular vardır. Toplumsal gerçeklik olarak da adlandırılan toplumsal olgu, toplum tarafından kolektif biçimde geliştirilen, bireyin dışında ve kaçınılmaz olan ve bireyi sınırlandıran kural ve pratiklerden çıkarılan davranış biçimleridir (Marshall, 1999:540-1,755).

SORU:

Edinilmiş ve kazanılmış statüyü nasıl örneklendirebilirsiniz?

CEVAP:

Bir bireyin kadın olması edinilmiş (verilmiş) statü, sosyolog olması ise kazanılmış statüdür.

SORU:

Rol nedir?

CEVAP:

Belirli statülere atfedilen davranışlara ilişkin toplumsal beklentilerdir.

SORU:

Sosyolojinin isim babası kimdir?

CEVAP:

Auguste Comte'dir. Auguste Comte, toplumun bilimsel olarak incelenmesini sosyoloji olarak adlandıran ilk düşünürdür ve bu nedenle sosyolojinin isim babası olarak bilinir.

SORU:

Sosyoloji sadece bir bilim midir?

CEVAP:

Bilim disiplini, Bilim dallarının alt kategorilerine verilen addır. Sosyoloji hem bir bilim, hem de sosyal bilimlerin bir disiplindir.

SORU:

Tarih ile sosyoloji arasındaki fark nedir?

CEVAP:

Tarihle sosyoloji arasındaki temel fark tarihçilerin genellikle olguların belirli bir dönemdeki hâlini incelemeleri, sosyologların ise çok sayıda benzer olguya ilişkin dönemlerin incelenmesiyle sınırlanabilecek genellemelerle işe başlamalarıdır (Bottomore, 1977:75).

SORU:

Bilimin tanımı nedir?

CEVAP:

Bilimi çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür:

- “Bilim, doğrudan ve sistematik yoldan elde edilen ve ampirik kanıtları temel alan bilgidir” (Bozkurt, 1999:65).
- “Bilim, gözlenebilir ve deneysel bir konusu olan ve bu konularda çıkarımlar yapma olanağı sağlayan sistemli bilgiler kümesidir” (Sencer ve Sencer 1978:4).
- “Bilim, sistemli ve organize edilmiş bilgiler bütünü ve teknik yöntemdir” (Kaptan, 1973:5).
- “Bilim, hem bilgiyi üreten sistemin hem de bu sistemin ürettiği bilginin adı, yani hem bilgi üretmenin bir yolu hem de bir toplumsal kurumdur” (Neuman, 2000:6).

SORU:

Bilimi diğer bilgilerden ayıran özellikler nelerdir?

CEVAP:

1. Konusunu oluşturan olguları gözleme dayanarak kavramak, betimlemek, sınıflandırmak,
2. Olgular arasında nedensellik ilişkileri kurmak ve bu ilişkileri gözlem yoluyla sınamayı doğrulayarak açıklamak,
3. Doğruluğu ispatlanmış ilişkileri genellemeler, yasalar ve teoriler hâline getirerek gelecekte ilgili çıkarımlarda ve tahminlerde bulunmaktır (Sencer ve Sencer 1978:3).

SORU:

Bilimsel yöntemde dikkat edilmesi gereken nedir?

CEVAP:

“Bilimsel yöntem” olarak adlandırılan süreç, mantıksal pozitivizmin yöntemi olan hipotetik tümdengelim sürecini ifade eder. Hipotetik tümdengelim, önce tümdengelim yoluyla sınanacak hipotezlerin oluşturulduğu, daha sonra ise deney ve gözlem gibi ampirik yollarla bu hipotezlerin sınıandığı yöntemdir. Bununla birlikte, 20. yüzyılda bilimde sadece tek bir yöntemin geçerli olduğu görüşü büyük ölçüde reddedilmektedir.

SORU:

Bilimsel araştırmanın aşamaları nelerdir?

CEVAP:

1. Araştırma konusunun seçilmesi ve araştırma probleminin belirlenmesi
2. Araştırma için uygun araştırma tipi, yöntem ve tekniklerin seçilmesi

3. Araştırmacının evreninin belirlenmesi ve örneklem seçimi
4. Ölçüm aracı geliştirme
5. Veri toplama
6. Veri analizi
7. Bulguların yorumlanması ve rapor yazımı

SORU:

Örneklem nedir?

CEVAP:

Araştırma probleminin cevaplanmasıyla ilgili olan bütün insanlara araştırma evreni, bu evrenden seçilen ve verilerin toplanacağı insanlardan oluşan gruba ise örneklem adı verilir.

SORU:

Hipotetik nedir?

CEVAP:

Hipotetik tümdengelim yolunu kullanarak belirli bir teorik yapı içinde geliştirilmiş hipotezleri sınavan ve insan davranışına ilişkin tahminlerde bulunmayı sağlayacak genel yasaları ortaya koymayı amaçlayan sosyal bilim yaklaşımına pozitivist sosyal bilim adı verilir (Neuman, 2000:516).

SORU:

Sosyoloji araştırmalarında sorulan soru türleri nelerdir?

CEVAP:

Olgusal Soru
Karşılaştırma Sorusu
Gelişimsel Soru
Teorik Soru

ÜNİTE 2: SOSYOLOJİDE TEMEL YAKLAŞIMLAR

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde hemen her çağda toplum ve toplumsal yaşam ile ilgili sosyolojik nitelikte çeşitli düşünceler geliştirilmiştir. Ancak toplumsal yaşamın sosyoloji adı altında bağımsız bir akademik disiplin çerçevesinde ele alınması on dokuzuncu yüzyıla dayanmaktadır.

SOSYOLOJİNİN GELİŞİMİ

On dokuzuncu yüzyıldan günümüze sosyoloji biliminin gelişimine katkıda bulunan pek çok yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar arasında en etkili olanları Marx, Durkheim ve Weber'in yaklaşımları ile büyük ölçüde bu yaklaşımlar üzerinde şekillenen işlevselcilik, Marksizm ve çatışma teorisi ile sembolik etkileşimcilik gibi yaklaşımlar bulunmaktadır. Comte pozitivist yaklaşımı ile sosyoloji bilimini kurdu. Modern sosyolojideki yaklaşımların da her biri klasik dönemdeki sosyoloji yaklaşımlarını modern toplumları analiz edecek şekilde yeniden ele alarak onların yeni kavramlar ve düşüncelerle geliştirilmelerine katkıda bulunmuşlardır.

SAINT-SİMÖN (1760-1825): Fransa'da devrim öncesinde ve sonrasında yani son derece istikrarsız bir dönemde yaşamış olan Saint-Simon'un düşüncelerine, bu dönemin etkileri damgasını vurmuştur. Bu açıdan Saint-Simon Fransız Devrimi sonrasında endüstri toplumu aşamasında ortaya çıkan sorunları analiz etmeye yönelik pozitif bir bilimin gerekliliğini savunur ve çalışmalarına bu yönde

ağırlık verir. Genel olarak modernliği endüstrileşme üzerinden okuyan Saint-Simon'un sosyolojik teorisinin gelişimi üzerinde yaptığı en dikkat çekici katkının ise hem sosyalist hem de muhafazakâr bakış açılarını taşıyan endüstri toplumu kavramı olduğu vurgulanır. Saint-Simon toplumu evrimci ve pozitivist bir kavramsal çerçevede ele alır. Buna göre insan toplumları evrimsel gelişme yasasına bağlı olarak feodal veya askeri toplumlardan sanayi toplumlarına doğru bir gelişme sürecine tabidirler. Saint-Simon için "pozitif" aşama olarak tanımladığı sanayi toplum aşaması çok önemli bir aşama olup üretim, teknoloji, bilgi, bilim, iş bölümü, sınıf yapısı ve de siyasal yapısı açısından diğer aşamalardan ayrılmaktadır. Saint-Simon için bu pozitif aşama tüm toplumsal sınıfların iş birliği ve uyum halinde tek bir kolektif üretici sınıfı temelinde örgütlenerek üretime katıldıkları sosyalist nitelikte bir toplum aşamasını temsil eder. Sanayi toplumunun geleceğine ve ilerlemeye inanan Saint-Simon feodal toplumdan sanayi toplumuna geçiş aşamasında ortaya çıkan sosyal problemlerin de sosyal fizik olarak adlandırdığı pozitif bir bilimin gelişimi ile aşılabileceğini ve bu yeni bilimle toplumun yeni bir yapıya kavuşturulacağını düşünüyordu. Bu nedenle Saint-Simon bazı çevrelerce "ilk sosyolog, ilk sosyalist" olarak nitelendirilmektedir. Bu katkılarına rağmen Saint-Simon'un "özgün bir sosyoloji" geliştiremediği ve ayrıca çalışmalarında hem sosyalist hem de muhafazakâr bir bakış açısı sergilemesi nedeniyle sosyoloji tarihinde daima muğlak bir konuma sahip olduğu öne sürülmektedir.

AUGUSTE COMTE (1798-1857): Auguste Comte tıpkı Saint-Simon gibi toplumu evrimci ve pozitivist bir çerçevede ele alır. Saint-Simon çalışmaları ile sosyoloji biliminin gelişimine katkıda bulunmuş Comte ise "sosyoloji" kavramını icat etmiş ve sosyolojide pozitivist sosyoloji olarak bilinen geleneği kurmuştur. En genel tanımı ile pozitivism, sosyal ve fiziksel dünyanın gözlem ve deneyle test edilerek inceleneceğini öne süren bir yaklaşımdır. Comte'un çalışmaları kısmen Aydınlanma düşünürlerinin çalışmalarına dayanan kısmen de onlara eleştirel olan çalışmalar olarak bilinmektedir. Comte aydınlanma felsefesine eleştirel yaklaşmış ve sosyolojiyi, bilimsel analiz aracılığıyla toplumsal düzeni yeniden inşa etmeye çalışan "pozitif bir felsefe" ve hatta bunun da ötesinde "laik bir din" (Goodwin ve Scimecca, 2006: 59) olarak kurmaya çalışmıştır. İnsan aklındaki aşamalı düşünsel ve entelektüel gelişimin toplumsal düzen ve ilerleme üzerinde önemli bir rol oynadığını düşünen Comte, bu noktada yeni toplumsal düzen için gerekli olan ahlaki uzlaşının, insanlık dini olarak kurmaya çalıştığı pozitivismin düşünce sistemi aracılığıyla sağlanacağını düşünüyordu. Sosyolojide Comte tarafından geliştirilen pozitivist yaklaşım toplumsal yaşamın doğal yaşama benzer bir nesnel gerçekliği olduğu yönünde temel bir varsayıma dayanır. Bu açıdan pozitivism doğa bilimlerinde kullanılan niceliksel bilgiye dayalı bilimsel yöntemin sosyal bilimlerde de kullanılabileceğini savunur. Bu yönetime göre yalnızca gözlenebilen, ölçülebilen ve sınıflanabilen olguların bilimsel bir gerçekliği vardır ve toplum hakkındaki doğru gerçekler ancak bilimsel yöntemlerle keşfedilip analiz edilebilir. Comte fiziksel dünyada olduğu gibi toplumsal dünyada da olayları temellendiren belirli toplumsal yasalar olduğuna inanıyordu. Bu nedenle doğa bilimsel yöntemlerle bu yasaların

keşfedilebileceğine ve topluma daha iyi yön verilebileceğini savunuyordu. Comte toplumu biyolojik bir organizmadaki sisteme benzetir. Bu bakımdan biyolojideki anatomi ve fizyoloji ayırımına benzer şekilde sosyolojide de istikrarlı ilişkileri ve sosyal yapıyı inceleyen toplumsal statik ile toplumsal değişmeyi inceleyen toplumsal dinamik adı altında iki farklı çalışma alanı belirler. Comte toplumsal statik toplumsal düzen ile toplumsal dinamik de toplumsal değişme ve ilerleme ile özdeşleştirir. Comte da Saint-Simon gibi toplumu evrimci bir bakış açısından kavramaya çalışır. Comte bununla ilgili görüşlerini Saint-Simon'un yazılarından faydalanarak geliştirdiği ünlü üç hâl yasası olarak bilinen evrim teorisinde özetler. Bu üç temel aşamayı Comte teolojik aşama metafizik aşama ve pozitif aşama olarak belirtmiştir. Comte pozitivizmin hem doğa bilimlerinde hem sosyal bilimlerde insanlara büyük faydalar sağlayacağına inanıyordu. Pozitivizmin nihayetinde bir din hâline gelerek geleneksel dinlerin yerini alması gerektiğini de savunuyordu. Comte özellikle pozitif (bilimsel) bilgi sayesinde doğal ve toplumsal süreçlerin öngörülerek kontrol edilebilmesinin ve toplumsal yaşamın akılcı bir şekilde örgütlenmesinin mümkün hale geleceğine inanıyordu.

HERBERT SPENCER: Sosyolojinin ilk dönem gelişiminde İngiltere'den Herbert Spencer da evrimci toplumsal gelişme kuramıyla katkıda bulunmuştur. Önemli ölçüde Comte'un çalışmalarından beslenen ve ilk dönem İngiliz sosyolojisinde önemli bir ağırlığa sahip olan Spencer, güçlü olanın hayatta kalması olarak bilinen "doğal seleksiyon" ilkesini toplumsal evrime de uyarlamış ve toplumsal yaşamda devletin dezavantajlı konumdaki bireyleri destekleyici nitelikteki her türlü devlet müdahaleciliğine ve sosyal reformlara karşı çıkmıştır. Spencer Darwin'in evrim teorisindeki biyolojik organizmanın evrimsel gelişimine benzeyen bir toplumsal değişme teorisi geliştirir. Buna göre toplumsal değişme basit homojen toplumlardan karmaşık heterojen toplumlara doğru giden genel bir evrimsel yol izler. Bu evrim sürecinde Spencer doğal seleksiyon sonucunda çevresine farklılaşarak bütünleşme yoluyla uyum sağlayan toplumların hayatta kaldığını bunu başaramayanların ise yok olduğunu savunuyordu. "Uyum sağlayanlar (güçlüler) yaşar" ifadesini Spencer, Darwin'den önce insan toplumları için kullanmıştır. Bu nedenle Spencer'in genel yaklaşımı "sosyal Darwinizm" olarak da adlandırılır. Spencer'in toplumu sistem yaklaşımı çerçevesinde ele alan sosyolojik analizi kuşkusuz sonradan gelen sosyoloji teorilerinin gelişimine katkılar sağlamıştır.

KLASİK SOSYOLOJİ

KARL MARX (1818-1883): Klasik dönemde sosyolojide pozitivizm ve evrimcilik dışında on dokuzuncu yüzyılda Karl Marx tarafından geliştirilen ve tarihsel materyalizm olarak bilinen teorinin önemli bir etkisi olmuştur. Toplumsal değişimde düşünce ve değerlerden çok ekonomik faktörlerin önemini vurgulayan ve bu açıdan kısaca tarihin materyalist açıdan kavranışı olarak tanımlanan tarihsel materyalizm yaklaşımında Marx özellikle üretim üzerinde yoğunlaşır. Marx tarihsel süreç içerisinde toplumsal yaşamlarını üretmek amacıyla üretim sürecine katılan insanlar arasında adına üretim ilişkileri denilen bazı toplumsal ilişkiler gelişir. Marx'ın toplumsal değişimde ekonomik faktörlere yaptığı bu vurguyu toplum analizinde alt yapı ile üst yapı arasında yaptığı ayırmada daha net görmek mümkündür. Bu ayırmada

alt yapı ekonomik yapıdan (üretim araçlarından ve üretim ilişkilerinden) oluşur. Üst yapı ise hukuk, siyaset, din, aile ve ideolojilerden oluşur. Ona göre bir toplumu oluşturan ekonomik alt yapı ile üst yapı arasında karşılıklı etkileşime dayalı ilişkiler vardır. Bununla birlikte ekonomik alt yapının üst yapı üzerinde belirleyici bir etkisi söz konusudur. Sınıf ilişkileri açısından bakıldığında alt yapıda üretim araçlarına sahip olan egemen sınıf üst yapı içerisinde yer alan siyasal, ideolojik, dinsel ve benzeri nitelikteki yapıları ve düşünceleri de kontrol eder. Egemen sınıf üst yapıları kendi gücünü meşrulaştırmak ve hükmettiği sınıfı bu konuda ikna etmek için kullanır. Tarihsel süreçteki çeşitli üretim biçimleriyle ilgilenmiş olmakla birlikte, Marx en çok, diğer üretim biçimlerinden farklı olarak yüksek düzeyde mal ve hizmet üretiminin gerçekleştiği ve her şeyin alınıp satıldığı bir sistem olan kapitalizmin eleştirel çözümlemesi ile ilgilenmiştir. Marx çalışmalarıyla, sosyolojide çatışmacı (conflict) olarak adlandırılan gelenekte yer alan en önemli yaklaşımlardan biri olan ve birbirinden farklı ekollerden oluşan Marksizmin gelişiminin temelini oluşturmuştur. Ancak bazı çevrelerde Marx tarihin materyalist açıdan kavranışında ekonomik faktörlere aşırı derecede önem atfettiği gerekçesi ile yoğun eleştirilere maruz kalmıştır.

EMİLE DURKHEİM (1858-1917): Fransa'da, Comte'un pozitivist sosyolojisinden ve organizmacı yaklaşımından etkilenen Emile Durkheim klasik dönem sosyolojide öne çıkan en önemli isimlerden biri olmuştur. Durkheim çalışmalarında sosyolojinin bir bilim dalı olarak sınırlarının neler olduğu ve kapsamına giren olguların hangi yöntemle incelenmesi gerektiği konusuna, kendisinden önce gelen sosyologlardan çok daha fazla ağırlık vermiştir ve bu nedenle de sosyolojinin kurucularından biri olarak kabul edilmektedir. Durkheim toplumu bir bütün oluşturmak amacıyla farklı işlevler üstlenmiş parçalardan oluşan biyolojik bir organizmaya benzetir. Bu açıdan da toplumun onu oluşturan bireylere indirgenemeyecek nitelikte bağımsız bir gerçekliği olduğunu düşünür. Durkheim, işlevselci bir bakış açısıyla ele alınan ve toplumsal düzen ve dayanışmaya vurgu yapan çalışmalarıyla, sosyolojik teoride uzlaşmacı (consensus) olarak adlandırılan gelenekte yer alan en önemli yaklaşımlardan biri olarak kabul edilen yapısalcılıkta gelişimine de ön ayak olmuştur. Yöntemsel açıdan Durkheim toplumsal olguların bireylerden bağımsız ve onları üzerinde sınırlandırıcı bir güçte sahip olmaları bakımından fiziksel nesneler gibi bir gerçeklikleri olduğunu ve bu nedenle nesneler veya şeyler gibi ele almaları gerektiğini savunur. Durkheim toplumsal olguları araştırmanın ve de açıklamanın nedensel ve işlevsel olmak üzere iki farklı yönteminden söz eder. Durkheim Toplumsal İş bölümü adlı eserinde de toplumsal iş bölümü ve uzmanlaşmaya bağlı olarak ortaya çıkan mekanik dayanışma ile organik dayanışma tiplerinden söz eder.

MAX WEBER (1864-1920): Weber pozitivistlerin aksine sosyolojide doğa bilimlerinde kullanılan yöntem ve kavramlara benzer kavramların kullanılmasına da karşı çıkmaktaydı. Kültürel varlıklar olarak insanlar toplumsal yaşamda genellikle belirli değerlere yönelik olarak hareket ederler. Comte, Durkheim ve benzeri pozitivist sosyologlar tarafından kullanılan açıklamaya dayalı niceliksel yöntemin yanı sıra anlama yönteminin de kullanılması gerektiğini savunur. Weber'e göre sosyoloji toplumsal eylemi

yorumlayarak açıklamaya çalışırken de doğa bilimlerinde kullanılan yasa benzeri kavramlar yerine ideal tip olarak bilinen bir kavramı veya yöntemsel aracı kullanmalıdır. Weber sosyolojik analizinin temeli olarak gördüğü ideal tipleri bütün çalışmalarında kullanır. Toplum analizinde toplumsal eylemleri ve buna paralel olarak toplumsal ilişkileri ve toplumsal oluşumları da tiplerleştirir. Toplumsal eylemi analiz etmek üzere geliştirdiği eylem tipolojisinde Weber geleneksel, duygusal, değerle ilişkili akılcı ve amaçsal akılcı olmak üzere dört toplumsal eylem tipinden söz eder. Weber toplumsal tabakalaşma ve kapitalizm konusunda da Marx'tan farklı bir yaklaşım benimser. Marx gibi o da endüstriyel kapitalist toplumların farklı çıkarlara sahip gruplara ve sınıflara bölündüğünü savunuyordu. Ancak bu noktada da Weber Marx'tan farklı olarak, kapitalizmde ekonomik temelli sınıfsal bölünmelerden ve sınıf çatışmasından ziyade rasyonel olarak örgütlenmiş yapısına daha büyük bir önem atfeder.

MODERN SOSYOLOJİNİN GELİŞİMİ

20. yüzyılda toplumları dönüştüren çok önemli yeni gelişmeler meydana gelmiş ve bu durum ister istemez sosyolojide de yeni yönelimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Literatürde sıklıkla modern sosyoloji adı altında ele alınan bu dönemde sosyoloji teorilerinde önemli yeni yönelimler ve açılımlar meydana gelmiştir. Modern sosyolojideki teoriler teknoloji, üretim ve örgüt biçimi açısından daha gelişmiş, karmaşık ve dinamik bir yapıya sahip olan yirminci yüzyıl toplumları ile ilgili olduklarından klasik sosyolojideki teorilere nazaran daha karmaşık toplum analizleri sunarlar. Modern sosyolojideki teoriler çok çeşitli ve birbirlerinden farklı özelliklere sahip olmakla birlikte bazı ortak veya benzer özellikleri açısından belirli genel yaklaşımlar altında toplanarak ele alınabilmektedir. Bu bakımdan modern sosyolojiyi temellendiren teorilerin önemli bir bölümü

- İşlevselcilik,
- Marksizm ve Çatışma Teorisi
- Sembolik Etkileşimcilik

genel yaklaşımları altında incelenebilmektedir.

İŞLEVSELÇİLİK: İşlevselcilik sosyolojide ilk olarak 19 yüzyılda Durkheim'in çalışmalarında şekillenmiştir. Bu açıdan işlevselcilik toplumsal yaşamın incelenmesinde pozitivist sosyal bilim anlayışına dayalı bir yöntem benimsemiştir. Yirminci yüzyılda önce sosyal antropolojide A. R. Radcliffe-Brown (1881-1955) ile Bronislaw Malinowski (1884-1942) tarafından geliştirilen işlevselcilik, daha sonra Amerikan sosyolojisinde, özellikle Talcott Parsons ve Robert K. Merton tarafından geliştirilmiştir. İşlevselciler biyolojik sistem gibi toplumsal sistemin de hayata kalabilmesi için karşılanması gereken bazı temel gereksinimleri olduğunu düşünürler. Bu gereksinimler modern sosyolojide işlevselciliğe sistem yaklaşımı çerçevesinde önemli katkılar sağlayan ve bir bakıma işlevselciliğin yapısal-işlevselcilik olarak da anılmasına yol açan Talcott Parsons (1902-1979) tarafından sınıflandırılarak tanımlanır. Parsons (1952), sistem teorisinin bir versiyonu olarak geliştirdiği ve temel olarak toplumsal sistemlerin nasıl kurulduğunu, bir arada tutulduğunu ve sürdürüldüğünü, eş değışle "toplumsal düzen problemi"ni sosyolojinin merkezine yerleştirdiği yapısal-işlevselci yaklaşımında faydacı yaklaşımın aksine toplumsal düzenin

zorunluluktan değil, değer uzlaşımından doğduğunu savunmuştur. Parsons, toplumun dağılmasını engelleyen şeyin de düzen, yani sistemin işleyişi olduğunu ve her sistemin işleyebilmesi için karşılanması gereken belirli işlevsel zorunlulukları ile bu işlevleri yerine getiren alt-sistemleri olduğunu savunmuştur. Genellikle işlevsel ön-gereklikler olarak adlandırılan bu gereksinimler toplumsal sistem içindeki parçalar tarafından karşılanır. İşlevselciliğe göre toplumsal sistem hayatta kalabilmek için değışen çevre koşullarına uyum (adaptasyon) sağlamak zorundadır. Bu süreç içinde toplumsal sistem adaptasyonun sağlanabilmesi için kendi içinde çok defa bölünerek çoğalma yoluyla farklılaşarak yeni ögeler ve işlevler geliştirir. Parsons'un toplumsal düzen probleminde aşırı derecede ilgi gösteren ve sınanabilirliği de güç olan büyük boy soyut sistem teorisine getirilen eleştirilerden sonra Robert K. Merton (1910-2003) çok daha esnek bir perspektiften ampirik sınanabilirliğe uygun olarak geliştirdiği orta-boy kuramla yapısal işlevselciliğe önemli bir açılım sağlamıştır. Merton'a göre işlevselci analizin en önemli açmazlarından biri toplumu işlevsel birlik hâlinde bütünleşmiş bir sistem olarak ele alması ve dolayısıyla sistemde bozuk işlevsel olan öge yokmuş gibi hem olumlu işlevler üzerinde yoğunlaşmasıdır. "1960'ların sonu ile 1970'lerde, Avrupa ve Kuzey Amerika genelinde ortaya çıkan anti-nükleer barış yanlısı hareketler, Vietnam'da Amerikan savaş karşıtı protestolar ve radikal öğrenci hareketleri ile birlikte içsel ve dışsal çatışmaların yükselmeye başlamasıyla" birlikte yapısal-işlevselcilik ciddi eleştiriler almaya ve önemini yitirmeye başlamıştır.

MARKSİZM VE ÇATIŞMA TEORİSİ: İşlevselcilik gibi çatışmacı yaklaşımlar da toplum içinde yapıların önemini vurgular, ancak işlevselciliğin aksine konsensüsün önemini değil, kendi çıkarları peşinde koşan farklı gruplar arasındaki toplumsal bölünmelerin önemini vurgulayarak güç, eşitsizlik ve mücadele üzerinde yoğunlaşırlar. Adını K. Marx'tan alan Marksizm çatışmacı yaklaşımlar içinde yer alan en etkili yaklaşım olarak bilinmektedir. Marx'ın çalışmalarından ve eleştirel bilim anlayışından etkilenen sosyal bilimciler tarafından geliştirilen Marksizm modern sosyolojide önemli bir yere sahiptir. Ancak Marksizm de kendi içinde farklı düşünce ekollerinden oluşmaktadır. Literatürde Marksist teoriler farklı ölçütlere göre çok çeşitli şekillerde sınıflandırılabilmektedir. Ancak en yaygın ve en basit sınıflamalardan birisi geleneksel Marksist teoriler ile yeni Marksist teoriler şeklindeki sınıflamadır. Geleneksel Marksist teoriler Marx'ın orijinal yazılarına ve düşüncelerine büyük ölçüde sadık kalan teoriler olarak tanımlanabilir. Yeni Marksist teoriler ise Marx'ın çalışmalarından oldukça etkilenmiş olmakla birlikte bazı önemli noktalarda ondan ayrılmaktadırlar. Yeni Marksistler arasında adı geçen en önemli Marksist teorisyenler arasında değerlendirilen Georg Lukács (1885-1971) ve Antonio Gramsci'nin (1891-1937) düşünceleri önem taşımaktadır. Batı Marksizminin ilk ve en önemli temsilcileri arasında yer alan ve Hegelci Marksistler olarak da isimlendirilen George Lukács ve Antonio Gramsci çalışmalarıyla Marksizme sınıf bilinci, metalaşma, şeyleşme, ideoloji, hegemonya ve sivil toplum gibi siyasal ve kültürel kavramlar üzerinden yeni ve güçlü bir teorik açılım sağlamışlardır. Bunun yanı sıra yapısalci Marksizm olarak bilinen teorinin geliştiricisi kabul edilen Louis Althusser'in düşünceleri de (1918-1990)

sosyoloji literatüründe oldukça etkili olmuştur. Althusser analizinde bir toplumda belirli ilişkilerden oluşan üç temel toplumsal yapıdan söz eder. Bunlar ekonomik, siyasal ve ideolojik toplumsal yapılardır. Frankfurt Okulu'na bağlı olarak ortaya çıkan Eleştirel Teori olarak bilinen yaklaşım da Marx'tan sonra gelişen Marksizm içerisinde oldukça önemli bir ağırlığa sahiptir. İlk olarak 1923'te ortaya çıkan eleştirel teorinin 1970'lere kadar süren gelişiminde Max Horkheimer (1895-1973), Erich Fromm (1900-1980), Herbert Marcuse (1898-1979) ve T.W. Adorno (1903- 1969) gibi toplum teorisyenlerinin önemli katkıları olduğu bilinmektedir. 1980'lerde ise Jürgen Habermas'ın (1929-) katkıları ile eleştirel teori yeni bir varlık alanı bulmuştur. **SEMBOİK ETKİLEŞİMCİLİK, FENOMENOLOJİ VE ETNOMETODOLOJİ:** 20. yüzyılda, sosyolojik teori içinde, özellikle ana-akım yapısal-işlevselcilikte baş gösteren gerilemeye karşın, toplumsal yapılar yerine bireyler arasındaki etkileşimi inceleyen ve toplumsal yaşamda eylem ve failin yaratıcı rolüne ağırlık vererek öne çıkaran çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Sosyolojide temeli George Herbert Mead tarafından atıldığı kabul edilen ve etkileşimcilik adı verilen genel perspektifle bağlantılı olarak ortaya çıkan sembolik etkileşimcilik, fenomenoloji ve etnometodoloji bu dönem sosyolojik teoride önemli bir ağırlığa sahip olmuştur. Sembolik etkileşimcilik Amerikan sosyolojisi içerisinde sosyal psikolojiye oldukça yakın duran bir sosyolojik yaklaşım olarak bilinmektedir. Sembolik etkileşimcilik toplumu bireylerin gündelik yaşamdaki sembolik etkileşimlerinin bir ürünü olarak ele alır. Sembolik etkileşimciliğin sosyolojideki gelişiminde C.H Cooley ve W.I. Thomas'ın önemli katkıları olmakla birlikte George Herbert Mead (1863-1931) bu yaklaşımın kurucusu olarak kabul edilir. Mead'ın görüşleri ölümünden sonra çalışma arkadaşları ve öğrencileri tarafından geliştirilmiştir. Bu noktada sembolik etkileşimciliğin gelişimine katkıda bulunanlar arasında özellikle Herbert Blumer'in (1900-1986) çalışmaları önem taşır. Bu açıdan Blumer'da Mead gibi bu yaklaşımın kurucularından birisi olarak kabul edilir. Modern sosyoloji teorilerinde sembolik etkileşimcilikten etkilenerek doğan veya sembolik etkileşimcilikle ortak pek çok özelliği paylaşan önemli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımların başında toplumsal yaşamı bir tiyatroya benzeten Erving Goffman'ın dramaturji teorisi, gündelik yaşamın gerçekliğini inceleyen Alfred Schutz'un Sosyolojik fenomenoloji yaklaşımı ve günlük etkileşim esnasında oluşturulan gerçekliğin ampirik incelenmesi ile ilgilenen etnometodoloji yaklaşımı ile Harold Garfinkel yer almaktadır. Alman filozof Edmund Husserl'in fenomenoloji olarak adlandırılan felsefesine dayanan, sosyolojide ise öncülüğünü Alfred Schutz'un üstlendiği fenomenolojik sosyoloji bu dönem önemli bir ilgiye mazhar olmuştur. Schutz fenomenolojik sosyolojiyi kurmakla kalmamış etkileşimci ve yorumcu sosyoloji geleneğinin en önemli yaklaşımlarından biri olarak kabul edilen etnometodolojinin gelişimine de önyak olmuştur. Genel olarak fenomenolojik düşüncelerin araştırmalara uygulanması olarak kabul edilen ve Harold Garfinkel tarafından geliştirilen etnometodoloji temel olarak toplum üyelerinin kendi toplumsal dünyalarını inşa ederken kullandıkları yöntemlerle ilgilenir.

FEMİNİZM VE POSTMODERNİZM

Feminist ve postmodern yaklaşımlar klasik ve modern sosyolojide yer alan bütün sosyolojik yaklaşımlara eleştirel bakmaktadırlar. Feminizm, cinsiyetleri nedeniyle dışlanan ve baskı altına alınan kadınların maruz kaldıkları eşitsizliklere ve haksızlıklara karşı verdikleri örgütlü mücadeleyi destekleyen feminist yazarların erkek egemen bilgi sistemine karşı eleştirel olarak geliştirdikleri feminist bilgi birikimi olarak tanımlanabilir. Feminizme göre, feminist teori sosyolojiyle aynı zaman diliminde gelişmeye başlamış olsa da 1970'lere kadar erkek-egemen olarak gelişen sosyolojinin kıyısında kalmış sosyolojide yer alan bütün yaklaşımlar erkekler tarafından ve/ya erkek bakış açısıyla geliştirilmiş; kadın ve toplumsal cinsiyet sorunu, sosyolojik teorinin bu döneme kadar olan gelişiminde, özellikle de sosyolojinin "kurucu babaları" olarak da adlandırılan klasik dönem kurucularının yazılarında büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Feminist teoriler kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsizlikleri toplumsal cinsiyet ve patriarki gibi kavramları kullanarak analiz etmeye çalışırlar. Postmodern yaklaşım da feminizm gibi diğer yaklaşımlara eleştirel bakar. Postmodernizm yalnızca sosyolojide değil sanat, müzik, edebiyat, kültür ve sosyal bilimlerde etkili olan bir yaklaşımdır. Postmodernizm 18. yüzyılda aydınlanma döneminde ortaya çıkan ve teknolojiye, bilime, ilerlemeye inanan, geleceğe de güven duyan düşünceleri, değerleri ve varsayımları içeren modernizme karşıt olarak gelişmiştir. Postmodern teoriler toplumsal gerçekliğin modern çağda ortaya çıkan sosyolojik yaklaşımlar tarafından gerçekte analiz edilemediğine, toplumsal yaşamın da akılcı düşünme biçimleri aracılığı ile iyileştirilemeyeceğini savunurlar. Postmodern teoriler toplumsal dünyaya eleştirel yaklaşıma benzer bir tutumla yaklaşırlar. Toplumsal dünyanın bir görünen yüzeyi bir de görünmeyen gizli yapıları olduğunu düşünürler ve araştırmalarında temel olarak toplumsal gerçekliğin yüzeysel görünüşünü parçalayıp içerideki gizli yapıyı açığa çıkarmaya çalışırlar. Postmodern sosyal teori sosyolojide ve bir bütün olarak Batı düşünce geleneğinde düşünsel bir dönüşüme yol açmış olmakla birlikte, son kertede eleştirdiği meta-anlatılar gibi kendisinin de bir meta-anlatı olduğu ve nihayetinde nihilizme varan kötümserci bir yaklaşım olduğu yönünde ciddi eleştiriler almıştır.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

On dokuzuncu yüzyıldan günümüze sosyoloji biliminin gelişimine katkıda bulunan yaklaşımlar nelerdir?

CEVAP:

On dokuzuncu yüzyıldan günümüze sosyoloji biliminin gelişimine katkıda bulunan pek çok yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar arasında en etkili olanları Marx, Durkheim ve Weber'in yaklaşımları ile büyük ölçüde bu yaklaşımlar üzerinde şekillenen işlevselcilik, Marksizm ve çatışma teorisi ile sembolik etkileşimcilik gibi yaklaşımlar bulunmaktadır. Comte pozitivist yaklaşımı ile sosyoloji bilimini kurdu. Marx tarihsel materyalist yaklaşımı ile ekonomik faktörlerin toplumun işleyişindeki ağırlığını gösterdi. Durkheim sosyolojinin çalışma nesnesini ve yöntemlerini belirlemeye yönelik çalışmaları ile sosyolojinin bağımsız bir sosyal bilim olarak gelişimine büyük bir hız kazandırdı. Weber sosyolojinin ve sosyolojik yöntemin doğa bilimlerinden ve

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

yöntemlerinden farkını ortaya koyarak sosyolojiye toplumsal eylemi ve toplumsal etkileşimi merkeze alan yeni bir yaklaşım kazandırdı.

SORU:

Saint-Simon'un bazı çevrelerce "ilk sosyolog, ilk sosyalist" olarak nitelendirilmesinin nedeni nedir?

CEVAP:

Sanayi toplumunun geleceğine ve ilerlemeye inanan Saint-Simon feodal toplumdan sanayi toplumuna geçiş aşamasında ortaya çıkan sosyal problemlerin de sosyal fizik olarak adlandırdığı pozitif bir bilimin gelişimi ile aşılabileceğini ve bu yeni bilimle toplumun yeni bir yapıya kavuşturulacağını düşünüyordu. Bu nedenle Saint-Simon bazı çevrelerce "ilk sosyolog, ilk sosyalist" olarak nitelendirilmektedir.

SORU:

Saint-Simon'un sosyolojik teorisinin gelişimi üzerinde yaptığı en dikkat çekici katkı nedir?

CEVAP:

Genel olarak modernliği endüstrileşme üzerinden okuyan Saint-Simon'un sosyolojik teorisinin gelişimi üzerinde yaptığı en dikkat çekici katkının ise bir tarafta Marx gibi radikal, öte tarafta da Comte gibi muhafazakâr kuramcıları aynı anda etkileyen hem sosyalist hem de muhafazakâr bakış açılarını taşıyan endüstri toplumu kavramı olduğu vurgulanır.

SORU:

Saint-Simon toplumu hangi kavramsal çerçevede ele alır?

CEVAP:

Saint-Simon toplumu evrimci ve pozitivist bir kavramsal çerçevede ele alır. Buna göre insan toplumları evrimsel gelişme yasasına bağlı olarak feodal veya askeri toplumlardan sanayi toplumlarına doğru bir gelişme sürecine tabidirler. Saint-Simon için "pozitif" aşama olarak tanımladığı sanayi toplum aşaması çok önemli bir aşama olup üretim, teknoloji, bilgi, bilim, işbölümü, sınıf yapısı ve de siyasal yapısı açısından diğer aşamalardan ayrılmaktadır. Bu aşama pozitif bilimin ve sanayinin sağladığı olanaklar sayesinde öncekilerden farklı olacaktır. Saint-Simon için bu pozitif aşama tüm toplumsal sınıfların iş birliği ve uyum halinde tek bir kolektif üretici sınıf temelinde örgütlenerek üretime katıldıkları sosyalist nitelikte bir toplum aşamasını temsil eder.

SORU:

"Sosyoloji" kavramını icat etmiş ve sosyolojide pozitivist sosyoloji olarak bilinen geleneği kurmuş düşünür kimdir?

CEVAP:

"Sosyoloji" kavramını icat etmiş ve sosyolojide pozitivist sosyoloji olarak bilinen geleneği kurmuş düşünür Auguste Comte'dur. Bu nedenle bazı çevrelerde Comte sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilir.

SORU:

Comte, hangi düşünceleri ile pozitivist sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilmiştir?

CEVAP:

Aydınlanmanın bilimsel yaklaşımından etkilenmiş olsa da Comte, Fransız Devrimine ve yıkıcı olarak gördüğü radikal değişimlere yol açtığını düşündüğü Aydınlanma felsefesine eleştirel yaklaşmış ve sosyolojiyi, bilimsel analiz aracılığıyla

toplumsal düzeni yeniden inşa etmeye çalışan "pozitif bir felsefe" ve hatta bunun da ötesinde "laik bir din" olarak kurmaya çalışmıştır. İnsan aklındaki aşamalı düşünsel ve entelektüel gelişimin toplumsal düzen ve ilerleme üzerinde önemli bir rol oynadığını düşünen Comte, bu noktada yeni toplumsal düzen için gerekli olan ahlaki uzlaşının, insanlık dini olarak kurmaya çalıştığı pozitivizmin düşünce sistemi aracılığıyla sağlanacağını düşünüyordu. Comte, bu düşünceleriyle pozitivist sosyolojinin en önemli kurucusu olmuş ve kendisinden sonra gelen Herbert Spencer ve Durkheim gibi pozitivist sosyologları oldukça etkilemiştir.

SORU:

Sosyolojide Comte tarafından geliştirilen pozitivist yaklaşımı açıklayınız.

CEVAP:

Sosyolojide Comte tarafından geliştirilen pozitivist yaklaşım toplumsal yaşamın doğal yaşama benzer bir nesnel gerçekliği olduğu yönünde temel bir varsayıma dayanır. Bu açıdan pozitivizm doğa bilimlerinde kullanılan niceliksel bilgiye dayalı bilimsel yöntemin sosyal bilimlerde de kullanılabileceğini savunur. Bu yönetime göre yalnızca gözlenebilen, ölçülebilen ve sınıflanabilen olguların bilimsel bir gerçekliği vardır ve toplum hakkındaki doğru gerçekler ancak bilimsel yöntemlerle keşfedilip analiz edilebilir. Comte fiziksel dünyada olduğu gibi toplumsal dünyada da olayları temellendiren belirli toplumsal yasalar olduğuna inanıyordu. Bu nedenle doğa bilimsel yöntemlerle bu yasaların keşfedilebileceğine ve topluma daha iyi yön verilebileceğini savunuyordu.

SORU:

Comte'un ortaya attığı toplumsal statik ve toplumsal dinamik kavramları neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Comte toplumu biyolojik bir organizmadaki sisteme benzetir. Bu bakımdan biyolojideki anatomi ve fizyoloji ayırımına benzer şekilde sosyolojide de istikrarlı ilişkileri ve sosyal yapıyı inceleyen toplumsal statik ile toplumsal değişmeyi inceleyen toplumsal dinamik adı altında iki farklı çalışma alanı belirler. Comte toplumsal statik toplumsal düzen ile toplumsal dinamik de toplumsal değişim ve ilerleme ile özdeşleştirir. Böylece Comte sosyolojiyi tarihsel yöntem aracılığıyla toplumsal düzenin (statik) ve toplumsal değişimin (dinamik) yasalarını keşfedip analiz eden bir bilim olarak tanımlamış olur.

SORU:

Comte'un üç hal yasasını açıklayınız.

CEVAP:

Comte da Saint-Simon gibi toplumu evrimci bir bakış açısından kavramaya çalışır. Comte bununla ilgili görüşlerini Saint-Simon'un yazılarından faydalananak geliştirdiği ünlü üç hâl yasası olarak bilinen evrim teorisinde özetler. Comte'un insan toplumları için önerdiği evrimsel gelişme modeline göre insan düşüncesi ve insan toplumları üç temel aşamadan geçerek ilerlerler. Bu aşamalar; teolojik aşama, metafizik aşama ve pozitif aşamadır.

SORU:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Comte'un üç hal yasasına göre insan düşüncesi ve insan toplumlarının geçirdiği teolojik aşama nedir?

CEVAP:

Teolojik aşama insan düşüncesinin her şeyi doğaüstü güçlerle açıklamaya çalıştığı aşamayı ifade etmektedir.

SORU:

Comte'un üç hal yasasına göre insan düşüncesi ve insan toplumlarının geçirdiği metafizik aşama nedir?

CEVAP:

Metafizik aşama insan düşüncesinin sosyal veya fiziksel tüm olgu ve olayları soyut güçlerle açıklamaya çalıştığı aşamayı ifade eder

SORU:

Comte'un üç hal yasasına göre insan düşüncesi ve insan toplumlarının geçirdiği pozitif aşama nedir?

CEVAP:

Pozitif aşama insan düşüncesinin nihayet bütün olgu ve olayları bilimsel (evrensel yasalara dayalı) olarak açıklamaya çalıştığı aşamadır. Comte'a göre bu aşamada insan düşüncesi pozitif bilim sayesinde doğaüstü ve soyut güçleri reddederek gözlemlenebilen olgular arasındaki mevcut ilişkileri açığa çıkarmaya ve bu ilişkileri evrensel yasalar içerisinde sistemleştirmeye çalışır.

SORU:

Herbert Spencer'e göre toplumsal değişme teorisi nasıl işlemektedir?

CEVAP:

Spencer Darwin'in evrim teorisindeki biyolojik organizmanın evrimsel gelişimine benzeyen bir toplumsal değişme teorisi geliştirir. Buna göre toplumsal değişme basit homojen toplumlardan karmaşık heterojen toplumlara doğru giden genel bir evrimsel yol izler. Bu evrim sürecinde Spencer doğal seleksiyon sonucunda çevresine farklılaşarak bütünleşme yoluyla uyum sağlayan toplumların hayatta kaldığını bunu başaramayanların ise yok olduğunu savunuyordu.

SORU:

Spencer'in yaklaşımının sosyal Darwinizm olarak adlandırılmasının nedeni nedir?

CEVAP:

Doğal seleksiyonu anlatmada kullanılan "uyum sağlayanlar (güçlüler) yaşar" ifadesini Spencer, Darwin'den önce insan toplumları için kullanmıştır. Bu nedenle Spencer'in genel yaklaşımı "sosyal Darwinizm" olarak da adlandırılır.

SORU:

Karl Marx tarafından geliştirilen tarihsel materyalizm kavramı neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Karl Marx tarafından geliştirilen ve tarihsel materyalizm olarak bilinen teori, toplumsal değişimde düşünce ve değerlerden çok ekonomik faktörlerin önemini vurgular ve bu açıdan kısaca tarihin materyalist açıdan kavranışı olarak tanımlanır.

SORU:

Marx'ın toplum analizinde kullandığı alt yapı ve üst yapı kavramları neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Alt yapı ekonomik yapıdan (üretim araçlarından ve üretim ilişkilerinden) oluşur. Üst yapı ise hukuk, siyaset, din, aile ve ideolojilerden oluşur. Ona göre bir toplumu oluşturan ekonomik alt yapı ile üst yapı arasında karşılıklı etkileşime dayalı ilişkiler vardır. Bununla birlikte ekonomik alt yapının üst yapı üzerinde belirleyici bir etkisi söz konusudur. Sınıf ilişkileri açısından bakıldığında alt yapıda üretim araçlarına sahip olan egemen sınıf üst yapı içerisinde yer alan siyasal, ideolojik, dinsel ve benzeri nitelikteki yapıları ve düşünceleri de kontrol eder.

SORU:

Artı-değer kavramı neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Artı-değer işçilerin yarattıkları değerle onlara ödenen ücret arasında kalan farktır.

SORU:

Marx'a göre toplumsal üretim ilişkileri nasıl şekillenir?

CEVAP:

Üretim ilişkileri oldukça önemli olup üretim araçlarına sahip olanlar ve olmayanlar şeklinde, iki temel ve karşıt çıkarlara sahip, toplumsal sınıf ilişkileri şeklinde belirginleşir. Başka bir ifadeyle üretim sürecine katılan sosyal gruplar arasında üretim ilişkilerinden kaynaklanan çıkar farklılıkları ve çıkar çatışmaları oluşur. Bu noktada Marx için tarihsel süreç içerisinde ilkel komünal olarak adlandırdığı toplum hariç bütün toplumlar üretim araçlarına sahip olan ve olmayan iki temel sınıfa bölünmüş sınıflı toplumlardır. Üretim araçlarına sahip olan sınıf bu durumun sağladığı avantajla siyasal ve benzeri güç çeşitlerini de tekelleştirerek toplumda gerçek yönetici sınıfa dönüşür ve güç sahibi olmayan diğer sınıf üzerinde egemenliğini oluşturur.

SORU:

Emile Durkheim'e göre toplum nasıl şekillenir?

CEVAP:

Durkheim toplumu bir bütün oluşturmak amacıyla farklı işlevler üstlenmiş parçalardan oluşan biyolojik bir organizmaya benzetir. Bu açıdan da toplumun onu oluşturan bireylere indirgenemeyecek nitelikte bağımsız bir gerçekliği olduğunu düşünür. Durkheim çalışmalarında toplumun bireylerden bağımsız bir gerçekliği olduğunu savunmakla kalmaz ayrıca bireylerin üstünde ve üzerinde bir gerçekliği olduğunu da savunur. Toplumun bireyler üzerinde kolektif nitelikteki toplumsal olgular aracılığı ile yaptırım gücüne sahip olduğunu vurgular. Durkheim, işlevselci bir bakış açısıyla ele alınan ve toplumsal düzen ve dayanışmaya vurgu yapan çalışmalarıyla, sosyolojik teoride uzlaşımçı (consensus) olarak adlandırılan gelenekte yer alan en önemli yaklaşımlardan biri olarak kabul edilen yapısal-ışlevselciğin gelişimine de ön ayak olmuştur.

SORU:

Durkheim'e göre kolektif bilin neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Durkheim kolektif bilinci toplum üyelerinin ortalama ortak inanç ve duyguları olarak tanımlar.

SORU:

Durkheim'e göre toplumsal düzen ve değişimin temel kaynağı nedir?

CEVAP:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

İşlevselci bir toplum modeli benimseyen Durkheim çalışmalarında toplumsal düzenin değişen doğası ile ilgilenmiş ve modern dünyada toplumsal düzen ve değişimin temel kaynakları üzerinde araştırmalar yürütmüştür. Ona göre toplumsal düzen ve değişimin temel kaynağı ise toplumsal işbölümü ve uzmanlaşmaya dayalı farklılaşmadır. Bu noktada Durkheim, gelişmiş toplumlarda toplumsal işbölümü ve uzmanlaşmaya bağlı olarak giderek artan toplumsal farklılaşmanın mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya doğru yeni bir toplumsal düzene yol açtığını belirtir.

SORU:

Mekanik dayanışma kavramı neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Mekanik dayanışma benzeşmeye dayalı basit bir işbölümünün olduğu geleneksel toplumlarda söz konusudur. Bu düzen ve dayanışma tipinde kolektif bilinç ve kolektif kimlik bireysel bilinç ve kimliklerden daha güçlü ve baskındır. Durkheim'a göre mekanik dayanışma daha çok sanayi öncesi toplumlarda görülmektedir.

SORU:

Organik dayanışma kavramı neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Organik dayanışma ise farklılaşmaya dayalı karmaşık bir işbölümü ve uzmanlaşmanın olduğu modern toplumlarda söz konusudur. Durkheim'a göre organik dayanışma daha çok günümüz sanayi toplumlarında görülmektedir.

SORU:

Durkheim'e göre kolektif bilincin toplumsal organizmadaki işlevi nedir?

CEVAP:

İşlevselci bir toplum modeli benimseyen Durkheim için ahlaki uzlaşma anlamında kullandığı kolektif bilinç son derece önemli bir işleve sahiptir. Nitekim kolektif bilinç toplumsal organizmada parçaları birbirine bağlayan merkezi bir değer ve norm sisteminin temelini oluşturur. Kolektif bilince dayalı merkezi değer ve norm sistemi bireysel bilinçleri şekillendirerek bireylere toplumsal yaşamda nasıl davranacakları konusunda rehberlik eder ayrıca bireylerin sınırsız arzu ve istekleri üzerinde bir sosyal kontrol mekanizması işlevi görür.

SORU:

Max Weber'e göre toplumun nasıl şekillenmektedir?

CEVAP:

Weber toplumu toplumsal eylemlerden meydana gelen bir oluşum olarak görür ve sosyolojinin çalışma nesnesini "toplumsal eylem" olarak tanımlar.

SORU:

Weber'in pozitivistlerden ayrıldığı noktalar nelerdir?

CEVAP:

Weber toplumu bireylerden bağımsız ve nesnelere benzeyen bir gerçeklik olarak ele alan pozitivistten farklı olarak sosyolojinin ve sosyolojik analizin merkezine toplumsal eylemi ve etkileşimi koymaktaydı. Weber pozitivistlerin aksine sosyolojide doğa bilimlerinde kullanılan yöntem ve kavramlara benzer kavramların

kullanılmasına da karşı çıkmaktaydı. Kültürel varlıklar olarak insanlar toplumsal yaşamda genellikle belirli değerlere yönelik olarak hareket ederler. Bir başka ifadeyle, bireyler toplumsal yaşamda genellikle başkalarına yönelik olarak belirli anlamlar taşıyan eylemlerde bulunur. İşte bu açıdan Weber'e göre insan eylemi 'toplumsaldır' ve bu nedenle toplumsal eylemi açıklamaya yönelik her çalışmanın öncelikle toplumsal eylemi temellendiren anlamı anlaşılır kılması gerekmektedir.

SORU:

Weber'in sosyoloji biliminde kullandığı yöntemler nelerdir?

CEVAP:

Weber sosyoloji biliminde Comte, Durkheim ve benzeri pozitivist sosyologlar tarafından kullanılan açıklamaya dayalı niceliksel yöntemin yanı sıra anlama yönteminin de kullanılması gerektiğini savunur. Bu açıdan Weber sosyolojisi literatürde toplumsal eylem, yorumlayıcı veya anlayıcı sosyoloji olarak adlandırılabilen ve sosyolojide etkileşimcilik olarak bilinen genel yaklaşımın en önemli örneklerinden biri olarak görülmektedir.

SORU:

Weber'in toplumsal eylemi analiz etmek üzere geliştirdiği eylem tipleri nelerdir?

CEVAP:

Toplumsal eylemi analiz etmek üzere geliştirdiği eylem tipolojisinde Weber geleneksel, duygusal, değerle ilişkili akılcı ve amaçsal akılcı olmak üzere dört toplumsal eylem tipinden söz eder.

SORU:

Weber'in toplumsal oluşum tipolojisinde geliştirdiği otorite ve örgüt tipleri nelerdir?

CEVAP:

Toplumsal oluşum tipolojisinde otorite ve örgüt tiplerinden söz eder. Burada Weber toplumsal eylem tipolojisine büyük ölçüde paralel olarak geleneksel otorite, karizmatik otorite ve yasal-ussal otorite olmak üzere ideal tipte üç otorite ve örgüt biçiminden söz eder.

SORU:

Modern sosyolojide işlevselcilik yaklaşımının temsilcileri kimlerdir?

CEVAP:

Yirminci yüzyılda önce sosyal antropolojide A. R. Radcliffe-Brown (1881- 1955) ile Bronislaw Malinowski (1884-1942) tarafından geliştirilen işlevselcilik, daha sonra Amerikan sosyolojisinde, özellikle Talcott Parsons ve Robert K. Merton tarafından geliştirilmiştir.

ÜNİTE 3: TOPLUMSAL DEĞİŞME VE KÜRESELLEŞME

TOPLUMSAL DEĞİŞME

Toplumsal değişim, toplumun yapısında ve işleyişinde meydana gelen büyük çaplı dönüşümlerdir. Toplumsal açıdan "değişim" ya da "ilerleme" kavramı, toplumun şimdi olduğundan daha iyi bir noktaya, duruma ya da amaca doğru hareket ettiğini ifade eder. Tek başına toplumsal değişim kavramı değişimin yönünü ya da hızını belirtmez, olumlu veya olumsuz bir değere sahip değildir, olgusaldır. Toplumsal değişimin nedenleri maddi ve manevi kültürün

değişmesi, doğal afetler, nüfusun büyüklüğünün ve kompozisyonunun değişmesi ve savaşlar, krizler ve çatışmalar olarak sıralanabilir.

KÜLTÜREL NEDENLER: Kültürel değişme değerlerin, normların ve bütün olarak kültürün dönüşümünü ifade eder. Kültürün maddi ve manevi kültür olmak üzere iki boyutu vardır. Maddi kültür teknolojiden ve üretilen ürünlerden oluşurken manevi kültür inançlardan, değerlerden, normlardan ve sembollerden oluşur. Maddi kültür manevi kültürden daha hızlı değişir.

Kültürel değişme keşiflerle, icatlarla ya da kültürel yayılma ile gerçekleşebilir. Keşif ve icatlar maddi kültürün değişmesine neden olan etkenlerdir, bu nedenle “teknolojik nedenler” olarak da adlandırılırlar. Bir toplumdaki düşünce ve ürünlerin ticaret, göç ve kitle iletişimi gibi araçlarla diğer toplumlar yayılması kültürel yayılma olarak adlandırılır.

DOĞAL NEDENLER: Fiziksel Çevredeki değişimler ilk insanlardan bu yana toplumsal değişimin en önemli nedenlerinden biri olmuştur.

DEMOGRAFIK NEDENLER: Toplumsal değişme, demografik nedenlerle de meydana gelir. Nüfusun büyüklüğünde ve kompozisyonunda meydana gelen değişimler toplumsal değişimin nedenleri arasındadır.

SOSYAL NEDENLER: Toplumsal değişmeye neden olan sosyal nedenler savaşlar, ideolojik nedenler, planlı politik değişimler, ekonomik veya politik krizler vb. şeklinde sıralanabilir. Örneğin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dağılması büyük ölçekli toplumsal değişimlere neden olmuştur.

Toplumsal değişimin bazı genel özellikleri şunlardır:

- Evrensel bir olgudur ve kaçınılmazdır.
- Sürekli.
- Çoğunlukla plansızdır.
- Sonuçları önceden tahmin edilemez.
- Genellikle muhalefet ve çatışma yaratır.
- Zincirleme tepkimeler yaratabilir.

SOSYOLOJİK PERSPEKTİFLERDE TOPLUMSAL DEĞİŞME ANLAYIŞI

Toplumsal değişme konusunda sosyolojik yaklaşımlar toplumsal değişimin evrimsel mi yoksa devrimsel mi olacağı, değişimin nasıl gerçekleşeceği ve muhtemel sonuçlarının olumlu mu olumsuz mu değerlendirildiği gibi konularda, yani değişimin yönü ve içeriği konusunda birbirinden farklı iddialara sahiptirler.

EVİRCİLER VE İŞLEVSELÇİLER: SPENCER, COMTE, DURKHEIM, TÖNNIES, PARSONS, MODERNLEŞME OKULU: Evrimci yaklaşıma göre toplumsal değişme evrensel, doğal, sürekli, doğrusal, aşamalı bir süreçtir.

Auguste Comte’a göre biyolojik organizmalar nasıl organlarına indirgenmiyorsa toplumun da kendisini oluşturan parçalara indirgenmeden bir bütün olarak ele alınmalıdır. Comte’a göre toplumsal evrimin her aşaması kendinden önceki aşamadan çıkar, teolojik dönemin son aşaması olan tektanrıcılık, evrimin bir sonraki aşaması olan metafizik aşamaya yol açmıştır.

Herbert Spencer, Comte gibi toplumu bir organizmaya benzetir ve bütün insanlığın evrimini açıklamaya çalışır. Biyolojik organizmalarla toplumsal organizmaların

(toplumların) örgütlenme biçimleri aynıdır, sadece arasında bazı temel farklılıklar vardır.

Spencer’a göre toplumsal evrim süreci doğal haline bırakılırsa insanlık önceki nesillerden aldığı özelliklerini geliştirecek ve fiziksel ve zihinsel mükemmelliğe ulaşacaktır. Doğal seleksiyon sürecinde nasıl güçlü olan organizmalar hayatta kalıyor ve evrimlerine devam ediyorlarsa Spencer’a göre toplumda da güçlü olanlar hayatta kalmalı, zayıf olanlar elenmelidir.

Emile Durkheim, toplumları karmaşıklık derecelerine göre sınıflandırmış, toplumların basitten karmaşığa doğru bir evrim içinde olduklarını, bu değişimin temelinde işbölümü olgusunun yer aldığını ve değişimin nedeninin de nüfus yoğunluğunun artması olduğunu savunmuştur. Durkheim’a göre toplumsal değişimin iki aşaması vardır, bunlar MEKANİK DAYANIŞMAYA dayalı toplumlar ve ORGANİK DAYANIŞMAYA dayalı toplumlardır. Mekanik dayanışmanın olduğu toplumlar sanayi öncesi, homojen ve basit toplumlardır, bu toplumlarda herkes benzer işleri yapar, farklılaşma ve uzmanlaşma yoktur, herkes birbirini ikame edebilir.

Nüfusun artmasına bağlı olarak toplumsal işbölümü gelişip uzmanlaşma arttıkça bireyler arasındaki farklılıklar da artar, yeni meslekler ve uzmanlıklar ortaya çıkar. Artık insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için diğer insanlara ekonomik olarak bağımlı hale gelirler, birbirlerini ikame edemezler. Dolayısıyla organik dayanışmaya dayalı toplumlarda artık toplumsal dayanışmanın temeli benzerlikler değil, farklılıklardır.

Durkheim’a göre toplumsal değişme toplumsal evrimle gerçekleşir, toplumlar mekanik dayanışmaya dayalı toplumlardan organik dayanışmaya doğru toplumlara doğru evrilirler ve evrimin temelinde işbölümü olgusu yer alır.

Ferdinand Tönnies, toplumların birincil ilişkiler etrafında örgütlenen kırsal tarım toplumlarından ikincil ilişkiler ve ulus devletler etrafından örgütlenen endüstriyel kent toplumlarına doğru bir evrim geçirdiğini savunur.

Tönnies endüstrileşme ve kentleşme sürecinde yaşanan toplumsal değişimi açıklamak için cemaat/cemiyet kavramlarını kullanır.

Tönnies’e göre cemaatlerin zayıflayıp yerini cemiyetlere bırakması olumsuz bir durumdur. Endüstrileşmenin cemaatleri ortadan kaldırarak uygarlığın asıl temelini yitirdiğini düşünen Tönnies, endüstri toplumundan sonraki aşamada cemaatlerin yeniden güçleneceğini savunur.

Talcott Parsons, toplumsal değişmeyi aktörlerin içselleştirdiği değerlerin değişmesi olarak görür. Değerler ve inançlar, kültürel faktörler nedeniyle sürekli bir rasyonalleşme ve gelenekselleşme döngüsü içine girer ve sosyal sistemi bu şekilde değiştirirler.

Toplumlar evrilirken önce toplumların alt sistemleri yeni ihtiyaçlara sistemler oluşturacak şekilde farklılaşır, ardından daha çok sayıda birey sisteme dahil olarak uyum sağlar. Farklılaşma ve uyum yeteneğinin artmasıyla birlikte yani sosyal yapılar ve işlevler değiştikçe toplumun değer sistemi de değişir, yeni değerler kapsar ve genelleştirilir. Parsons toplumsal değişimdeki üç temel aşamayı ilkel, orta ve modern toplumlar olmak üzere ayırır.

Modernleşme Okulu, bir bütün olarak geleneksel toplumların modern toplumlar kadar gelişmediğini, bu az gelişmişliğin genellikle bu toplumların kültürü gibi içsel

faktörlerden kaynaklandığını, bu az gelişmişlikten kurulmaları için gelişmiş Batı ülkeleriyle daha çok bağlantı kurmaları gerektiğini ve bu bağlantıların az gelişmiş ülkeler için yararlı olacağını savunan kuramlardan oluşur. Modernleşme okulu içindeki kuramcılardan Walt W. Rostow'a göre ise gelişmiş ülkelerin tarihsel ekonomik performanslarını inceleyerek ekonomik büyümenin beş aşamasını tanımlamıştır:

- Geleneksel toplum
- Kalkış için ön koşullarının oluşması
- Kalkış
- Olgunluğa erişme
- Kitlese tüketim

Genel olarak Batı tarzı modernleşmeyi üstün gören bir bakış açısına dayanan bu model pek çok az gelişmiş ülke tarafından uygulanmıştır, ama hiçbir aşama tam olarak modeldeki gibi uygulanamamıştır. Az sayıdaki üçüncü dünya ülkesi sermayelerini hareketlendirmeyi başarabilmiş, çoğu ise uluslararası piyasalara ve uluslararası finans kuruluşlarına ağır şekilde borçlanmıştır.

Evrimeci yaklaşıma yönelik eleştirileri beş temel noktada özetlemek mümkündür. İlki, yayılma veya politik değişme gibi dış etkenlerin rolünü görmezden gelmeleri ve toplumsal değişmeyi sadece toplumların kendi içinde meydana gelen evrimle açıklamalarıdır. İkinci eleştiri toplumsal denge ve uyum kavramını fazla merkeze almaları ve çatışmayı görmezden gelmelerine yöneliktir. Üçüncü olarak evrim sürecini ilerleme ve gelişmeyle eşanlamı kabul etmekle ve toplumsal değişmeyi tamamen olumlu bir süreç olarak değerlendirmekle eleştirilmişlerdir. Dördüncü eleştiri insanların toplumsal değişme sürecindeki etkilerini göz ardı ettikleri, bireyleri değişim yaratma kapasitesine sahip özneler olarak değil, pasif alıcılar olarak gördükleri yönündedir.

ÇATIŞMACILAR: MARX, DAHRENDORF, BAĞIMLILIK OKULU, DÜNYA SİSTEMİ

TEORİSİ: Çatışmacı yaklaşım kısmen Yapısal-İşlevselciliğe bir eleştiri olarak doğmuş olan, kısmen de Marx'ın, Weber'in ve Simmel'in düşüncelerine dayanan bir yaklaşımdır.

Karl Marx, toplumu tarihsel materyalist bir şekilde kavrar, bu da toplumda maddi yaşamın ve maddi varlığın bilinç tarafından belirlenmediği, aksine bilinci ve ideolojik yaşamı maddi yaşamın belirlediği görüşüdür. Üretim biçimi temel olarak iki ögeden oluşur. Bunlar üretim güçleri ve üretim ilişkileridir.

Üretim güçleri ve üretim ilişkilerinin birliğinden oluşan ve ekonomik yapıyı belirleyen üretim biçimi bir temeldir, altyapıdır. Bu altyapının üzerinde hukuk, siyaset, din, aile, sanat, ahlak, bilim, felsefe, gelenek ve görenekler gibi üstyapı kurumları yer alır. Her üretim biçiminde üstyapı kurumları altyapının niteliğine göre şekillenirler, üstyapı kurumlarını altyapıdan bağımsız düşünmek ve analiz etmek mümkün değildir.

Marx toplumdaki değişmeyi açıklamak için diyalektik materyalizmi kullanır. Tarih belirli bir üretim biçiminin kapsadığı üretim güçlerindeki ve üretim ilişkilerindeki nicel ve nitel gelişmelerden oluşur. Doğadaki diyalektik değişime benzer şekilde belirli bir toplum içinde, özellikle bu toplumun sınıfları arasındaki çelişmeler, o toplumun evrimini oluşturur.

Kapitalist toplum da içinde barındırdığı zıtlık ve çelişkilerden ötürü değişecek ve yerini yeni bir toplumsal biçime, yeni bir senteze bırakacaktır. Marx için toplumların evrimi doğrusal değil, diyalektik niteliktedir ve insanların entelektüel değişimiyle değil, toplumdaki karşıt güçler arasındaki çatışma sonucunda meydana gelir.

Ralf Dahrendorf, çatışma ve uzlaşmanın birbirlerini tamamladığını, ikisi birden olmadan toplumun var olamayacağını savunmuştur. Toplumsal değişmeye neden olan çatışmayı otorite temelinde açıklayan Dahrendorf'a göre otorite konumunda bulunanlar ile alt konumda bulunanlar özde ve yönelimde birbirine zıt çıkarlara sahiptir. Otorite hiyerarşisinde en tepede yer alan ve en altta yer alan gruplar kendi içlerinde ortak çıkarlara sahiptirler. Alt konumdakiler statükoyu değiştirmeye, egemen konumdakiler ise korumaya ve sürdürmeye çalışır.

Bağımlılık Okulu, Modernleşme Okulu'nun az gelişmiş toplumların gelişmiş toplumların izledikleri aşamaları izleyerek ekonomik büyüme ve kalkınma sağlayacakları yönündeki iddialarına karşı çıkmış ve az gelişmişliğin ve gelişmişliğin aynı nedenden, kapitalizmden kaynaklandığını ileri sürmüştür.

Bağımlılık Okulu'nun temel iddiaları şu şekilde özetlenebilir: Az gelişmişlik, gelişmemişlikten farklıdır, çünkü gelişmemişlik sadece kaynakların kullanılmamasıyla ilgilidir. Bugün az gelişmiş olan toplumlar ileride Modernleşme Okulu'nun ileri sürdüğü aşamalardan geçerek gelişmiş ülkeler haline gelemezler, çünkü gelişmiş ülkelerin gelişmiş olmalarını sağlayan az gelişmiş ülkelerden yapılan ekonomik artık transferidir. Her ülkenin ulusal bir ekonomik çıkarı vardır, bu çıkarlara şirketlerin veya devletlerin ihtiyaçlarının değil, toplumdaki yoksulların ihtiyaçları giderilerek ulaşılabilir.

Dünya Sistemi Teorisine, göre kapitalist dünya ekonomisinde ülkeler merkez, çevre ve yarı çevre ülkelerden oluşur. Merkez ülkeler yüksek vasıf ve sermaye gerektiren (sermaye yoğun) endüstrilerin yer aldığı, dünya ekonomisine yön veren zengin ve gelişmiş ülkelerdir. Çevre ülkeler vasıf ve sermaye gerektirmeyen (emek yoğun) endüstrilerin hakim olduğu az gelişmiş ülkelerdir ve hammaddeleri, doğal zenginlikleri ve insan kaynakları merkez ülkeler tarafından sömürüldüğü için gelişmelerini tamamlayamazlar. Yarı-çevre ülkeler ise merkez ülkelerin de çevre ülkelerin de bazı özelliklerini taşıyan, çevre ülkeler gibi hammadde veya merkez ülkeler gibi ileri teknoloji gerektiren ürünler değil, ara mamuller, düşük katma değer içeren basit ürünler üreten kısmen gelişmiş ülkelerdir.

Weber, bir toplumsal değişme modeli sunmaz, ancak geleneksel toplumun rasyonel modern topluma dönüşümünü açıklamaya çalışır. Bu açıdan Weber'in toplumsal değişme anlayışını rasyonelleşme ve bürokratikleşme süreci üzerinden anlamak mümkündür. Weber evrimcilik, ilerlemecilik ve belirlenimcilik karşıtı, çoğulcu bir yaklaşım benimsemiştir.

Weber için Batı'nın evrimleşmesindeki en anlamlı dönüşüm hukukun pozitif biçimlenmesi ve özerkleşmesidir. Weber hukuk ve ekonomi arasında diyalektik bir ilişki olduğunu ve toplumsal evrimde ikisinin birlikte etkili olduğunu düşünür.

TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİ VE ÇAĞDAŞ TOPLUMA YÖNELİK FARKLI KAVRAMSALLAŞTIRMALAR

Tarım toplumları şehir devletlerinden imparatorluklara kadar değişen çeşitli büyüklüklerde medeniyetler haline gelmiştir. Bu toplumlarda işbölümünde uzmanlaşma artmaya başlamış, yeni meslekler ortaya çıkmış, toplumsal kontrolü sağlayan din kurumu önem kazanmıştır. Modern endüstriyel toplumdan önceki toplumların bütünü genel olarak geleneksel toplum olarak adlandırılırlar. Bu toplumlarda toplumsal ilişkilerde akrabalık ve aile ön plandadır, üretim birimi genel olarak evdir. Rönesans ve Reform hareketlerini takip eden Bilimsel Devrim, Fransız Devrimi ve ardından Endüstri Devrimi, modern toplum ya da endüstri toplumu olarak adlandırılan toplum tipinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bilimsel devrim, yaklaşık olarak 1500-1700 yılları arasında yaşanan, Antik Yunan'dan Ortaçağ'a kadar doğru kabul edilen doktrinlerin reddedildiği, fizik, kimya, biyoloji, astronomi ve anatomi gibi alanlarda önemli keşiflerin yapıldığı döneme ve bu keşiflerin bütününe verilen addır. Endüstri Devrimi ise Bilimsel Devrim sürecinde ortaya konan keşiflerin gündelik hayatta kullanılacak icatlarla yansımalarıyla başlayan, toplumda üretim biçimini ve toplumsal örgütlenme biçimini değiştiren bir devrimdir. Endüstri devrimin ayırt edici nitelikleri üretimde ve ulaşımda cansız enerji kaynaklarının kullanılmaya başlanması, işbölümünde uzmanlaşmanın ve emek sürecinde kapitalist kontrolün artmasıdır. Bilgisayar, iletişim ve ulaşım alanlarında 1960'lardan itibaren yaşanan gelişmelerle endüstride, üretimin örgütlenmesinde ve toplumsal sınıflarda meydana gelen değişimler bir bütün olarak İkinci Endüstriyel Bölünme veya Teknolojik Devrim olarak adlandırılmaktadır. Bu süreçte seri üretim teknolojisi (Fordizm) dünyanın her yerinde tamamen ortadan kalkmaya da gelişmiş ülkelerde yerini esnek üretime (postfordizm) bırakmıştır. Bu dönüşümün önemli etkileri olmuştur. İlk olarak seri üretimde kitlesel üretim yapmak maliyetleri düşük tutmak için bir zorunlulukken esnek üretimde bilgisayar teknolojileri sayesinde bu zorunluluk ortadan kalkmış, ürün çeşitliliği artmış ve üretilen miktar azalmıştır. Kitlesel tüketicinin bir zorunluluk olmaktan çıkmıştır. Ücretler azalmıştır. İşsizlik oranları artmıştır. İmalat sektörü daralmış, eğitim, sağlık, finans, sigortacılık, ulaşım, lojistik gibi alanları içeren hizmet sektörü genişlemiş, ürünlerden çok bilgi ve teknoloji önem kazanmıştır. Endüstri Devriminin 1800'lerde başlayan ilk evrelerini Birinci Endüstri Devrimi, 1900'lerin başında başlayan kitlesel üretim dönemini İkinci Endüstri Devrimi, 1960'lardan itibaren üretimde bilgisayarların kullanılmasını ve otomasyona geçişi Üçüncü Endüstri Devrimi, üretimde siber fiziksel sistemlerin, nesnelerin internetinin ve internet bulutlarının kullanılmaya başlandığı son döneme de Dördüncü Endüstri Devrimi denilebilir.

MODERNİZM VE POSTMODERNİZM

Modernizm modern düşüncenin etkisiyle ortaya çıkmış olsa da modern olmayabilir, hatta sık sık moderniteye karşı bir itiraz içerir. Modernleşme kavramı ise geleneksel toplumların modern toplumlara dönüşmesi sürecini, bu süreçte yaşanan bilimsel, ekonomik, teknolojik, endüstriyel, demografik ve politik değişimleri ve/veya bu süreçte geçirilen aşamaları ifade eden bir kavramdır.

Anthony Giddens, modernliği dört temel kurum aracılığıyla tanımlar. Bu kurumlar kapitalizm, endüstrileşme, gözetim ve askeri güçtür. Ezici bir güce dönüşen modernlik denetimden çıkan bir dünyadır. Modernlik bu yüksek dinamizmini üç temel özellik üzerinden kazanır. Bunlar uzaklaşma, yerinden çıkarma ve düşünümsektir.

Jürgen Habermas, moderniteyi Avrupa ve Amerikan tarihinde Rönesans'ın bitişiyle başlayan dönem olarak, modernizmi bu dönemi niteleyen kültür olarak, postmodernizmi ise modernizmden sonra gelen ve modernizmin temel varsayımlarına meydan okuyan bir kültürel dönem olarak tanımlar.

Zygmunt Bauman'a göre modernite olmasaydı kitlelerin bilim, teknoloji ve endüstriyel örgütlülük çerçevesinde bu şekilde kitlesel olarak yok edilmeleri mümkün olmazdı.

Postmodernite ya da postmodernlik, moderniteyi takip eden tarihsel bir dönemi, postmodernizm sanat, sinema, mimari ve edebiyatta modern kültürel ürünlerden farklı ürünleri üreten akımı ifade eder. Postmodern toplum kuramı ise modern toplumlardan farklı bir düşünme biçimini ifade eder. Postmodernizmin bazı temel özellikleri şöyle özetlenebilir:

- Postmodernizm, modernizmden bir kopuş, kırılıştır.
- Postmodernizm tek, tutarlı, bütüncül, doğrusal ve ilerlemeci bir geçmiş anlayışına olan inancın kaybedilmesini içerir.
- Postmodernizm için meşru bir 'tarih' yerine, önemli olaylar üzerinde daha az duran ve günlük yaşamın sıradan olayları üzerine daha çok odaklanan çok sayıda tarih vardır.
- Meta-anlatılar artık ölmüştür ve artık parçalılık, süreksizlik ve farklılık vurgulanmaktadır.
- Bilgi hiyerarşileri artık çökmüştür, bu da 'uzman' statüsünün içini boşaltır.

Lyotard, büyük anlatıları modern bilimle ilişkilendirir, bütün büyük anlatıları reddeder. Postmodernizmi büyük anlatılara yönelik bir kuşkuculuk ve bir bilgi türü olarak tanımlar.

Fredric Jameson, modernlik ve postmodernlik arasında önemli farklılıklar olduğunu kabul eder ama aralarında sürekliliklerin de olduğunu savunur.

Jean Baudrillard bir simülasyon çağında yaşadığımızı, simülasyon sürecinde nesnelerin veya olayların yeniden üretilmesi anlamına gelen **similakr** ların üretilmesini belirtir. Baudrillard bu dünyayı **hipergerçeklik** olarak adlandırır, çünkü örneğin medya artık gerçeklikten daha gerçek hale, hipergerçek haline gelmiştir, asıl, saf gerçeklik giderek ikincil hale gelir ve sonunda tamamen yok olur.

KÜRESELLEŞME

Küreselleşme ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda toplumsal ilişkilerin ve toplumsal yaşamın örgütlenme biçiminin ulusal ve bölgesel sınırları aşarak dünyaya yayılması ve dünyadaki toplumlarının birbirlerine eklenmeleri olarak tanımlanabilir. Küreselleşmeyi ekonomik açıdan değerlendiren kuramcılar küreselleşmeyi genellikle Neoliberalizmin, kapitalizmin ve piyasa ekonomisinin dünya geneline yayılması olarak görürler ve ağırlıklı küreselleşmenin homojenleştirici etkisini vurgularlar. Küreselleşmenin politik yönlerine odaklanan kuramcılar da genellikle ulusdevlet şeklindeki politik örgütlenme modelinin bütün dünyaya yayılışını ve

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

bütün ülkelerin politik sistemlerinin birbirine benzemesini vurgulayarak küreselleşmenin homojenleştirici bir etkiye sahip olduğunu belirtirler.

Anthony Giddens, modernliğin yapısal olarak küreselleştirici nitelikte olduğunu savunur. Giddens'a göre küreselleşmenin dört ana boyutu olan kapitalist dünya ekonomisi, ulus devlet sistemi, uluslararası işbölümü ve askeri dünya düzeni, modernitenin dört kurumunun, yani kapitalizm, gözetim, endüstrileşme ve askeri gücün dünya ölçeğine yayılmış biçimidir.

Roland Robertson'a göre küresel olanla yerel olan sürekli etkileşim halindedir ve bu etkileşim melez bir kültür oluşturmaktadır, Robertson bu melezlik halini **küyerel** kavramıyla ifade eder. Robertson tarihsel gelişim sürecinde küreselleşmenin beş aşaması; **OLUŞUM AŞAMASI, BAŞLANGIÇ AŞAMASI, KALKIŞ AŞAMASI, HAKİMİYET İÇİN MÜCADELE AŞAMASI, BELİRSİZLİK AŞAMASIDIR.**

Ulrich Beck de Giddens gibi yeni bir modernlik dönemi ya da biçimi içinde olduğumuzu ama hâlâ modern dünyada var olduğumuz düşünür ve modernliğin bu aşamasını düşününsel modernlik olarak adlandırır. Beck "küreselcilik" görüşüne, yani dünyanın ekonomi egemenliği, kapitalist piyasanın ve neoliberal ideolojinin hegemonyası altında olduğu görüşüne karşı çıkarak bunun tek yönlü ve tek nedenli bir görüş olduğunu, ekoloji, politika, kültür ve sivil toplum gibi çok boyutu olan bir olguyu sadece ekonomik boyuta indirgemek anlamına geldiğini savunur. Bunun yerine "küresellik" kavramını tercih eder.

George Ritzer, McDonalddlaşmanın küreselleşme içinde özellikle kültürel benzeşmeyi artıran bir güç olduğunu savunur. Ritzer'e göre McDonalddlaşma, fast-food ilkelerinin dünya çağında egemen olmaya başlaması sürecidir. Bu sürecin beş temel boyutu; **VERİMLİLİK, HESAPLANABİLİRLİK, ÖNGÖRÜLEBİLİRLİK, İNSANLARIN YERİNE TEKNOLOJİYİ GEÇİRME YOLUYLA DENETİM ve PARADOKSAL OLARAK RASYONELLİĞİN İRRASYONELLİĞİDİR.**

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Toplumsal değişme nedir?

CEVAP:

Toplumsal değişme toplumun yapısında, işleyişinde, örgütlenme tarzında, bireylerin davranış, iletişim ve etkileşim biçimlerinde meydana gelen büyük çaplı dönüşümleri ifade eder.

SORU:

Kültürel gecikme nedir?

CEVAP:

Maddi kültürde meydana gelen bir değişimin manevi kültürde daha sonra meydana gelmesine, yani normlar, gelenekler, yasalar tarafından daha geç benimsenmesine kültürel gecikme adı verilir.

SORU:

Kültürel yayılma nedir?

CEVAP:

Bir toplumdaki düşünce ve ürünlerin ticaret, göç ve kitle iletişimi gibi araçlarla diğer toplumlar yayılması kültürel yayılma olarak adlandırılır. Örneğin barut ve matbaa ilk

olarak Çin'de, buhar makinesi İngiltere'de, yangın söndürme köpüğü Rusya'da icat edilmiştir, ancak günümüzde bunların hepsi bütün toplumlar tarafından kullanılmaktadır. Toplumların icat ve keşifleri kültürel yayılma ile bütün toplumlara yayılır.

SORU:

Toplumsal değişmeye neden olan sosyal nedenler nelerdir?

CEVAP:

Toplumsal değişmeye neden olan sosyal nedenler savaşlar, ideolojik nedenler, planlı politik değişimler, ekonomik veya politik krizler veya toplumsal gruplar arasındaki çatışmalar şeklinde sıralanabilir. Örneğin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ve Berlin Duvarı'nın yıkılması ya da Avrupa Birliği'nin kurulması büyük ölçekli toplumsal değişmelere neden olmuştur.

SORU:

Toplumsal değişimin özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Toplumsal değişimin bazı genel özellikleri vardır. Bu özellikler bütün toplumsal değişimler için geçerlidir. Bu özellikler şu şekildedir:

- Toplumsal değişme evrensel bir olgudur ve kaçınılmazdır.
- Toplumsal değişme sürekli dir.
- Toplumsal değişme çoğunlukla plansızdır.
- Toplumsal değişimin sonuçları önceden tahmin edilemez.
- Toplumsal değişme genellikle muhalefet ve çatışma yaratır.
- Toplumsal değişme zincirleme tepkimeler yaratabilir.

SORU:

Evrimsel yaklaşıma göre toplumsal değişme nasıl bir süreçtir?

CEVAP:

Evrimsel yaklaşıma göre toplumsal değişme evrensel, doğal, sürekli, doğrusal, aşamalı bir süreçtir.

SORU:

Emile Durkheim'a göre toplumsal değişme kaç aşamaya sahiptir?

CEVAP:

Emile Durkheim'a göre toplumsal değişimin iki aşaması vardır, bunlar mekanik dayanışmaya dayalı toplumlar ve organik dayanışmaya dayalı toplumdur.

SORU:

Ferdinand Tönnies'in toplumsal değişme ile ilgili savunduğu düşünce nedir?

CEVAP:

Ferdinand Tönnies toplumların birincil ilişkiler etrafında örgütlenen kırsal tarım toplumlarından ikincil ilişkiler ve ulus devletler etrafından örgütlenen endüstriyel kent toplumlarına doğru bir evrim geçirdiğini savunur.

SORU:

Talcott Parsons toplumsal değişmeyi nasıl değerlendirir?

CEVAP:

Talcott Parsons toplumsal değişmeyi aktörlerin içselleştirdiği değerlerin değişmesi olarak görür. Değerler ve inançlar, kültürel faktörler nedeniyle sürekli bir rasyonelleşme ve gelenekselleşme döngüsü içine girer ve sosyal sistemi bu şekilde değiştirirler. Rasyonelleşme sürecinde toplumsal kurumlara yönelik akılcı, bireysel ve yenilikçi tutumlar öne çıkar, ancak sosyal sistem bu yenilikçi tutumlara karşı kendini koruma, değerlerini sabit tutma

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

eğilimi gösterir. Rasyonelleşme devam ettikçe rasyonel değerler geleneksel hale gelir, bu gelenekleşme gerçekleşikten sonra da rasyonelleşme süreci yeni rasyonel değerlerle yeniden başlar.

SORU:

Modernleşme Okulu hangi kuramları kapsar?

CEVAP:

Modernleşme Okulu bir bütün olarak geleneksel toplumların modern toplumlar kadar gelişmediğini, bu az gelişmişliğin genellikle bu toplumların kültürü gibi içsel faktörlerden kaynaklandığını, bu az gelişmişlikten kurulmaları için gelişmiş Batı ülkeleriyle daha çok bağlantı kurmaları gerektiğini ve bu bağlantıların az gelişmiş ülkeler için yararlı olacağını savunan kuramlardan oluşur.

SORU:

Ekonomik büyümenin aşamalarından biri olan *olgunluğa erişme*de neler meydana gelir?

CEVAP:

Olgunluğa erişme aşamasında ekonomik etkinliklerin içinde modern teknolojinin payı artar, ulusla gelirden yatırıma ayrılan pay da %10-20 düzeyine çıkar. Teknolojideki gelişmeler takip edilip yeni endüstrilerde kullanıldıkça eski endüstrilerin önemi azalır. Tarımda çalışanların oranı nüfusun beşte birine kadar düşer, endüstriyel işçilerin beceri düzeyleri ve ücretleri yükselir. Endüstrileşmenin yarattığı çevresel ve sağlıkla ilgili olumsuz sonuçların farkına varılır ve bu sonuçları hafifletmek için politika değişiklikleriyle önlemler alınır. Okullar, üniversiteler, hastaneler gibi sosyal altyapı öğeleri için büyük ölçekli yatırımlar yapılır.

SORU:

Rostow'un öne sürdüğü ekonomik büyüme ile ilgili beş aşamalı model hangi açılardan eleştirilmiştir?

CEVAP:

Rostow'un modeli çeşitli açılardan eleştirilmiştir. Bu eleştiriler kısaca şu şekildedir:

- Analitik olmaktan çok tarihsel olmakla eleştirilmiştir çünkü modeli yazdığı zaman bütün aşamaların sonuçları bellidir.
- Model gelişmiş bürokratik toplumların tarihsel coğrafyasını yansıtmaktadır, Asya ve Afrika'daki ülkelerde bu modele uygun ekonomik büyüme örnekleri yoktur.
- Modeli Amerikan ve Avrupa tarihine dayandığı için Amerika'nın kitlesel tüketim normunu bütün endüstriyel toplumların ekonomik büyüme sürecinin bir parçası gibi ortaya koymuştur.
- Aşamalar muğlak şekilde oluşturulmuştur, kalkış için ön koşulların oluşması ve kalkış aşamaları arasında belirleyici farklılık neredeyse yoktur.
- Değişimin ana motorunu ortaya koymadığı için sınıflandırıcı ve mekanik bir model olarak kalmıştır.
- Olgunluğa eriştikten sonra ekonomik büyümenin kendiliğinden süreceği fikri eleştirilmiş, her zaman büyüme için çaba gerektiği vurgulanmıştır.
- SSCB ve Zimbabwe gibi toplumlarda ekonomik büyümedeki gerilemeyi açıklama konusunda yetersizdir.

SORU:

Karl Marx toplumların evrim sürecini nasıl değerlendirir?

CEVAP:

Marx için toplumların evrimi doğrusal değil, diyalektik niteliktedir ve insanların entelektüel değişimiyle değil, toplumdaki karşıt güçler arasındaki çatışma sonucunda meydana gelir. Marx'ın tarihsel evrim süreci içinde belirlediği toplum tipleri (ilkel komünal, antik (köleci), feodal ve kapitalist) dünyadaki bütün toplumlar için değil, Batı Avrupa'daki kapitalist toplumlar için geçerlidir. Batı toplumları açısından özel mülkiyetin olmadığı İlkel Komünizmden sonraki toplumların hepsinde üretim aracına sahip olan bir sınıf ve bu sınıfa bağımlı olan bir üretici sınıf vardır. Bu sınıflar Antik (köleci) toplumda köle sahibi olan efendiler ve köleler, Feodal toplumda toprak sahibi olan derebeyleri, yani Aristokratlar ile onların toprağa bağlı köleleri olan serfler, Kapitalist toplumda ise fabrikalara ve diğer üretim araçlarına sahip olan kapitalistler (sermaye sahipleri) ile emek gücünü ücret karşılığı satmak zorunda olan işçi sınıfıdır. Marx bazı Doğu toplumları için geçerli olabilecek bir toplum tipi olarak Asyatik toplumdan bahseder, ancak bu toplum kölelerin, serflerin veya işçilerin üretim araçlarına sahip olan sınıfa bağımlı olduğu diğer toplumlara benzemeyen, işçilerin devlete bağımlı olduğu toplumlardır.

SORU:

Bağımlılık Okulu kuramcılarının savunduğu düşünce nedir?

CEVAP:

Bağımlılık Okulu kuramcıları, Modernleşme Okulu'nun iddialarına karşı çıkmış ve az gelişmişliğin ve gelişmişliğin aynı olgudan, kapitalizmden kaynaklandığını savunmuştur.

SORU:

Wallerstein'ın teorisinde Türkiye, dünya ekonomisinde hangi ülkeler grubundadır?

CEVAP:

Wallerstein'ın teorisinde Türkiye çevre ülkelerden biridir. Çevre ülkeler vasıf ve sermaye gerektirmeyen (emek yoğun) endüstrilerin hakim olduğu az gelişmiş ülkelerdir ve hammaddeleri, doğal zenginlikleri ve insan kaynakları merkez ülkeler tarafından sömürüldüğü için gelişmelerini tamamlamayamazlar.

SORU:

Weber için Batı'nın evrimleşmesindeki en anlamlı dönüşüm nedir?

CEVAP:

Weber için Batı'nın evrimleşmesindeki en anlamlı dönüşüm hukukun pozitif biçimlenmesi ve özerkleşmesidir. Weber hukuk ve ekonomi arasında diyalektik bir ilişki olduğunu ve toplumsal evrimde ikisinin birlikte etkili olduğunu düşünür. Örneğin Roma'da tarım kapitalizminin ortaya çıkışını kavrayabilmek için toprak mülkiyetinin hukuksal statüsünü ve toprakta çalışanların ekonomik ve toplumsal ilişkilerini inceler. Toprağın paylaşım biçimine odaklanır ve Roma Hukuku'nda kolektif mülkiyetin özel mülkiyete dönüşme biçimini inceler. Toprak mülkiyetinin devletten yurttaşlara geçmesi şeklindeki devrimci dönüşümle birlikte büyük toprak mülkiyetinin egemen konumunun başladığını, ama kolektif mülkiyete dayalı cemaat tipinde örgütlenmiş gruplara zarar verdiğini gösterir. Protestanların bir kısmının endüstri devrimi sonrası kapitalist sınıfı oluşturması gibi,

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Roma toprak aristokrasisi bu şekilde kentli kapitalistlere dönüşmüştür.

SORU:

Nesnelerin İnterneti nedir?

CEVAP:

Nesnelerin İnterneti, nesnelerin veri toplamak ve veri alışverişinde bulunmak üzere birbirleriyle veya daha büyük sistemlerle bağlantılı olduğu iletişim ağına verilen addır.

SORU:

Anthony Giddens modernliği hangi kurumlar aracılığıyla tanımlar?

CEVAP:

Giddens modernliği dört temel kurum aracılığıyla tanımlar. Bu kurumlar kapitalizm, endüstrileşme, gözetim ve askeri güçtür:

- Kapitalizm: Kapitalizm, üretim araçlarının özel mülkiyeti ve mülksüz ücreti emek arasındaki ilişki merkezinde yoğunlaşan bir meta üretimi sistemidir.
- Endüstrileşme: Endüstrileşme insan etkinliğinin, makinelerin, hammadde ve ürün girdi ve çıktılarının eşgüdümü için üretimin belirli kurallara göre toplumsal olarak örgütlenmesidir. Modernite koşullarında insanların doğayla etkileşiminin ana eksenini endüstrileşme oluşturur. Bu anlamda endüstrileşme insanların kendilerini (modernite öncesi toplumlarda olduğu gibi) doğanın bir parçası olarak görmedikleri, doğayı kontrol altına aldıkları, değiştirdikleri, artık doğal değil, insanlar tarafından yaratılmış bir çevrede yaşadıkları bir eksen oluşturmuştur.
- Gözetim: Gözetim ulus devletin temelidir, çünkü hem şiddet araçları üzerinde tekel kurulmasını, hem sapkın davranışın hem de endüstriyel kuruluşlardaki davranışların kontrol altında tutulmasını sağlar. Modern toplumların gözetim kapasitesi geleneksel toplumların çok ötesindedir ve bu toplumların modernite öncesindeki hiçbir devletin erişemediği bir yönetsel eşgüdüm düzeyine ulaşmasını sağlayan da budur. Bu nedenle gözetim aygıtları, modernliğin yükselişiyle birlikte bir diğer kurumsal boyutu oluşturur.
- Askeri güç: Modernitenin dördüncü boyutu ise savaşın endüstrileşmesi bağlamında şiddet araçlarının kontrolü, yani askeri güçtür. Geleneksel toplumlardan farklı olarak modern toplumlar sürekli asker desteği sağlamaya muktedir olan ve kendi topraklarında şiddet araçları üzerinde tekeli bir kontrole sahip olan toplumlardır.

SORU:

Fredric Jameson'a göre postmodern toplumun temel özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Jameson'a göre postmodern toplumun temel özellikleri şu şekildedir:

- Postmodern topluma özelliğini veren yüzeyselliktir. Postmodern toplumun kültürel ürünleri altta yatan anlamların derinliğine inmeyen, yüzeysel imgelerdir. Bu ürünlerin bir kısmı, kopyaların kopyaları olan, orijinalle gerçeğinin birbirinden ayırt edilemediği, derinliği olmayan *similakrum*lardır. Similakrum tanımı gereği yüzeysel, derinliği olmayan bir taklittir.

- Postmodernizm duygunun ve heyecanın azalmasıdır. Yabancılaşma, anomi gibi derin duygular geçmişte kalan modern dünyanın parçasıdır. Bunların yerini postmodernizmde kendine özgü bir yoğunluk veya coşku alır.
- Postmodernizmde tarihsellik yitirilmiştir, geçmiş bilinemez, geçmiş artık geçmişin bütün tarzlarından çeşitli parçalar olarak oluşturulan bir pastişten ibarettir.
- Postmodern toplumla ilişkili olan televizyon ve bilgisayar gibi yeni teknolojiler vardır ve bu teknolojiler, modernitenin montaj bandı gibi teknolojilerin yol açtığından çok daha farklı kültürel ürünlere yol açar.

SORU:

Anthony Giddens'in küreselleşme ile ilgili görüşü nedir?

CEVAP:

Giddens'a göre küreselleşmenin dört ana boyutu vardır. Bunlar kapitalist dünya ekonomisi, ulus-devlet sistemi, uluslararası işbölümü ve askeri dünya düzenidir. Bu kurumlar Giddens'a göre modernitenin dört ana kurumu olan kapitalizm, endüstrileşme, gözetim ve askeri gücün dünya ölçeğine yayılmasıdır. Dolayısıyla Giddens küreselleşmeyi modernitenin kendisinin tüm dünyaya yayılması olarak görür. Diğer bir deyişle küreselleşme, modernitenin devamıdır.

ÜNİTE 4: SİYASET VE TOPLUM

GİRİŞ

Siyaset toplumun varoluşu için en önemli kurumlardan biridir. Siyasal yapı, aileden ekonomiye, eğitimden medyaya toplumsal hayatın bir çok boyutunu etkilemektedir. Aynı zamanda birey özel ve kamusal hayatı da siyasetle iç içedir. Aristo insanı siyasal bir hayvan olarak tarif ederken buna işaret etmiştir. Dolayısıyla siyaset ve toplum birbirinden ayrı düşünülemez. Günümüzde siyasetin siyasal partiler ve örgütler daha geniş bir anlamı vardır. Çağdaş demokratik kültürde sivil toplum örgütleri de siyaset temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Siyasal alan artık geniş toplum kesimlerinin hak mücadelesi verdiği bir yer olarak anlaşılmaktadır.

SİYASET SOSYOLOJİSİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Siyasetle ilgili farklı görüşler vardır:

- Hükümet etme sanatı olarak siyaset,
- Kamusal hayat olarak siyaset,
- Uzlaşma ve uyum (ya da çatışma) olarak siyaset,
- Gücün ve kaynakların dağıtımı olarak siyaset.

Siyaset sosyolojisi ise siyasal olguların sosyolojik analizi ve daha çok siyaset, toplumsal yapılar, ideolojiler ve kültür arasındaki karşılıklı ilişkilerle ilgilenmektedir. "İktidar", "otorite" ve "meşruiyet" gibi sosyolojik kavramlar bazen karıştırılmaktadır.

İKTİDAR, Max Weber'in tanımlamasına göre bir kişinin ya da bir grubun toplumsal eylemlerinde kendi arzularını eyleme katılan başkalarının karşı koymaları durumunda bile gerçekleştirme durumudur.

OTORİTE, siyasal anlamda hükümetin meşru güç kullanımıdır.

MEŞRUIYET ise "bir hükümetin otoritesine boyun eğenlerin buna rıza göstermeleri"dir.

OTORİTE TİPLERİ

Weber 3 otorite tipinden bahseder:

1. **GELENEKSEL OTORİTE:** Klan ve kabile toplumlarında görülebilen bir otorite tipidir, toplumsal düzenin zor ya da ağır değiştiği toplumlarda görülmektedir.
2. **KARİZMATİK OTORİTE:** Güç-otorite ilişkisi çerçevesinde liderin olağanüstü olduğuna inanılan niteliklerinden kaynaklanan otorite tipidir. Karizmatik otoriteye sahip liderler kitleleri etki altına alabilme ve peşinden sürüklemeye yeteneğine sahiptirler.
3. **YASAL-AKILCI OTORİTE:** Bu otorite tipi “kuralların yasallığına ve bu kurallara göre yönetimi elinde tutanların emir verme hakkına inanmaya” dayanmaktadır, emir komuta zincirinde yer alan kişiler belirli usullere uygun olarak seçilmişlerdir; emir verme yetkilerini düzenleyen genel usul ve kurallarla bağliırlar.

Devlet evrimci bir bakış açısı içinde avcı-toplayıcı toplumdan tarım toplumuna geçişle birlikte kan bağına dayanan akrabalık ilişkilerinin ortaya çıkması ve kabile hayatının yaygınlık kazanması ile zaman içinde karmaşılaşan toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi ihtiyacından doğmuştur.

OTORİTER DEVLET güçlü bir kişi ya da grubun yönetimi olarak tanımlanabilir. Genellikle toplumsal meşruiyetten yoksun diktatörlükler/oligarşiler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukla baskı aracılığı ile toplumsal düzen sağlanmaya çalışılır. Otoriter devlet tipinde her türlü muhalefet yasaklanmış ve bastırılmıştır. Modernleşme yolunda geri kalmış ülkelerde askeri diktatörlükler şeklinde görülmektedir.

TOTALİTER DEVLET toplumdaki tüm kurumları denetim altına alarak kendini var eden bir devlet tipidir. Toplumsal meşruiyetten yoksundur. Toplumsal düzeni sağlayabilmek için her türlü şiddet ve korku unsuru kullanılabilir. Yönetilenler üzerinde tam bir denetim kurulmuştur. Kamusal ve özel alan ayrımı ortadan kaldırılmıştır. Toplumsal alandaki her şey kontrol altında tutulmaktadır. En belirgin örneği Nazi Almanyası’dır.

Demokrasinin iki farklı uygulamasından söz edebiliriz;

1. **Katılımcı demokrasi:** İlkesel olarak nüfusun daha az görüldüğü, her yurttaşın karar süreçlerinde aktif olarak yer alabildiği yönetim biçimidir. Antik Yunan’daki nüfusun görece olarak daha az bir bölümünün yurttaş olarak kabul edildiği dönemlerde katılımcı demokrasinin ilk örneğini görmekteyiz. Ancak günümüzde katılımcı demokrasinin anlamı değişmiştir. Günümüz toplumlarında nüfusun yoğun olduğu düşünüldüğünde katılımcı demokrasinin imkânsızlığı anlaşılabilmektedir. Kimi zaman hükümetlerin diğer siyasal organlar ile ya da toplumun genelinde yaşanabilecek bir rahatsızlık veya anlaşmazlık durumunda bazen doğrudan halkoyuna başvurduğu referandumlar aracılığı ile görüş aldığı durumlarda katılımcı demokrasiden bahsedebiliriz. Ancak burada, yurttaş ihtilafı durumundaki konuya ilişkin görüşünü genellikle “evet” ya da “hayır” seçeneğinin ötesinde

belirtemez. Bu bakımdan ideal anlamda bir katılımcı demokrasi örneği olduğunu söylemek güçtür. Oysa günümüzde çağdaş demokratik kültüre sahip olan toplumlarda, katılımcı demokrasi anlayışı belirli aralıklarla yapılan seçimlerde, bireylerin salt oy davranışı ile benimsenen karar alma süreçleriyle sınırlı değildir. Bireyler bundan daha fazlasının farkındadır. Yani toplum sivil toplum kuruluşları, siyasal ve toplumsal baskı grupları (sendikalar, meslek odaları/birlikleri, medya vb.) gibi siyasal sürece doğrudan etki edebilecek bir güçtür.

2. **Temsili demokrasi ya da liberal demokrasi:** Temsili demokraside “bir topluluğu etkileyen kararların, topluluğun üyelerinin bütünü tarafından değil ama bu amaç için onların seçtiği insanlar tarafından alındığı bir politik” yapının var olduğunu söylemek mümkündür. Demokrasinin yerleşmesi, kişi hak ve özgürlüklerinin, bireylerin örgütlenme, seçme ve seçilme haklarının güvence altına alınmasını sağlayan anayasal hukuk devletinin varlığı ile mümkün olmuştur. Siyasal sistemin taşıyıcısı ise belirli bir kişi ya da grup değil, genellikle anayasal sistemin izin verdiği siyasal partiler aracılığı ile iktidarın belli bir süre ile belli kurallara bağlı olarak kullanım hakkının devredilmesidir. Bu çerçevede Giddens’a göre “seçmenlerin iki ya da daha fazla sayıdaki partiler arasından seçim yapabildikleri ve yetişkin nüfusun tamamının seçme hakkının olduğu ülkeler” liberal demokrasiler olarak tanımlanabilmektedir. Temsili demokrasilerde seçimler, özgür bir kamuoyunun varlığı, yasama, yürütme ve yargı erklerinin paylaşımı ilkesel olarak bulunmak durumundadır. Temsili demokrasi her ne kadar üzerinde tartışmalar olsa da artık günümüzde siyasetin vazgeçilmez bir unsuru hâline gelmiştir. Katılımcı demokrasi ile temsili demokrasi arasındaki en temel farklar nelerdir? Demokrasi bugün için çoğunluk konumunda bulunanların yarın azınlık olabileceğini, sadece çoğunluğun çıkarlarının temsil edilmediği, aynı zamanda azınlık haklarının da yasalarca güvence altına alındığı ve temsil edildiği bir yönetim biçimidir.

İDEOLOJİ

İdeoloji en genel tanımı ile bir dünya görüşüdür. İdeoloji, toplumsal dünyayı anlamamıza yarayan farklı açıklama tarzlarının, toplumsal gerçeklikleri değişik dünya görüşlerine göre anlamlandırma çabalarıdır. İdeoloji, sosyal bilimlerde sık kullanılan kavramlardan biridir. Ancak bu sık kullanımına karşılık, tanım ve anlam çeşitliliği de bir o kadar fazladır. Dolayısıyla farklı açıklama ve anlama çabaları da eklendiğinde, sosyoloji için başka, siyaset bilimi için baka ya da diğer bir sosyal bilim alanı için başka göndermeleri olabilen bir kavramdır. İdeoloji kavramı sosyoloji disiplini içinde kullanıldığında genellikle bu kavramın “atfı yaptığı toplumsal fikirler alanı ile siyaset, kültür ve iktisat alanları arasındaki ilişkilerle birlikte, başka sosyolojik geleneklerle” ele almak gerekmektedir. Terry Eagleton’a göre ideoloji çok yönlü bir düşünce sistemi olması nedeniyle üzerinde tek bir tanım ile uzlaşılabilecek

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

bir kavram değildir. İdeolojinin var olan bazı tanımlarını şu şekilde sıralamıştır:

- Toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci;
- Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi;
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler;
- Toplumsal çıkarlar tarafından güdülenen düşünme biçimleri;
- Bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam [medium];
- Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç”.

LİBERALİZM: Günümüzde liberalizmden anlaşılan “devletten bağımsız bir özel alanın tanımlanması ve dolayısıyla devletin kendisinin de yeniden tanımlanması çabası; başka bir deyişle, sivil toplumu (kişisel, aile ve iş yaşamı) siyasal müdahalelerden kurtarma ve aynı anda da devletin otoritesini sınırlandırma çabası”dır.

MUHAFAZAKÂRLIK: Muhafazakârlık ideolojisi, diğer modern ideolojiler gibi 18. yüzyıl Aydınlanma düşüncesinin, siyasal, toplumsal ve kültürel ortamının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’de muhafazakârlık bir ideoloji olmaktan çok genellikle topluma içkin bir kültürel durum olarak var olagelmıştır. Cumhuriyet tarihinde muhafazakârlık siyasal alanda da etkileri çokça görülen bir ideolojik pozisyon olarak kendisini göstermiştir. Özellikle son dönemde muhafazakârlığın siyasal alanda belirginleştiğini söylemek mümkündür. Türkiye’de muhafazakârlık olgusunu değerlendirirken din, devlet, laiklik, milliyetçilik ve siyaset eksenlerini bir arada düşünmek gereklidir. Din Türkiye’de salt muhafazakâr siyasetin merkezinde yer alan bir olgu değil, genel olarak siyasetin tüm alanına, siyasetteki tüm tartışmalara egemen olan bir durumdur. Dolayısıyla Türkiye’de siyaseti düşünürken din eksenini her zaman için göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

SOSYALİZM: Sosyalizm 19. yüzyılda sanayileşmenin geniş toplumsal kesimleri hızla yoksullaştırması sonucu, işçi sınıfının ideolojik bir yapılanmasıyla ortaya çıkmıştır. Bir ideoloji olarak sosyalizmin düşünce, değer açısından önemli noktaları şu şekilde sıralanabilir: toplum, işbirliği, eşitlik, sosyal sınıf ve ortak mülkiyet. Sosyalizm toplumsal eşitsizliğin kaynağı olarak özel mülkiyeti görmektedir. Bu yüzden de mülkiyetin adaletsiz dağılımı toplumdaki eşitsizliklerin temel kaynağıdır.

FAŞİZM: Faşizm siyaset sosyolojisi açısından devlet aygıtının tipik biçimde terör içeren egemenliğini, dolayısıyla güçler ayrımının ya da hukukun egemenliğinin olmadığı, sıklıkla ırkçı, ama milliyetçi bir küçük burjuva ideolojisini içeren siyasal partiyi, devleti ya da ideolojiyi tanımlamak için kullanılmaktadır.

NEOLİBERALİZM: Neoliberalizm 1980’lerde etkinlik kazanan, klasik liberalizm anlayışının yeniden değerlendirilmesini ve yorumlanmasını içeren bir düşünce bütünü olarak tanımlanabilir. Neoliberalizm piyasanın son derece önem verildiği bir ideolojidir. Piyasa bu anlamda siyasal denetimden neredeyse soyutlanmıştır. Türköne’ye göre “neoliberalizmin temel öğeleri birey ve pazardır. Neoliberalizmin temel amacı piyasa üzerindeki devlet

müdahalesini kaldırmaktır. Neoliberallere göre tam anlamıyla serbestçe işleyen bir pazar sistemi etkililik, büyüme ve verimlilik sağlayacaktır. Devletin müdahalesi olmaksızın işleyen bir toplumsal sistemde bireyler de daha özgür olacaktır.

SOSYAL DEMOKRASİ: Sosyal demokrasi, sosyalist ideallerden esinlenen fakat ağırlıklı olarak içinde var olduğu politik ortamdan ve bu ortama özgü liberal değerler tarafından belirlenen melez bir politik gelenek olarak tanımlanmaktadır. Heywood sosyal demokrasinin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Sosyal demokrasi, liberal-demokratik ilkeleri onaylar ve siyasal değişimin barışçıl bir biçimde ve anayasa çerçevesinde olabileceğini ve olması gerektiğini kabul eder.
- Kapitalizm, zenginlik yaratmanın tek güvenilir yolu olarak kabul edilir; bu yüzden sosyalizm, nitelik bakımından kapitalizmden farklı değildir.
- Kapitalizm, yine de özellikle bir zenginlik dağıtım aracı olarak ahlaki açıdan kusurlu görülür; kapitalizm yapısal eşitsizlik ve yoksullukla ilişkilidir.
- Kapitalist sistemin kusurları bir iktisadi ve sosyal mühendislik süreciyle devlet müdahalesi sayesinde giderilebilir; devlet kamusal veya müşterek yararın koruyucusudur.
- Ulus-devlet, devletlerin kendi sınırları içinde iktisadi ve sosyal hayatı düzenlemede önemli bir güce sahip olmaları anlamında, siyasi yönetim için anlamlı bir birimdir.

SİYASETE İLİŞKİN TEMEL SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Siyasete ve devlet kurumuna ilişkin 4 temel yaklaşım bulunmaktadır.

İşlevselci yaklaşım:

DÜZENİ SAĞLAMAK: Devletin herhangi verili bir toplumda en önemli fonksiyonu toplumdaki düzeni sağlamaktır. Devlet düzenin sağlanması ve korunması için gerektiğinde meşru bir otorite olarak güç kullanabilme yetisine sahiptir.

DİĞER DEVLETLERLE İLİŞKİ: Modern ve özellikle de küreselleşen dünyada bir devletin diğer devletlerle ilişkisi son derece önemlidir. Ekonomik ilişkiler beraberinde siyasal ilişkileri de zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla ekonomik anlaşmalar, askeri anlaşmalar, diplomatik ilişkiler ve hatta zorunlu hallerde savaşın kendisi bile diğer devletlerle ilişkinin bir sonucudur.

SİSTEMİ YÖNLENDİRMEK: Toplum karmaşık sosyal, ekonomik ve siyasal bir sistemdir. Dolayısıyla devlet bu karmaşık sistemi yönlendirmekle yükümlüdür. Devletin işlevlerinden birisi de bu karmaşık yapıda ortaya çıkan sorunları çözmektir.

Çoğulcu yaklaşım: Batılı demokratik toplumlarda iktidarın dağılımını ve gücünü açıklamaya çalışır. Klasik çoğulculuk ve elitist çoğulculuk olmak üzere iki yaklaşım bulunmaktadır. Klasik çoğulcu yaklaşımın temel olarak Talcott Parsons’un işlevselci yaklaşımı ile önemli benzerlikleri vardır. Parsons’un iktidarın toplumun bütününden kaynaklandığını savunan klasik çoğulculuk yaklaşımının temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

1. Batılı demokrasilerde hükümet, toplum üyelerinin istekleri ve toplum çıkarları doğrultusunda hareket eder.
2. A.B.D, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerdeki siyasal sistemlerin en gelişkin sistemler olduklarını düşünürler ve bu nedenle bu sistemlerin iktidarı en etkin uygulama ve yönetme yolu olduğunu düşünmektedirler.
3. Gücün devlet aracılığıyla uygulanmasında baskıcı olmasındansa meşru olması tercih edilir; çünkü meşru iktidarda toplumun o iktidarı kabullenmesi ve işbirliği söz konusudur.

Çoğulcular demokratik toplumlarda siyasi partilerin temsili olmasının nedenlerini şu şekilde açıklar:

1. Halk parti siyasetini doğrudan etkiler, çünkü partiler iktidara gelebilmek ve yönetme hakkı elde edebilmek için parti programlarında seçmenlerin isteklerini ve çıkarlarını yansıtmak zorundadır,
2. Mevcut partiler toplum kesimlerini yeterince temsil edemiyorsa, genellikle yeni bir parti ortaya çıkar,
3. Partiler seçmenlerine karşı sorumludurlar, çünkü halkın isteklerini ve çıkarlarını ihmal ettiğinde iktidarı yeniden kazanamazlar,
4. Partiler toplumda yalnızca bir kesime ait çıkarları temsil edemezler, iktidar olarak seçilebilmek için farklı toplumsal kesimlerin desteğine ihtiyaç duyarlar.

BASKI GRUPLARI, “ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar” olarak tanımlanabilir.

Elit teorisi: Elit teorisi en genel ifadeyle küçük ve elit bir seçkinler grubunun toplumu yönettiği düşüncesine dayanmaktadır. Mills üç ayrı seçkin belirler: siyasal elitler, askeri elitler ve büyük şirket yöneticileri olan elitler. Bu üç elit grubu homojen bir elit grubu oluştururken aynı zamanda iktidarı da paylaşılmaktadırlar. İktidar elitlerinin yöneticileri arasında sıkı bir bağ, dayanışma ve çıkar birliği bulunmaktadır ve dolayısıyla üçü bir arada iktidar üçgenini meydana getirmektedir.

Marksist-çatışmacı yaklaşım: Karl Marx toplumdaki temel çatışmanın sınıfsal bir çatışma olduğunu düşünmektedir. Marx’a göre iktidar toplumda ekonomik kontrolü elinde bulunduranlarda yoğunlaşmıştır. İktidarın kaynağı ekonomik altyapıda bulunmaktadır:

1. Bütün sınıflı toplumlarda üretim araçları yönetici sınıf tarafından sahiplenilmiştir ve kontrol edilmektedir. Üretim araçlarının sahipliği egemenliğin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle iktidarın insanlara yeniden dönüşünün tek yolu üretim araçlarının kolektif olarak sahiplenilmesidir.
2. Komünist bir toplumda üretim araçları bireysel olarak değil de kolektif olarak sahiplenileceği için güç tüm halk arasında daha eşit bir şekilde dağıtılacaktır.

KÜRESELLEŞME, ULUS-DEVLET VE AVRUPA BİRLİĞİ

Küreselleşme toplumların ekonomik, kültürel boyutlarını etkilediği kadar siyaset alanını da etkilemektedir. Küreselleşen ekonomi ulusal çerçevede işleyen piyasaların sınırlarını aşarak, ulus ötesi yeni biçimler kazanmıştır.

Dünyanın herhangi bir yerinde başlayan ekonomik kriz tüm dünyayı etkileyebilmekte, herhangi bir kültürel öge hızla yaygınlaşabilmekte, bir terör saldırısı tüm dünyada sınırları değiştirebilecek kadar önemli siyasal ve toplumsal sonuçlara neden olabilmektedir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Siyasal otoritenin kurumsal bir biçimde düzenlenmesini, siyasal otoritenin işlevlerini ve siyasal düzenin sosyal gelişmeler sonucu dönüşümünü inceleyen sosyoloji alt dalına ne ad verilir?

CEVAP:

Siyaset sosyolojisi

SORU:

Max Weber iktidarı nasıl tanımlamıştır?

CEVAP:

İktidar Max Weber’in tanımlamasına göre bir kişinin ya da bir grubun toplumsal eylemlerinde kendi arzularını eyleme katılan başkalarının karşı koymaları durumunda bile gerçekleştirme durumudur.

SORU:

Bireysel hak ve özgürlüklerin teminatı için devlet mekanizmasının olabildiğince sınırlandırılması olan ideoloji nedir?

CEVAP:

Liberalizm

SORU:

Güç-otorite ilişkisi çerçevesinde iktidar meşruiyetini liderin olağanüstü olduğuna inanılan niteliklerinden kaynaklanan otorite tipine ne ad verilir?

CEVAP:

Karizmatik otorite: Güç-otorite ilişkisi çerçevesinde iktidar meşruiyetini liderin olağanüstü olduğuna inanılan niteliklerinden kaynaklanan otorite tipidir.

SORU:

İlkesel olarak nüfusun daha az görüldüğü, her yurttaşın karar süreçlerinde aktif olarak yer alabildiği yönetim biçimi nedir?

CEVAP:

Katılımcı demokrasi

SORU:

Özellikle iletişim teknolojilerindeki yaşanan olağanüstü gelişmeler hangi toplum yapılarının ortaya çıkmasına neden olmuştur?

CEVAP:

Postendüstriyel

SORU:

Baba ile çocuk arasındaki ilişkiye benzer bir biçimde siyasal gücün vatandaşları adına karar alabilme yetisi nedir?

CEVAP:

Paternalizm

SORU:

Güç-otorite ilişkisi bağlamında gelenek, görenek ve inançlara dayalı otorite tipine ne ad verilir?

CEVAP:

Geleneksel otorite: Güç-otorite ilişkisi bağlamında gelenek, görenek ve inançlara dayalı otorite tipidir. İktidar sahibinin

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

otoritesinin meşruiyetini toplumdaki geleneklerden ve inançlardan aldığı kabul edilir.

SORU:

Toplumdaki tüm kurumları denetim altına alarak kendini var eden bir devlet tipi nedir?

CEVAP:

Totaliter devlet

SORU:

Sosyalist ideallerden esinlenen fakat ağırlıklı olarak içinde var olduğu politik ortamdan ve bu ortama özgü liberal değerler tarafından belirlenen melez bir politik gelenek olarak tanımlanan kavram nedir?

CEVAP:

Sosyal demokrasi

SORU:

Weber'e göre itaat yoluyla istikrarın sağlanabildiği hiyerarşik ilişkiye ne denir?

CEVAP:

Weber'e göre otorite itaat yoluyla istikrarın sağlanabildiği hiyerarşik bir ilişkidir. Diğer bir ifade ile "bir kişinin iradesini başkalarının davranışlarına uygulayabilme gücüdür; ancak bu uygulamada gücün meşruiyeti hakkındaki inanç son derece önemlidir, zira otorite diğer anlamı itibarı ile meşru iktidardır.

SORU:

19. yüzyılda sanayileşmenin geniş toplumsal kesimleri hızla yoksullaştırması sonucu, işçi sınıfının ideolojik bir yapılanmasıyla ortaya çıkan. Endüstriyel kapitalizmin gelişmesiyle Avrupa'da meydana gelen sosyal ve ekonomik şartlara karşı bir tepki olarak gelişen akım nedir?

CEVAP:

Sosyalizm

SORU:

iktidar olma gibi bir hedefleri olmayan, kendi çıkarları doğrultusunda kazanımlar elde etmek için siyasal partilere ya hükümetlere baskı kuran, ister maddi ister manevi herhangi bir siyasal otorite üzerinde baskı kuran gruplara ne denir?

CEVAP:

Baskı grupları

SORU:

Parsons'un iktidarın toplumun bütününden kaynaklandığını savunan klasik çoğulculuk yaklaşımının temel özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Parsons'un iktidarın toplumun bütününden kaynaklandığını savunan klasik çoğulculuk yaklaşımının temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Batılı demokrasilerde hükümet, toplum üyelerinin istekleri ve toplum çıkarları doğrultusunda hareket eder.
2. A.B.D, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerdeki siyasal sistemlerin en gelişkin sistemler olduklarını düşünürler ve bu nedenle bu sistemlerin iktidarı en etkin uygulama ve yönetme yolu olduğunu düşünmektedirler.
3. Gücün devlet aracılığıyla uygulanmasında baskıcı olmasındansa meşru olması tercih edilir; çünkü

meşru iktidarda toplumun o iktidarı kabullenmesi ve işbirliği söz konusudur.

SORU:

Giddens'a göre "seçmenlerin iki ya da daha fazla sayıda partiler arasından seçim yapabildikleri ve yetişkin nüfusun tamamının seçme hakkının olduğu ülkeler" ne olarak tanımlanabilmektedir?

CEVAP:

Liberal demokrasiler

SORU:

Siyaset sosyolojisi ile siyaset bilimi, siyaset olgusunu hangi farklı biçimlerle ve yöntemlerle ele alırlar?

CEVAP:

Siyaset sosyolojisi ile siyaset bilimi siyaset olgusunu farklı biçimlerle ve yöntemlerle ele alırlar. Siyaset sosyolojisi, siyaset olgusunu toplumdaki diğer toplumsal olgular, kurumlar ve süreçler içinde değerlendirirken, siyaset bilimi aynı olguyu diğer olgulardan soyutlayarak ele almaktadır.

SORU:

Meşrutiyet unsurunun ön plana çıktığı, siyasal anlamda hükümetin meşru güç kullanımına ne denir?

CEVAP:

Otorite

SORU:

1815 sonrası dönemde Chateaubriand tarafından ve genel olarak siyasal yelpazede "sağ" kanadı tarif etmek için kullanılmış kavram nedir?

CEVAP:

Muhafazakârlık kavramı "1815 sonrası dönemde Chateaubriand tarafından ve genel olarak siyasal yelpazede "sağ" kanadı tarif etmek için kullanılmış, yaygın olarak Almanya'da ortaya çıkmış, 1835'te İngiltere'de benimsenmiştir"

SORU:

Wilfredo Pareto ve Gaetano Mosca tarafından geliştirilen Elit teorisi en genel ifadeyle küçük bir seçkinler grubunun toplumu yönettiği düşüncesine dayanan siyaset teorisi nedir?

CEVAP:

Elit teorisi

SORU:

Siyasal otorite ile ilgili kurumların ve bu kurumların oluşmasında ve işleminde rol oynayan davranışların bilimi olarak değerlendirilen tanım nedir?

CEVAP:

Siyaset bilimi

ÜNİTE 5: KÜLTÜR VE TOPLUM

GİRİŞ

Kültür birçok farklı anlamlarda kullanılan bir kavramdır. Bu muhtelif anlamlar karşımıza "İslam kültürü", "Katolik kültürü", "Amerikan kültürü", "linç kültürü", "tüketim kültürü", demokrasi kültürü", "tuvalet kültürü" vs. şekillerde çıkmaktadır. Anlaşılabacağı üzere, kültür kavramı hem gündelik hayatta hem de akademik literatürde kullanım alanı çok geniş bir terim olarak sınırlarının tesbit edilmesi pek mümkün gözükmeyen bir fenomene tekabül etmektedir.

KÜLTÜRÜ ANLAMAK

Kültür teriminin çok sayıdaki tanımını üç grupta toplamak mümkündür:

1. Kültürün estetik tanımları yahut yüksek kültür olarak kültür,
2. Kültürün antropolojik tanımları yahut bütün bir yaşam tarzı olarak kültür,
3. Paylaşılan anlam sistemleri olarak kültür.

KÜLTÜRÜN ESTETİK TANIMLARI YAHUT YÜKSEK KÜLTÜR OLARAK KÜLTÜR: Kültür estetik mükemmellik ile özdeşir. Kültür entelektüel ve sanatsal faaliyetlerle birlikte düşünülür. yüksek kültür-popüler kültür ikiliği merkezinde düşünülen kültür büyük oranda yüksek kültürle eş anlamlıdır. Bu yaklaşım yüksek kültür dışında kaldığını iddia ettiği diğer kültürleri “aşağı kültür” olarak yaftaladığı için seçkin bir bakış açısına sahip olarak değerlendirilmektedir.

KÜLTÜRÜN ANTROPOLOJİK TANIMLARI YAHUT BÜTÜN BİR YAŞAM TARZI OLARAK KÜLTÜR: Bu tür tanımlarda kültür, bir halkın yahut dönemin hayat biçimi olarak tarif edilmektedir. Belirli anlamlar yahut değerler üreten hayat tarzlarına işaret edilmektedir. Kısaca kültür, bir grubun üyelerinin inandıkları değerler, izledikleri normlar ve yarattıkları maddi şeylerdir. Değer bir toplumun yahut toplumsal grubun varlığını devam ettirebilmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu düşünülen ilkedir. Değerler normları içerir ancak daha soyut ve geneldir. Norm ise bireylerin davranışlarını düzenleyen kurallardır. Alışılmış davranışları kapsadığı gibi, grubun üyelerinden beklenen ideal davranışlara da işaret eder. Normlara uymayanların karşılaşacağı yaptırımlar mevcuttur. Yüksek kültür olarak kültür tanımlarına göre antropolojik tanımlar kültürü ve toplumu daha fazla birleştirir.

PAYLAŞILAN ANLAM SİSTEMLERİ OLARAK KÜLTÜR: Kültürü “yaşam biçimi” olarak tanımlamayı yeterli bulmayan Clifford Geertz gibi antropologlar onu, paylaşılan semboller ve/veya anlamlar sistemi olarak tanımladı. Bu sayede kültürün paylaşılan ve kolektif doğasını vurgulanmaktadır. Kültürün kolektif doğasının en belirgin olduğu fenomen dildir. Kültürün sembolik tanımını toplumların üç temel unsuru olan ekonomik, politik ve kültürel alanla ile birlikte düşünmek faydalıdır.

KÜLTÜR ÇEŞİTLERİ

ALT KÜLTÜR: Alt kültür, toplumun ortak kültüründen farklı inanç, pratik ve yaşam tarzlarını sürdüren grupların kültürüdür. Gençlik kültürünü, aynı zamanda, etnik, dini ve cinsel grup kültürleri işaret edilmektedir.

KARŞI KÜLTÜR: Karşı kültür, egemen kültürel değerlere ve yaşam tarzlarına karşı çıktığını açıkça gösteren grupların kültürüdür. Esas olarak 1968’de hippiler gibi gençlik hareketleri için kullanılmaya başlanmıştır. Egemen güçlere doğrudan muhalefeti ile alt kültürden ayrılır.

KİTLE KÜLTÜRÜ: Geniş halk kesimlerinin tükettiği bir kültür olsa bile halk kültüründen farklı olan kitle kültürü, halkın kendisinin üretmediği kitleler için kültür endüstri tarafından ticari kaygılarla üretilen bir kültürdür.

FOLK KÜLTÜR YA DA HALK KÜLTÜRÜ: Halk kültürü, türdeş bir topluluğun gündelik yaşamında geleneksel olarak ürettiği sözlü kültürdür. Endüstri öncesi toplumlardaki geniş halk kesimlerinin kültürüdür. Genel itibarıyla anonimdir ve nesilden nesle sözlü olarak iletilir. Halk türkülleri ya da halk hikayeleri en tipik örnekleridir.

YÜKSEK KÜLTÜR: Estetik mükemmellik ile özdeş tutulan en üst düzey kültüre işaret eder. İsminden anlaşılacağı gibi, kendisini “aşağı kültür”e, yani popüler yahut kitle kültürüne göre konumlandırır. Oysa yaygınlaşmış bir kültürün mecburen değersiz olması gerekmez.

POPÜLER KÜLTÜR: Özellikle Frankfurt Okulu eksenli eleştirilerde bu kültür küçümsenir. Kitle kültürü ile eş anlamlı kullanılması yaygındır. Bu kullanım sakıncalıdır çünkü kitle kültürü terimi kitle toplumu paradigması ile birlikte kullanıldığında anlamlıdır. Paradigma terimi bir bilim cemaatine yahut bilim disiplinine belli bir süre için model oluşturan ve yaygın kabul gören kavram çerçevesidir. Dolayısıyla, kitle kültürü ifadesinin bahsi geçen paradigma terkedildiğinde sorgusuz sualsiz kullanılması problemli hale gelecektir. Popüler kültür toplumun geniş kesimlerince beğenilen ve tercih edilen kültürdür. Günümüzde popüler kültür-yüksek kültür ayrımının silikleştiği görülmektedir.

KLASİK SOSYOLOJİK KURAMDA KÜLTÜR

KÜLTÜR-İŞLEVSELÇİ YAKLAŞIM: Normlar, değerler ve hayat biçimi olarak kültürü esas alır. Bu yaklaşım en önemli temsilcilerinden Durkheim ve öğrencisi Marcel Mauss’a göre, kültür insanlar çevrelerindeki şeyleri ayırmaya ve sınıflandırmaya başladığında mümkün hale gelmiştir. Sınıflandırmada esas alınan model toplumsal yapıya, o da toplumsal gruplar arasındaki ayrımlara dayanmaktadır. Sınıflandırmanın ahlaki ve duygusal yönü önemlidir. Bu yaklaşım en önemli özelliği kültürün değer yüklü oluşuna yaptığı vurgudur. Din bir anlam sistemi olarak kültürün temel bileşenidir.

Kültür failin tercihlerinden yahut toplumsal dünyayı yorumlamasından ziyade, toplumsal yapının örgütlenmesinden veya ihtiyaçlardan hareketle oluşmaktadır. Bu yaklaşım kültürü birleştirici ve bütünleştirici olarak değerlendirdiğinden kültürün toplumsal çatışma ve toplumsal dışlama için kullanılmasını açıklayamaz; güç, iktidar ve çıkar ilişkilerini ihmal etmektedir.

KÜLTÜR-MARKSİST YAKLAŞIM: Marx’a göre, kültürel fikirlerin tümü maddi üretim sisteminin yansımasıdır ve hakim sınıfın menfaatlerine hizmet eder. Kültür egemen ideoloji olarak işler. Hakim sınıf kültürü şekillendirmek için ekonomik gücünü kullanır. Kültür hakim sınıfın otoritesinin meşruiyet kaynağıdır. Marksist yaklaşım zaafı kültürün özerkliğini teorileştirememektir.

ÇAĞDAŞ ELEŞTİREL YAKLAŞIMLARDA KÜLTÜR

FRANKFURT OKULU VE KÜLTÜR

ENDÜSTRİSİ: 1920’lerin başında Frankfurt’ta kurulan Sosyal Araştırmalar Enstitüsü literatürde Frankfurt Okulu olarak bilinir. Bu okulun kültür, ideoloji ve kitle iletişim araçları konusunda en önemli mensupları Theodor Adorno (1903-1963), Max Horkheimer (1895-1973), Walter Benjamin (1892-1940) ve Leo Lowenthal (1900-1993)’dir. Okulun teorisyenleri kültürü ne tamamıyla özerk bir alan ne de sınıf çıkarlarının basit ideolojik yansıması olarak ele almışlardır.

Modern kitle kültürü yirminci yüzyılda kapitalizmin ideolojik tahakkümünün kilit aracıdır. Kitle kültürü, kültür endüstrisinin piyasa için ürettiği ürünleri sorgulamadan kullanan yüzeysel zevkler peşindeki insanların kültürünü

açıklamak için kullanılan bir terimdir. Ancak Horkheimer ve Adorno 1947'den itibaren kitle kültürü yerine kültür endüstrisi terimi kullanmaya başlamışlardır. Bununla, kitle kültürü tabirinin, söz konusu kültürün kitlelerin ürettiği bir kültür olarak yanlış anlaşılmasının önüne geçmeyi amaçlamışlardır. Kültür endüstrisi terimi ile anlatılmak istenen kültürel yaşamın ticarileştirilmesi, kültür ürünlerinin standartlaştırılması ve dağıtım tekniklerinin rasyonelleştirilmesidir.

Kültür endüstrisinin ürünleri aynı zamanda meta değil, sadece ama sadece metadlardır çünkü en başından itibaren piyasa için üretilmişlerdir; dolayısıyla harekete geçirici temel dinamik piyasadır. Frankfurt Okulu teorisyenlerinin amaçları kültür endüstrisinin kapitalizmin tahakkümünü yaygınlaştırdığını, insanları ve kültürlerini metaya dönüştürdüğünü ve aklı nasıl araçsallaştırıldığını açığa çıkarmaktır.

Frankfurt Okuluna hakim olan karamsar ve katı duruşun dışında değerlendirilebilecek okulun ayrıksı üyesi Walter Benjamin'e göre, sanayi kapitalizminin sanat eserine özgü olan, onu tek ve eşsiz kılan, bir bakıma onun çevreleyen bir parıltı olan "hale"sini yok etmekle birlikte, teknolojik yenilikler kültürün demokratikleşmesinde kullanılabilir.

ANTONIO GRAMSCI VE KÜLTÜREL

HEGEMONYA: Katolik Kilisesinin büyük gücünden etkilenen Antonio Gramsci (1891-1937), onun sadece ekonomik ve politik değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel bir güce/etkiye sahip olduğundan hareketle egemenliğin sadece ekonomik alanla sınırlı kalmadığını, ideolojik, politik ve kültürel unsurları da içerdiğini ileri sürmüştür. Egemen iktidarın sürdürülmesini sağlayan bu unsurların bütünlüklü etkisini ve gücünü anlatmak üzere hegemonya kavramına başvurmuştur. Hegemonya bir rejim, sosyal sistem ya da siyasi iktidarın baskıdan ziyade geniş toplum kesimlerinin ona rıza göstermesi sonucu ortaya çıkan egemenlik biçimidir. Mevcut iktidar biçimi doğal-normal görünmeye başladığında tam bir hegemonya söz konusudur. Rızanın kazanılması ve çoğunluğun ikna edilmesi esasen üst yapı kurumları ile sağlanır. Kültür hegemonik mücadele alanıdır. Egemen sınıflar değerlerini ve fikirlerini "evrensel", "kaçınılmaz" ve "tarafsız" olduğunu kabul ettirmeye çalışırlar. Bu başarılı olduğunda hegemonya kurulmuş olur.

BRİTANYA KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR

OKULU: Birmingham Üniversitesinde 1964 yılında Çağdaş Kültürel çalışmalar Merkezi adıyla kurulduğu için Birmingham Okulu olarak da bilinir. Disiplinler arası bir yaklaşımı benimseyen okula göre kültürün iktidar ve direniş ile ilgisi üzerine odaklanmak önemlidir. Post-yapısalcı, yapısalcı Marksist ve postmodern kuramları eleştirel bir biçimde kullanan okulun en önemli kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturan düşünürleri ve fikirleri arasında Barthes'in göstergebilimi ve dil içine ideolojinin nasıl yerleştiğine ve gerçekliğin nasıl kurulduğuna dair görüşleri; Althusser'in devletin ideolojik aygıtları üzerine görüşleri; Foucault'un iktidar analizi ve Gramsci'nin hegemonya kuramı bulunur. Okul özellikle medyanın kültürel hegemonyanın oluşturulmasındaki rolü üzerinde durmuştur. Bunun yanında popüler kültür ve alt kültür konularını ele almıştır. Birmingham Okulu hem kültürün özerkliğini hem de egemen iktidar/güç ilişkileri çerçevesinde oluşturulduğunu

vurgulamıştır. Okul yüksek kültür-aşağı kültür ayrımını reddederek kültürel tabakalaşma anlayışından önemli bir kopuş gerçekleştirmiştir. Kültür statik ve donmuş kapalı bir sistem değil, dinamik ve sürekli yenilenen bir süreç olarak kavramsallaştırılmıştır. Binaenaleyh, kültür toplumsal etkileşim sayesinde değişebilme potansiyeline sahip bir mücadele zemini oluşturmaktadır.

PIERRE BOURDIEU VE KÜLTÜREL YENİDEN

ÜRETİM: Kültürel yeniden üretim kavramını oluşturan Pierre Bourdieu (1930-2002) bu kavramla egemen sınıfın kültürünün eğitim sistemi yoluyla nesilden nesile aktarılması sürecini ifade eder. Eğitimle sosyal eşitsizlikler yeniden üretilir. Kavram aynı zamanda, toplumların uzun dönemler boyunca sahip oldukları istikrarı anlamamıza yardımcı olur. Kültürel yeniden üretim sayesinde siyasi yapılar otorite ve meşruluk elde eder.

KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK VE KÜLTÜREL ETKİLEŞİM

Her kültür bir denetim sistemidir. Onay ve red; değerleri ve normları koruma; ödüller ve cezalar kültürde mündemictir. Kültürün baskıcı ve düzenleyici özellikleri vardır. Kültürün sahip olduğu anlamlar çıkar çatışmalarında tarafsız değildir. Bir kültürde bazı gruplar diğerlerinden daha avantajlı kılınır. Buna rağmen kültürün sabit ve değişmeyen bir yapı olmadığı akıldan çıkarılmamalıdır. Aksinin düşünülmesi kültürel determinizmi savunmaktır. Kültürel determinizm kültürün değişmez ve çok güçlü, içinde yer alan bireylerin onu esiri olduğu ideolojisidir.

Küreselleşme ve göç ile kültürler birbirlerine daha açık hale gelmiştir. Bunun yanı sıra, internet, dijital teknolojideki gelişmeler ve tv gibi ürünler kültürel etkileşimi artıran önemli unsurlardır. Böylelikle, insanlar kendi kültürleriyle diğerlerini mukayese etme imkanlarına çok daha fazla sahiptirler. Ayrıca, her kültür kendi içinde birçok farklılık mevcut olduğu unutulmamalıdır. Kültürün değişmez bir özü yoktur.

Etnosantrizm? Kültürel Rölativizm?

Kültürlerin çeşitliliğini kabul etmek doğal olarak kültürleri saygı gösterilmesini sağlamaz. Başka kültürleri kişinin kendi kültürünün değer yargıları ile ele almasına etnosantrizm denir. Bu genellikle bir kültürün yüceltilmesi diğerinin aşağılanması şeklinde tezahür eder. Etnosantrizmin heterofobi (farklılık korkusu/düşmanlığı), zenofobi (yabancı korkusu/düşmanlığı), islamofobi, şovenizm ve ırkçılık ile dirsek teması vardır. Bunun önüne geçmek için empati sağlanmalıdır. Bu sayede kendi kültürümüzün tesadüflüğünü kabul eder ve başka kültürleri kendi değerleri içinde saygı duymayı öğrenebiliriz.

Her kültürün kendi içinde değerli olduğu düşüncesi kültürel rölativizme yol açar. Kültürel rölativizme göre her kültür ancak ve ancak kendi değer yargıları içinde ele alınabilir. Bu yaklaşımın tehlikesi ise, başka kültürleri saygı duymayan bir kültürü de kendi içinde değerli görüp, eleştirmeden kabul etmemiz gerektiğinde ortaya çıkar. Burada sınır, her kültürün insan hak ve özgürlüklerine saygı duyup, riayet ettiği ölçüde saygı duyulur olmasıdır.

Kültürün Dinamikleri

Bir toplumda kültür ile ekonomi, politika ve diğer kurumlar arasında ilişkiler mevcuttur. Marx altyapı kurumu olan ekonominin üstyapı kurumu olan kültürü belirlediğini söylerken ekonominin bir kültürel boşlukta

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

gerçekleşmediğini ıskalamıştır. Oysa, kültür de ekonomi gibi bir güç ve meşruiyet kaynağıdır. Bu kurumlar arasındaki ilişkiler karşılıklıdır.

Bir toplumun kültürü maddi ve manevi değişikliklerle değişebilir. Teknoloji önemli bir değişim kaynağıdır ve kültürel açıdan tarafsız değildir. Bazı durumlarda teknolojik değişimler kültürel gecikme yahut kültürel boşluk durumuna yol açabilir.

KÜLTÜREL GECİKME: Amerikalı sosyolog William Ogburn (1886-1959) tarafından ortaya atılan kültürel gecikme kavramı maddi kültürde gerçekleşen değişimlerin belli bir gecikmeyle manevi kültür (hukuk, töre, gelenek, vs.) tarafından takip edilmesi sebebiyle ortaya çıkan boşluğu ifade eder. Bourdieu'nun terimleriyle söylendiğinde, ekonomik sermayeye sahip olan birinin buna uygun ola kültürel sermayeye sahip olmaması bir boşluk doğurur. Kültürel sermaye bireylerin özellikle aileleri aracılığıyla sahip oldukları dil yeterliliği, sosyal tarz ve görgü gibi kültürel niteliklerdir.

KÜLTÜR VE KÜRESELLEŞME

Küreselleşmenin iki önemli dinamiğinden biri sermayenin ulusal sınırları aşarak dünyayı bir Pazar haline getirmesi, diğeri ise iletişim ve enformasyon teknolojilerinin tüm dünya ölçeğinde yaygınlaşmasıdır. Özellikle internet ve TV aracılığıyla medyanın küresel bir kapsama alanı vardır. Aynı zamanda imajlar ve göstergeler küreselleşmenin etkisini muazzam boyutlara ulaştırır. Bütün farklılıkları aşarak insanların hemen hepsinin bildiği CocaCola, Nike ve McDonald's markalarını düşünmek meselenin anlaşılması için önemli örneklerdir. Burada karşımıza önemli bir soru olarak küreselleşen kültürün genelde batı, özde Amerikan kültürü olup olmadığıdır. İki farklı yaklaşımdan biri olan neoMarksizm'e göre, küreselleşme sadece sermayenin değil, aynı zamanda fikirleri ve tüketim alışkanlıklarını belirleyen ideolojilerin dünya çapında yaygınlaşmasıdır. Bu durumda gerçekleşen kültürel emperyalizmdir. Kültürel emperyalizm genel olarak yabancı bir kültürün değer ve alışkanlıklarının yerli bir kültür üzerinde yaymak ve yerleştirmek için ekonomik ve siyasi gücün kullanılmasını, özellikle de ABD'nin kültür endüstrisinin ürünlerinin hakim kılınmasını ifade eden bir tezin ileri sürdüğü bir terimdir. Amerikalı medya kuramcısı Schiller'e göre, ulus ötesi kapitalizm kültüre ürünlerini dünya çapında yayma gücü sayesinde dünyaya tek bir kapitalist kültür hakimdir. Diğer yaklaşıma göre, küresel kapitalizm küresel kültürü tahakküm altına alıcı bir etkiye sahip olsa da, netice dünyanın tümünü kapsayan türdeş bir kültürden bahsedilemez. Robertson ve Tomlinson gibi yorumculara göre, kültürel türdeşleşme yahut bir örnekleşme yerine ortaya çıkan melez bir durumdur. Çünkü küreselleşmeye yerelleşme, modernleşmeye gelenekselleşme eşlik eder. Sonuçta, bu ikili durumları içine alan melez (hybrid) biçimler ortaya çıkmaktadır. Robertson bu eklemlenme ilişkisi nedeniyle sürecin küreselleşme (globalization) olarak değil, küreselleşme (glocalization) olarak ifade edilmesi gerektiğini iddia eder.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Ziya Gökalp kültür tanımını nasıl yapmıştır?

CEVAP:

Ziya Gökalp kültür ve medeniyet arasında bir ayırım yaparak kültürü tanımlamıştır. Ona göre kültür "(hars) halkın ananelerinden, eğilimlerinden, örflerinden, sözlü ve yazılı edebiyatından, estetik ve iktisadi ürünlerinden oluşur."

SORU:

Estetik ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Felsefe içinde sanat ve güzellikle ilgilenen bir alt disiplindir ve sanat felsefesi ile yakından ilişkilidir. Genel olarak estetik terimi 'sanat' ve 'güzellik'i belirleyen genel ve evrensel ilkelerin belirlenmesi ile ilgilidir.

SORU:

Kültür tanımı hangi üç grupta toplanabilir?

CEVAP:

Kültür teriminin yüzden fazla tanımı olsa da genel olarak bu tanımlar üç grupta toplanabilir:

1. "Kültürün estetik tanımları" ya da "yüksek kültür olarak kültür"
2. "Kültürün antropolojik tanımları" ya da "bütün bir yaşam tarzı olarak kültür"
3. "Paylaşılan anlam sistemleri olarak kültür"

SORU:

Değer tanımını nasıl yapabiliriz?

CEVAP:

Bir toplumun ya da toplumsal grubun varlığını devam ettirebilmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu düşünülen düşünce ve ilkelerdir. Değerler, normları içermekle beraber, normlardan daha genel ve soyut olarak, toplum içindeki davranışlarımızı belirlemede bize neyin doğru neyin yanlış, neyin istenen neyin istenmeyen olduğunu söyleyen ölçütlerdir.

SORU:

Alt kültür ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Sosyolojide alt kültür kavramı genellikle bir toplumda azınlıkta olan grupların değer, tutum, inanç ve yaşam tarzına işaret etmek için kullanılır.

SORU:

Karşı kültür ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Karşı kültür, egemen kültürel değerlere topyekûn bir şekilde karşı gelen grupların yaşam biçimlerine işaret etmek üzere kullanılır.

SORU:

Folk kültür veya halk kültürü ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Folk kültür veya halk kültürü özellikle endüstri öncesi toplumlardaki geniş halk kesimlerinin gündelik kültürüne işaret eder. Bugün genel olarak kültürel olarak türdeş bir topluluk içinde genellikle anonim olarak üretilen ve nesilden nesile sözlü olarak aktarılan kültür anlamında kullanılmaktadır.

SORU:

Yüksek kültüre hangi örnekleri verebiliriz?

CEVAP:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Çeşitli sanat biçimleri, edebiyat, klasik müzik, opera yüksek kültüre örnekler olarak sıralanabilir.

SORU:

Paradigma ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Bir bilimsel disipline, bilim topluluğuna belirli bir süre için model oluşturan ve topluluğun üyeleri tarafından yaygın olarak kabul edilen kuramsal çerçeveye verilen addır

SORU:

Frankfurt Okulu'dan hangi düşünürler kültür, ideoloji ve kitle iletişim araçlarına dair olmuştur?

CEVAP:

Theodor Adorno (1903-1969), Max Horkheimer (1895-1973), Walter Benjamin (1892-1940) ve Leo Lowenthal'ın (1900-1993) kültür, ideoloji ve kitle iletişim araçlarına dair analizleri oldukça önemlidir.

SORU:

Frankfurt Okulu kitle kültürünü nasıl tanımlamıştır?

CEVAP:

Frankfurt Okulu, modern kitle kültürünün yirminci yüzyılda kapitalizmin ideolojik tahakkümünün kilit aracı olduğunu öne sürmüştür. Kitle kültürü terimi, eleştirel duyumdan yoksun edilgen tüketicilerin sorgulamadan basitçe tükettikleri yüzeysel zevk ve eğlenceyi hedefleyen (kültürel) ürünlerle piyasayı istila eden kültür endüstrisinin oluşturduğu kültüre göndermede bulunur.

SORU:

Hale ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Hale sanat eserine özgü onu tek ve biricik yapan, onu çevreleyen parlıltı.

SORU:

Hegemonya ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Hegemonya bir rejim, sosyal sistem ya da siyasi iktidarın baskıdan çok geniş toplum kesimlerinin ona rıza göstermesi sonucu ortaya çıkan egemenlik biçimine denir. Mevcut iktidar biçimi içselleştiğinde ve doğal-normal görüldüğünde tam bir hegemonyadan söz edilebilir.

SORU:

Kültürel yeniden üretim ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Kültürel yeniden üretim kavramı, 20. yüzyılın önemli kuramcılarından Pierreü Bourdieu tarafından üretilmiştir. Bu kavram, egemen sınıfın kültürünün eğitim sistemi yoluyla nesilden nesile aktarılması sürecini ifade eder.

SORU:

Kültürel determinizm ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Kültürel Determinizm kültürün değişmez ve çok güçlü, içinde yer alan bireylerin de onun bir nevi esiri olduğu düşüncesidir.

SORU:

Etnosantrizm ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Bireyin kendi kültürel değerlerini merkeze alarak başka kültürleri kendi kültürünün değer sisteminden

değerlendirmesi ve yargılaması Etnosantrizm olarak adlandırılır.

SORU:

Kültürel rölativizm ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Kültürel rölativizm, kültürleri kendi içinde değerlendirmek ve yargılamak gerektiği, kültürlerin dışardan yargılanamayacağı düşüncesidir

SORU:

Etnosantrizmin dozunu artırması nasıl sonuçlar oluşturabilir?

CEVAP:

İlk bakışta her kültürel kimlik için normal ve doğal gibi gözüken etnosantrizm, farklı dozlarında karşımıza homofobi, heterofobi, zenofobi, islamofobi ve ırkçılık olarak çıkar.

SORU:

Kültürel gecikme ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

William Ogburn'a göre bir toplumsal sistemdeki maddi ve manevi kültürün karşılıklı ilişkisinde, değişme sürecinde ortaya çıkan bir uyumsuzluk hâlidir. Maddi kültürde meydana gelen değişiklikler belli bir gecikmeyle manevi kültür tarafından (hukuk, töre, gelenek, görenek, toplumsal zihniyet vs.) takip edilirken arada bir boşluk doğmaktadır.

SORU:

Kültürel sermaye ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Bireylerin özellikle aileleri aracılığıyla sahip olduğu dilsel yeterlilik, sosyal tarz ve görgü gibi kültürel niteliklerdir. Kavramı ilk kez kullanan Bourdieu'ya göre bireyler ne kadar çok kültürel sermayeye sahipse, eğitim ve mesleki sistemde o oranda başarılı olacaklardır.

SORU:

Kültürel emperyalizm ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Genel olarak yabancı bir kültürün değer ve alışkanlıklarının, yerli bir kültür üzerinde yaymak ve yerleştirmek için ekonomik ve siyasi güç kullanılması anlamında olmakla birlikte, kültür emperyalizm tezi, uzun zamandır farklı yerel ve ulusal kültürlerin özellikle ABD'nin kültür endüstrisi ürünlerinin kuşatmasıyla yok edildiğini öne sürer

SORU:

Appadurai, Robertson ve Tomlinson küresel kültürün sonuçlarını nasıl yorumlamışlardır?

CEVAP:

Appadurai, Robertson ve Tomlinson gibi yorumculara göre küreselleşme homojenleşme kadar heterojenleşme, evrenselleşme kadar yerelleşme, modernleşme kadar gelenekselleşmenin de gündeme geldiği; bunların eş-zamanlılığının ve çelişkili beraberliğinin yaşandığı bir süreçtir. Küreselleşme süreci yerelin/tikelin küresel/evrensel içerisinde olması olarak değil iç içe geçmesi, yani eklemelenmesi biçiminde yaşanmaktadır.

ÜNİTE 6: AİLE VE KADIN

SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLARDA AİLE KURUMU

Sosyolojik yaklaşımlar aileye farklı bakış açılarıyla yaklaşsalar ve farklı değerlendirmeler yapsalar da hepsi ailenin önemi konusunda uzlaşırlar. Bunun nedeni ailenin sadece bir sosyal grup değil, aynı zamanda bir toplumsal kurum olmasıdır. Aile kurumunu önemli kılan unsurlardan biri, sosyalleşme sürecinin önemli bir kısmının aile içinde gerçekleşmesi, kültürün çocuklara aktarılmasına ailede başlanmasıdır.

Le Play: Aile Sosyolojisinin Kökleri

Aile kurumundaki değişimleri sistematik olarak inceleyen ilk sosyolog Le Play'dir. Le Play aynı zamanda toplumun kentleşme ve endüstrileşme nedeniyle değişmekte olduğunu da ilk ileri süren sosyologlardan biridir ve bu değişimin ailede kurumunun incelenmesiyle anlaşılabilirliğini savunmuştur. Le Play'in sosyolojiye en önemli katkılarından biri geliştirdiği monografi yöntemidir. Monografi, sınırlı bir konunun derinlemesine ve sistematik olarak gözlenmesini içerir. Le Play, gözlem biriminin bireyler değil, toplumun temel yapı taşı olan aileler olması gerektiğini savunmuştur. Monografi yöntemiyle Avrupa, Kuzey Amerika, Asya ve Kuzey Afrika'da 132 aile ile çalışan Le Play bu çalışmanın sonucunda örgütlenme biçimleri, yapıları ve işlevleri açısından birbirinden farklı olan üç tip aile olduğunu saptamıştır. Bu aile tipleri ataerkil aile, kararsız aile ve kök ailedir. Ataerkil aile oldukça istikrarlı bir ailedir. Bu aile tipinde evlenen erkek çocuklar babanın evine yerleşirler, ayrı bir ev açmaz ve ayrı bir hane halkı oluşturmazlar. Evlenen oğlan çocuklar babalarından aldıkları gelenek-görenekleri sürdürürler. Toprak ve mal bölünmez, miras babanın varisi olan çocuğa bölünmeden aktarılır. Bu aile tipinde babanın çocukları ve torunları üzerinde kesin bir otoritesi vardır. Kök aile tipinde evlenen çocuklardan, yani mirasçılardan sadece bir tanesi (genellikle en büyük oğlan çocuk) baba evinde kalır, diğerlerine çeyiz verilir ve başka bir evde kendi yeni ailelerini kurarlar. Bununla beraber baba ailesi, evden ayrılan çocuklar için törensel bir merkez olmayı sürdürür, önemli günlerde burada toplanılır. Kararsız ailede ise oğlan çocukları kendilerini finanse edebilir hale gelir gelmez baba evinden ayrılırlar ve babalarının gelenek ve göreneklerini de terk ederler. Bu nedenle kararsız ailede ebeveynler çocuklarına geleneklerini aktarmazlar ve yaşlandıklarında genellikle yalnız ve izole olmuş bir şekilde yaşarlar. Kararsız aile, endüstriyel işçi sınıfının tipik aile türüdür. Kararsız ailede ebeveynlerin çocuklarının bakımına ihtiyaç duydukları yaşlılık dönemlerinde kendi başlarına, yalnız kaldıklarını belirten Le Play bu durumu bir ahlaki aşınma olarak ifade eder. Le Play'in aileleri bu şekilde sınıflandırmasının ardındaki amaç aslında toplumsal değişimi anlamaktır, çünkü Le Play'e göre aile kurumunda zamana ve yaşanan yere bağlı değişimler, yeni sosyal ve ekonomik gelişmelerin sonucudurlar.

İşlevselcilik

İşlevselci yaklaşım genel olarak toplumda düzeni, dengeyi, uyumu, işlevi ve evrimsel gelişmeyi vurgulayan bir yaklaşımdır. İşlevselcilere göre toplumsal kurumların her birinin toplumun devamlılığı açısından yerine getirmeleri gereken birtakım işlevler vardır. İşlevselci yaklaşım ailenin (a) bütün toplumlarda var olduğunu, (b) temel ve evrensel

biyolojik ihtiyaçların ifadesi olduğunu (c) bazı temel sosyal işlevlere sahip olduğunu ve (d) endüstrileşme ile birlikte geniş ailelerin çözülerek çekirdek aileye dönüştüğünü varsayar. Diğer bir deyişle İşlevselci yaklaşıma göre aile doğal, evrensel, endüstri toplumunun yapı ve değerlerine uyan işlevsel bir kurumdur. Bu yaklaşımın temel varsayımları şunlardır:

Birinci varsayım, yani ailenin bütün toplumlarda var olduğu iddiası, İşlevselci antropolog George Peter Murdock'ın 1965 yılında yayımlanan "Toplumsal Yapı" adlı çalışmasında açıkça görülür. Murdock avcı ve toplayıcı toplumlardan endüstri toplumlarına dek çeşitli tiplerdeki 250 toplumu incelemiş ve ailenin bütün toplumlarda var olduğu, dolayısıyla evrensel bir toplumsal kurum olduğu sonucuna varmıştır.

İşlevselciliğin ikinci varsayımı, ailenin bazı evrensel ihtiyaçların ifadesi olduğudur. İnsanların beslenme, doğal ve sosyal tehlikelerden korunma ve biyolojik olarak üreme ihtiyaçları vardır. İşlevselciler, insanların bu temel ihtiyaçlarının aile kurumu içinde karşılandığını vurgularlar. Kadın ve erkekler arasındaki sosyal ve cinsel karşılıklı bağımlılık ilişkisi aile içinde dışa vurulur, aile beslenmek için gıda ve korunmak için barınak sağlar, üyeleri arasında, özellikle ebeveynler ve çocukları arasında güçlü bağlar oluşturur. Aile içindeki ilişkiler diğer ilişkilerden farklı olan özgül ilişkilerdir; ebeveynlerle çocuklar arasında köklü bir bağ vardır ve aile üyeleri arasında bir mecburiyet ve karşılıklı bağımlılık ilişkisi vardır.

İşlevselciliğin üçüncü varsayımı ailenin işlevleri hakkındadır ama ailenin evrenselliği ile de ilgilidir. Antropolog Malinowski, Avustralya yerlileri üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda ailenin insan yavrusunun ilk yıllardaki beslenme ve bakım gereksinimini karşıladığı ve bu gereksinim de evrensel olduğu için ailenin evrensel bir toplumsal kurum olduğu sonucuna varır. Malinowski için çocukların beslenmesi ve yetiştirilmesi işlevi aile kurumunun varoluş nedenidir. Ailenin işlevselliği konusunda Murdock'ın da iddiaları vardır. Murdock için aile çok işlevli, indirgenemez ve kaçınılmaz bir toplumsal kurumdur. Bu işlevler (a) cinsel işlev, (b) yeniden üretim işlevi, (c) ekonomik işlev ve (d) eğitim işlevidir. Murdock'a göre bu işlevler evrenseldir çünkü cinsel işlev ve yeniden üretim işlevi olmaksızın toplum var olamaz; yiyecek sağlama ve hazırlama gibi işlerde görülen ekonomik işlev olmaksızın toplum varlığını sürdüremez ve eğitim işlevi olmaksızın da toplumsallaşma süreci gerçekleştiremeyeceği için, insan kültürü var olamaz.

İşlevselci yaklaşımın en önemli temsilcilerinden biri olan Talcott Parsons modern Amerikan ailesini incelemiştir. Parsons'a göre modern toplumda üretim işlevinin aileden alınarak fabrikalara aktarılması sonucunda aile izole olmuş olan çekirdek aile çocukların toplumsallaştırılması ve yetişkin üyelerin kişisel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda uzmanlaşmıştır. Bu nedenle Parsons'a göre ailenin bütün toplumlarda iki temel ve indirgenemez işlevi vardır, bunlar (a) çocukların birincil toplumsallaşması ve (b) yetişkin kişiliklerinin istikrarının sağlanmasıdır. İşlevselciliğin son varsayımı ailenin endüstrileşme ile ilişkisidir. Parsons izole olmuş çekirdek ailenin modern endüstri toplumunun tipik aile biçimi olduğunu savunur ve bu aile tipinin ortaya çıkışını kendi sosyal evrim kuramıyla,

yapısal farklılaşma ve uzmanlaşma süreciyle açıklar. Geleneksel toplumlarda aile genellikle geniş aile biçimindedir ve en önemli işlevi ev içinde yapılan üretimi sürdürmek ve bu üretim için işgücü sağlamaktır. Eğitim de ailenin önemli bir işlevidir çünkü çocuklar sadece kültürü değil, tarımsal üretimde ve zanaatkarlıkta ihtiyaç duyacakları vasıfları da ev içinde aile bireylerinden öğrenirler. Endüstrileşme süreci ile birlikte üretim işlevi fabrikalara ve işletmelere aktarılmıştır. Bu durum kırsal alandan kentsel alanlara doğru kitlesel göçlere yol açmış ve kentleşme süreci hızlanmaya başlamıştır. Kentsel alanda fabrikalarda çalışacak işçilerin sahip olması gereken standart vasıflar olduğu için eğitim işlevi de aileden alınmış ve kitlesel eğitim veren modern eğitim kurumlarına, yani okullara aktarılmıştır. Böylece geleneksel toplumda işgücünü biyolojik olarak üreten, eğiten ve üretimde çalıştıran aile kurumu modern toplumda sadece işgücünü biyolojik olarak üretmekle sınırlı kalmış, eğitim ve üretim işlevlerini kaybetmiştir.

İŞLEVSELÇİLİĞE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER
İşlevselcilerin aile hakkındaki görüşleri çeşitli açılardan eleştirilmiştir. Bunlar:

- Ailenin evrenselliliğine yönelik eleştiriler: Pek çok sosyolog Murdock'ı eleştirmiş, sadece biyolojik cinsel üretimin evrensel olduğunu, ebeveynlikle ilgili biyolojik ve sosyal rol farklılıklarının ve çocuk yetiştirme uygulamalarının hem kültüre hem de zaman göre değiştiğini vurgulamıştır. Batı Hint Adaları ve Guyana gibi toplumlarda ailelerin yetişkin erkekleri içermediği bulgusuna dayanarak çekirdek ailenin evrensel olmadığı ya da Murdock'ın çekirdek aile tanımını genişletmesi gerektiği ileri sürülmüştür.
- Ailenin işlevselliğine yönelik eleştiriler: Parsons'ın aile içinde kadınların dışavurumcu, erkeklerin ise araçsal rollerde uzmanlaşması gerektiği iddiası eleştirilmiş, bu rollerin birbirini dışlamadığı ileri sürülmüştür. Buna ek olarak Parsons erkek egemenliğini gördüğü halde sorgulamamakla, cinsiyet rolü, kadın rolü, erkek rolü gibi kavramları eleştirmeden kullanmakla, kadınlar ve erkekler arasındaki güç ilişkilerini ve çatışmayı saklamakla eleştirilmiştir. Ayrıca Parsons ve diğer İşlevselciler ailenin sadece olumlu işlevlerine değinmekle, olumsuz yönlerini ise görmezden gelmekle eleştirilmişlerdir.
- Aile ve sanayileşme ilişkisine yönelik eleştiriler: İşlevselciliğin endüstrileşme ve aile arasında bir ilişki kurma çabası üç açıdan eleştirilmiştir. İlk olarak endüstrileşme bütün toplumlarda aynı şekilde gerçekleşmemiştir. İkincisi, endüstrileşme tamamlanmış ve sabit bir tarihsel olgu değildir, halen devam eden ve ilerleyen bir süreçtir. Üçüncüsü, endüstri öncesi toplumlarda tek bir aile tipi yoktur, çeşitli aile tipleri vardır.

Aile ve endüstrileşme arasındaki ilişkiye yönelik bir eleştiri de Michael Young ve Peter Willmott'tan gelmiştir. 1973 yılında yayımlanan "Simetrik Aile" adlı eserlerinde Young ve Willmott endüstri öncesi İngiltere'den 1970'lere dek ailenin izini sürmüş ve ailenin 4 aşamadan geçtiğini ileri sürmüştür. Bu aşamalar:

BİRİNCİ AŞAMA: Bu aşama endüstri öncesi aile aşamasıdır. Bu aşamada aile bir üretim birimidir, genellikle tekstil veya tarım alanında üretim yapılır ve bütün aile üyeleri, yani karı koca ve çocuklar birlikte çalışırlar.

İKİNCİ AŞAMA: Endüstri Devrimi ile başlayan ve 20. yüzyılın ilk yıllarında iyice yaygınlaşan bu aşamada çekirdek aile genişlemeye başlar. Bu aşamada hane reisleri genellikle kadınlardır ve aile içindeki yakın dayanışma ilişkileri kadın üyeler arasındadır.

ÜÇÜNCÜ AŞAMA: Young ve Willmott'a göre 1970'lerde ikinci aşama aile büyük ölçüde ortadan kalkmış, bazı yoksul aileler ikinci aşamayı sürdürse de orta gelirli aileler üçüncü aşamaya geçmiştir. Bu yeni aile çekirdek ailenin geniş aileden kopması ile karakterize edilir. Bu aşamadaki aile "simetrik aile" olarak adlandırılır. Bu ailenin simetrikliği kadın ve erkeklerin tam olarak aynı işleri yaptıklarını değil, yaptıkları işlerin önem bakımından birbirine denk olduğunu ifade eder.

DÖRDÜNCÜ AŞAMA: İlk üç aşama Young ve Willmott'ın ampirik gözlemlerine dayandığı halde bu sonuncu aşama gözleme değil, tahmine dayanmaktadır. Young ve Willmott kendi Tabakalı Yayılma İlkesi teorilerini aileye uygulayarak bu tahminde bulunmuşlardır. Bu teoriye göre toplumda değişim hiyerarşinin en tepesindeki insanlardan başlar ve sonra yavaş yavaş toplumun geri kalanı tarafından kabul edilir. Bu nedenle Young ve Willmott, işletme yöneticilerini gözlemlemiş ve onların aile tiplerinin zamanla bütün topluma yayılacağı sonucuna varmışlardır. Yöneticilerin aileleri tarafından temsil edilen bu dördüncü aşamada aile iş merkezli bir yapıya sahiptir, boş zamanlarda spor, özellikle yüzme ve golf sporu yapılır.

Eleştirel Yaklaşım

Eleştirel yaklaşımda yer alan sosyal bilimciler İşlevselcilerin ailenin işlevleri konusundaki iddialarını eleştirmiş, ailenin varlığını sürdürmesinin birey üzerindeki olumsuz sonuçları üzerinde durmuşlardır. Bu yaklaşımda iki eleştiri özellikle öne çıkar, bu eleştiriler Leach ve Laing'den gelmektedir. Leach'e göre küçük geleneksel toplumlardaki geniş ailede bireyler aile içindeki çok sayıda üyeden duygusal ve sosyal destek alırken çekirdek ailede destek alacakları bu geniş akraba ağından yoksun kalmış, yalıtılmış ve yalnızlaşmışlardır. Eskiden çeşitli akrabalar tarafından karşılanan talep ve ihtiyaçları karşılamak için çekirdek ailede sadece tek bir yetişkin, yani eş vardır. Bu nedenle eşler birbirlerinden çok şey talep etmekte ve beklemekte, ama diğer eşin taleplerini karşılamakta yetersiz kalmaktadırlar. Bunun yanında çekirdek aile kendi mahremiyetini korumak için kendini toplumun geri kalanından ayırır ve aile üyelerinin birbirine sıkıca bağlanmasına neden olur. Bu durum Leach'e göre sorundur çünkü aile kendi içine kapandıkça toplumun geri kalanından şüphelenmeye ve korkmaya, kendisiyle dış dünya arasına bariyerler kurmaya başlar, ki bu korku da toplum genelinde şiddetin artmasına yol açacaktır. Laing ise aile üyelerinden en az birinin şizofrenik olduğu aileler üzerinde çalışmış, şizofreninin "delilik" olmadığını, şizofrenik olduğu ileri sürülen bir davranışın aile ilişkileri bağlamında ele alındığında anlamlı olabildiğini savunmuştur. Laing ailenin bir dizi etkileşimden oluştuğunu, bu etkileşim sırasında üyelerin birbirleriyle karmaşık bir taktik oyunu oynadıklarını, oyun sırasında da bir dizi strateji

kullandıklarını, ama bu etkileşimlerden bazılarının bireyler için zararlı, sömürücü veya yok edici olabildiğini ileri sürer.

Sembolik Etkileşimcilik

Sembolik etkileşimci yaklaşım aileyi ve evliliği yapıdan çok birer süreç olarak, içinde anlamların konuşulup oluşturulduğu ve sürdürüldüğü bir sosyal yeniden üretim alanı olarak ele alır. u yaklaşıma göre evlilik ve aile ilişkileri de üzerinde konuşulmuş, uzlaşmış anlamlara dayanan ilişkilerdir. Sembolik etkileşimciler aileye ve evliliğe atfedilen anlamın nasıl değiştiği, aile üyelerinin gündelik yaşamda birbirlerini anlamak üzere ne gibi etkileşimlere girdikleri gibi konularda çalışırlar.

Marxizm

Marxist yaklaşımda aile hakkındaki ilk çalışma Friedrich Engels'in 1884 yılında yayımlanan "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" adlı çalışmasıdır. Bu eserde Engels ailenin evrimini üretim tarzındaki değişimle, özel mülkiyet ve kapitalizmle ilişkilendirir. Engels'e göre çekirdek ailenin kökleri mirası bırakacak varis ihtiyacında yatmaktadır. Yani aile, kadınların cinselliğini kontrol etmek ve erkeklerin varislerinin meşruluğunu garanti altına almak amacıyla yaratılmıştır. Engels için çekirdek aile erkeklerin üstünlüğüne dayanan, amacı soyu baba tarafından süren çocuklar üretmek olan bir birimdir, bu babalık gereklidir çünkü bu çocuklar daha sonra babanın doğal varisleri olacaktır. Marxist yaklaşım içinde yer alan Eli Zaretsky endüstrileşmenin ve kapitalizmin ev ve işyerinin ayrı alanlar olarak ayrılmasına neden olduğunu, yani özel alan ve kamusal alan arasında bir ayırım yarattığını ileri sürer.

Feminist Yaklaşım

Feminizm tek bir teori değildir, pek çok feminizmden oluşan bir bütündür. Bütün feministler toplumsal cinsiyet ile ilgilenirler, işlevselcilerin ileri sürdüğü işbirliğine dayalı uyumlu aile tanımına karşı çıkarlar ve erkeklerin ailelerden kadınlara oranla daha fazla faydalandığını, yani daha çok çıkarlarının olduğunu savunurlar. Feministlere göre ataerkil değerler ailede öğrenilir, bu nedenle aile ataerkil toplumun varlığını sürdürmesini sağlar. Bütün feministlere göre çekirdek ailenin iki temel işlevi vardır ve ikisi de kadınlar üzerindeki tahakkümü artıran işlevlerdir. Bunlardan birincisi kız çocuklarının itaatkar rolleri kabul etmesi ve oğlan çocuklarının kızlardan üstün olduklarına inanacak şekilde sosyalleşmesi, yani çocukların cinsiyet rollerini eleştirmeksizin kabul edecek şekilde sosyalleşmesidir. İkincisi ise kadınların ev kadını ve anne rollerini kadınların sahip olabileceği tek seçenek olarak kabul edecek şekilde sosyalleşmeleridir.

MARXİST FEMİNİZM

Marxist feminizm kapitalizmin kadınların ücretsiz ev içi emeğini sömürdüğünü, kadınların karşılığı ödenmeyen emeğinin üretim araçlarının sahipleri için çok kârlı olduğunu savunur. Erkekler bir kişilik ücret ödenir, ama aslında bu iki kişinin emek gücü için ödenmektedir. Çünkü erkeklerin çalışmaya devam edebilmesi için evde kadınların temizlik, yemek pişirme gibi işleri yapması gerekir, kadınlar böylece erkeklerin emeğini yeniden üretirler, ama bunun için kadınlara ücret ödenmez. Marxist feministlere göre erkeklerin çalışma yaşamından kaynaklanan hayal kırıklıklarının ve kızgınlıklarının evde kadınların sağlayacağı duygusal destekle giderilmesi beklenmektedir.

RADİKAL FEMİNİZM

Radikal feministler de Marxist feministler gibi kadınların aileden zarar gördüğünü ileri sürerler, ama onlara göre sömürünün asıl kaynağı kapitalizm değil, ataerkidir. Radikal feministler tahakkümün en temel ve evrensel biçiminin erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümü olduğunu, toplumun ataerkil ve erkek egemen bir toplum olduğunu ve ailenin erkek otoritesini süreklileştiren önemli bir kurum olduğunu ileri sürerler.

AİLE VE EVLİLİK TÜRLERİ

Aile Türleri

ÇEKİRDEK AİLE VE GENİŞ AİLE

En küçük aile, karı koca ve küçük çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. Çekirdek aileler genellikle küçük, coğrafi olarak yalıtılmış ailelerdir. Çekirdek aile birbirine evlilik bağıyla, kan bağıyla ya da evlatlık edinme yoluyla bağlı olan iki veya daha çok insandan oluşur. Çekirdek aile dışındaki akrabaları da üyelerini de içeren daha büyük ailelere geniş aile adı verilir. Bu genişleme yatay veya dikey olabilir. Ailenin yatay genişlemesi aynı nesilden aile üyelerinin birlikte yaşaması şeklinde gerçekleşir, örneğin kocanın ya da karının erkek veya kız kardeşi, ya da çokeşli toplumlarda ikinci bir karı veya koca hane halkından biri olduğunda aile yatay olarak genişlemiştir. Dikey genişleme ise farklı nesillerin bir arada yaşamasıyla gerçekleşir, örneğin karı veya kocanın anne veya babasının onlarla birlikte yaşaması dikey genişlemedir.

EVLİLİK AİLESİ VE AKRABALIK AİLESİ

Evlilik ailesi (conjugal family), evlilik bağının kan bağından daha önemli olduğu, akrabalık ailesi (consanguine family) ise kan bağının evlilik bağından daha önemli olduğu aile tipidir. Çekirdek aileler evlilik aileleridir ama çekirdek aile ve evlilik ailesi kavramları eşanlamlı değildir. Bir ailenin evlilik ailesi sayılması için mutlaka bir karı ve bir kocayı içermesi gerekir. Akrabalık ailesi, kan bağının evlilik bağından daha önemli olduğu, ailenin ebeveyn-çocuk ilişkisine dayandığı ailelerdir. Bu aile birbiriyle ilişkili kadınlardan, bu kadınların erkek kardeşlerinden ve çocuklarından oluşur.

ANAERKİL AİLE VE ATAERKİL AİLE: Anaerkil (matriarkal) ve ataerkil (patriarkal) aileler, aile içindeki güç ve otorite ilişkileri ile ilgilidir ve aslında bir bütün olarak toplumların yapısal özelliklerini ifade ederler. 19. yy'da antropologlar tarafından ortaya konan matriarki (anaerkillik) kavramı, kadınların daha güçlü olduğu, hane reisinin kadın olduğu sosyal örgütlenme sistemlerini ifade eder. Ataerki, kelime anlamı itibarıyla genellikle ailedeki en yaşlı erkek olan babanın ya da atanın diğer aile bireyleri üzerinde meşru güce sahip olmasını ifade eder. Geniş anlamıyla ataerki sosyolojide, özellikle toplumsal cinsiyet çalışmalarında en önemli kavramlar arasındadır ve sadece bir aile tipini değil, çok daha geniş bir sosyal örgütlenme biçimini ifade eder. Sosyolojik açıdan ataerki, kadınlar ve çocukları üzerindeki erkek egemenliğinin kurumsallaşmasını ve erkek egemenliğinin toplumun daha geniş alanlarına yayılmasını ifade eder.

Evlilik Türleri

ENDOĞAMI VE EGZOGAMI: Bu sınıflandırma, eşin içinden seçildiği grupla ilgilidir. Belirli bir etnik, sosyal veya dinsel grup içinde yapılan evliliklere endogami, yani grup içi evlilik adı verilir. Egzogami ise tam aksine grup

içinden evlenmenin yasak olduğu, bireylerin eşlerini grup dışından seçmek zorunda oldukları evlilik türüdür. **MONOGAMİ VE POLİGAMİ:** Bu sınıflandırma, eş sayısına göre yapılır. Bireylerin sadece bir kişiyle evlenebildiği evlilik tipine monogami, birden fazla kişiyle evlenebildikleri evlilik tipine ise poligami adı verilir. **MATRİLOKALİTE, PATRİLOKALİTE, NEOLOKALİTE VE AVUNKULOKALİTE:** Bu sınıflandırma, evlenen çiftin nerede yaşayacağı ile ilgilidir. Matrilokal sistemlerde evlenen çift karının akrabalarının yanına, patrilokal sistemlerde ise kocanın akrabalarının yanına yerleşir. Evlenen çiftin akrabalarından bağımsız bir yere yerleştiği evlilikler neolokal evliliklerdir. Daha az görülmekle beraber avunkulokalite ise evlenen çiftin dayının yanına yerleştiği ve annenin çocukla birlikte burada yaşadığı durumdur.

MATRİLİNEALİTE, PATRİLİNEALİTE VE BİLİNEALİTE: Bu sınıflandırma mirasın ve unvanın kimden kime geçeceği ile ilgilidir. Miras ve unvanın kadınlar üzerinden geçtiği, annelerden kızlara aktarıldığı sistemler matrilineal sistemlerken babadan oğula geçtiği sistemler patrilineal sistemlerdir. Unvan ve mirasın her iki taraftan da aktarıldığı sistemler ve evlilikler ise bilineal olarak adlandırılırlar.

MATRİLATERİTE, PATRİLATERİTE VE BİLATERİTE: Bu sınıflandırma soyun, akrabalığın kimden aktarıldığı ile ilgilidir. Akrabalığın annenin tarafına bağlı olduğu evlilikler matrilateral, babanın tarafına bağlı olduğu evlilikler patrilateral, iki soyu da kabul eden, akrabalığın her iki taraftan da kabul edildiği evlilikler ise bilateral evliliklerdir.

LEVİRAT, SORORAT VE TAYGELDİ: Bu sınıflandırma dulların evlenmesiyle ilgilidir. Levirat evlilikte dul kalan kadın ölmüş olan kocasının erkek kardeşlerinden biriyle evlenir, Sororat evlilikte ise dul kalan erkek, ölmüş olan karısının kız kardeşlerinden biriyle evlenir. Dulların evlenmesi ile ilgili bir diğer evlilik türü de Taygeldi evliliğidir. Bu evlilik, çocuklu dul bir erkekle karşı cinsten çocuklu dul bir kadının, çocuklarının ve kendilerinin evlenmeleriyle ortaya çıkan evliliğidir.

BERDEL: “Kepir” ya da “değişik yapma” olarak da bilinen Berdel, birbirine yakın yaşlarda oğulları ve kızları olan iki ailenin aralarında anlaşarak kızlarını aileye gelin olarak vermesi ve aynı ailenin kızını gelin olarak alması anlamına gelir.

KAN BEDELİ: Bu evlilik, aralarında kan davası olan iki ailenin kan davasına son vererek barış yapmak amacıyla çocuklarını evlendirmeleri şeklinde gerçekleşir.

AİLE İÇİ GÜÇ İLİŞKİLERİ

Ataerki

Ataerki, aile içinde erkeklerin kadın ve çocuklar üzerindeki egemenliğinin kurumsallaşması ve bu egemenliğin aile dışına, toplumun diğer alanlarına ve diğer toplumsal kurumlara yayılması anlamına gelir. Ataerki sistemlerde kadınların yaşamları çeşitli açılardan ataerki kontrol altında tutulur. Kontrol altında tutulan bu alanlar ve kontrol mekanizmaları:

EMEKEK: Ataerki toplumlarında kadınların hem ev içindeki ücretsiz emeği hem de ev dışında, çalışma yaşamındaki emeği kontrol altında tutulur.

BİYOLOJİK YENİDEN ÜRETİM KAPASİTESİ: Çoğu ataerki toplumda kadınlar çocuk doğurup doğurmayacaklarına, kaç çocuk doğuracaklarına, doğum kontrol yöntemleri kullanıp kullanmayacaklarına ya da gebeliği sonlandırıp sonlandırmamaya kendileri karar veremezler, bu konudaki kararların çoğunu kocalar alır. **CİNSELLİK:** Kadınların biyolojik yeniden üretim kapasitelerinden ayrı olarak cinsellikleri de çeşitli yollarla sınırlandırılır. İlk olarak kadınlardan kocalarına cinsel hizmet sunmaları beklenir ve genellikle buna zorlanırlar, bu karılık rolünün bir parçası olarak kabul edilir. İkinci olarak, erkeklerin evlilik dışındaki cinsel etkinlikleri genellikle görmezden gelindiği halde toplum aynı şekilde davranan kadınlara aynı tutumu göstermez. Üçüncüsü, kadınlar seks işçiliği yapmaya zorlanmakta, kendilerini zorlayanlar da kocaları, babaları ya da erkek kardeşleri gibi aile bireyleri olabilmektedir. Son olarak kadınların kıyafetlerinin, giyim tarzlarının erkekler tarafından kontrol edilmesi de bu olgunun göstergelerinden biridir.

ANNELİK VE EV KADINLIĞI ROLLERİNİN YÜCELTİLMESİ: Ataerki ideoloji annelik ve ev kadınlığı rollerini idealize eder. Bu roller dinde, edebiyatta, geleneksel halk hikayelerinde kutsallaştırılır ve övülür. Buna karşılık bu rollerin dışında kalan kadınlar, bekar kadınlar ya da çocuksuz kadınlar küçümsenir, alay konusu olur ve aşağılanırlar.

HAREKETLİLİK: Kadınlar ataerki toplumların çoğunda evden çıkmak için kocalarından ya da babalarından izin almak zorundadır.

MÜLKİYET VE EKONOMİK KAYNAKLAR: Ataerki toplumlar patrilinealdır, bu nedenle mülkler ve kaynaklar babadan oğula geçer.

Aile İdeolojisi

Klasik aile sosyolojisinde çekirdek aile anne baba ve iki çocukta oluşan, erkeğin evi geçindiren kişi olduğu, kadının da ev kadını olduğu bir ideal tip olarak kurgulanmıştır. Aile ideolojisi, yukarıda belirtilen ideal tip aile modelini benimseyen ve yayan bir ideolojidir ve bu ideoloji nedeniyle aile ve akrabalık her yerde ve her zaman şu anki hallerindeymiş gibi algılanırlar, şimdiki biçimleri doğal, normal ve istenir kabul edilir. Aile ideolojisi annelik ve ev kadınlığı rollerinin yüceltilmesini de pekiştirir, kadınları ilgi ve sadakatlarını kamusal alandaki örgütlere değil özel alanda, kendi aile ve akrabalarına göstermeye teşvik eder.

Aile İçi Şiddet

Aile her zaman mutlu ve huzurlu bir kurum değildir, ailenin karanlık bir tarafı da vardır ve aile içi şiddet ve çocuk tacizi bu durumun en önemli göstergeleridir. Aile içi şiddet bir evlilikte, birlikte yaşamada ya da flört ilişkisinde bir tarafın diğer taraf üzerinde uyguladığı şiddet olarak tanımlanır. Aile içi şiddet fiziksel, cinsel, duygusal ya da ekonomik taciz, tehdit veya özgürlüğünü kısıtlama şeklinde gerçekleşebilir.

AİLEDE DEĞİŞME

Çağdaş Toplumlarda Aile Yapısında Yaşanan Değişimler

Yirminci yüzyılda ailede nicel ve nitel değişimlerin yaşandığı, insanların aileye ve evliliğe verdikleri anlamın değişmeye başladığı, aile ideolojisinde vurgulanana tipik aile dışındaki ailelerin artmaya başladığı ve boşanma oranlarının yükseldiği görülmektedir. Batı toplumlarında aile yaşamındaki değişimler:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- Akrabaların etkisinin ve geniş ailelerin azalması,
- Hane büyüklüğünün azalması,
- Kadın ve çocuk haklarında gelişmeler,
- Alternatif aile modellerinde artış,
- Evlilik dışı doğumlarda artış,
- Tek ebeveynli ailelerde artış,
- Evliliğin ve ebeveynliğin anlamının değişmesi,
- Boşanma oranlarında artış.

Türkiye’de Aile Yapısının Dönüşümü

Kentleşme, eğitim düzeyi, işgücüne katılım, kişi başına düşen gelir düzeyi gibi çeşitli etkenlerde meydana gelen değişimler Türkiye’de hem genel olarak nüfus yapısını hem de aile yapısını dönüştürmektedir.

Türkiye’de kadınlar için asgari evlenme yaşı 2002’ye kadar 15 iken 2002 yılında Medeni Kanun’da yapılan bir değişiklikle hem kadınlar hem de erkekler için 17’ye yükseltilmiştir. Türkiye’de doğurganlık düzeyi azalmakta, bu da hane büyüklüklerinin azalmasına neden olmaktadır. Sayısal veriler aile kurumundaki çağdaş değişimlerin Türkiye’de de yaşandığı, kentleşme ve eğitim düzeyinin artmasına paralel olarak ilk evlenme yaşının yükseldiği, doğurganlığın ve hane büyüklüğünün azaldığı, en yaygın görülen ailenin çekirdek aile olduğu, tek ebeveynli ailelerin çoğunda ebeveynin kadın olduğu görülmektedir. Batı toplumlarında olduğu gibi Türkiye’de de boşanma artış göstermektedir.

Türkiye’de Aile Sosyolojisi Çalışmaları

Türkiye’de Cumhuriyet öncesi dönemde aileyi bilimsel anlamda inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır; Durkheim’in etkisiyle Ziya Gökalp, Le Play’in etkisiyle Prens Sabahattin aile konusuna eğilmişlerse de yaptıkları yorumlar ampirik verilere dayalı yorumlar değil, edebiyat ve tarih okumalarına dayalı spekülasyon yorumlarıdır. Türkiye’de aile sosyolojisi alanında öne çıkan çalışmalardan bazıları:

- Mübaccel Belik Kıray (1964) “Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası”
- İbrahim Yasa (1966) “Ankara’da Gecekondu Aileleri”
- Emre Kongar (1971) “Altındağ’da Kentle Bütünleşme”
- Emre Kongar (1972) “İzmir’de Kentsel Aile”
- Serim Timur (1972) “Türkiye’de Aile Yapısı”
- Çiğdem Kağıtçıbaşı (1980) “Çocuğun Değeri: Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık”

Feridun Merter (1990) “1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği)”.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Aile kurumunu tanımlayınız.

CEVAP:

Sosyolojik yaklaşımlar aileye farklı bakış açılarıyla yaklaşırlar ve farklı değerlendirmeler yapsalar da hepsi ailenin önemi konusunda uzlaşırlar. Bunun nedeni ailenin sadece bir sosyal grup değil, aynı zamanda bir toplumsal kurum olmasıdır. Bir toplumsal kurum olarak aile toplumun devamlılığı için belirli görevleri yürüten örgütlü, formel ve düzenli bir sistemdir. Aile kurumunu önemli kılan unsurlardan biri, sosyalleşme sürecinin önemli bir kısmının

aile içinde gerçekleşmesi, kültürün çocuklara aktarılmasına ailede başlanmasıdır. Bu süreçte toplumun yeni bireyleri içinde yaşadıkları toplumun değer ve normlarını öğrenip içselleştirirler. Bu değer ve normlar toplumun ihtiyaçlarını temsil ettiği için bunların içselleştirilmesi sayesinde ailenin de toplumun da devamlılığı sağlanır.

SORU:

Aile kurumundaki değişimleri sistematik olarak inceleyen ilk sosyolog kimdir?

CEVAP:

Aile kurumundaki değişimleri sistematik olarak inceleyen ilk sosyolog Le Play olmuştur. Le Play aynı zamanda toplumun kentleşme ve endüstrileşme nedeniyle değişmekte olduğunu da ilk ileri süren sosyologlardan biridir ve bu değişimin ailede kurumunun incelenmesiyle anlaşılabilirliğini savunmuştur. Bu nedenle aile sosyolojisinin köklerinin Le Play’e dayandığı söylenebilir.

SORU:

Le Play’in saptadığı aile tipleri nelerdir? Açıklayınız.

CEVAP:

Monografi yöntemiyle Avrupa, Kuzey Amerika, Asya ve Kuzey Afrika’da 132 aile ile çalışan Le Play bu çalışmanın sonucunda örgütlenme biçimleri, yapıları ve işlevleri açısından birbirinden farklı olan üç tip aile olduğunu saptamıştır. Bu aile tipleri ataerkil aile, kararsız aile ve kök ailedir.

Ataerkil aile oldukça istikrarlı bir ailedir. Bu aile tipinde evlenen erkek çocuklar babanın evine yerleşirler, ayrı bir ev açmaz ve ayrı bir hane halkı oluşturmazlar. Evlenen oğlan çocuklar babalarından aldıkları gelenek-görenekleri sürdürürler. Toprak ve mal bölünmez, miras babanın varisi olan çocuğa bölünmeden aktarılır. Bu aile tipinde babanın çocukları ve torunları üzerinde kesin bir otoritesi vardır. Genç nesiller babanın ve aile içindeki yaşlıların otoritesini kabul ederler.

Kök aile tipinde evlenen çocuklardan, yani mirasçılardan sadece bir tanesi (genellikle en büyük oğlan çocuk) baba evinde kalır, diğerlerine çeyiz verilir ve başka bir evde kendi yeni ailelerini kurarlar. Bununla beraber baba ailesi, evden ayrılan çocuklar için törensel bir merkez olmayı sürdürür, önemli günlerde burada toplanılır.

Kararsız ailede ise oğlan çocukları kendilerini finanse edebilir hale gelir gelmez baba evinden ayrılırlar ve babalarının gelenek ve göreneklerini de terk ederler. Bu nedenle kararsız ailede ebeveynler çocuklarına geleneklerini aktarmazlar ve yaşlandıklarında genellikle yalnız ve izole olmuş bir şekilde yaşarlar. Diğer aile tiplerine oranla daha küçük ve yalıtılmış olan kararsız ailede sosyal ağlar daha zayıftır, ekonomik kriz gibi durumlarda fazla bir esnekliğe sahip değildir ve bu nedenle ataerkil aileye ve kök aileye göre daha kolay dağılır. Kararsız aile, endüstriyel işçi sınıfının tipik aile türüdür (Mogey, 1955:313).

SORU:

Le Play’in ifade ettiği "ahlaki aşınma" nedir?

CEVAP:

Kararsız ailede ebeveynlerin çocuklarının bakımına ihtiyaç duydukları yaşlılık dönemlerinde kendi başlarına, yalnız

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

kaldıklarını belirten Le Play bu durumu bir ahlaki aşınma olarak ifade eder (Puschmann ve Solli, 2014).

SORU:

İşlevselciliğin aileye yaklaşımı ne şekildedir?

CEVAP:

İşlevselci yaklaşım ailenin (a) bütün toplumlarda var olduğunu, (b) temel ve evrensel biyolojik ihtiyaçların ifadesi olduğunu (c) bazı temel sosyal işlevlere sahip olduğunu ve (d) endüstrileşme ile birlikte geniş ailelerin çözülerek çekirdek aileye dönüştüğünü varsayar. Diğer bir deyişle işlevselci yaklaşıma göre aile doğal, evrensel, endüstri toplumunun yapı ve değerlerine uyan işlevsel bir kurumdur.

SORU:

Peter Murdock kimdir? Görüşlerini kısaca açıklayınız.

CEVAP:

Ailenin bütün toplumlarda var olduğu iddiası, İşlevselci antropolog George Peter Murdock'ın 1965 yılında yayımlanan "Toplumsal Yapı" adlı çalışmasında açıkça görülür. Murdock avcı ve toplayıcı toplumlardan endüstri toplumlarına dek çeşitli tiplerdeki 250 toplumu incelemiş ve ailenin bütün toplumlarda var olduğu, dolayısıyla evrensel bir toplumsal kurum olduğu sonucuna varmıştır. Murdock'a göre aile birbirleriyle toplum tarafından onaylanmış cinsel ilişki içinde olan kadın ve erkekten ve bu çiftin biyolojik veya evlat edinilmiş çocuklarından oluşturur ve ortak bir ikametgâh, ekonomik işbirliği ve biyolojik yeniden üretim ile nitelenir (Haralambos ve Holborn, 1995:317).

SORU:

Ailenin işlevselliği konusunda Murdock'ın iddiaları nelerdir? Açıklayınız.

CEVAP:

Ailenin işlevselliği konusunda Murdock'ın da iddiaları vardır. Murdock için aile çok işlevli, indirgenemez ve kaçınılmaz bir toplumsal kurumdur. Bu işlevler (a) cinsel işlev, (b) yeniden üretim işlevi, (c) ekonomik işlev ve (d) eğitim işlevidir. Murdock'a göre bu işlevler evrenselidir çünkü cinsel işlev ve yeniden üretim işlevi olmaksızın toplum var olamaz; yiyecek sağlama ve hazırlama gibi işlerde görülen ekonomik işlev olmaksızın toplum varlığını sürdüremez ve eğitim işlevi olmaksızın da toplumsallaşma süreci gerçekleştiremeyeceği için, insan kültürü var olamaz. Murdock bu işlevleri sadece ailenin yerine getirebileceğini, başka hiçbir toplumsal kurumun aileyi ikame edemeyeceğini belirtir ve bu nedenle de aileyi kaçınılmaz bir toplumsal kurum olarak nitelendirir (Haralambos ve Holborn, 1995:318-22). Murdock'ın kaçınılmaz olarak nitelediği aile çekirdek ailedir, yani karı koca ve küçük çocuklardan oluşan en küçük aile tipidir. Murdock'a göre çekirdek aile ister kendi başına var olsun, ister bir geniş ailenin temeli olarak var olsun, bütün toplumlarda görülen evrensel bir toplumsal gruplaşmadır.

SORU:

İşlevselci yaklaşımın en önemli temsilcilerinden biri olan Talcott Parsons'un aileye ilişkin düşünceleri nelerdir?

CEVAP:

Parsons'a göre modern toplumda üretim işlevinin aileden alınarak fabrikalara aktarılması sonucunda aile izole olmuş olan çekirdek aile çocukların toplumsallaştırılması ve

yetişkin üyelerin kişisel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda uzmanlaşmıştır. Bu nedenle Parsons'a göre ailenin bütün toplumlarda iki temel ve indirgenemez işlevi vardır, bunlar (a) çocukların birincil toplumsallaşması ve (b) yetişkin kişiliklerinin istikrarının sağlanmasıdır. Çocukların birincil toplumsallaşması, çocukların yaşamlarının ilk yıllarındaki toplumsallaşma sürecidir ve genellikle aile içinde gerçekleşir. İkincil toplumsallaşma süreci ise daha sonraki yıllarda gerçekleşir, bu süreçte ailenin görevi görece azalır, arkadaşlar, öğretmenler gibi başka aktörlerin rolü ve önemi artar.

Parsons ailenin sadece kişiliklerin şekillenmesine yardımcı olmakla kalmadığını, bu kişiliklerin istikrarını sağlayanın da aile olduğunu savunur. Ailenin bu ikinci işlevi, yani yetişkin kişiliklerinin istikrarının sağlanması aile içindeki yetişkinlerin evlilik ilişkisi içinde birbirlerine sağladıkları duygusal güvenlik ortamında gerçekleşir. Böylece aile gündelik yaşamın baskı ve gerilimini dengeler. Bu Batı toplumlarında özellikle önemli bir işlevdir çünkü bu toplumlardaki çekirdek ailede bireyler duygusal desteği sadece birbirlerinden alabilirler, geniş ailede olduğu gibi destek alabilecekleri başka aile bireyleri yoktur.

SORU:

Ailenin evrenselliğine yönelik eleştiriler nelerdir? Kısaca açıklayınız.

CEVAP:

Pek çok sosyolog Murdock'ı eleştirmiş, sadece biyolojik cinsel üretimin evrensel olduğunu, ebeveynlikle ilgili biyolojik ve sosyal rol farklılıklarının ve çocuk yetiştirme uygulamalarının hem kültüre hem de zaman göre değiştiğini vurgulamıştır. Batı Hint Adaları ve Guyana gibi toplumlarda ailelerin yetişkin erkekleri içermediği bulgusuna dayanılarak çekirdek ailenin evrensel olmadığı ya da Murdock'ın çekirdek aile tanımını genişletmesi gerektiği ileri sürülmüştür (Ecevit, 1991:13). Örneğin Güney Hindistan'daki Kerala'da yaşayan Nayar toplumu anaerik bir toplumdur ve biyolojik yeniden üretim ve çocuk yetiştirme konusunda oldukça farklı geleneklere sahiptir. Nayar toplumunda aile yoktur, çünkü karı ve kocalar arasında süreklilik arz eden bir cinsel, sosyal veya ekonomik birliktelik yoktur. Bu durumda ya Murdock'ın aile tanımı çok dardır ve genişletilmesi gerekmektedir, ya da aile Murdock'ın ileri sürdüğü gibi evrensel değildir. Nayar toplumu hakkında detaylı bilgiler sunan Kathleen Gayer'a göre Nayar toplumunda aile vardır, sadece ailenin tanımını genişletmek, Murdock'ın dar tanımını aşmak gerekmektedir (Haralambos ve Holborn, 1995).

Ailenin evrenselliğine yönelik eleştirilerin beslendiği bir kaynak da aileye alternatif olarak komün yaşamadır. İsrail'de yaşayan Kibbutz toplumlarında ve ABD'de Oneida toplumunda örnekleri görülen komün yaşam tarzı, ailenin evrensel olmadığını göstermektedir. John Humphrey Noyes tarafından 1848 yılında New York'ta kurulmuş olan Oneida komünü hem sosyalist hem de dindar bir Hristiyan komünüdür. Komünde her erkek her kadınla evli sayılmış ve bütün yetişkinler bütün çocukların ebeveyni kabul edilmiştir. Kendi çocuğunu diğerlerinin çocuğundan daha çok sevmenin yasak olduğu komünde ayrı aile birimleri

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

yoktur, komünün tamamı (306 kişi) tek bir büyük aile olarak kabul edilmiştir.

SORU:

Ailenin işlevselliğine yönelik eleştiriler nelerdir? Kısaca açıklayınız.

CEVAP:

Parsons'ın aile içinde kadınların dışavurumcu, erkeklerin ise araçsal rollerde uzmanlaşması gerektiği iddiası eleştirilmiş, bu rollerin birbirini dışlamadığı ileri sürülmüştür. Buna ek olarak Parsons erkek egemenliğini gördüğü halde sorgulamamakla, cinsiyet rolü, kadın rolü, erkek rolü gibi kavramları eleştirmeden kullanmakla, kadınlar ve erkekler arasındaki güç ilişkilerini ve çatışmayı saklamakla eleştirilmiştir (Ecevit, 1991:16). Ayrıca Parsons ve diğer işlevselciler ailenin sadece olumlu işlevlerine değinmekle, olumsuz yönlerini ise görmezden gelmekle eleştirilmişlerdir. Bu konudaki temel eleştiriler Edmund R. Leach ve R. David Laing tarafından getirilmiştir, her ikisi de aile yaşamının bağlarının boğucu olduğunu ve bireyin özgürlüğünü ve bireyselleşmeyi engellediğini vurgulayan çalışmalar yapmışlardır.

SORU:

Eleştirel yaklaşımda aile üzerine düşünceler nelerdir? Açıklayınız.

CEVAP:

Eleştirel yaklaşımda yer alan sosyal bilimciler işlevselcilerin ailenin işlevleri konusundaki iddialarını eleştirmiş, ailenin varlığını sürdürmesinin birey üzerindeki olumsuz sonuçları üzerinde durmuşlardır. Bu yaklaşımda iki eleştiri özellikle öne çıkar, bu eleştiriler Leach ve Laing'den gelmektedir. Leach'e göre küçük geleneksel toplumlardaki geniş ailede bireyler aile içindeki çok sayıda üyeden duygusal ve sosyal destek alırken çekirdek ailede destek alacakları bu geniş akraba ağından yoksun kalmış, yalıtılmış ve yalnızlaşmışlardır. Eskiden çeşitli akrabalar tarafından karşılanan talep ve ihtiyaçları karşılamak için çekirdek ailede sadece tek bir yetişkin, yani eş vardır. Bu nedenle eşler birbirlerinden çok şey talep etmekte ve beklemekte, ama diğer eşin taleplerini karşılamakta yetersiz kalmaktadırlar. Karı koca arasında ve ebeveynlerle çocuklar arasında artan gerilim çatışmaya yol açar. Her birey yalnızlaşmıştır, aile bireyleri birbirlerini tüketmeye başlarlar, ebeveynler kavga eder ve çocuklar başkaldırır. Bunun yanında çekirdek aile kendi mahremiyetini korumak için kendini toplumun geri kalanından ayırır ve aile üyelerinin birbirine sıkıca bağlanmasına neden olur. Bu durum Leach'e göre sorundur çünkü aile kendi içine kapandıkça toplumun geri kalanından şüphelenmeye ve korkmaya, kendisiyle dış dünya arasına bariyerler kurmaya başlar, ki bu korku da toplum genelinde şiddetin artmasına yol açacaktır. Leach ailenin iyi toplumun temeli olmadığını, kendini toplumdan izole eden katı mahremiyet anlayışı nedeniyle bireylerin bütün hoşnutsuzluklarının kaynağı olduğunu savunur (Haralambos ve Holborn, 1995:324). Laing ailenin bir dizi etkileşimden oluştuğunu, bu etkileşim sırasında üyelerin birbirleriyle karmaşık bir taktik oyunu oynadıklarını, oyun sırasında da bir dizi strateji kullandıklarını, ama bu etkileşimlerden bazılarının bireyler

için zararlı, sömürücü veya yok edici olabildiğini ileri sürer. Etkileşimin nasıl zararlı olabildiğini Jane örneği ile anlatır. Şizofrenik olarak tanımlanan Jane hareketsiz oturmakta, sadece beslendiği zaman yemek yemekte, kendi düş dünyasında yaşamaktadır. Bu dünya bir tenis oyunundan ibarettir ve Jane de tenis topudur. Gerçek dünyada Jane'in ailesi bir çatışma yaşamaktadır, aile ikiye bölünmüştür, birbirleriyle iletişim kurmamakta, sadece Jane aracılığıyla iletişim kurmaktadırlar. Bu gerilim çok arttığında Jane kaçmakta ve kendi düş dünyasına sığınmaktadır. Ama düş dünyasındaki tenis oyunu ailedeki iletişim desenini temsil etmektedir, yani bu dünya bile ailesinden tamamen kaçmak için yeterli değildir. Bu vaka, ailenin bireyi nasıl sömürdüğünü ve aile içi etkileşimin nasıl zararlı olabileceğini gösteren bir örnektir (Gillies, 2003; Haralambos ve Holborn, 1995:324).

SORU:

Laing'in tanımladığı "aile nexusu" nedir?

CEVAP:

Laing, ailenin çoğunluğu tarafından paylaşılan değer, inanç ve genel kanıyı, aile içindeki yoğun ilişkiler ağını ifade etmek için "aile nexusu" kavramını kullanır. Nexus aile bağı değildir, ailedeki herkesin uyması beklenen ortak değerlerden oluşan son derece güçlü bir ağıdır. Nexus aile kimliğinin güçlenmesini ve sürdürülmesini sağlar, ama ailedeki her bireyin diğer bireylerin görüşlerinden, düşüncelerinden ve kendisine yönelik tutumlarından derinden etkilenmesine, diğerlerinin düşündüğü gibi düşünmeye çalışmasına neden olur. Nexus yüzünden aile bireyleri birbirlerinden sürekli olarak ilgi ve dikkat isterler. Laing'e boğucu bir bağ olan nexus aynı zamanda aile bireylerini diğer aile bireyleri tarafından manipüle edilebilecek, kolayca incinebilecek savunmasız bir hale getirir. Aile nexusu içindeki etkileşim karşılıklı içselleştirme ile sonuçlanır. Bu kavram, aile üyelerinin aile kimliğini kendi kişisel gelişimlerini, özellikle benlik gelişimlerini sınırlandıracak şekilde içselleştirmelerini ifade eder. Bireyler aileyi içselleştirirler, aile üyeleri birbirlerinin ve bir bütün olarak ailenin bir parçası haline gelirler ve kendi benliklerini, özgürlüklerini ve kendi farkındalıklarını kaybederler.

SORU:

Sembolik etkileşimciliğin aileye bakışı ne şekildedir?

CEVAP:

Sembolik etkileşimci yaklaşım aileyi ve evliliği yapıdan çok birer süreç olarak, içinde anlamların konuşulup oluşturulduğu ve sürdürüldüğü bir sosyal yeniden üretim alanı olarak ele alır. Aile üyeleri arasındaki duygusal bağların akşam yemekleri ya da tatiller gibi paylaşılan, ortak etkinliklerde oluşturulduğunu, güçlendirildiğini ve canlandırıldığını savunurlar. Bu yaklaşıma göre evlilik ve aile ilişkileri de üzerinde konuşulmuş, uzlaşmış anlamlara dayanan ilişkilerdir. Sembolik etkileşimciler aileye ve evliliğe atfedilen anlamın nasıl değiştiği, aile üyelerinin gündelik yaşamda birbirlerini anlamak üzere ne gibi etkileşimlere girdikleri gibi konularda çalışırlar. Sembolik etkileşimci yaklaşıma göre aile içindeki sorun ve anlaşmazlıklar genellikle karı ve kocaların evlilikleri ve aileleri hakkındaki anlayış, algı ve beklentilerinin farklı

olmasından kaynaklanır ve eğer bu anlaşmazlıklar çözülmezse çatışmaya, hatta boşanmaya neden olabilir (Kaufman ve Taniguchi, 2006).

SORU:

Marxist yaklaşımda Engels aileyi nasıl ele almaktadır?

CEVAP:

Marxist yaklaşımda aile hakkındaki ilk çalışma Friedrich Engels'in 1884 yılında yayımlanan "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" adlı çalışmasıdır. Bu eserde Engels ailenin evrimini üretim tarzındaki değişimle, özel mülkiyet ve kapitalizmle ilişkilendirir. Engels insan evriminin ilk aşamalarında, ilkel komünal düzende mülkiyetin ortak olduğunu ve şimdiki anlamıyla ailenin var olmadığını düşünür. Bu dönemde cinsel ilişki konusunda herhangi bir sınırlama yoktur, gelişigüzel cinsel ilişki söz konusudur ve aile, topluluğun tamamı, bütünüdür. Tek eşli evlilik ve tek eşli çekirdek aile özel mülkiyetin ve devletin ortaya çıkışı ile birlikte oluşmuştur. Engels'e göre çekirdek ailenin kökleri mirası bırakacak varis ihtiyacında yatmaktadır. Yani aile, kadınların cinselliğini kontrol etmek ve erkeklerin varislerinin meşruluğunu garanti altına almak amacıyla yaratılmıştır. Bu dönemde ailedeki işbölümünün yapısı nedeniyle gıda sağlamak ve bu amaçla kullanılacak araçları bulmak erkeğin görevidir, bu nedenle de bu araçlara erkek sahiptir. Bu gelenek dolayısıyla üretim tarzı değiştiğinde de geçinmek için kullanılan yeni mal ve üretim araçlarına da yine erkek sahip olmuştur. Bu durumda büyükbaş hayvanlar ve köleler de erkeklerin malıdır. Kısacası Engels için çekirdek aile erkeklerin üstünlüğüne dayanan, amacı soyu baba tarafından süren çocuklar üretmek olan bir birimdir, bu babalık gereklidir çünkü bu çocuklar daha sonra babanın doğal varisleri olacaktır (Engels, 1940:30-33).

SORU:

Feminist yaklaşımın aileye bakışını açıklayınız.

CEVAP:

Feminizm tek bir teori değildir, pek çok feminizmden oluşan bir bütündür. Bu farklı feminizmler kadın tahakkümünün nedenleri ve nasıl ortadan kaldırılacağı gibi konularda birbirlerinden ayrılırlar ama hepsinin ortak olarak kabul ettiği bazı temel varsayımlar vardır. Bütün feministler toplumsal cinsiyet ile ilgilenirler, İşlevselcilerin ileri sürdüğü işbirliğine dayalı uyumlu aile tanımına karşı çıkarlar ve erkeklerin ailelerden kadınlara oranla daha fazla faydalandığını, yani daha çok çıkarlarının olduğunu savunurlar. Feministlere göre ataerkil değerler ailede öğrenilir, bu nedenle aile ataerkil toplumun varlığını sürdürmesini sağlar. Bütün feministlere göre çekirdek ailenin iki temel işlevi vardır ve ikisi de kadınlar üzerindeki tahakkümü artıran işlevlerdir. Bunlardan birincisi kız çocuklarının itaatkâr rolleri kabul etmesi ve oğlan çocuklarının kızlardan üstün olduklarına inanacak şekilde sosyalleşmesi, yani çocukların cinsiyet rollerini eleştirmeksizin kabul edecek şekilde sosyalleşmesidir. İkinci ise kadınların ev kadını ve anne rollerini kadınların sahip olabileceği tek seçenek olarak kabul edecek şekilde sosyalleşmeleridir.

SORU:

Marxist feminizmin aileye yaklaşımı nasıldır?

CEVAP:

Marxist feminizm kapitalizmin kadınların ücretsiz ev içi emeğini sömürdüğünü, kadınların karşılığı ödenmeyen emeğinin üretim araçlarının sahipleri için çok kârlı olduğunu savunur. Erkeklerle bir kişilik ücret ödenir, ama aslında bu iki kişinin emek gücü için ödenmektedir. Çünkü erkeklerin çalışmaya devam edebilmesi için evde kadınların temizlik, yemek pişirme gibi işleri yapması gerekir, kadınlar böylece erkeklerin emeğini yeniden üretirler, ama bunun için kadınlara ücret ödenmez. Marxist feministlerden Margaret Benston (1972:127) bu işler için devletin asgari ücret düzeyinde bile olsa ücret ödemesinin zenginliğin büyük ölçekli bir şekilde yeniden dağıtımını zorunlu kıldığını belirtir ve bu maliyeti üstlenmemek için devletlerin çok daha düşük düzeyde aile yardımları yaptığını vurgular.

Marxist feministlere göre erkeklerin çalışma yaşamından kaynaklanan hayal kırıklıklarının ve kızgınlıklarının evde kadınların sağlayacağı duygusal destekle giderilmesi beklenmektedir. Evde rahatlayan ve gevşeyen erkekler böylece işverenlerine ya da sisteme karşı şikayet ya da isyan etmeyecektir. Fran Asley (1976) ailedeki duygusal destek sayesinde erkek işçilerin sistemden daha az şikayet ettiklerini belirtir ve ailenin işlevinin "duygusal emniyet supabı" vazifesi görmek olduğunu vurgular. Diğer bir deyişle kapitalizm yüzünden kocaların yaşadığı hüsrana evdeki rahatlama ve duygusal destek tarafından soğurulacak, böylece erkekler sisteme karşı gelmeyecektir. Ama bu soğurmanın bedelini zaman zaman kadınlar kendi fiziksel ve zihinsel sağlıklarıyla ödemektedirler, çünkü bu soğurma süreci aile içi şiddeti içerebilmekte, işyerinde sömürülen erkekler kızgınlıklarını kadınlara yönelik aile içi şiddete dönüştürebilmektedir. Bu nedenle Marxist feministlere göre bütün aile kapitalizmden zarar görür ama ailedeki kadınlar erkeklerden daha fazla zarar görür.

SORU:

Radikal feminizmin Marxist feminizmden farkı nedir?

CEVAP:

Radikal feministler de Marxist feministler gibi kadınların aileden zarar gördüğünü ileri sürerler, ama onlara göre sömürünün asıl kaynağı kapitalizm değil, ataerkidir. Radikal feministler tahakkümün en temel ve evrensel biçiminin erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümü olduğunu, toplumun ataerkil ve erkek egemen bir toplum olduğunu ve ailenin erkek otoritesini süreklileştiren önemli bir kurum olduğunu ileri sürerler.

SORU:

Çekirdek aile ve özellikleri nelerdir?

CEVAP:

En küçük aile, karı koca ve küçük çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. Çekirdek aileler genellikle küçük, coğrafi olarak yalıtılmış ailelerdir. Çekirdek aile birbirine evlilik bağıyla, kan bağıyla ya da evlatlık edinme yoluyla bağlı olan iki veya daha çok insandan oluşur. Çekirdek aileler geçici ailelerdir çünkü çocukların evlenmesi veya ebeveynlerin ölmesi durumunda dağılırlar. Çekirdek aile ekonomik olarak bağımsız bir ailedir, akrabalarına ekonomik bağımlılığı yoktur ve akrabalarla minimum düzeyde ilişki kurulur. Bu nedenle ölüm veya boşanma gibi krizlerde akrabalar

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

alınan destek azdır, çekirdek aile üyeleri duygusal desteği akrabaları dışındaki insanlardan alırlar. Çekirdek aile özerk bir aile olduğu ve akrabalarıyla ilişkisi sınırlı olduğu için birey üzerindeki aile baskısı daha azdır ve bu ailelerdeki bireyler geniş aile üyelerine oranla daha fazla kişisel özgürlüğe sahiptirler.

SORU:

Endogami ve egzogami kavramlarını açıklayınız.

CEVAP:

Bu sınıflandırma, eşin içinden seçildiği grupla ilgilidir. Belirli bir etnik, sosyal veya dinsel grup içinde yapılan evliliklere endogami, yani grup içi evlilik adı verilir. Endogaminin uygulandığı topluluklarda bireyler eşlerini bu grubun dışından seçemezler. Endogaminin en bilinen örneklerinden biri kuzen evliliğidir. Kuzen evlilikleri paralel kuzen evliliği ya da çapraz kuzen evliliği şeklinde gerçekleşebilir. Paralel kuzen evliliği ebeveynin aynı cinsteki kardeşinin çocuğuyla, yani amca veya teyze çocuğuyla evlenmek şeklinde gerçekleşir. Çapraz kuzen evliliğinde ise ebeveynin farklı kardeşinin çocuğuyla, yani hala veya dayı çocuğu ile evlenilir. Egzogami ise tam aksine grup içinden evlenmenin yasak olduğu, bireylerin eşlerini grup dışından seçmek zorunda oldukları evlilik türüdür.

SORU:

Aile içi şiddetin meydana gelme biçimleri nelerdir?

CEVAP:

- Fiziksel taciz kasten fiziksel güç kullanarak birinin yaralanmasına, rahatsız olmasına, acı çekmesine, sakatlanmasına ya da ölmesine neden olmaktır.
- Psikolojik taciz olarak da bilinen duygusal taciz, sözlü aşağılama, küçük düşürme, izole etme ya da hapsetme gibi karşdakinin onurunu, benliğini ve kendine duyduğu saygıyı zayıflatacak eylemleri içerir.
- Ekonomik taciz, karşdakinin ekonomik kaynaklarını sınırlandırma, istihdama veya eğitim kaynaklarına erişimini engelleme, ekonomik konularda karar alma sürecinden dışlama, mülk edinme veya miras konusunda ayrımcı geleneksel yasaları uygulama gibi eylemlerle gerçekleşir.
- Cinsel taciz, birini kendi rızası olmadan cinsel bir etkinlikte yer almaya zorlamaktır. Cinsel tacizin kapsamı oldukça geniştir, birinin rızası olmadan cinsel bir ima içeren bir dokunuştan cinsel ilişkiye veya seks iççiliğine zorlamaya ya da kasten cinsel yolla bulaşan hastalık bulaştırmaya kadar değişen etkinlikleri içerir. Cinsel tacizin önemli bir türü de evlilik içi tecavüzdür. Birini kendi rızası olmadan cinsel ilişkiye zorlamak tecavüzdür ve bu durumun evli olan çiftler tarafından yaşanması tecavüz olmadığı anlamına gelmez. Aile içi şiddetin de, cinsel tacizin de bir türü olan evlilik içi tecavüz Türkiye de dahil olmak üzere çok sayıda ülkede yasa dışıdır, ancak çoğu Afrika'da, Orta Doğu'da ve Asya'da bulunan pek çok ülkede halen bir suç sayılmamaktadır.

ÜNİTE 7: DİN VE TOPLUM

GİRİŞ

Evrensel olduğu düşünülen dinsel davranışların kurumsallaşması itibarıyla din sosyolojisinin en önemli alanlarından bir olarak görülmektedir. Din ile toplumun ilişkisi kurumsal sosyolojisinin en temel alanıdır. Seküler

birçok kurumun kökenlerinde din vardır. Dine sosyolojik yaklaşım onun hakikatini araştırmaz. Din sosyolojisinin temel analiz birimleri dinin birey ve toplum düzeyindeki işlevleridir. Din bilinmeyenle, hayat ve ölümle başa çıkmamızı sağlar. Din yayılma süreçlerinde hayatın her alanına sirayet etmişken, sekülerleşme ile birlikte kendi özel bölgesine çekilmiştir.

DİN OLGUSUNA İLİŞKİN TEMEL YAKLAŞIMLAR

Dinin toplumsal bir kurum olarak ortaya çıkışını, işleyişini ve diğer toplumsal kurumlarla olan ilişkisini ele alan din sosyolojisi literatüründe aşağıda listelenen 5 temel yaklaşım bulunmaktadır:

1. Tarihsel materyalist yaklaşım: Marx ve Engels
2. Sosyal psikolojik yaklaşım: Weber
3. Toplumsallık yaklaşımı: Durkheim
4. Fenomenolojik yaklaşım: Eliade
5. İletişimsel yaklaşım: Pace

TARİHSEL MATERYALİST YAKLAŞIM: MARX VE ENGELS:

Dinin çıkış noktası, genel niteliği ve işleyişine dair tarihsel materyalist analizler yapan Marx ve Engels'e göre, tüm dinler insanların gündelik yaşamlarını kontrol eden doğa güçlerinin, onların zihinlerindeki yansımalarından doğmuş kişileştirmelerdir. Bu bakımdan dini bir yanılsama olarak değerlendiren Marx ve Engels, din kurumunu "hakim ideoloji olarak din" ve "sınıf ideolojisi olarak din" diye iki temel özelliği açısından ele alarak, dinin zenginliği meşrulaştırdığı, yoksullara da manevi zenginlik vadettiği için sınıf çatışmasını engellediğini belirtmektedir. Bununla birlikte, dini bir üstyapı kurumu olarak gören Marx ve Engels onu bu dünyanın genel teorisi, ahlaki yaptırımı, tesellinin ve haklaştırtmanın evrensel temeli olarak tarif etmişlerdir.

SOSYAL PSİKOLOJİK YAKLAŞIM: WEBER:

Weber "teodise (kötülüğün varlığı ve gerçeği karşısında tanrının iyilik ve adillığının onaylanması) olarak din" yaklaşımı çerçevesinde dinlerin vaatlerini ve dinsel etik ve ekonomik yaşam arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Dinleri yaşamı anlamlandıran ve yaşanılır kılan reçeteler olarak ele alan Weber, dört rasyonel teodise türü sıralamıştır. Bunlar; bu dünyada telafi sözü, bir "öte"de telafi sözü, düalizm ve karma doktrinleridir. Hangi dinlerin hangi sosyal sınıflar ve statü grupları tarafından taşındığına odaklanan Weber, dine dair yapıları kavramsallaştırmış ve örneklemiştir. Örneğin peygamberliği örnekleyici peygamberlik (LaoTzu ve Budha gibi) ve etik peygamberlik (Musa ve Muhammed gibi) olarak iki gruba ayırmıştır. Bu peygamberlik biçimleriyle ortaya çıktıkları toplumsal koşulları birlikte analiz eden Weber'in temel kavramlarından biri de aklileşme kavramıdır.

TOPLUMSALLIK YAKLAŞIMI: DURKHEİM: Dinin mesajının doğruluğu ya da yanlışlığıyla ilgilenmeyen, yalnızca toplumsal işlevlerini anlamaya çalışan Durkheim, dini "kutsal şeylere, yani belirgin olarak ayırt edilen ve yasaklanmış şeylere ilişkin birleşik bir inançlar ve uygulamalar toplamı; onlara içtenlikle inanların tümünden oluşan ahlaki bir topluluğu bir arada tutan inançlar ve uygulamalar" olarak tanımlar. "Kutsal ve dindışı"nı iki ayrı analitik bölüm olarak ayıran Durkheim'in yaklaşımı 'toplumsallık olarak din' diye adlandırılabilir.

FENOMENOLOJİK YAKLAŞIM: ELIADE: Eliade'ye göre din kendinden başka hiçbir şeye indirgenmemeli ve

dinin iç mantığı kendi dilinden incelenmelidir. Dolayısıyla fenomenolojik yaklaşıma göre dinin işlevleri, toplumun diğer parçalarıyla olan ilişkileri ve toplumsal sonuçları dikkate alınmaz. Eliade, dinin düşünsel işlevini yarattığı hierophany (insan zihninde kutsallık temelli yapılan sıralamaya bağlı olarak inananın zihninde evrenin kaotik görünümünün ortadan kalkması ve anlam kazanması) ile açıklar.

İLETİŞİMSSEL YAKLAŞIM: PACE: Luhmann'ın sistem teorisinden yola çıkarak "iletişim olarak din" yaklaşımını benimseyen Pace'e göre, genellikle sözlü iletişim dilini kullanan peygamberler, kendinden önceki inanç sistemini olumlamış, ardından yeni bir açıklama getirerek önceki inanç sistemini yeniden yorumlamışlardır. Dolayısıyla önceki dinle, bir diğer ifade ile önceki semboller sistemi tabakasıyla ilişki kuran peygamberler, aslında sosyal çevrenin gerektirdiği yeni şartlara yanıt ve çözüm getirmişlerdir.

DİN, LAİKLİK VE SEKÜLERLEŞME: Türkçe'ye de yerleşmiş bir kavram olan laiklik, Antik Yunan'da "halk" anlamında kullanılan Yunanca laos sözcüğü ile Hristiyanlıkla birlikte "din adamı" (clericus) dışında kalanları anlatmak için kullanılan laikos Yunanca Latince karışımı bir kavram olarak çeşitli dillere girmiştir. Fransızca'da icat edilen laicisme ise resmi dini olmayan ve tüm dinlere eşit mesafede olan bir devleti ve din ile siyaseti birbirinden ayıran bir kavramdır. Dolayısıyla laiklik kavramı dinin siyaset alanından tamamen ayrılması anlamına gelir. Seküler sözcüğünün kökeni saeculum ise dünyaya, çağa, kuşağa ait anlamlarına gelir ve seküler kelimesi Türkçe'de "din etkisinden kurtulmuş/kurtarılmış" anlamında kullanılabilir.

Seküler ve laik kavramları arasında kapsama ilişkisi bakımından fark vardır. Laik olan dinsel olanı kapsamazken, seküler olan dinsel olanı kapsayabilir. Bir süreç olarak sekülerleşme dinin yaşam alanlarından çekilmesi olarak tanımlanırken, laiklik bir süreç değil tarih dışı bir ilke olarak, devleti din dışı kabul eder. Bu bakımdan devlet din dışı olarak tanımlanabilirken, din kurumunun işleyişi seküler hukuk tarafından tarif edilir.

Din ve devlet arasındaki ayrılma modellerinden biri olan laisist modelin Avrupa'daki iki temsilcisi Fransa ve Türkiye'dir. Laisist model dışında bazı ayrılma modelleri ise şöyledir:

- Tanıma (recognition): Bazı kiliselerin ya da dinsel cemaatlerin devletçe tanınması.
- Dahil etme (incorporation): Bir kilisenin anayasal devlet yapısına bir şekilde dahil edilmesi.
- Kurma (establishment).
- Concordat: Din ve devlet arasında birbirinin özerk alanını tanıyan uylaşım modeli.

İngiltere ve İskandinav ülkelerinde ilk üç model görülürken, ayrı bir din devleti olarak Vatikan'ı içinde barındıran İtalya (İspanya ve Portekiz'i de çok az farkla kapsamaktadır), concordat modeline sahiptir.

Din ve toplum ilişkisi, hem din ve mezhep farklılıkları hem de ilgili dinin içinde bulunduğu toplumun dinamikleri gözetilerek anlaşılabilir (Bunun için örnek olarak Pace'in dinsel otorite ve clericus/laikos ayrımı modelleri şemasına bakınız. S: 157, Tablo 7.1).

DİNİN TOPLUMSAL YAPI İLE İLİŞKİSİ

Toplumsal tabakalaşma, servet, gelir, mesleki prestij, eğitim ve dini bilgiye bağlı olarak insanlar arasında ortaya çıkan bir eşitsizlik sistemi olarak tanımlanabilir. Dine dayalı toplumlar çok az olmakla birlikte en önemli örneği Hindistan'daki, her tabakaya doğumla ait olunabilen Kast sistemidir.

Dine dayalı olmayan toplum yapılarında dinin toplumsal tabakalaşmayla ilişkisi, dinin varolan tabakalaşmayı meşrulaştırmasıdır. "Toplumsal tabakaların spesifik dindarlığı" üzerine yaptığı analizde Weber, dindarlık biçimlerinin hangi toplumsal tabakalarca taşındığını incelemiş, feodal soyluluğun, toprak sahibi aristokrasinin "selamet" arayışında olmadığı için "cemaatsel din"den uzak durduğunu tespit etmiştir.

İslam dini hem kentli ve ticaretle uğraşanlara hem de alt tabakalarda yer alan insanlara daha iyi bir dünya vadetmiştir. Ümmet ideolojisi İslam toplumunun temel özelliğidir. Türk Devrimi ile ortaya çıkan Türkiye Cumhuriyet rejimi Şerif Mardin'e göre, sınıfsız toplum yaratma ideali ile temel ilkesi İslami olan bir rejimdir.

Din ve Ekonomi

Din ve ekonomi arasındaki ilişkiler bakımından din sosyolojisinin en popüler temalarından biri Max Weber'in dinlerin önerdiği belli bir ekonomik etik olup olmadığı üzerine yaptığı incelemelerde öne sürdüğü tezlerdir. Weber, Protestan etiği ile kapitalizmin ruhu arasında bir uygunluk, nedensel bir bağ bulunduğuna işaret etmiştir. Buna göre, çok çalışma ancak müsrif tarzdaki tüketime getirilen sınırlama, dinsel etik bunu hedeflemediği halde sermaye birikimini sağlayarak kapitalizme hizmet etmiştir.

Dinin ekonomi ile ilişkisi konusunda bakımından Marx ve Weber'in yaklaşımları birbirini tamamlar niteliktedir.

Ancak, Weber dinsel etiğin belli bir ekonomik tarz ile uyumuna vurgu yaparken, Marx belli bir ekonomik tarz olarak kapitalizmin kendisinden yola çıkarak, kapitalizmin ekonomik kategorilerinin onun gerçek temelini gizleyen ideolojik yapıtlar olduğuna dikkat çeker.

Din ve ekonomi ilişkisi bakımından bugünkü toplumları ilgilendiren bir diğer konuda dinin diğer kurumlarla olan ilişkisidir. Sekülerleşme kurumların din etkisinden kurtulması ile işlev göstermesini gerektirirken, bugün dinin ekonomi ve siyaset kurumlarıyla yakınlaşması söz konusudur. Ayrıca bugün artık farklı kurtuluş reçeteleri ve inanç sistemlerinin birbiriyle takipçi edinmede yarış halinde oldukları bir "dinsel pazar" söz konusudur.

Din ve Siyaset

Modern toplum din ve siyaset arasında kesin bir ayrım yapmış olsa da hem politik davranışın hem din kurumunun egemenlik istemi doğrultusunda hareket etmesi, dinsel liderlik ile politik liderliğin birbirinden ayrılmadığı veya politik liderliğin dince meşrulaştırım gereksiniminde olduğu durumları ortaya çıkarmaktadır.

Weber'in "karizmatik otorite" kavramı din ile politik egemenlik arasındaki ilişki bakımından merkezi bir öneme sahiptir. Buna göre karizma, bir kimsenin gerçek, yakıştırmaya ya da sadece bir iddiadan ibaret olan olağanüstü bir yeteneğidir ve karizmatik hareketler kendilerini doğrudan peygambere veya onun taşıyıcılarına dayandıran karizmatik liderlerce yönlendirilir.

Hristiyanlığın tanrının hizmetinde olduğu varsayılan bir kilise kurumu ve din adamı sınıfı ne Musevilikte ne de

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

İslam'da söz konusu değildir. Dolayısıyla özellikle İslam toplumundaki sekülerleşme Hristiyan geleneğin deneyiminden yola çıkılarak anlaşılamaz. İslam dininin seküler devlet ile yaşandığı örneklerden ilki ve öncü olanı sünni halifelik geleneğine bağlı Osmanlı Devleti'nden evrilen Türkiye modelidir. Halifelğin kaldırılması ile birlikte egemenliğin dini temelinden vazgeçilmiştir. Ancak yine Osmanlı Devleti'ndeki ulema, şeyhülislam, imamlar da Hristiyan geleneğindeki CLERİCUS un karşılığı değil, bugünkü anlamına yakın biçimde din görevlisidirler. Böylelikle bu din görevlileri, İslam dinini hizmet verdiği "kitlenin günlük yaşamlarından kaynaklanan gereksinimleri"ne göre yorumlamak durumunda olmadıklarından Weber'in sözünü ettiği "din virtüöz"lerinden ayrılırlar.

Din ve Aile

Din kurumu ortaya çıkış itibarıyla aile kurumunun işlevlerine talip olmuş, yeni dinsel örgütlenmeler ve cemaat yaşamı aileye alternatif oluşturmuştur. İlk toplumsallaşma kurumu olan aile, din ve dinsel yaşantıyı öğrendiğimiz, içselleştirdiğimiz, tavır ve tutum geliştirdiğimiz ilk kurumdur. Kehrer, din ve aile arasındaki ilişkiler için dört ana başlıkta inceleme konusu önermiştir:

- Aynı toplum içinde evlenme'nin (endogamie) dinle ilgisi,
- Başka bir gruptan eş seçmenin (exogamie) dinle ilgisi,
- Evliliğin devamında çocuk sayısı konusunun dinle ilişkilendirilmesi,
- Ailenin benimsediği "eğitimle ilgili değerler" ve bunların dinle ilgisi.

Hristiyanlık din bakımından endogam, daha geniş akrabalık grubu bakımından exogam evlilik önermektedir. Akdeniz toplumlarının çoğunda kuzen evlilikleri yaygındır. Katoliklerde hukuki boşanma pek görülmezken, terk durumları daha fazla görülür. İslam toplumlarında ise mezhep farklılıklarıyla birlikte değişmekle birlikte tek eşlilik yüceltilen bir değerdir. Katoliklerde çocuk sayısı, doğum kontrolüne ve kürtaja karşı farklı yaklaşımlarından dolayı, Protestanlardan fazladır. İslam'da bazı yorumlarda değişmekle birlikte ceninin ana rahmine tutunduğu yirmi dördüncü güne kadar kürtaja izin vermekteyse de kürtaj kültürel olarak kabul gören bir tutum değildir. Aileler çocuklarının eğitiminde öngördükleri değerler bakımından mezhepsel farklılıklar göstermektedirler. Örneğin, Lenski Detroit'te yaptığı araştırmada, çocuklarının eğitiminde egemen olmasını istedikleri değerler bakımından Katolikler arasında itaat, Protestanlar arasında ise "entelektüel bağımsızlık" ve "geleceğe yönelme"nin yaygın olduğunu tespit etmiştir.

DİN VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Din kurumu ile uzlaşının, özellikle din/devlet ayrılma modeli bakımından yerleşik bir anlayışın olmadığı toplumlarda dinsel davranış sıklıkla politik nitelik kazanabilir. Din de diğer kurumlar gibi değişme karşısında uyum, çatışma veya yenilenme yenilik gibi tepkiler verebilir. Dinin bütünleştirici bir rolü olduğu öngörülmekle birlikte, egemenlik için rekabetin yoğun olduğu dönemlerde din şiddetli çatışmalara da sebep olmuştur. Gerek Hristiyanlık gerekse de İslam din ve seküler yaşam arasında çeşitli gerilim ve çatışma dönemlerine tanıklık etmiştir.

Bunun en yakın dönemli örneği İran'da yaşanan İslam devrimidir. Bu devrim, İran'ın toplumsal dinamikleriyle ilgili olduğu kadar Şii İslam'ın "Ayetullah" kavramıyla da ilgilidir. Ayetullah CLERİCUS anlamında din adamıdır ve Tanrı adına hüküm verdiği kabul edilir. Sünni İslam ise hükmü tanrıya bırakmış ve seküler otoriteyi tanımış CLERİCUS niteliği olmayan din adamlarından ve din otoritelerinden beslenir. Dini devrim hareketi din ve devletin ayrılması bakımından concordat tarzı bir modele sahip olabileceği için, olumsuz toplumsal sonuçlarına rağmen, din sosyolojisi açısından daha yüksek bir sekülerleşme vaadi taşımaktadır.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Dini ve dinsel davranışı anlamak niçin önemlidir?

CEVAP:

Din ve toplum ilişkisi kurumlar sosyolojisinin en temel alanı olduğu gibi, sekülerleşme sebebiyle din dışı olarak düşündüğümüz birçok kurum dinin evrilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu yüzden dini ve dinsel davranışı anlamak, toplumu anlamakla eşdeğerdir.

SORU:

Marx ve Engels'e göre tüm dinlerin kaynağı nedir?

CEVAP:

Marx ve Engels'e göre tüm dinlerin kaynağı insanların gündelik yaşamlarını kontrol eden doğa güçlerinin onların zihinlerindeki yansımalarından doğmuş kişileştirmelerdir ve her toplumda farklı biçimler alabilirler.

SORU:

Weber'in dünya dinleri olarak adlandırdığı dinler hangileridir?

CEVAP:

Weber'in dünya dinleri diye adlandırdığı beş din Kofüçyenizm, Hinduizm, Budizm, Hristiyanlık ve İslam'dır; Yahudiliği ayrıca ve Hristiyanlık ile İslam'a etkileri bağlamında ele alır.

SORU:

Dini "kutsal şeylere, yani belirgin olarak ayırt edilen ve yasaklanmış şeylere ilişkin birleşik bir inançlar ve uygulamalar toplamı; onlara içtenlikle inananların tümünden oluşan ahlaki bir topluluğu bir arada tutan inançlar ve uygulamalar" olarak tanımlayan düşünür hangisidir?

CEVAP:

Durkheim, dini "kutsal şeylere, yani belirgin olarak ayırt edilen ve yasaklanmış şeylere ilişkin birleşik bir inançlar ve uygulamalar toplamı; onlara içtenlikle inananların tümünden oluşan ahlaki bir topluluğu bir arada tutan inançlar ve uygulamalar" olarak tanımlar.

SORU:

Peygamberlerin mesajlarını sunarken aslında sosyal çevrenin gerektirdiği yeni şartlara yanıt ve çözüm getirdiğini öne süren düşünür kimdir?

CEVAP:

Sistem teorisinden yola çıkan ve hiçbir şeyin yok olmadığı ilkesini kabul eden Pace'ye göre, peygamberler mesajlarını

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

sunarken aslında sosyal çevrenin gerektirdiği yeni şartlara yanıt ve çözüm getiriyordur.

SORU:

Laiklik nedir?

CEVAP:

"Laisizm din ile siyaset arasında kesin bir ayırım yapan ve toplumda dinin sınırlı bir rol oynadığını savunan bir doktrindir". Laiklik için kıstas olarak din ve devletin ayrılmış olması yetmez, dinin siyaset alanından tamamen çekilmiş olması, politika unsuru olarak var edilmemesi gerekir.

SORU:

Avrupa'da laiklik modelinin Türkiye ile beraber temsilcisi olan ülke hangisidir?

CEVAP:

Avrupa'da laik modelin iki temsilcisi Fransa ve Türkiye'dir. Dinsel farklılığa rağmen iki ülkenin modeli üniter ulus devlet olma sebebiyle de birbirine yakındır.

SORU:

Napolyon'un geliştirdiği din devlet ilişkileri modeli nedir?

CEVAP:

Napolyon'un concordat(uylaşım) modeli din ve devlet arasında birbirinin özerk alanını tanıyan bir modeldir. Bu modelde din devlete tabi değil ancak ondan ayrı bir yerdedir ve bu Katolik Kilisesi ile yapılan bir uyuşmanın sonucudur. Kilise belli üst hukuki çerçevelere uymak koşuluyla kendi ruhbanlarını yetiştirmede ve diğer eğitim kurumlarını kurma ve geliştirmede haklarından vazgeçmemiştir.

SORU:

Denominasyon nedir?

CEVAP:

Denominasyonlardan Hristiyanlık içinde belli bir ad, yapı ve doktrin altında var olan tanımlanabilir dinsel bütünlükler anlaşılır; Katolik kiliseler, Protestan kiliseler, Anglikan kiliseler, Doğu-Ortodoks kilise gibi.

SORU:

"Dinsel pazar" nedir?

CEVAP:

Farklı kurtuluş reçeteleri ve inanç sistemlerinin birbiriyle takipçi edinmede yarış hâlinde oldukları duruma dinsel pazar denir.

SORU:

Berger'e göre sekülerleşme teorisinin İslam'ı kapsamamasının sebebi nedir?

CEVAP:

Kilise/devlet ayırımına sebep Hristiyanlığın Tanrının hizmetinde olduğu varsayılan bir kilise kurumunu önermiş olmasıdır. Bu tarz bir kilise kurumu ne öncülü olan Musevilikte ne de ardılı olan İslam'da söz konusu değildir. Böyle bir din adamı sınıfı önerilmediği gibi, Şii İslam hariç, din adamlarına özel bir kutsiyet de atfedilmemiştir. Bu yüzden özellikle İslam toplumlarındaki sekülerleşme Hristiyan geleneğin deneyiminden yola çıkılarak anlaşılamaz. Sekülerleşme teorisinin sahibi Berger (1967, s. 203) de bu teorisinin İslam'ı kapsamadığını belirtmiştir.

SORU:

Günümüzde farklı dinlerden bireyler arasındaki evliliklerin bütün modern toplumlarda artmasını Kehrler nasıl yorumlamaktadır?

CEVAP:

Kehrler bu durumu "dini normların gücünün azalması"nın ve bireylerin bilinçli toplumsal davranışları bakımından "dini farklılıkların geniş ölçüde önemsizleştiği" biçiminde değerlendirir.

SORU:

"Din olarak din" yaklaşımı hangi düşünürü aittir?

CEVAP:

Sosyolojik bir yaklaşım olmamakla birlikte Eliade'a ait "arketip olarak din" yaklaşımı din sosyolojisinin göz ardı edemeyeceği bir yaklaşımdır. Temel olarak fenomenolojik olan Eliade'ın yaklaşımına göre din kendinden başka hiçbir şeye indirgenmemeli ve "din olarak din" yaklaşımıyla ele alınmalıdır. Bu yaklaşımda dinin iç mantığı kendi dilinden incelenir, işlevleri, toplumun diğer parçalarıyla olan ilişkileri ve toplumsal sonuçları ele alınmaz.

SORU:

Seküler sözcüğünün kelime anlamı ve kullanıldığı anlam hakkında bilgi veriniz.

CEVAP:

Dünyaya, çağa, kuşağa ait anlamlarına gelen Saeculum kökenli "secular" kavramı Avrupa'da bir dönem kiliseden kurtarılmış anlamında kullanılmıştır. Seküler kavramına tam bir Türkçe karşılık bulmak güçtür; genelde sekülerleşme karşılığı olarak kullanılan "çağdaşlaşma" kavramı, bu kavramın bazı anlamlarına karşılık gelir ama "dindışı" anlamına karşılık gelmez. Bu aşamada, seküler karşılığı olarak, "din etkisinden kurtulmuş/kurtarılmış" diyebiliriz.

SORU:

Sekülerleşme sürecinin din üzerindeki etkisi nedir?

CEVAP:

Bilimin ortaya çıktığı bir toplumda sekülerleşme önü alınamaz bir süreç olarak gelişir. Bugün bütün dünyada dinsel hareketler yaygınlaşmıştır ve dinin kamusal yaşama dönüşü tartışılmaktadır. Ancak, din kurumu da kendi içinde bir sekülerleşme yaşamıştır. Din modernleşme ve toplumsal değişmeye kendisi de sekülerleşerek yanıt vermekte; bazen de bunun tam tersi değişmeye direnme ve çatışma hâli gözlenmektedir.

SORU:

ABD anayasasının din hakkındaki temel ilkeleri nelerdir?

CEVAP:

Din sosyolojisi bakımından önemli ve zengin bir çalışma alanı sunan ABD'de anayasal düzen dinsel örgütlenmeye kanunla korunmuş haklar tanır. Ancak bu anayasasının din konusundaki en temel ilkesi devletin kilise kurmayacağı ve finanse etmeyeceğidir.

SORU:

İslam dininde toplumsal tabakalaşma ile ilgili bilgi veriniz.

CEVAP:

İslam dini ortaya çıkışı itibarıyla kentli ve ticaretle uğraşan insanların gereksinimlerine hitap eden ve alt tabakalara da sahip olduklarından daha iyi bir yaşam vaat eden bir dindir. İbadetlerinin bir kısmı bireysel refahın toplumsal olarak

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

bölüşülmesine dayanır, zekat ya da oruçla ilgili maddi telafiler gibi. İslam'ın bu ve benzeri şartları ortaya çıkmakta olan devletin ilk örneğidir. Bu ve benzeri öğelerle beslenmiş bir ümmet ideolojisi, İslam toplumunun temel özelliğidir.

SORU:

Weber'e göre dinsel etiğin kapitalizm üzerinde yarattığı etki nedir?

CEVAP:

Weber'in çalışmasından dinsel etiğin niyet etmediği hâlde kapitalizmin ruhuna hizmet ettiği sonucunu çıkarabiliriz. Weber kapitalizmin ruhunun Hristiyan çileciliğinden doğmuş olmasını paradoksal bulur; çünkü Hristiyan çileciliği bunu hedeflemediği halde ortaya çıkmasına sebep olduğu sermaye birikimi ile kapitalizme hizmet etmiştir; ancak Weber sonuç olarak modern kapitalizmin kendini kurumlaştırdıktan sonra dinin desteğine daha fazla gereksinim duymadığı'nı belirtir.

SORU:

Kehrer din ve aile arasındaki ilişkileri incelemek için önerdiği ana başlıklar nelerdir?

CEVAP:

Kehrer din ve aile arasındaki ilişkiler için dört ana başlıkta inceleme konusu önermiştir:

- Aynı toplum içinde evlenme (endogamie)nin dinle ilgisi,
- Başka bir gruptan eş seçme (exogamie)nin dinle ilgisi,
- Evliliğin devamında çocuk sayısı konusunun dinle ilişkilendirilmesi ve
- Ailenin benimsediği "eğitimle ilgili değerler" ve bunların dinle ilgisi.

SORU:

Dinin değişime karşı verdiği tepkiler nelerdir?

CEVAP:

Din de diğer kurumlar gibi değişime karşısında uyum, çatışma veya yenilenme/yenilik gibi tepkiler verebilir. Din kurumu ile uzlaşının özellikle din/ devlet ayrılma modeli bakımından kitlelerce kabul gören ve yerleşik bir anlayışın olmadığı toplumlarda dinsel davranış sıklıkla politik nitelik kazanabilir ve değişime arzusunu temsil edebilir.

ÜNİTE 8: HUKUK, SUÇ, EĞİTİM VE TOPLUM

GİRİŞ

Sosyoloji bir bilim dalı olarak toplum hayatının işleyiş biçimlerini ve düzenliliklerini ele almakla birlikte, toplum normlarını ve hukuk kurallarını ihlal eden davranışları da incelemektedir. Suç, sapkın davranış, şiddet ve sosyal kontrol gibi toplumsal olgular sosyolojinin temel alanlarındandır.

HUKUK, EĞİTİM VE TOPLUMSAL YAŞAM

Toplumsal varlıklarını ancak tarihsel süreçlerinde oluşturmuş oldukları maddi ve manevi değerleri yeni kuşaklara aktarabildiklerinde sürdürebilirler. Bunu gerçekleştirme yollarından en önemlisi eğitimidir. Eğitim aynı zamanda bireylerin öğrenim hakkına işaret eden İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sine göre, ilk düzeyde parasız ve zorunlu, teknik, mesleki ve yüksek öğretimde de fırsat eşitliğine uygun olmalıdır. TC Anayasasının 42. Maddesi kız ve erkek tüm vatandaşlar için eğitimin zorunlu

ve devlet okullarında parasız olduğunu belirtir. Evrensel ve ulusal düzeydeki düzenlemeler eğitim hukuk ilişkisinin kanuni zeminini oluşturmaktadır. Hukuk ise söz konusu değerleri, normları vb. yazılı ve yaptırımları olan kurallar sistemine dönüştürerek toplumsal yaşama yön verir. Bu bağlamda eğitim, hukuk, sapma ve suç olguları yakından ilişkili ve birbirini etkileyen olgular niteliğindedir.

Toplumsal sosyal, kültürel ve ekonomik yönden gelişimine yön veren etkenlerin başında eğitim ve hukuk gelir.

Eğitim ve hukuk arasındaki ilişkinin önemli bir sonucu eğitim hukukudur. EĞİTİM HUKUKU; eğitim

kurumlarında uygulanan ve eğitimi düzenleyen hukuk kurallarını bilimsel olarak inceleyerek, sistemli bir biçimde açıklamayı hedefleyen bir bilim dalıdır.

Değerler, normlar, din ve ahlak kuralları, örf ve adetler yeni nesiller tarafından eğitim ve sosyalleşme sürecinde öğrenilir.

Hukuk ise toplumsal yaşama yön veren kuralların yazılı olarak ifade edilmesini ve devlet tarafından uygulanacak yaptırımları kapsayacak biçimde sistemleşmesi anlamına gelir. Sosyal normlara itaati sağlamak için bunlardan

sapmaları önlemeye çalışan esasların bütününe **sosyal kontrol** denir. Normlar resmi ve resmi olmayan üzere ikiye ayrılmaktadır.

Eğitim süreci ile yeni nesillere aktarılan ve hukuk sistemi ile yazılı kurallar bütününe dönüştürülen kuralları ve bu kurallara yön veren ilkeleri şöyle sıralayabiliriz;

- Değerler
- Normlar
- Anomi
- Din kuralları
- Ahlak kuralları
- Örf ve adetler
- Moda kuralları

HUKUKUN TOPLUMSAL BOYUTLARI VE HUKUK SOSYOLOJİSİ

Tarihsel süreçte hukuk düzenine sahip olmayan bir topluluk hayatı henüz saptanmamıştır. Hukuk kuralları insan iradesini etkiler ve davranışlarına yön verir. Hukuk kuralları din, ahlak, örf ve adet kuralları gibi içinde doğup geliştikleri toplumsal gerçekliğin ürünüdürler ve onun tüm özelliklerini yansıtır.

Hukuk kurallarının işlevleri üç ana başlıkta toplanır;

- Baskıcı
- Kolaylaştırıcı
- İdeolojik

Her toplum kendi düzenini sağlamak için kendi hukukunu yaratır. Hukuk ve toplum arasındaki ilişki ve etkileşim hukuk sosyolojisinin temel konusudur.

Hukuk sosyolojisinin tarihi, Aristo, İbn Haldun, Grotius ve Montesquieu'ye kadar uzansa da hukuk sosyolojisi ancak 19. yüzyılın sonlarında belirginlik kazanmıştır.

Hukuk sosyolojisi genç bir bilim dalıdır ve isim babası İtalyan hukukçusu D. Anzilotti'dir. Hukuk Sosyolojisi, 20. yüzyılda bir bilim olarak şekillenmeye başlamıştır.

19. yüzyılda yaşamış çok sayıda tarihçi, etnolog, kriminolog, sosyolog ve hukukçunun hukuk sosyolojisinin bir bilim olarak kurulmasına önemli katkıları olmuştur.

Sosyolojinin ve hukuk sosyolojisinin öncüsü ilk çağdan Aristo ve modern zamanlardan Montesquieu'dür.

Montesquieu'dan önce hukuk, toplum ve devlet hakkındaki

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

bilimsel ve sosyolojik görüşleriyle dikkat çeken İslam bilgini İbn-i Haldun'un alana katkısı da göz ardı edilmemelidir.

Hukuk sosyolojisi, hukuku iki bağlamda inceler;

1. Toplumsal yaşamın bir ürünü olarak,
2. Bu gerçek toplum yaşamının düzeni olarak.

EĞİTİM VE TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

Eğitim bireylerin sahip oldukları potansiyellerini geliştirdikleri ve yeni bilgi, beceri ve tutumlar kazandıkları süreçlerin tümünü ifade eder. Planlı ve belirli hedeflere odaklı formel eğitim okulda gerçekleşir. Enformel olarak ise toplumsal yaşamın her aşamasında eğitim gerçekleşir. Eğitim sürecinin başarı ile tamamlanması, bireyde davranış değişikliklerinin olduğu anlamına gelir. Sürecin hedefleri bireylerin;

- yasalara, demokrasi ilkelerine ve sosyal adalete duyarlı olmasını,
- 'vatandaş' statüsünün görev tanımına koşut bir davranış eylemi göstermesini,
- eleştirme, yargılama, yardımsever olma, dayanışma içinde olabilme, farklılıkları tanıma, hoşgörü gösterebilme ve kendini başkalarının yerine koyabilme yetilerini geliştirmesini,
- kültürel yaşama, sanata ve müziğe katılımını, doğaya, bütün canlılara, çevreye, ulusal ve evrensel kaynaklara karşı sorumluluk duymasını ve
- yerel ve evrensel düzlemde ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel gelişmelere hakim olmasını ön görür.

Eğitim Sosyolojisi alan yazınında yer alan başlıca sosyalleşme çeşitleri şunlardır;

- Antizipatorik sosyalleşme
- Tarihsel sosyalleşme
- Siyasal sosyalleşme
- Kısmi sosyalleşme
- Sosyal sınıf ve tabakalara göre sosyalleşme

Sosyalleşme; topluma ve toplumlara uyum sağlama, din ve milliyet farkı da olsa insanlarla iyi geçinebilme, iyi bir vatandaş olabilme demektir.

Toplumsal kurumlardan biri olan eğitim konusunda yapılan çalışmalar ve araştırmalar sosyoloji alanına dayandırıldığında bir alt alan olan eğitim sosyolojisinin kapsamına girer.

Toplumsal değişim ile eğitim politikaları karşılıklı etkileşim içindedir. Bu bağlamda Eğitim Sosyolojisi alanını dört grup altında toplamak mümkündür;

- Eğitilen kişinin toplumsallaşması için toplumun eğitimden beklediklerini araştırmak,
- Toplumun değişime gereksinimini karşılamada eğitime düşen görevleri ortaya koymak,
- Toplumun benimsediği yaşam biçimine uygun olarak eğitimin biçimlenmesine ve işlemesine ilişkin ilkeleri belirlemek,
- Eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için, eğitim sistemi ile toplumun nasıl ilişki kuracağını saptamak.

Eğitim Sosyolojisindeki farklı yaklaşımlar, sosyolojinin özündeki paradigma arayışlarını yansıtmaktadır. Bu yaklaşımlar şunlardır;

- Emile Durkheim'in Eğitime Sosyolojik Yaklaşımı

- Max Weber'in Yaklaşımı
- Yapısal- İşlevselci Yaklaşım
- Bilgi Sosyolojisi, Fenomenolojik Sosyoloji
- Çatışmacı Kuramlar
- Yorumsamacı Yaklaşım

SAPMA VE SUÇ KAVRAMLARI

Sapma kavramı, bir yasayı çiğneyen uyumsuz davranışı anlatan suç kavramından çok daha geniştir. Bu nedenle sapma davranışı suç davranışlarını da kapsar.

Sapmayı açıklamaya yönelik yaklaşımlar temel olarak üç grupta değerlendirilebilir;

BİYOLOJİK YAKLAŞIMLAR: Fizyolojik ve biyolojik teoriler sapma konusunda bazı bireylerin sapmaya genetik olarak daha eğilimli olduklarını savunmuşlardır. Ancak sonraki araştırmalarda biyolojik ve fizyolojik tezi destekleyen deneysel bulgular sağlanamamıştır.

PSİKOLOJİK YAKLAŞIMLAR: Bireyin fizyolojisine değil psikolojik yapısına odaklanılır. Sapma hastalığı ya da anormallüğünün bedenden çok zihinde temellendiği kabul edilir. İlk kriminolojik araştırmalar genellikle hapisaneler ve akıl hastaneleri gibi kurumlarda yürütülmüştür.

SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR: Sapmaya ilişkin sosyolojik teoriler bireyleri etkileyen sosyal çevreyle birlikte suçlu ve normal bireyler arasındaki farklılıklara odaklanılır. Suç ve sapma davranışları çok çeşitlidir.

Sosyolojinin kurucularından biri olan Emile Durkheim, kriminolojiye önemli katkılar sağlamıştır. En önemli katkısı, suçun 'normal' ve sosyal davranış için gerekli olduğunu ileri sürmesidir. Ona göre suç; her yaşta, hem yoksullukta hem de zenginlikte var olduğuna göre insanın doğasının bir parçası olarak görülmelidir.

Merton, sapma davranışının önemli bir bileşeni olarak gördüğü yoksullaşmaya dikkat çekmektedir.

İşlevselci yaklaşım bazı gerçekler içerse de suç ve sapma konusundaki gerçekliğin bütününe açıklamakta yetersizdir. Nye, 1950'lerin sonlarındaki çalışmaları ile sapma ve suç davranışları ile eğitim süreci arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır.

1960 ve 1970'ler boyunca etiketleme teorisi oldukça popüler olmuştur. Önemli etiketleme teorisyenleri arasında Kuzey Amerika'dan Edwin M. Lemert, Howard Becker ve İngiltere'den Albert Cohen sayılabilir. Etiketleme teorisine göre bir eylem başkaları onu sapma olarak algılayıp tanımladığında sapmaya dönüşür.

Chicago ekolü, önce genel sosyolojide kent sosyolojisi araştırmalarıyla daha sonra suçbilimde etkili olan ve çevresel yaklaşım olarak da adlandırılan sembolik etkileşimci bir yaklaşımdır. İnsan davranışının genetik ve kişisel etkenlerce değil sosyal ve fiziki çevre tarafından belirlendiğini savunan teoridir. Edwin H. Sutherland, sapmanın etkileşim yoluyla öğrenildiğini öne sürmüştür. Suçu, farklılaşmış birlik olarak adlandırdığı olguyla ilişkilendirmiştir.

Farklı alt kültürlerin bulunduğu bir toplumda bazı toplumsal çevreler sapma davranışlarını özendirme eğilimi gösterirken diğerlerinde bu eğilim gözlenmez. Bireyler suç normlarını benimseyen bireylerle birlik olarak sapma davranışı gösterirler.

Sosyolojik kuramlardan bir diğeri Marx'ın düşüncelerine dayalı olarak geliştirilen ve çatışma teorileri olarak da

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

adlandırılan yaklaşımlar, toplumsal kaynakları kontrol eden egemen bir sınıfın varlığını ve bu sınıfın gücünü korumak için kurumsal kurallar ve inanç sistemleri geliştirdiğini vurgular.

Bu yaklaşıma göre suçun tanımı güç, servet ve yüksek mevkiye sahip olanlar tarafından kontrol edilmektedir. Suç, insanların gereksinimlerini yansıtan nesnel ahlaki fikir birliği tarafından değil yönetici sınıfın değerleri tarafından biçimlendirilir.

SUÇ TÜRLERİ: Suç tiplerini şöyle sıralamak mümkün;

- Mülke ilişkin suçlar
- Cinsel suçlar
- Duygusal suçlar
- Örgütsel ve mesleki suç formları
- Alkol, uyuşturucu ve sağlık suçları

EĞİTİM, SAPMA VE SUÇ

Otoriteler tarafından eğitim düzeyindeki artışa paralel olarak suç oranlarında azalmanın olduğu düşünülür. Bireylerin eğitim düzeyi ile suç içeren davranışlara sahip olmaları olasılığını konu edinen araştırmaların sonuçları ise hiç okula gitmemiş bir bireyin eğitilmiş bir bireye göre daha az suç işlediğini bulgulamaktadır.

Eğitim ile suç arasındaki ilişki, eğitimin gelir düzeyine etkisi ile açıklanabilir. Eğitim düzeyi ile insanların gelirlerinin de artması beklenir. Gelir düzeyi yükselen kişinin, suç işlediğinde tutuklu kalması nedeniyle kaybedeceği geliri düşünerek suç işlemekten kaçınması doğal bir davranıştır. Sosyal kontrol yaklaşımının temsilcilerinden olan Nye, 1950'lerde eğitim süreci ve suç ilişkisi üzerine çalışmalar yaparak suçun öğrenilmesi ve sosyalleşme yoluyla toplumsal kontrolün sağlanması sonucunda önlenebileceğini vurgulamıştır.

Eğitim ile suç arasındaki ilişki, farklı açılardan kurulabilir;

- Eğitim, bireylerde belirli düzeyde bir bilincin oluşmasını sağlamakta, hukuksal eğilimi güçlendiren bir bilincin ortaya çıkması eğitimle mümkün olmaktadır.
- Eğitim düzeyinin artması ile birlikte iş bulabilme olasılığı artmaktadır.
- Suçlulukta okulun, arkadaş ve aile kadar etkili ve önemli olduğu ileri sürülmektedir.

OKULDA SUÇ VE ŞİDDET : Okullarda şiddet konusu 1950'lerde çocuk suçluluğu bağlamında inceleme konusu yapılmışsa da 1990'lı yıllarda okulda şiddet kavramı etrafında araştırmalar yoğunlaşmıştır. Son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar ve medyada yer alan haberler bütün önlemlere karşın dünyada ve Türkiye'de çocuk ve gençler arasında suç ve şiddet olaylarının artışına işaret etmektedir. Çocuk suçluluğu sorununu farklı boyutları ile ele alan iki kuramdan biri olan GENEL GERİLİM KURAMINA göre, suça bireyin diğer bireylerle ilişkisi neden olmakta; KAÇIŞ KURAMINA göre ise, kişiler kendilerine ilişkin olumsuz düşüncelerden kaçabilmek için suça yönelmektedir. Çocukların suça yönelmesine yol açan risk faktörleri genel olarak şöyle sıralanabilir;

- Tek ebeveynli (genellikle anne) ailelere sahip olma,
- Anne babaların da suça bulaşmış olması,
- Erken yaşlarda; sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı,
- Okuldan uzaklaştırma cezası almış olma,

- Yüksek başarı için hiçbir isteği olmama.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Eğitim hukuku nasıl bir bilim dalıdır, belirtiniz?

CEVAP:

Eğitim hukuku; eğitim kurumlarında uygulanan ve eğitimi düzenleyen hukuk kurallarını bilimsel olarak inceleyerek, sistemli bir biçimde açıklamayı hedefleyen bir bilim dalıdır.

SORU:

Normların nasıl kurallar olduklarını belirtiniz?

CEVAP:

Normlar ödül ceza sistemiyle ortaya çıkan ve bireylerin davranışlarına etki eden kültürel kurallardır.

SORU:

Sosyal kontrol nedir, açıklayınız?

CEVAP:

Her toplum normatif bir düzen geliştirir. Normlar belirli sosyal sistemler içerisinde işlerler ve bütün toplumsal grupların kendilerine özgü normları vardır. Normların toplumsal yapının bir parçası haline gelmesi için toplumu oluşturan üyeler tarafından içselleştirilmeleri gereklidir. Normlar, ödüller ve cezalar aracılığıyla ideal/uygun davranışın sürekliliğini sağlamaya çalışır. Sosyal normlara itaati sağlamak için bunlardan sapmaları önlemeye çalışan esasların bütününe sosyal kontrol adı verilir.

SORU:

Normlar kaçaya ayrılır, bunları açıklayınız?

CEVAP:

Normlar resmi normlar ve resmi olmayan normlar olarak ikiye ayrılır:

- Resmi Normlar: Yasa, yönetmelik, genelge, kurul kararı gibi resmi ve yazılı kurallardır. Bu normlara ilişkin cezalar ve ödüller önceden belirlenmiştir.
- Resmi Olmayan Normlar: Yazılı olmayan normlardır ve ceza ile ödüller bu tür normlar için açıkça belirtilmemiştir. Resmi olmayan normların ihlali sonucu bireyler kınama, alay etme, dışlama, hakaret gibi yaptırımlarla karşılaşabilirler.

SORU:

Anomi temel olarak nasıl açıklanabilir, belirtiniz?

CEVAP:

Anomi temel olarak sosyal düzenin işlememesi, bozulması durumunda ortaya çıkan bir normsuzluk ve kurlsızlık durumunu ifade eder. Kişisel zihinsel bir duruma değil sosyal bir duruma ilişkindir. Bireysel çıkarlarla ortak kültürel bilinç arasındaki gerilimden kaynaklanır.

SORU:

Anomi kavramı ilk olarak hangi sosyolog tarafından ve hangi eserinde kullanılmıştır?

CEVAP:

Anomi kavramını ilk olarak Fransız Sosyolog Durkheim "İntihar" adlı eserinde kullanmıştır.

SORU:

Durkheim dini ne şekilde tanımlamaktadır, belirtiniz?

CEVAP:

Durkheim dini, bütün kısımları birbirine bağlı inanç ve ritüellerden (dinsel törenler) meydana gelen, kutsal

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

değerlere ilişkin ve mensuplarını aynı toplumda birleştiren bir bütün olarak tanımlar.

SORU:

Hukuk kurallarının işlevleri kaç ana başlıkta sınıflandırılabilir, açıklayınız?

CEVAP:

Hukuk kurallarının işlevlerini üç ana başlıkta sınıflandırılabilir:

1. Baskıcı: Yasalar az ya da çok zorlayıcı olabilirler. Sosyal kontrol sistemlerinde çeşitli düzeylerde fiziki baskı söz konusudur.
2. Kolaylaştırıcı: Yasalar davranışlara ilişkin beklentileri kesinleştirir ve tahmin edilebilir kılar.
3. İdeolojik: Bir inanç sistemi olarak ideoloji hukuk kurallarında yansır, belirli değerlere bağlı olarak ortaya çıkar.

SORU:

Hukuk sosyolojisinin isim babası kimdir, belirtiniz?

CEVAP:

Hukuk sosyolojisinin isim babası İtalyan hukukçusu D. Anzilotti'dir.

SORU:

Hukuk sosyolojisi, hukuku hangi bağlamlarda incelemektedir, belirtiniz?

CEVAP:

Hukuk sosyolojisi, hukuku iki bağlamda inceler;

- Toplumsal yaşamın bir ürünü olarak,
- Bu gerçek toplum yaşamının düzeni olarak.

SORU:

Hukuk sosyolojisinin genel olarak üzerinde çalıştığı konular hangileridir, belirtiniz?

CEVAP:

Hukuk sosyolojisinin genel olarak üzerinde çalıştığı konular şunlardır (Milovanovic):

- Sosyal kontrol sistemlerinin haklılaştırılması, işlevleri, yerleştirilmesi ve evrilmesi,
- Belirli bir siyasal ekonomik düzenle ilişkili olarak yasal düşünce formları,
- Meşrulaştırma ilkeleri ve etkileri,
- Doğru yasal anlamlandırma formlarının aktarılması,
- Hukuk dili sisteminin evrimi, hukuk düzenindeki zorlama ya da özgürlük düzeyleri.

SORU:

Gurvitch'in yaptığı sınıflama doğrultusunda hukuk sosyolojisi kaç ana bölümde ele alınabilir, açıklayınız?

CEVAP:

Gurvitch'in yaptığı sınıflama doğrultusunda hukuk sosyolojisi üç ana bölümde ele alınabilir. Bu bölümler ve inceleme alanları şu şekildedir:

1. Sistematik Hukuk Sosyolojisi (Mikro): Hukukun gerçek toplumsal kaynakları, hukuk türlerinin gelişimi
2. Hukuki Tipoloji (Makro): Hukukun kendini yaratan topluluk tiplerine göre incelenmesi, hukuk kadroları ve hukuk sistemleri

3. Genetik Hukuk Sosyolojisi: Hukukun zaman içinde değişim ve gelişimi

SORU:

Eğitim Sosyolojisi alanyazınında yer alan başlıca sosyalleşme çeşitleri hangileridir, açıklayınız?

CEVAP:

Eğitim Sosyolojisi alanyazınında yer alan başlıca sosyalleşme çeşitleri şunlardır:

- Antizipatorik sosyalleşme; bir grubun üyesi olmayan fakat o gruba girmek isteyen bireylerin o gruptaki değerleri, kuralları, öğrenmesi ve benimsemesi.
- Tarihsel sosyalleşme; insanlık tarihinin herhangi bir döneminde yaşayan kişinin yaşadığı zamanın şartlarına göre karakteristik bir bilgi ve davranış yapısına sahip olması demektir.
- Siyasal sosyalleşme; çocukların ve gençlerin, içinde büyüdükleri toplumun siyasal sistemini ve dünya görüşünü benimsemesi.
- Kısmi sosyalleşme; içine girilecek bir sosyal grup veya örgütün beklediği rol davranışlarının ve grup kurallarının yalnızca bir kısmının öğrenilip benimsenmesi.
- Sosyal sınıf ve tabakalara göre sosyalleşme; Bireylerin anne-babalarının içinde bulunduğu ve kendisinin de içinde yetiştiği sosyal sınıf ve tabakanın normlarını, rol beklentilerini, değerlerini, inançlarını öğrenip benimsemesi. Bu durum özellikle alt sosyal tabakalarda yetişmiş çocukların okul başarılarında kendini gösterir. Alt tabaka çocukları, özellikle dil yapıları bakımından okul içi başarılarında ve okullar arası geçişlerde orta tabakalardan gelen çocuklardan daha geride kalmaktadırlar.

SORU:

Eğitim Sosyolojisi alanını kaç grup altında toplamak mümkündür, belirtiniz?

CEVAP:

Eğitim Sosyolojisi alanını dört grup altında toplamak mümkündür:

- Eğitilen kişinin toplumsallaşması için toplumun eğitimden beklediklerini araştırmak,
- Toplumun değişme gereksinimini karşılamada eğitime düşen görevleri ortaya koymak,
- Toplumun benimsediği yaşam biçimine uygun olarak eğitimin biçimlenmesine ve işlemesine ilişkin ilkeleri belirlemek,
- Eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için, eğitim sistemi ile toplumun nasıl ilişki kuracağını saptamak.

SORU:

Emile Durkheim'in eğitime sosyolojik yaklaşımını açıklayınız?

CEVAP:

Emile Durkheim'in Eğitime Sosyolojik Yaklaşımı: Durkheim, genel olarak eğitimi çocukları ve gençleri sosyalleştirme

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

süreci olarak tanımlar. Dolayısıyla eğitim, toplumun gereksinimlerine göre şekillenecektir ve her toplumun devamlılığını sürdürebilmek için değerler ve sosyal normlar, eğitim yoluyla genç kuşaklara aktarılacaktır.

SORU:

Sapmayı açıklamaya yönelik yaklaşımlar temel olarak kaç grupta değerlendirilebilir, belirtiniz?

CEVAP:

Sapmayı açıklamaya yönelik yaklaşımlar temel olarak üç grupta değerlendirilebilir; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik kuramlar.

SORU:

Bazı insanların doğuştan suça eğilimli olduğunu, bu kişilerin bir takım ruhsal anormallikler sergilediğini ve suçlu insanların, kafa yapılarından hemen tanınabileceğini iddia eden İtalyan suçbilimci kimdir?

CEVAP:

C. Lombroso (1835-1909) İtalyan suçbilimci. Bazı insanların doğuştan suça eğilimli olduğunu, bu kişilerin bir takım ruhsal anormallikler sergilediğini ve suçlu insanların, kafa yapılarından hemen tanınabileceğini iddia etmiştir.

SORU:

Cohen'e göre sapmanın olumlu işlevleri nelerdir?

CEVAP:

Cohen'e göre sapmanın olumlu işlevleri şunlardır:

- Hoşnutsuzluğun zararsız bir dışavurumunu sağlayarak Sapma bir güvenlik supabı olabilir. Örnek olarak fuhuş ailenin kalıcılığını sarsmadan, stres ve baskının azaltılması yoluyla bir güvenlik supabı işlevi görebilir.
- Belirli sapma eylemleri toplumun yanlış ya da kötü işleyen yönlerini gösteren bir uyarı aracı işlevi görebilir.

SORU:

Sapma olarak etiketlenmenin etkileri ne şekilde ifade edilebilir, belirtiniz?

CEVAP:

Sapma olarak etiketlenmenin etkileri ise şöyle ifade edilebilir (Haralambos ve Holborn);

1. Bireyin toplumca sapma davranışında bulunan olarak etiketlenmesi,
2. Bunun daha fazla sapmaya özendirilmesi,
3. Sapmanın resmi tedavisinin benzer etkisieski bir hükümlünün iş bulamayıp yeniden sapmaya yönelmesi,
4. Organize bir sapma grubuna girişle sapma kariyerinin tamamlanması.
5. Grupta sapma alt grubunun gelişmesi

SORU:

İkincil Sapma'nın ne olduğunu açıklayınız?

CEVAP:

İkincil Sapma: Bireyin yaftayı kabullendiği ve kendisini sapkın olarak görmeye başladığı durumlardır. Birey ya da grupların toplumsal tepkiye verdikleri karşılıktır. Bazı tür davranışlar ise toplumsal tepki görür ve etiket bireyin kimliğinde merkezi bir yer tutarak sapma davranışının sürdürülmesine neden olur. Bir insan sarhoş ya da alkolik

olarak tanımlanıp gruptan dışlanması sonucunda daha fazla sapma gösterebilir ve bu durumlarına göz yuman insanların arkadaşlığına gereksinim duyarlar.

SORU:

Kapitalist sistem hangi nedenlerle suç üretir, belirtiniz?

CEVAP:

Kapitalist sistem şu nedenlerle suç üretir:

Kapitalist Üretim sistemi, zenginliğin biriktirilmesi ve bireysel yararın en üst düzeye çıkarılmasına odaklanır. Kapitalist toplumda belirli sınıflar, gruplar çok az kaynağa ulaşabilmeleri nedeniyle varlıklarını sürdürebilmek için suça ve sapmaya zorlanırlar

Davranışlara toplumsal sorumluluktan daha çok ekonomik bencillik yön verir. Kapitalist toplumun ürettiği bireysellik ve bencillik sapmanın kaynağı olarak görülmüştür. Kapitalist ekonomik sistem sosyal sınırları ve bağları zayıflatarak egoizmi güçlendirmektedir

Kapitalizm bireysel zenginliğe odaklanır toplumsal yarardan çok kişisel kazanç özendirilir.

SORU:

Suç tipleri ne şekilde sınıflandırılabilir, belirtiniz?

CEVAP:

Suç tipleri şöyle sınıflandırılabilir (Carrabine vd., 2004):

- Mülke ilişkin suçlar: Hırsızlık vb., entelektüel mülk hırsızlığı, kültürel mülklerin yasadışı ticareti.
- Cinsel Suçlar: Tecavüz, pornografi, internetteki cinsel suçlar.
- Duygusal Suçlar: Nefret suçu, heyecan arayışı, intikam, küçük düşürme ve hiddet.
- Örgütsel ve mesleki suç formları.
- Alkol, Uyuşturucu ve Sağlık Suçları

SORU:

Türkiye'de suç oranlarındaki artışın nedenleri ne şekilde sıralanabilir, belirtiniz?

CEVAP:

Türkiye'de suç oranlarındaki artışın nedenleri şöyle sıralanabilir (Özcan, 2007);

1. Kentlerdeki artış oranı kırsal alana göre daha fazladır. Bunun nedeni kentleşme ve iç göç ile yeni bir sosyal çevreye bütünleşmeye çalışan bireylerin bu süreçte yaşadığı sorunlardır.
2. Son yıllarda Türkiye'de sosyal ve ekonomik açıdan meydana gelen hızlı değişimlerdir. Yapılan incelemelerde ailelerin daha fazla parçalandığı ve bu parçalanmış ailelerin bireylerinin daha fazla suça karıştığı tespit edilmiştir.
3. Suçlara verilen cezaların etkisiz kalmasıdır.

SORU:

Çocukların suça yönelmesine yol açan risk faktörleri genel olarak ne şekilde sıralanabilir, belirtiniz?

CEVAP:

Çocukların suça yönelmesine yol açan risk faktörleri genel olarak şöyle sıralanabilir:

- Tek ebeveynli (genellikle anne) ailelere sahip olma,

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- Anne babaların da suça bulaşmış olması,
- Erken yaşlarda, sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı,
- Okuldan uzaklaştırma cezası almış olma,
- Yüksek başarı için hiçbir isteği olmama.

ARA SINAVDA NELER GELDİ? NELER GELEBİLİR?

1. I. Fransız Devrimi
II. Tarım Devrimi
III. Endüstri Devrimi

Yukarıdakilerden hangileri bir bilim olarak sosyolojinin doğuşunda etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve III
D) II ve III
E) I, II ve III

2. Kadınların siyasal sistemde erkeklerden daha az temsil edilmesi ya da toplumda zenginliğin eşitsiz bir şekilde dağılması aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A) Toplumsal olgu
B) Toplumsal yapı
C) Toplumsal davranış
D) Toplumsal grup
E) Toplumsal rol

3. Aşağıdakilerden hangisi sosyologların araştırmalarında sordukları soru tiplerinden biri değildir?

- A) Teorik soru
B) Geliştirme soru
C) Olgusal soru
D) Deneyisel soru
E) Karşılaştırmalı soru

4. I. Karşılıklı anlayış ve saygıya dayanan bir dayanışma oluşmasını sağlar ve bu dayanışmayı güçlendirir.
II. Bugüne kadar tartışmasız kabul edilen inançları eleştirme, kesin olduğu iddia edilen görüşleri çözümlene ve sorgulama alışkanlığı kazanmaktır.
III. Hem kendi yaşamımızı ve sorunlarımızı hem de çevremizdeki insanları daha iyi anlamamızı sağlar.
IV. Sosyolojik imgelemi kullanmak demektir.

Sosyolojik düşünmek ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve IV
D) I, II ve III
E) I, II, III ve IV

E

5. I. Ampirik olması
II. Sistematik olması
III. Teorik olması

Yukarıdakilerden hangileri Pozitivist Yaklaşımın, Yorumlayıcı Yaklaşımın ve Eleştirel Yaklaşımın ortak özelliklerindendir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) II ve III
E) I, II ve III

E

6. I. Postmodernizm; akıl, ilerleme ve rasyonelleşme düşünceleri üzerine kuruludur.
II. Feminist yaklaşım; Klasik ve modern sosyolojide yer alan bütün sosyolojik yaklaşımlara eleştirel bakmıştır.
III. Postmodern teoriler, modern olarak adlandırılan çağ ile onun nedensellik ilkesine ve akılcı düşünmeye dayalı bilim anlayışının iflas ettiğine inanırlar.
IV. Etnometodoloji; toplum üyelerinin kendi toplumsal dünyalarını inşa ederek kullandıkları yöntemlerle ilgilenir.

Yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

- A) I ve II
B) II ve III
C) I, II ve III
D) II, III ve IV
E) I, II, III ve IV

D

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

7. I. Toplumu birbiriyle bağlantılı parçalardan oluşan bir sistem olarak ele alır.
II. Toplumsal yaşamın incelenmesinde pozitivist sosyal bilim anlayışına dayalı bir yöntem benimsemiştir.
III. Evrimci bir toplumsal değişme teorisi sunar.

Yukarıda özellikleri sıralanan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fenomenoloji
B) Sembolik etkileşimcilik
C) İşlevselcilik
D) Çatışmacı yaklaşım
E) Etnometodoloji

C

8. Post-kapitalist toplumda çatışmanın üretim araçlarına sahip olanlarla olmayanlar arasında değil otoriteyi uygulayanlar ile ona tabi olanlar arasında ortaya çıkacağını savunan teorisyen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Manuel Castells
B) Ralf Dahrendorf
C) Peter Drucker
D) Daniel Bell
E) Yoneji Masuda

B

9. Durkheim'e göre, benzeşmeye dayalı basit iş bölümünün olduğu geleneksel toplumlarda görülen dayanışma türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mekanik
B) Organik
C) Kültürel
D) Hegemonik
E) Teknolojik

A

10. Toplumu evrimci ve pozitivist bir kavramsal çerçevede ele alan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Saint-Simon
B) Habermas
C) Baudrillard
D) Parsons
E) Weber

A

11. I. Kültürel nedenler
II. Demografik nedenler
III. Doğal nedenler

Yukarıdakilerden hangileri toplumsal değişimin nedenlerindendir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) II ve III
E) I, II ve III

E

12. 1960'larda Latin Amerikalı akademisyenlerin az gelişmişliği Latin Amerika perspektifinden açıklama çabalarını içeren bir dizi kurama verdiği ad aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gerikalmış üretim biçimi
B) Bağımlılık okulu
C) Oryantalist üretim biçimi
D) Modernleşme okulu
E) Frankfurt okulu

B

13. Parsons, Durkheim ve Tönnies'in ikili toplum modelinden etkilenecek toplumları geleneksel ve modern toplumlar olarak ikili bir yapıda ele almıştır. Buna göre aşağıdakilerden hangisi geleneksel toplumların kalıp değişkenliklerinden biri değildir?

- A) Duygusalılık
B) Özgüllük
C) Yaygınlık
D) Belirlilik
E) Kolektif yönelim

D

14. Geç modernlikle ilgili çalışmalarında modernliğin akışkan bir niteliğe sahip olduğunu vurgulayan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Baudrillard
B) Giddens
C) Habermas
D) Jameson
E) Bauman

E

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

15. Çok sayıda teorisyen, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte modern endüstriyel toplumdan bir sonraki aşamaya geçildiğini savunmuş ve bu aşamayı çeşitli şekillerde adlandırmışlardır.

Buna göre aşağıdaki kavram-düşünür eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) Hizmet sınıfı toplumu- Alain Touraine
- B) Postmodern durum- François Lyotard
- C) Ağ toplumu- Manuel Castells
- D) Tüketim toplumu- Jean Baudrillard
- E) Kitlık sonrası toplum- Murray Bookchin

A

16. Küresel olanla yerel olanın sürekli etkileşim halinde olması sonucunda “küyerel” olanın ortaya çıktığını belirten düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Beck
- B) Robertson
- C) Ritzer
- D) Giddens
- E) Stepanisky

B

17. İlkesel olarak nüfusun daha az görüldüğü ve her yurttaşın karar süreçlerinde aktif olarak yer alabildiği yönetim biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Temsili demokrasi
- B) Liberal demokrasi
- C) Totaliter rejim
- D) Katılımcı demokrasi
- E) Otoriter rejim

D

18. Amerika Birleşik Devletleri'nin seçkinlerini analiz edip bunları da üç ayrı seçkinler olarak; siyasal elitler, askeri elitler ve büyük şirket yöneticileri olan elitler olarak belirleyen teorisyen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Talcott Parsons
- B) Wilfredo Pareto
- C) Wright Mills
- D) Gaetano Mosca
- E) Karl Marx

C

19. Güç-otorite ilişkisi çerçevesinde, iktidarın meşruiyetini liderin olağanüstü olduğuna inanılan niteliklerinden kaynaklanan otorite tipi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Geleneksel otorite
- B) Karizmatik otorite
- C) Akılcı otorite
- D) Yasal otorite
- E) Baskıcı otorite

B

20. Baba ile çocuk arasındaki ilişkiye benzer bir biçimde siyasal gücün vatandaşları adına karar alabilme yetisine ne ad verilir?

- A) Siyaset
- B) Otorite
- C) Paternalizm
- D) İktidar
- E) Meşruiyet

C

1.Soru

Küreselleşme sürecine geç modernite adını veren ve küreselleşmenin kapitalist modernitenin bir sonucu olduğunu iddia eden sosyolog kimdir?

A

A.Giddens

B

A.G.Frank

C

I.Wallerstein

D

R.Robertson

E

D.Held

Yanıt Açıklaması:

Giddens, Postmodernitenin mümkün olduğunu ilkesel olarak kabul etmekle beraber postmodernizmle ilişkilendirilen ilkelerin çoğunu reddeder, ona göre içinde yaşadığımız dönemin postmodern olduğunu ileri sürmeye yetecek derecede olgu gözlenmemektedir, bu nedenle içinde yaşadığımız dönemi geç modernite ya da yüksek modernite olarak adlandırır.

2.Soru

Bireylerin üyesi oldukları topluma ait değerleri, tutumları, bilgi ve becerileri, kısacası o toplumun kültürünü öğrendikleri etkileşim süreci ne olarak adlandırılır?

A

Toplumsal olgu

B

Norm

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- C
Toplumsallaşma
D
Yaptırım
E
Toplumsal rol

Yanıt Açıklaması:

Bireylerin üyesi oldukları topluma ait değerleri, tutumları, bilgi ve becerileri, kısacası o toplumun kültürünü öğrendikleri etkileşim süreci toplumsallaşma olarak adlandırılır.

3.Soru

Sosyologların toplumsal eylemi bilimsel olarak açıklamaya başlamadan önce bireyin eyleme atfettiği anlamı yorumlamaları gerektiğini savunan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Emile Durkheim
B
Auguste Comte
C
Saint Simon
D
Max Weber
E
Herbert Spencer

Yanıt Açıklaması:

Weber'e göre sosyologlar toplumsal eylemi bilimsel olarak açıklamaya başlamadan önce bireyin eyleme atfettiği anlamı yorumlamak zorundadırlar. Doğru cevap D seçeneğidir.

4.Soru

Kadın erkek eşitsizliği üzerine kurulan ilişkilerin analiz edilmesine ve dönüştürülmesine yönelik olarak geliştirilen yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Eleştirel Teori
B
Yapısalcı Marksizim
C
Çatışma Teorisi
D
Feminizm
E
Post-modernizm

Yanıt Açıklaması:

Feminizm kadın erkek eşitsizliği üzerine kurulan ilişkilerin analiz edilmesine ve dönüştürülmesine yönelik olarak geliştirilen ayrı bir gelenek olarak kabul edilir. Doğru cevap D seçeneğidir.

5.Soru

Toplum tarafından kolektif biçimde geliştirilen, bireyin dışında ve kaçınılmaz olan ve bireyi sınırlandıran kural ve pratiklerden çıkarılan davranış biçimlerine ne ad verilir?

- A
Toplumsal davranış
B
Toplumsal olgu
C
Toplumsal yapı
D
Toplumsal kurum
E
Toplumsal rol

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal gerçeklik olarak da adlandırılan toplumsal olgu, toplum tarafından kolektif biçimde geliştirilen, bireyin dışında ve kaçınılmaz olan ve bireyi sınırlandıran kural ve pratiklerden çıkarılan davranış biçimleridir.

6.Soru

Karl Marx'a göre altyapıyı oluşturan kavram aşağıdaki seçeneklerden hangisinde yer almaktadır?

- A
Ekonomi
B
Siyaset
C
Din
D
Hukuk
E
İdeoloji

Yanıt Açıklaması:

Marx'ın toplumsal değişimde ekonomik faktörlere yaptığı vurguyu toplum analizinde alt yapı ile üst yapı arasında yaptığı ayırmada daha net görmek mümkündür. Bu ayırmada alt yapı ekonomik yapıdan (üretim araçlarından ve üretim ilişkilerinden) oluşur. Üst yapı ise hukuk, siyaset, din, aile ve ideolojilerden oluşur. Bu doğrultuda doğru seçenek A'dır.

7.Soru

Toplumsal yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğuna ne ad verilir?

- A
Toplumsal olgu
B
Toplumsal grup
C
Toplumsal yapı
D
Toplumsal davranış

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

E
Toplumsal kurum

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal kurum: Toplumun yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğudur.

8.Soru

Robertson'a göre küreselleşmenin oluşum aşaması hangi yılları kapsamaktadır?

- A
1400-1750
- B
1750-1875
- C
1825-1925
- D
1925-1960
- E
1960 ve sonrası

Yanıt Açıklaması:

Robertson'a göre oluşum aşaması 1400-1750 yılları arasında gerçekleşen, bireyciliğin, hümanizmin ve ulusalcılığın önem kazandığı, Rönesans ve Reform hareketlerinin Batı dışına yayılmasıyla birlikte küreselleşme sürecinin tarihte ilk kez görülmeye başlandığı aşamadır. Doğru yanıt A'dır.

9.Soru

Sosyoloji toplum ilişkisi nasıl açıklanabilir?

- A
Sosyoloji toplumun duygularına odaklanır
- B
Sosyoloji toplumun sınıfsal tabakalarını inceler
- C
Sosyoloji toplum ve iktisat ilişkisini irdeler
- D
Sosyoloji toplumsal sorunları temel alır
- E
Sosyoloji toplumdaki değişimi sistematik bir şekilde inceler

Yanıt Açıklaması:

Sosyoloji geleneksel toplumdaki modern topluma dönüşümü anlamaya yönelik çabalardan doğmuş olan, toplumların yapılarını ve değişimlerini anlamaya çalışan bir bilimdir ve modern insan toplumlarının sistematik bir şekilde incelenmesini içerir. Doğru cevap E'dir.

10.Soru

- I. Geleneksel ve feodal toplum sonrası, kapitalistleşmenin, endüstrileşmenin, kentleşmenin ve sekülerleşmenin hız kazandığı bir tarihsel dönemi ve bu dönemdeki sosyal ilişkilerin ve değişimlerin bütünü ifade eder.

- II. Geleneksel toplumların modern toplumlara dönüşmesi sürecini, bu süreçte yaşanan bilimsel, ekonomik, teknolojik, endüstriyel, demografik ve politik değişimleri ve/veya bu süreçte geçirilen aşamaları ifade eden bir kavramdır.
- III. Bir tarihsel dönemi ifade etmez, dünya hakkında bir düşünme biçimini ve bu düşünme biçiminden doğan ve 19. ve 20. yüzyılda etkili olan bir dizi sanatsal, felsefi, mimari, edebi ve kültürel hareketi ifade eder.

Yukarıda verilen kavramlar seçeneklerden hangisinde doğru bir sıralama ile verilmiştir?

- A
Modernite – Modernizm – Modernleşme
- B
Modernite –Modernleşme – Modernizm
- C
Modernleşme –Modernizm – Modernite
- D
Modernizm – Modernite – Modernleşme
- E
Modernizm – Modernite – Modernleşme

Yanıt Açıklaması:

I numaralı madde modernite kavramının, II numaralı madde modernleşme kavramının, III numaralı madde ise modernizm kavramının açıklamalarıdır.

11.Soru

Bir topluluğu etkileyen kararların, topluluğun üyelerinin bütünü tarafından değil ama bu amaç için onların seçtiği insanlar tarafından alındığı bir politik yapı aşağıdaki seçeneklerdeki yönetim biçimlerinden hangisi ile mümkündür?

- A
Katılımcı demokrasi
- B
Totaliter devlet
- C
Monarşi
- D
Liberal demokrasi
- E
Geleneksel otorite

Yanıt Açıklaması:

Liberal demokrasi ya da temsili demokrasi, katılımcı demokrasinin günümüz toplum koşullarında en başta olarak nüfus fazlalığının engel olduğu doğrudan katılımı imkânsızlaştırıcı koşullardan dolayı önemlidir. Zira temsili

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

demokraside "bir topluluğu etkileyen kararların, topluluğun üyelerinin bütünü tarafından değil ama bu amaç için onların seçtiği insanlar tarafından alındığı bir "politik" yapının var olduğunu söylemek mümkündür. Demokrasinin yerleşmesi, kişi hak ve özgürlüklerinin, bireylerin örgütlenme, seçme ve seçilme haklarının güvence altına alınmasını sağlayan anayasal hukuk devletin varlığı ile mümkün olmuştur. Siyasal sistemin taşıyıcısı ise belirli bir kişi ya da grup değil, genellikle anayasal sistemin izin verdiği siyasal partiler aracılığı ile iktidarın belli bir süre ile belli kurallara bağlı olarak kullanım hakkının devredilmesidir. Doğru yanıt D seçeneğidir.

12.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Pareto ve Mosca tarafından geliştirilen ve belli bir grubun toplumu yönettiği düşüncesine dayanan siyaset teorisidir?

- A Marksist-Çatışmacı Yaklaşım
- B Çoğulcu Yaklaşım
- C Elit Teorisi
- D İşlevci Yaklaşım
- E Pesimist Yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

Elit teorisi en genel ifadeyle küçük ve elit bir seçkinler grubunun toplumu yönettiği düşüncesine dayanmaktadır. Wilfredo Pareto ve Gaetano Mosca tarafından geliştirilen bir siyaset teorisidir. Mosca'ya göre bütün toplumlar yönetici ve yönetilen sınıf olmak üzere ikiye ayrılır. Yönetici sınıf azınlıkta, yönetilen sınıf ise çoğunluktadır. Ancak yönetici sınıf üstün yeteneklere sahip, toplum içinde etkinlik kazanan seçkin kişilerden oluşmaktadır. Bu nedenle de yönetici vasfına sahiptirler. Yönetici sınıf kitleleri hükmü altında tutmak için baskı, inandırma, hile ve şiddet kullanabilir. Ancak yönetici sınıfın yönetilen sınıf üzerinde mutlak hakimiyeti söz konusu olamaz. Yönetici sınıftan gelecek itirazlara karşı açık ve buna göre bu itirazlardan ve taleplerden bağımsız da hareket edemez. Pareto'nun elit teorisi aslında Mosca'nın yönetici ve yönetilen sınıf kavramsallaştırmalarından hareketle ortaya çıkartılmıştır. Buna göre Pareto toplumda insan etkinliklerinin derecelendirildiğini ve en üst düzeyde dereceye sahip olanların da elitler olduğunu ileri sürmektedir. Toplumda da elit olanlar ve elit olmayanlar ayrımı yapmaktadır. Elit sınıfı içinde ise yine ayrı grup bulunmaktadır: Yöneticiler elitler ve yönetici olmayan elitler. Yönetici elit, "toplumun yönetiminde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak önemli rol oynayan, siyasal iktidar üzerinde etki sahibi olan kişilerden meydana gelir". Yönetici elitler içinde askeri elit, dini elit, işadamları eliti, aydın eliti zaman zaman yönetici elitlerin iktidarına etki

etme gücüne sahip olabilirler. Yönetici olmayan elitler ise siyasal iktidar içerisinde yer almayan elitlerdir. Wright Mills'in klasik elit teorilerinden farklı bir elit teorilerisi bulunmaktadır. "İktidar Seçkinleri" adlı çalışmada Mills, iktidar elitlerinin "stratejik kumanda mevkilerini" işgal edenlerden oluştuğunu vurgulamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin seçkinlerini analiz eden Mills üç ayrı seçkin belirler: siyasal elitler, askeri elitler ve büyük şirket yöneticileri olan elitler. Bu üç elit grubu homojen bir elit grubu oluştururken aynı zamanda iktidarı da paylaşmaktadırlar. Bir sacayağı niteliği bulunan iktidar elitlerinin yöneticileri arasında sıkı bir bağ, dayanışma ve çıkar birliği bulunmaktadır ve dolayısıyla üçü bir arada iktidar üçgenini meydana getirmektedir. Doğru cevap C'dir.

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi küreselleşmenin sonuçlarından **değildir**?

- A Toplumların siyasi yaklaşımları değişmektedir.
- B Ekonomi uluslararası boyuta taşınmıştır.
- C Kültürel öğeler hızla yaygınlaşmaktadır.
- D Avrupa Birliği önemini yitirmeye başlamıştır.
- E Ekonomik krizler diğer toplumları da etkilemektedir.

Yanıt Açıklaması:

Küreselleşen ekonomi ulusal çerçevede işleyen piyasaların sınırlarını aşarak, ulus ötesi yeni biçimler kazanmıştır. Artık her türlü gelişme ister ekonomik ister kültürel, ister siyasal olsun, küresel ölçekte etkilere yol açmaktadır. Dünyanın herhangi bir yerinde başlayan ekonomik kriz tüm dünyayı etkileyebilmekte, herhangi bir kültürel öğe hızla yaygınlaşabilmekte, bir terör saldırısı tüm dünyada sınırları değiştirebilecek kadar önemli siyasal ve toplumsal sonuçlara neden olabilmektedir.

Avrupa Birliği esas itibarıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak ortaya çıktığında yalnızca ekonomik anlamda bir ortak pazar yaratma ideali, ekonomiyi iyileştirme anlayışına dayanmaktayken günümüzde salt ekonomi alanını aşan, ortak para birimi, ortak anayasa, kimlik, kültür meseleleri gibi ulusdevlet sınırlarını aşan, Avrupa uluslarının tek çatı altında birleşme idealini taşıyan rasyonel bir örgütlenme biçimine dönüşmüştür.

14.Soru

Az gelişmiş ülkelerdeki geleneksel otoritenin insanların gelişimini baltaladığını ve değişime engel olduğunu savunan teorisyen aşağıdaki seçeneklerden hangisinde yer almaktadır?

- A William Goode
- B David Mc Clelland

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- C
Everett Hagan
D
Daniel Lerner
E
Bert F. Hoselitz

Yanıt Açıklaması:

Daniel Lerner az gelişmiş ülkelerdeki geleneksel otoritenin insanların gelişimini baltaladığını ve değişime engel olduğunu savunur. Bu doğrultuda doğru seçenek D'dir.

15.Soru

Modernitenin sonuçlarını Holokost'la ilişkilendiren sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Marx
B
Weber
C
Habermas
D
Giddens
E
Bauman

Yanıt Açıklaması:

Bauman modernitenin sonuçlarının, özellikle modernitenin rasyonelliğinin Naziler tarafından Yahudilerin ve diğer etnik grupların yok edilmesi olan "Holokost"u mümkün kılması üzerinde durur. Doğru cevap E'dir.

16.Soru

George Ritzer tarafından ortaya atılmış, verimlilik, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik, insanların yerine teknolojiyi geçirme yoluyla denetim ve paradoksal olarak rasyonelliğin irrasyonelliği boyutlarına dayalı ve küreselleşme içindeki kültürel benzeşmeye vurgu yapan adlandırma aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Düşünümsel modernlik
B
Kapitalist dünya ekonomisi
C
Toplumsal McDonalddlaşması
D
Küreselleşme
E
Kozmopolit toplum

Yanıt Açıklaması:

Ritzer'e göre McDonalddlaşma, fast-food ilkelerinin dünya çağında egemen olmaya başlaması sürecidir. Bu sürecin beş temel boyutu verimlilik, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik, insanların yerine teknolojiyi geçirme yoluyla denetim ve paradoksal olarak rasyonelliğin irrasyonelliğidir. Ritzer Toplumun McDonalddlaşması teziyle rasyonelleşmenin dünyanın çok geniş bir kısmına yayıldığını ortaya koyar ve McDonalddlaşmanın küreselleşme içinde özellikle kültürel benzeşmeyi artıran bir güç olduğunu savunur.

17.Soru

Hangisi sembolik etkileşimcilik için söylenemez?

- A
Sosyolojide temeli George Herbert Mead tarafından atıldığı kabul edilir.
B
Sembolik etkileşimcilik makro-sosyolojik yönelimli bir yaklaşımdır.
C
Sembolik etkileşimciler toplumsal düzenin içinde yaşadığımız dünyada bulunan her şeye atfettiğimiz anlamlar sonucu oluştuğunu düşünürler.
D
Sembolik etkileşimciliğe göre anlamlar nesnelerin içinde içkin değildir.
E
Sembolik etkileşimcilik toplumu bireylerin gündelik yaşamdaki sembolik etkileşimlerinin bir ürünü olarak ele alır.

Yanıt Açıklaması:

Sembolik etkileşimcilik Weber gibi sosyolojide toplumsal eyleme, toplumsal etkileşime, anlamlandırma ve yorumlama süreçlerine ağırlık veren bir yaklaşımdır. Ancak Weber sosyolojisi geniş tarihsel süreçlerde toplumsal eylem temelinde ortaya çıkan bürokrasi, din, devlet, sınıf ve statü grupları gibi toplumsal oluşumlarla ilgilenen makro-sosyolojik yönelimli bir yaklaşımdır. Sembolik etkileşimcilik ise daha çok gündelik yaşamla ilgilenen mikro-sosyolojik yönelimli bir yaklaşımdır.

18.Soru

Durkheim'e göre modern toplumlarda iş bölümü sonucunda farklılaşmaya bağlı olarak ortaya çıkan dayanışma aşağıdaki seçeneklerden hangisinde yer almaktadır?

- A
Statik
B
Organik
C
Cemaat
D
Cemiyet
E
Mekanik

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Yanıt Açıklaması:

Organik dayanışma farklılaşmaya dayalı karmaşık bir işbölümü ve uzmanlaşmanın olduğu modern toplumlarda söz konusudur. Bu kapsamda doğru seçenek B seçeneğidir

19.Soru

Robertson'a göre küreselleşmenin tarihsel gelişiminin son aşaması aşağıdakilerden hangisidir?

- A Hegemonya aşaması
- B Belirsizlik aşaması
- C Kalkış aşaması
- D Oluşum aşaması
- E Tohum aşaması

Yanıt Açıklaması:

Robertson tarihsel gelişim sürecinde küreselleşmenin beş aşaması olduğunu, her bir aşamada küreselleşmenin daha yoğun, daha hızlı ve daha karmaşık bir hale geldiğini belirtir. Bu aşamalar sırasıyla:

- Oluşum
- Başlangıç
- Kalkış
- Hakimiyet için mücadele
- Belirsizlik

20.Soru

“Üretim araçlarına sahip olmak ya da olmamak şeklinde iki farklı biçimde ortaya çıkanx1..... Marx için tarihsel gelişmenin anlaşılmasında kritik bir öneme sahiptir”.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan bölüme yerleştirilebilecek uygun seçenek hangisidir?

- A Ekonomik etkileşim
- B Endüstri devrimi
- C Toplumsal üretim ilişkileri
- D Ticaret
- E Üretim değeri

Yanıt Açıklaması:

Üretim araçlarına sahip olmak ya da olmamak şeklinde iki farklı biçimde ortaya çıkan toplumsal üretim ilişkileri Marx için tarihsel gelişimin anlaşılmasında kritik bir öneme sahiptir.

1.Soru

Modern sosyolojide toplumu birbiri ile bağlantılı parçalardan oluşan ve öz-düzenlemeye sahip olan bir sistem olarak ele alan yaklaşım aşağıdaki seçeneklerden hangisinde verilmiştir?

- A İşlevselcilik
- B Feminizm
- C Fenomenoloji
- D Postmodernizm
- E Sembolik etkileşimcilik

Yanıt Açıklaması:

İşlevselcilik toplumu birbiri ile bağlantılı parçalardan oluşan bir sistem olarak ele alır. Modern sosyolojide işlevselcilik toplumu öz-düzenlemeye (selfregulation) sahip olan bir sistem olarak ele alır. Doğru cevap A seçeneğidir.

2.Soru

Max Weber meşru olan egemenliği aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ifade etmiştir?

- A Çatışma
- B Uzlaşma
- C Yorumlama
- D Egemenlik
- E Otorite

Yanıt Açıklaması:

Sorunun doğru yanıtı E şıkkıdır. Weber bütün toplumlarda egemenliğin var olduğunu, ama bu egemenliğin her zaman meşru olmayabileceğini belirtir ve meşru olan egemenliği “otorite” kavramıyla ifade eder.

3.Soru

I. Toplumsal değişme süreklidir. II. Toplumsal değişme çoğunlukla plansızdır. III. Toplumsal değişimin sonuçları önceden tahmin edilemez. Yukarıdaki ifadelerden hangisi/hangileri toplumsal değişimin özellikleri arasında sayılabilir?

- A Yalnız I
- B I-II
- C I-III

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

D
II-III
E
I-II-III

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal değişimin bazı genel özellikleri vardır. Bu özellikler bütün toplumsal değişimler için geçerlidir. Bu özellikler şunlardır: toplumsal değişim evrensel bir olgudur ve kaçınılmazdır, toplumsal değişim sürekli, toplumsal değişim çoğunlukla plansızdır, toplumsal değişimin sonuçları önceden tahmin edilemez ve toplumsal değişim zincirleme tepkimeler yaratabilir. Bu bilgiler doğrultusunda doğru cevap E'dir.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kökleri Karl Marx'a ve Sigmund Freud'a dayanan, toplumsal ilişkilerin altında yatan çatışma ve çelişkilerin üzerinin örtülü olduğunu ve dolayısıyla da sosyal bilimlerin görevinin, gerçeklerin üzerindeki bu örtüleri kaldırması ve toplumsal gerçekliğin aslında ne olduğunu göstermeye çalışması olduğunu savunan yaklaşımdır?

- A
Pozitivist Yaklaşım
- B
Yorumlayıcı Yaklaşım
- C
Eleştirel Yaklaşım
- D
Feminist Yaklaşım
- E
Postmodern Yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

Kökleri Karl Marx'a ve Sigmund Freud'a dayanan Eleştirel yaklaşıma göre toplumsal ilişkilerin altında yatan çatışma ve çelişkilerin üzeri örtülüdür, sosyal bilim gerçeklerin üzerindeki bu örtüleri kaldırmaya ve toplumsal gerçekliğin aslında ne olduğunu göstermeye çalışır. Doğru cevap C'dir.

5.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Nitel araştırmalarda kullanılan yöntemler arasında değildir?

- A
Derinlemesine görüşme
- B
Yapılandırılmış gözlem
- C
Yaşam öyküsü
- D
Örnek olay incelemesi

E
Deney

Yanıt Açıklaması:

Deney, Nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan veri toplama tekniği arasına girmektedir.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bireylerin üyesi oldukları topluma ait değerleri, tutumları, bilgi ve becerileri, kısacası o toplumun kültürünü öğrendikleri etkileşim sürecine verilen addır?

- A
Yaptırım
- B
Toplumsal yapı
- C
Toplumsal olgu
- D
Toplumsallaşma
- E
Sosyoloji

Yanıt Açıklaması:

Bireylerin üyesi oldukları topluma ait değerleri, tutumları, bilgi ve becerileri, kısacası o toplumun kültürünü öğrendikleri etkileşim sürecine toplumsallaşma adı verilir. Doğru cevap D'dir.

7.Soru

- I. Yorumlayıcı yaklaşım, doğal gerçekliklerle toplumsal gerçekliklerin aynı yöntemle incelenemeyeceğini savunur.
- II. Eleştirel Yaklaşım, pozitivist yaklaşımın da yorumlayıcı yaklaşımın da bazı özelliklerini taşır.
- III. Pozitivist yaklaşım, bilimin sadece tek bir mantığı olmadığını, disiplinler arası bir çok bilim alanı ile iç içe olduğunu savunur.
- IV. Pozitivist yaklaşıma göre sosyal bilimin amacı genel yasaları ortaya koyabilmek için toplumsal olgular arasında insanlardan bağımsız olarak var olan nedensellik ilişkilerini açıklamaktır.
- IV. Eleştirel yaklaşıma göre toplumsal gerçeklik zaman içinde değişiklik göstermez, onu sadece yüzeysel görüşüne bakarak da anlamak mümkündür.

Verilen ifadelerden hangisi veya hangileri doğrudur?

- A
I, II, III
- B
I, II, IV
- C
I, II, V

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

D
II, III, IV

E
III, IV, V

Yanıt Açıklaması:

I, II ve IV numaralı maddeler doğrudur. Diğer maddeler yanlıştır.

8.Soru

“Toplumsal olguları kolektif bilinç temelinde ortak şekilde hareket etme, düşünme ve hissetme biçimleri olarak tanımlamaktadır ve kolektif bilincin bireysel bilinçlere indirgenemeyeceklerini savunmaktadır”. Bu görüşü savunan düşünür seçeneklerden hangisidir?

A
Herbert Spencer

B
Karl Marx

C
Emile Durkheim

D
Max Weber

E
Talcott Parsons

Yanıt Açıklaması:

Bu görüşü savunan düşünür Emile Durkheim'dir.

- 0 Yorum

9.Soru

Hangisi sosyolojinin amaçlarından?

A
Sahip olduğumuz bilgileri düzeltmek

B
Sorgulanamaz doğruları belirlemek

C
Kesin gibi görünen görüşleri sorgulamak

D
Toplumsal sorunlar çözüm bulmak

E
Toplumla ilgili genel hükümleri özümsemek

Yanıt Açıklaması:

Sosyolojinin amacı, sahip olduğumuz bilgileri “düzeltmek” ya da yanlış bildiklerimizin yerine sorgulanamaz doğruları koymak değildir. Sosyolojik düşünmek, bugüne kadar tartışmasız kabul edilen inançları eleştirme, kesin olduğu iddia edilen görüşleri çözümleme ve sorgulama alışkanlığı kazanmaktır. Doğru cevap C'dir.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi "güç-otorite ilişkisi bağlamında gelenek, görenek ve inançlara dayalı otorite tipi"ni ifade etmektedir?

A
Karizmatik otorite

B
Geleneksel otorite

C
Yasal otorite

D
Akılcı otorite

E
Siyasi otorite

Yanıt Açıklaması:

Geleneksel otorite: Güç-otorite ilişkisi bağlamında gelenek, görenek ve inançlara dayalı otorite tipidir. İktidar sahibinin otoritesinin meşruiyetini toplumdaki geleneklerden ve inançlardan aldığı kabul edilir. Doğru cevap B'dir.

11.Soru

-Baba ile çocuk arasındaki ilişkiye benzer bir biçimde siyasal gücün vatandaşları adına karar alabilme yetisidir. -Erkek egemenliğine sahiptir. -Demokrasi kültürünün çokça yerleşmediği toplumlarda görülen bir özelliktir. Yukarıdaki özellikler aşağıdaki kavramlardan hangisini açıklamaktadır?

A
İktidarlık

B
Otorite

C
Meşruiyet

D
Paternalizm

E
Hegemonya

Yanıt Açıklaması:

Paternalizm, baba ile çocuk arasındaki ilişkiye benzer bir biçimde siyasal gücün vatandaşları adına karar alabilme yetisidir. Paternalist bir toplumda erkek egemenliği vardır; bu egemenlik erkeklerin simgesel koruyucu, müsamahasız yargıç ve güçlü kişi olarak babalık rollerine dayanmaktadır. Paternalizm daha çok otoriter rejimlerde ya da demokrasi kültürünün çokça yerleşmediği toplumlarda görülebilen bir özelliktir. Doğru cevap D'dir.

12.Soru

Durkheim'ın toplum üyelerinin ortalama ortak inanç ve duyguları olarak tanımladığı bilinç aşağıdakilerden hangisidir?

A
Kollektif bilinç

B

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- Sınıf bilinci
C
Öznel bilinç
D
Pozitif bilinç
E
Kuantum bilinç

Yanıt Açıklaması:

Durkheim kolektif bilinci toplum üyelerinin ortalama ortak inanç ve duyguları olarak tanımlar. Doğru cevap A'dır.

13.Soru

Darwin'in doğal seleksiyon fikrini topluma uygulayarak bir toplumsal seleksiyon anlayışı ortaya koyan Sosyal Darwinizm teorisi aşağıdaki seçeneklerde yer alan kişilerden hangisine aittir?

- A
Spencer
B
Comte
C
Durkheim
D
Tönnies
E
Parsons

Yanıt Açıklaması:

Spencer'in evrim hakkındaki görüşleri Darwin'in evrim anlayışından etkilenmiştir. Darwin'in doğal seleksiyon fikrini de benimseyen Spencer, bu fikri topluma uygulayarak bir toplumsal seleksiyon anlayışı ortaya koymuş ve geliştirdiği bu teori Sosyal Darwinizm olarak adlandırılmıştır. Bu kapsamda doğru seçenek A'dır.

14.Soru

I: Organizmalar zaman içinde hacmen büyürler, biyolojik organizmaların kütlesi, toplumların nüfusu artar.
II: Evrim sürecinde çevrelerine uyum sağlamayı öğrenirler.
III: Parçaların bazıları kaybedilse de bütün varlığını sürdürür.
Spencer'a göre evrim süreci ile ilgili yukarıda yazılanlardan hangisi ya da hangileri doğrudur?

- A
Yalnız II
B
Yalnız III
C
I ve II
D
II ve III
E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Spencer'a göre;

- Organizmalar zaman içinde hacmen büyürler, biyolojik organizmaların kütlesi, toplumların nüfusu artar.
- Organizmalar büyüdükçe evrimleşirler, farklılaşır, yeni organlar veya parçalara sahip olurlar ve yapıları karmaşıklaşır.
- Evrim sürecinde çevrelerine uyum sağlamayı öğrenirler.
- Parçaların bazıları kaybedilse de bütün varlığını sürdürür. Doğru cevap E seçeneğidir.

15.Soru

Toplumsal değişmeyi Charles Darwin'in evrim teorisindeki ilkeler çerçevesinde ele alan ve "Sosyal Darwinizm" yaklaşımını ortaya atan düşünür kimdir?

- A
Auguste Comte
B
Saint Simon
C
Herbert Spencer
D
Karl Max
E
Emile Durkheim

Yanıt Açıklaması:

Spencer'in çalışmalarında pozitivism toplumsal değişmeyi Charles Darwin'in evrim teorisindeki ilkeler çerçevesinde ele alan evrimci bir sistem yaklaşımı çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu açıdan kimi çevrelere göre doğal seleksiyonu anlatmada kullanılan "uyum sağlayanlar (güçlüler) yaşar" ifadesini Spencer, Darwin'den önce insan toplumları için kullanmıştır. Bu nedenle Spencer'in genel yaklaşımı "sosyal Darwinizm" olarak da adlandırılır. Doğru cevap C seçeneğidir.

16.Soru

Güçlü olanın hayatta kalması olarak bilinen "doğal seleksiyon" ilkesini toplumsal evrime de uyarlayarak ve toplumsal yaşamda devletin dezavantajlı konumdaki bireyleri destekleyici nitelikteki her türlü devlet müdahaleciliğine ve sosyal reformlara karşı çıkan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Marx
B
Weber
C
Spencer
D
Saint-Simon
E
Comte

Yanıt Açıklaması:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Sosyolojinin ilk dönem gelişiminde İngiltere’den Herbert Spencer da evrimci toplumsal gelişme kuramıyla katkıda bulunmuştur. Önemli ölçüde Comte’un çalışmalarından beslenen ve ilk dönem İngiliz sosyolojisinde önemli bir ağırlığa sahip olan Spencer, güçlü olanın hayatta kalması olarak bilinen “doğal seleksiyon” ilkesini toplumsal evrime de uyarlamış ve toplumsal yaşamda devletin dezavantajlı konumdaki bireyleri destekleyici nitelikteki her türlü devlet müdahaleciliğine ve sosyal reformlara karşı çıkmıştır.

17.Soru

Otoriteyi ideal tiplerle açıklayan kuramcı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Eagleton
- B
- Weber
- C
- Foucault
- D
- Giddens
- E
- Marx

Yanıt Açıklaması:

Otoriteyi ideal tipler üzerinden açıklayan düşünür Weber’dir. Buna göre Weber, “geleneksel otorite”, “karizmatik otorite” ve “yasal-akılcı otorite” olmak üzere üç tip otorite biçiminden söz etmektedir. Doğru cevap B’dir.

18.Soru

Aşağıdakilerden hangisi modernliğin bitmemiş bir proje olduğunu düşünür?

- A
- Herbert Marcuse
- B
- Erich Fromm
- C
- Louis Althusser
- D
- Jürgen Habermas
- E
- Antonio Gramsci

Yanıt Açıklaması:

Eleştirel teorinin 1960’lardan sonraki en önemli temsilcisi olmuş olan Jürgen Habermas, birçok noktada eleştirel teorinin temel tezleri ile hareket etse de eleştirel kuramcıların kapitalist modernliğe yönelik aşırı karamsar çözümlemelerine pek katılmamış modernliğin bitmemiş bir proje olduğunu öne sürerek tamamlamaya çalışmıştır. Doğru cevap D’dir.

19.Soru

Aşağıdakilerden hangisi işlevselci (fonksiyonalist) olarak adlandırılan bir bakış açısı benimsemiş ve bu açıdan modern sosyolojinin en önemli yaklaşımlarından yapısal

işlevselciliğin gelişiminde önemli bir rol oynamış olan sosyologdur?

- A
- Emile Durkheim
- B
- Max Weber
- C
- Merton Parsons
- D
- Max Horkheimer
- E
- Erich Fromm

Yanıt Açıklaması:

Durkheim işlevselci (fonksiyonalist) olarak adlandırılan bir bakış açısı benimsemiş ve bu açıdan modern sosyolojinin en önemli yaklaşımlarından yapısal işlevselciliğin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Doğru cevap A’dır.

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplumsal değişme toplum tipleri üzerinden incelendiğinde ilk önemli gelişmedir?

- A
- Tarım Devrimi
- B
- Rönesans
- C
- Reform hareketleri
- D
- Fransız Devrimi
- E
- Endüstri Devrimi

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal değişme toplum tipleri üzerinden incelendiğinde ilk önemli gelişmenin Neolitik Devrim (Tarım Devrimi) olduğu söylenebilir. Böylece avcı ve toplayıcı toplumlar ve basit el aletleri ile tarım yapan göçebe ve bahçıvan toplumlar tarım toplumlarına dönüşmüşlerdir. Doğru yanıt A’dır.

1.Soru

Bütün din ve inançtan insanların, eşit koşullarla aynı kurallara uymak durumunda bulundukları, hiç kimseye dinsel ayrıcalık ve üstünlük tanımayan toplum düzeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Laiklik
- B
- Patrimonyal sistem
- C
- Yasal-akılcı otorite
- D
- Totaliter devlet
- E
- Demokrasi

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Yanıt Açıklaması:

Laiklik en yaygın tanımıyla din ve devlet işlerinin ayrılması olsa da bundan daha fazla bir anlama sahiptir. Laiklik aynı zamanda din ve vicdan özgürlüğü unsurunu da içermektedir. Ancak bir toplumda din ve vicdan özgürlüğü sağlanmış olsa da laiklik olmayabilir. Bu bağlamda "laik toplum düzeni, bütün din ve inançtan insanların, eşit koşullarla aynı kurallara uymak durumunda bulundukları, hiç kimseye dinsel ayrıcalık ve üstünlük tanımayan bir toplum düzenidir". Doğru yanıt A seçeneğidir.

2.Soru

Üç hal yasası olarak bilinen evrimsel gelişme modeline göre insan düşüncesinin ve insan toplumlarının üç aşamadan geçerek ilerlediğini belirten filozof seçeneklerden hangisidir?

- A
Saint Simon
- B
Auguste Comte
- C
Herbert Spencer
- D
Karl Marx
- E
Emile Durkheim

Yanıt Açıklaması:

Üç hal yasası olarak bilinen evrimsel gelişme modeline göre insan düşüncesinin ve insan toplumlarının üç aşamadan geçerek ilerlediğini belirten filozof Auguste Comte'dur.

3.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bozuk işlev, açık işlev, gizil işlev gibi geliştirdiği bazı kavramlarla toplumların nasıl her zaman düzgün ve sorunsuz şekilde işlemediklerini açıklamaya ve böylelikle işlevselci analizi daha esnek hale getirmeye çalışmış olan sosyologdur?

- A
A. R. Radcliffe-Brown
- B
Bronislaw Malinowski
- C
Talcott Parsons
- D
Herbert Marcuse
- E
Robert K. Merton

Yanıt Açıklaması:

Metron bozuk işlev, açık işlev, gizil işlev gibi geliştirdiği bazı kavramlarla toplumların nasıl her zaman düzgün ve sorunsuz şekilde işlemediklerini açıklamaya ve böylelikle işlevselci analizi daha esnek hale getirmeye çalışmıştır. Doğru cevap E'dir.

4.Soru

İnsanların doğal ve sosyal çevreyi tanıma, olaylar arasındaki ilişkileri kavrama yolundaki sistemli çabaları ve bu çaba sonucunda elde ettikleri bilgi kümesine ne ad verilir?

- A
Sosyoloji
- B
Disiplin
- C
Bilim
- D
Yöntem
- E
Araştırma

Yanıt Açıklaması:

Bilim: İnsanların doğal ve sosyal çevreyi tanıma, olaylar arasındaki ilişkileri kavrama yolundaki sistemli çabaları ve bu çaba sonucunda elde ettikleri bilgi kümesidir.

5.Soru

Aşağıda yer alan öncülerden hangisi eleştirel yaklaşımın en önemli temsilcisidir?

- A
Auguste Comte
- B
Emile Durkheim
- C
Karl Marx
- D
Max Weber
- E
Dilthey

Yanıt Açıklaması:

Kökleri Karl Marx'a ve Sigmund Freud'a dayanan Eleştirel Yaklaşımın göre toplumsal ilişkilerin altında yatan çatışma ve çelişkilerin üzeri örtülüdür, sosyal bilim gerçeklerin üzerindeki bu örtüleri kaldırmaya ve toplumsal gerçekliğin aslında ne olduğunu göstermeye çalışır. Pozitivist yaklaşımın en önemli temsilcileri Auguste Comte ve Emile Durkheim'dir. Yorumlayıcı Yaklaşımın en önemli temsilcisi Max Weber, Eleştirel Yaklaşımın en önemli temsilcisi ise Karl Marx'tır.

6.Soru

Aşağıdaki açıklamalardan hangisi 'ideoloji' kavramının tanımlarından biri değildir?

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- A
Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler.
- B
Toplumsal çıkarlar tarafından güdülenen düşünme biçimleri.
- C
Bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam.
- D
Toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci.
- E
Bir hükümetin otoritesine boyun eğenlerin buna rıza gösterme durumu.

Yanıt Açıklaması:

Bir hükümetin otoritesine boyun eğenlerin buna rıza gösterme durumu.

7.Soru

Genel olarak modernliği endüstrileşme üzerinden okuyan Saint-Simon'un sosyolojik teorisine ilişkin yaptığı en dikkat çekici kavramsal katkı hangisidir?

- A
Endüstri toplumu
- B
Tüketim toplumu
- C
Simülakr ve Simülasyon
- D
Modernizm
- E
Postmodernizm

Yanıt Açıklaması:

Genel olarak modernliği endüstrileşme üzerinden okuyan Saint-Simon'un sosyolojik teorisine gelişimi üzerinde yaptığı en dikkat çekici katkının ise bir tarafta Marx gibi radikal, öte tarafta da Comte gibi muhafazakâr kuramcıları aynı anda etkileyen hem sosyalist hem de muhafazakâr bakış açılarını taşıyan endüstri toplumu kavramı olduğu vurgulanır.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde tanım ve açıklaması doğru olarak verilmiştir?

- A
Toplumsal Olgı: Toplumu oluşturan temel gruplardan ve toplumsal kurumlardan meydana gelen kalıcı, sürekli ve örgütlü ilişkilerdir.
- B
Toplumsal Yapı : Toplum tarafından kolektif biçimde geliştirilen, bireyin dışında ve kaçınılmaz olan ve bireyi sınırlandıran kural ve pratiklerden çıkarılan davranış biçimleridir.
- C
Statü: Toplumda hangi davranışların uygun sayılacağına ilişkin düşüncelerden oluşan inanç, ideal ve standartlardır.

- D
Değerler : Diğer insanların bireylerin toplum içindeki yerine verdikleri addır.
- E
Norm: Belirli durumlarda insanların nasıl davranmaları gerektiği konusunda yaptırımı olan beklentilerdir.

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal Yapı Toplumu oluşturan temel gruplardan ve toplumsal kurumlardan meydana gelen kalıcı, sürekli ve örgütlü ilişkilerdir. Toplumsal Olgı: Her toplumda, doğa bilimlerinin incelediği olgulardan farklı niteliklerle kendini gösteren olgular vardır. Toplumsal gerçeklik olarak da adlandırılan toplumsal olgu, toplum tarafından kolektif biçimde geliştirilen, bireyin dışında ve kaçınılmaz olan ve bireyi sınırlandıran kural ve pratiklerden çıkarılan davranış biçimleridir. Değerler Toplumda hangi davranışların uygun sayılacağına ilişkin düşüncelerden oluşan inanç, ideal ve standartlardır. Norm: Normlar, belirli durumlarda insanların nasıl davranmaları gerektiği konusunda yaptırımı olan beklentilerdir. Statü, diğer insanların bireylerin toplum içindeki yerine verdikleri addır.

9.Soru

Hangisi Modernleşme okulunun analizlerinde vurgulanan konular arasındadır?

- A
Sadece sosyal analizlere önem verilmiştir
- B
Ekonomik nedenler vurgulanmıştır
- C
Az gelişmişlik gelenekselliğe bağlanmıştır
- D
Sınıfsal ayrımların keskinliği ön plandadır
- E
İhtiyaçların sınırsız olduğu düşünce hakimdir

Yanıt Açıklaması:

Modernleşme okulunun analizlerinde hem ekonomik hem de sosyolojik nedenler vurgulanmış, az gelişmişliğin nedeni büyük ölçüde gelenekselliğe bağlanmıştır. Doğru cevap c'dir.

10.Soru

Toplumsal dünyayı anlamamıza yarayan, toplumsal gerçeklikleri değişik dünya görüşlerine göre anlamlandırma çabalarına ne ad verilir?

- A
İdeoloji
- B
Liberalizm
- C
Muhafazakârlık
- D
Sosyalizm
- E
2020

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Faşizm

Yanıt Açıklaması:

İdeoloji toplumsal dünyayı anlamamıza yarayan farklı açıklama tarzlarının, toplumsal gerçeklikleri değişik dünya görüşlerine göre anlamlandırma çabalarıdır. Doğru cevap A'dır.

11.Soru

Sınanmak üzere oluşturulmayan, önceki çalışmalara ve mevcut kaynaklara dayanılarak doğru olduğu kabul edilen yargı ve genellemelere ne ad verilir?

- A
Tez
- B
Antitez
- C
Hipotez
- D
Varsayım
- E
Önerme

Yanıt Açıklaması:

Varsayım: Sınanmak üzere oluşturulmayan, önceki çalışmalara ve mevcut kaynaklara dayanılarak doğru olduğu kabul edilen yargı ve genellemelerdir. Doğru cevap D'dir.

12.Soru

“Toplumsal dünyayı anlamamıza yarayan farklı açıklama tarzlarının, toplumsal gerçeklikleri değişik dünya görüşlerine göre anlamlandırma çabalarıdır” tanımı aşağıdakilerden hangisine aittir?

- A
İdeoloji
- B
Demokrasi
- C
Muhafazakar
- D
Paternalizm
- E
Devlet

Yanıt Açıklaması:

İdeoloji en genel tanımı ile bir dünya görüşüdür. İdeoloji toplumsal dünyayı anlamamıza yarayan farklı açıklama tarzlarının, toplumsal gerçeklikleri değişik dünya görüşlerine göre anlamlandırma çabalarıdır.

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Saint-Simon'nun düşüncelerinden **değildir**?

- A
Toplumu evrimci ve pozitivist bir kavramsal çerçevede ele alır

- B
Sanayi toplumunun geleceğine ve ilerlemeye inanır

- C
Fransız Devrimi sonrasındaki endüstri toplumu aşamasında ortaya çıkan sorunları analiz etmeye yönelik pozitif bir bilimin gerekliliğini savunur

- D
İnsan toplumları feodal veya askeri toplumlardan sanayi toplumlarına doğru bir gelişme sürecine tabidirler

- E
Toplumsal yasalar olduğuna inanıyordu

Yanıt Açıklaması:

Comte fiziksel dünyada olduğu gibi toplumsal dünyada olayları temellendiren belirli toplumsal yasalar olduğuna inanıyordu.

14.Soru

Sosyoloji biliminin kurucusu olarak nitelendirilen bilim insanı aşağıdaki seçeneklerden hangisinde verilmiştir?

- A
Auguste Comte
- B
Emile Durkheim
- C
Karl Marx
- D
Herbert Spencer
- E
Max Weber

Yanıt Açıklaması:

Comte “sosyoloji” kavramını icat etmiş ve sosyolojide pozitivist sosyoloji olarak bilinen geleneği kurmuştur. Bu nedenle Comte sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilir. Doğru cevap A seçeneğidir.

15.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplumun bilimsel olarak incelenmesini sosyoloji olarak adlandıran ilk düşündürdür?

- A
Emile Durkheim
- B
Max Weber
- C
Auguste Comte
- D
Karl Marx
- E
İbn-i Haldun

Yanıt Açıklaması:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Auguste Comte, toplumun bilimsel olarak incelenmesini sosyoloji olarak adlandıran ilk düşünürdür ve bu nedenle sosyolojinin isim babası olarak bilinir.

16.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Durkheim'a göre toplumsal değişimin özelliğidir?

A

Toplumsal değişim toplumsal evrimle gerçekleşir, toplumlar mekanik dayanışmaya dayalı toplumlardan organik dayanışmaya doğru toplumlara doğru evrilirler ve evrimin temelinde işbölümü olgusu yer alır.

B

Toplumsal değişim, aktörlerin içselleştirdiği değerlerin değişmesidir. Değerler ve inançlar, kültürel faktörler nedeniyle rasyonelleşme ve gelenekselleşme döngüsü içine girer ve sosyal sistemi bu şekilde değiştirirler.

C

Toplumlar, birincil ilişkiler etrafında örgütlenen kırsal tarım toplumlarından ikincil ilişkiler ve ulus devletler etrafından örgütlenen endüstriyel kent toplumlarına doğru bir evrim geçirmiştir.

D

Toplumu bir organizmaya benzer ve bütün insanlığın evrimini bu şekilde açıklanabilir. Biyolojik organizmalarla toplumsal organizmaların (toplumların) örgütlenme biçimleri aynıdır, sadece arasında bazı temel farklılıklar vardır.

E

Toplumu biyolojik organizmalara benzer, biyolojik organizmalar nasıl organlarına indirgenmiyorsa toplumun da kendisini oluşturan parçalara indirgenmeyip bir bütün olarak ele alınması gerekir.

Yanıt Açıklaması:

Durkheim'a göre toplumsal değişim toplumsal evrimle gerçekleşir, toplumlar mekanik dayanışmaya dayalı toplumlardan organik dayanışmaya doğru toplumlara doğru evrilirler ve evrimin temelinde işbölümü olgusu yer alır.

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi modern olarak adlandırılan toplum tipinin ortaya çıkmasına neden olan olaylardan birisidir?

A

Tarım Devrimi

B

Endüstri Devrimi

C

Ekim Devrimi

D

Çin Devrimi

E

Teknolojik Devrim

Yanıt Açıklaması:

Rönesans ve Reform hareketlerini takip eden Bilimsel Devrim, Fransız Devrimi ve ardından Endüstri Devrimi, modern toplum ya da endüstri toplumu olarak adlandırılan toplum tipinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Doğru cevap B'dir.

18.Soru

Belirli statülere atfedilen davranışlara ilişkin toplumsal beklentilere ne ad verilir?

A

Norm

B

Rol

C

Değer

D

Yaptırım

E

Benlik

Yanıt Açıklaması:

Rol: Belirli statülere atfedilen davranışlara ilişkin toplumsal beklentilerdir. Doğru cevap B'dir.

19.Soru

Üretim araçlarını elinde bulunduranların toplumu yönettiği düşüncesi hangi kavramla açıklanmıştır?

A

Elitist yaklaşım

B

Baskı grupları

C

Klasik çoğulcu yaklaşım

D

Marksist yaklaşım

E

Elitist çoğulcu yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

Çatışmacı yaklaşımda devletin işlevleri ya da seçkin teorinin aksine üretim araçlarının kimin elinde bulunduğu göre belirlenen bir siyaset analizi vardır. Marx'a göre iktidar toplumda ekonomik kontrolü elinde bulunduranlarda yoğunlaşmıştır.

20.Soru

Comte'un insan toplumları için önerdiği Evrimsel Gelişim Modeli'ne göre, üç temel aşamadan hangisinde insan düşüncesi, nihayet bütün olgu ve olayları bilimsel olarak açıklamaya çalışmaktadır?

A

Teolojik aşama

B

Metafizik aşama

C

Pozitif aşama

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- D
Biyolojik aşama
E
Toplumsal aşama

Yanıt Açıklaması:

Pozitif aşama: Bu aşamada ise insan düşüncesi nihayet bütün olgu ve olayları bilimsel (evrensel yasalara dayalı) olarak açıklamaya çalışır. Comte'a göre bu aşamada insan düşüncesi pozitif bilim sayesinde doğaüstü ve soyut güçleri reddederek gözlemlenebilen olgular arasındaki mevcut ilişkileri açığa çıkarmaya ve bu ilişkileri evrensel yasalar içerisinde sistemleştirmeye çalışır. Doğru cevap C'dir.

1.Soru

"....., toplumsal normlar tarafından sürekli olarak tekrarlanan, onaylanan, sürdürülen, toplumun yerleşik görünümünü yansıtan ve toplumsal olarak örgütlenmiş olan toplumsal davranış kalıplarıdır."

Verilen cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi en uygun olur?

- A
Toplumsal kurum
B
Toplumsal davranış
C
Toplumsal yapı
D
Toplumsal olgu
E
Toplumsal grup

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal normlar tarafından sürekli olarak tekrarlanan, onaylanan, sürdürülen, toplumun yerleşik görünümünü yansıtan ve toplumsal olarak örgütlenmiş olan toplumsal davranış kalıplarına toplumsal kurum denir.

2.Soru

Önceki çalışmalarda ortaya çıkan davranışların tekrarlanıp tekrarlanmadığını belirlemeye yönelik olan, genellikle bir gözlem formunun kullanıldığı, nitel araştırma aracı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Yaşam öyküsü
B
Odak grup görüşmesi
C
Derinlemesine görüşme
D
Yarı-yapılandırılmış gözlem
E
Denetimsiz gözlem

Yanıt Açıklaması:

Yaşam öyküsü, bireylerin yaşamlarının detaylı incelenmesi, odak grup görüşmesi, önceden seçilmiş bir grup insanla yapılan görüşme, derinlemesine görüşme, az sayıda insanla yapılan, derinlemesine bilginin alınmaya çalışıldığı görüşme, denetimsiz gözlem ise standart bir veri toplama aracını kullanılmadığı gözlemdir.

3.Soru

Aşağıdakilerden hangisi sosyal ve fiziksel dünyanın gözlem ve deneyle test edilerek inceleneceğini öne süren yaklaşımı ifade etmektedir?

- A
Doğal seleksiyon
B
Pozitivizm
C
Sosyal Darwinizm
D
Tarihsel materyalizm
E
Toplumsal olgu

Yanıt Açıklaması:

Pozitivizm, sosyal ve fiziksel dünyanın gözlem ve deneyle test edilerek inceleneceğini öne süren bir yaklaşımdır

4.Soru

Sosyal ve fiziksel dünyanın gözlem ve deneyle test edilerek inceleneceğini öne süren yaklaşımın adı nedir?

- A
Hermeneutik
B
Pozitivizm
C
Materyalizm
D
İşlevselcilik
E
Sembolizm

Yanıt Açıklaması:

En genel tanımı ile pozitivizm, sosyal ve fiziksel dünyanın gözlem ve deneyle test edilerek inceleneceğini öne süren bir yaklaşımdır. Doğru cevap B'dir.

5.Soru

1960'larda üretimde bilgisayarların kullanılması ve otomasyona geçiş ile başlayan süreç aşağıdakilerden hangisi ile isimlendirilmiştir?

- A
Birinci endüstri devrimi
B
İkinci endüstri devrimi
C
Üçüncü endüstri devrimi
D

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Dördüncü endüstri devrimi

E

Beşinci endüstri devrimi

Yanıt Açıklaması:

Endüstri Devriminin 1800'lerde başlayan ilk evrelerini Birinci endüstri devrimi, 1900'lerin başında başlayan kitlesel üretim dönemini ikinci endüstri devrimi, 1960'lardan itibaren üretimde bilgisayarların kullanılmasını ve otomasyona geçişi üçüncü endüstri devrimi olarak adlandıran bakış açısına göre günümüzde dördüncü endüstri devrimi yaşanmaya başlanmıştır. Doğru cevap C'dir.

6.Soru

Endüstriyel kapitalizmin gelişmesiyle Avrupa'da meydana gelen sosyal ve ekonomik şartlara karşı bir tepki olarak gelişen ideoloji hangisidir?

A

Faşizm

B

Sosyalizm

C

Komünizm

D

Sosyal demokrasi

E

Neoliberalizm

Yanıt Açıklaması:

Sosyalizm: Sosyalizm 19. yüzyılda sanayileşmenin geniş toplumsal kesimleri hızla yoksullaştırması sonucu, işçi sınıfının ideolojik bir yapılanmasıyla ortaya çıkmıştır. Daha net bir ifadeyle "endüstriyel kapitalizmin gelişmesiyle Avrupa'da meydana gelen sosyal ve ekonomik şartlara karşı bir tepki olarak" gelişmiştir. Doğru cevap B'dir.

7.Soru

Araştırma evrenini temsil edecek bir örnekleme (temsili örneklem) sahip olan, standart veri toplama araçları kullanan ve verilerin sistemli bir şekilde toplandığı ve verilerin birden çok veri toplama tekniği ile toplandığı araştırmalara ne ad verilir?

A

Survey

B

Deney

C

Yarı-Deney

D

Doküman incelemesi

E

Örnek olay incelemesi

Yanıt Açıklaması:

Araştırma evrenini temsil edecek bir örnekleme (temsili örneklem) sahip olan, standart veri toplama araçları

kullanan ve verilerin sistemli bir şekilde toplandığı ve verilerin birden çok veri toplama tekniği ile toplandığı araştırmalara survey adı verilir.

8.Soru

Herbert Spencer'in doğal seleksiyon sonucunda çevresine farklılaşarak bütünleşme yoluyla uyum sağlayan toplumların hayatta kaldığını, bunu başaramayanların ise yok olduğunu savunan "Sosyal Darwinizm" yaklaşımının eleştirilme nedeni aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru verilmiştir?

A

Savunduğu yaklaşımın gözlem, deney ve test yoluyla elde edilen bilgilerden çok tarih felsefesi niteliğinde soyut ve spekülatif bilgilere dayalı olması

B

Savunduğu yaklaşımın toplumda ayrımcılık, ırkçılık ve eşitsizliğe zemin hazırlaması

C

Savunduğu yaklaşımın ekonomik faktörlere aşırı derecede önem atfetmesi

D

Savunduğu yaklaşımın bireyler üzerinde kısıtlamalara neden olarak yaratıcı eylemlere yeterince alan yaratmaması

E

Savunduğu yaklaşımın sahici insani ilişkiler yerine çıkara dayalı, hesaplı, rasyonel ilişkilere önem vermesi

Yanıt Açıklaması:

Spencer'in doğal seleksiyona dayanan görüşleri nedeniyle Sosyal Darwinizm olarak adlandırılan yaklaşımı toplumsal eşitsizliğin ve ayrımcılığın, özellikle de ırkçı söylem ve politikaların meşrulaştırılmasına adeta ilham kaynağı olmuştur. Bu yüzden de eleştirilere maruz kalmıştır. Doğru cevap B seçeneğidir.

9.Soru

Olumlu ya da olumsuz değer taşımayan ve "kuralsızlaşma ve yalnızlaşma" gibi süreçleri ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A

Toplumsal değişme

B

Çağdaşlaşma

C

Kültürel ikileşme

D

Yozlaşma

E

Yabancılaşma

Yanıt Açıklaması:

Psikolojik içerikli "yabancılaşma" kavramı olumlu ya da olumsuz değer taşımayan ve kuralsızlaşma ve yalnızlaşma gibi süreçleri ifade eden bir kavramdır.

10.Soru

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Bazı çevrelerce ilk sosyolog, ilk sosyalist olarak nitelendirilen, sosyal problemleri sosyal fizik olarak nitelendiren kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- A Saint- Simon
- B Karl Max
- C Weber
- D Durkheim
- E Comte

Yanıt Açıklaması:

Sanayi toplumunun geleceğine ve ilerlemeye inanan Saint-Simon feodal toplumdan sanayi toplumuna geçiş aşamasında ortaya çıkan sosyal problemlerin de sosyal fizik olarak adlandırdığı pozitif bir bilimin gelişimi ile aşılabileceğini ve bu yeni bilimle toplumun yeni bir yapıya kavuşturulacağını düşünüyordu. Bu nedenle Saint-Simon bazı çevrelerce "ilk sosyolog, ilk sosyalist" olarak nitelendirilmektedir. Doğru cevap A'dır.

11.Soru

I. Toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci II. Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler III. Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri ideoloji kavramının tanımları arasında yer almaktadır?

- A Yalnız I
- B I ve II
- C I ve III
- D II ve III
- E Hepsi

Yanıt Açıklaması:

Terry Eagleton'a göre ideoloji çok yönlü bir düşünce sistemi olması nedeniyle üzerinde tek bir tanım ile uzlaşılabilecek bir kavram değildir. İdeolojinin var olan bazı tanımlarını şu şekilde sıralamıştır:

- Toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci
- Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler
- Toplumsal çıkarlar tarafından güdülenen düşünme biçimleri

- Bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam
- Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç". Doğru cevap E'dir.

12.Soru

Aşağıdaki düşüncülerden hangisi için üretim araçlarına sahip olmak ya da olmamak şeklinde iki farklı biçimde ortaya çıkan toplumsal üretim ilişkileri tarihsel gelişmenin anlaşılmasında kritik bir öneme sahiptir?

- A Saint-Simon
- B Auguste Comte
- C Herbert Spencer
- D Karl Marx
- E Max Weber

Yanıt Açıklaması:

Üretim araçlarına sahip olmak ya da olmamak şeklinde iki farklı biçimde ortaya çıkan toplumsal üretim ilişkileri Marx için tarihsel gelişmenin anlaşılmasında kritik bir öneme sahiptir. Doğru cevap D'dir.

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi herhangi bir iktidarın yalnızca güç yoluyla, yaptırımla veya seçim aracılığı ile değil toplumsal rıza ile iktidarının kabulünü gerektirir?

- A Otorite
- B Meşruiyet
- C Paternalizm
- D Totaliter devlet
- E Liberalizm

Yanıt Açıklaması:

Seçenekler arasından yalnızca B şıkkı yani meşruiyet herhangi bir iktidarın yalnızca güç yoluyla ya da yaptırımla veya seçim aracılığı ile değil toplumsal rıza ile iktidarının kabulünü gerektirir.

14.Soru

Araştırma probleminde sorulan soruyu cevaplamak için örneklemden gereken bilgilerin nasıl edinileceğinin tasarlandığı aşama hangisidir?

- A Veri toplama
- B Veri analizi

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- C
Ölçüm aracı geliştirme
D
Bulguların yorumlanması ve rapor yazımı
E
Araştırmanın evreninin belirlenmesi ve örneklem seçimi

Yanıt Açıklaması:

Ölçüm aracı geliştirme: Bu aşamada araştırma probleminde sorulan soruyu cevaplamak için örneklemden gereken bilgilerin nasıl edinileceği tasarlanır ve veri toplamak için deney tasarımı, anket formları ya da görüşme formları gibi ölçüm araçları geliştirilir. Doğru cevap C'dir.

15.Soru

Farklı türden siyasal sistemlerde iktidarı ve iktidarın dağılımını inceleyen bir akademik disiplin şeklinde tanımlanan kavram hangisidir?

- A
Siyaset bilimi
B
Siyaset sosyolojisi
C
Uluslararası ilişkiler
D
Kamu yönetimi
E
İdari bilim

Yanıt Açıklaması:

Siyaset bilimi, Sosyoloji Sözlüğünde farklı türden siyasal sistemlerde iktidarı ve iktidarın dağılımını inceleyen bir akademik disiplin şeklinde tanımlanmıştır. Doğru cevap A'dır.

16.Soru

Bireylerin üyesi oldukları topluma ait değerleri, tutumları, bilgi ve becerileri, kısacası o toplumun kültürünü öğrendikleri etkileşim sürecine ne ad verilir?

- A
Değer
B
Toplumsallaşma
C
Norm
D
Rol
E
Toplumsal yapı

Yanıt Açıklaması:

Toplumsallaşma (Sosyalleşme): Bireylerin üyesi oldukları topluma ait değerleri, tutumları, bilgi ve becerileri, kısacası o toplumun kültürünü öğrendikleri etkileşim süreci toplumsallaşma olarak adlandırılır. Statüler ve roller

değiştikçe insanlar bu rollere uygun davranmayı öğrendiği için toplumsallaşma süreci ölene dek sürer.

17.Soru

Eleştirel yaklaşımın, Pozitivizm'i eleştirmesinin nedeni hangi şıkta doğru olarak verilmiştir?

- A
İnsanların hissetme ve düşünme becerisini dikkate almamak
B
İnsanlar arası ilişkiyi sayılara indirgemek
C
Toplumsal bağlamı önemsememek
D
Toplumla ilgili genellemeler yapmak
E
Formül ve yasalar peşinde koşmak

Yanıt Açıklaması:

A şıkkı hariç tüm şıklarda, Yorumlayıcı yaklaşımın eleştirileri verilmiştir.

18.Soru

Robertson tarihsel gelişim sürecinde küreselleşmenin oluşum aşamasının hangi yıllarda gerçekleştiğini savunur?

- A
1400-1750
B
1750-1875
C
1825-1925
D
1925-1960
E
1960 sonrası

Yanıt Açıklaması:

Robertson tarihsel gelişim sürecinde küreselleşmenin beş aşaması olduğunu, her bir aşamada küreselleşmenin daha yoğun, daha hızlı ve daha karmaşık bir hale geldiğini belirtir. Oluşum aşaması 1400-1750 yılları arasında gerçekleşen, bireyciliğin, hümanizmin ve ulusalcılığın önem kazandığı, Rönesans ve Reform hareketlerinin Batı dışına yayılmasıyla birlikte küreselleşme sürecinin tarihte ilk kez görülmeye başlandığı aşamadır. Doğru cevap A'dır.

19.Soru

"..... teoriler, geleneksel teorilerden farklı olarak toplumun ekonomik alt yapısına değil kültürel ve ideolojik üst yapılarına analizlerinde ağırlık verirler." Boşluğa gelecek uygun kavramlar hangisidir?

- A
Yeni Marksist teoriler- Marksist
B
Optimist-Pesimist

C
Pozitivist-Gözlemci

D
Gözlemsel-Deneysel

E
Fiziksel-Psikolojik

Yanıt Açıklaması:

Yeni Marksist teoriler geleneksel Marksist teorilerden farklı olarak toplumun ekonomik alt yapısına değil kültürel ve ideolojik üst yapılarına analizlerinde ağırlık verirler.

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Rasyonelleşme ve bürokratikleşme süreçlerini üstünde duran ve evrimcilik, ilerlemecilik, belirlenimcilik karşıtı, çoğulcu bir yaklaşım benimseyen sosyologdur?

- A
Marx
- B
Dahrendorf
- C
Weber
- D
Durkheim
- E
Comte

Yanıt Açıklaması:

Weber evrimcilik, ilerlemecilik ve belirlenimcilik karşıtı, çoğulcu bir yaklaşım Benimsemiş ve toplumsal kurumlarda rasyonelleşme, bürokratikleşme süreçlerinin gereğini vurgulamıştır. Doğru cevap C'dir.

FİNALLERDE NELER GELDİ? NELER GELEBİLİR?

1. Olgular arasındaki ilişkileri en basit ve anlaşılır şekilde açıklamak üzere örgütlenmiş gözlemler, koşullar, tanımlamalar, kavramlar ve ilkeler olarak adlandırılan bilgi sistemine ne ad verilir?

- A) Önerme
- B) Norm
- C) Varsayım
- D) Teori
- E) Yasa

D

2. Aşağıdakilerden hangisi bilimsel araştırmanın aşamalarından biri değildir?

- A) Bulguların yorumlanması ve rapor yazımı
- B) Araştırma için uygun araştırma tipi, yöntem ve tekniklerin seçilmesi
- C) Araştırmanın evreninin belirlenmesi ve örneklem seçimi
- D) Araştırma konusunun seçilmesi ve araştırma probleminin belirlenmesi
- E) Veri analizinin her ortamda aynı sonucu verecek şekilde tasarlanması

E

3. Kapitalizm, emek gücünün de (ücretli emek şeklinde) bir meta olarak alınıp-satıldığı metalaşmış ve yabancılaşmış toplumsal ilişkilere dayalıdır.

Kapitalizm hakkındaki yukarıdaki ifade kime aittir?

- A) Marks
- B) Spencer
- C) Giddens
- D) Comte
- E) Holborn

A

4. Sosyolojiyi tarihsel yöntem aracılığıyla toplumsal statik ve toplumsal dinamiğin yasalarını keşfedip analiz eden bir bilim olarak tanımlayan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Durkheim
- B) Comte
- C) Parsons
- D) Weber
- E) Merton

B

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

5. Aşağıdakilerden hangisi toplumsal değişimin özelliklerinden biri değildir?

- A) Çoğunlukla planlı olması
- B) Evrensel bir olgu olması
- C) Genellikle muhalefet ve çatışma yaratabilmesi
- D) Sonuçlarının önceden tahmin edilemez olması
- E) Zincirleme tepkimeler yaratabilmesi

A

6. Sibernetik modeller, bilgisayarlar, eğlence ve bilgi endüstrilerinin egemen olduğu çağdaş toplumu analiz etmeye çalışan, bir simülasyon çağında yaşadığımızı, simülasyon sürecinde nesnelerin veya olayların yeniden üretilmesi anlamına gelen simülasyonların üretilmesini belirten düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Stepanisky
- B) Jameson
- C) Baudrillard
- D) Bauman
- E) Lyotard

C

7. • 18. yüzyıl Aydınlanma düşüncesinin, siyasal, toplumsal ve kültürel ortamının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.
- Fransız devriminin doğal hukuki bireyciliğine karşı çıkar.
 - Din, yerel cemaat, lonca, toplumsal sınıf gibi unsurların ahlaki yücelik taşıdığını vurgulayan bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır.

Yukarıda özellikleri sıralanan ideoloji aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sosyalizm
- B) Muhafazakârlık
- C) Sosyal demokrasi
- D) Neoliberalizm
- E) Faşizm

B

8. Ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar baskı grupları olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıdaki tanımlamaya göre aşağıdakilerden hangisi bir baskı grubu olarak nitelendirilemez?

- A) LÖSEV
- B) TÜSİAD
- C) HAK İŞ
- D) DİSK
- E) TOBB

A

9. "Kültürel Gecikme" kavramını ortaya atan toplum bilimci aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Theodor Adorno
- B) Leo Lowenthal
- C) Max Horkheimer
- D) William Ogburn
- E) Herbert Marcuse

D

10. Bourdieu, egemen sınıfın kültürünün eğitim sistemi aracılığıyla nesilden nesle aktarılması olarak tanımladığı kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Popüler kültür
- B) Kültürel hegemonya
- C) Kültürel yeniden üretim
- D) Kültür endüstrisi
- E) Kitle kültürü

C

11. Kültür kavramını halkın geleneklerinin, örfünün, sözlü ve yazılı edebiyatının ve estetik ve iktisadi ürünlerinin toplamı olarak tanımlayan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Edward Burnett Tylor
- B) Matthew Arnold
- C) Raymond Williams
- D) Ziya Gökalp
- E) Mümtaz Turhan

D

12. Belirli bir etnik, sosyal veya dinsel grup içinde yapılan evliliklere ne ad verilir?

- A) Monogami
- B) Poligami
- C) Egzogami
- D) Levirat
- E) Endogami

E

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

13. Aşağıdaki eser-yazar eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) Türkiye'de Aile Yapısı-Serim Timur
- B) Altındağ'da Kentle Bütünleşme-Çiğdem Kâğıtçıbaşı
- C) Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası-Mübeccel Kıray
- D) İzmir'de Kentsel Aile-Emre Kongar
- E) Ankara'da Gecekondu Aileleri-İbrahim Yasa

B

14. Aile kurumundaki değişimleri sistematik olarak inceleyen ilk sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Le Play
- B) Haralambo
- C) Benston
- D) Kittay
- E) Engels

A

15. Pace'nin temsilcisi olduğu, kendinden önceki inanç sistemini kısmen olumlayan; ancak yeni bir açıklama ve yorum getiren, "iletişim olarak din" in kabul gördüğü yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sosyal Psikolojik Yaklaşım
- B) Toplumsallık Yaklaşımı
- C) Tarihsel Materyalist Yaklaşım
- D) İletişimsel Yaklaşım
- E) Fenomenolojik Yaklaşım

D

16. Bir süreç olarak dinin bütün yaşam alanlarından çekilmesi ve küçülmesini ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sekülerleşme
- B) Teodise
- C) Concordat
- D) Laiklik
- E) Hierophany

A

17. Dindarlık biçimlerini toplumsal statülerle birlikte ele alan ve "toplumsal tabakaların spesifik dindarlığı" üzerine çalışmalar yapan teorisyen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Engels
- B) Marx
- C) Weber
- D) Durkheim
- E) Eliade

C

18. Temel olarak sosyal düzenin işlememesi, bozulması durumunda ortaya çıkan normsuzluk ve kuralsızlık durumuna ne ad verilir?

- A) Çatışma
- B) Anomi
- C) Sapma
- D) Çözülme
- E) Suç

B

20. Ödül ceza sistemiyle ortaya çıkan ve bireylerin davranışlarına etki eden kültürel kurallar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kural
- B) Adet
- C) Değer
- D) Ahlak
- E) Norm

E

1.Soru

Ayşen: "Bir toplumda azınlıkta olan grupların değer, tutum, inanç ve yaşam tarzına işaret etmek için kullanılır."
Seda: "Egemen kültürel değerlere topyekûn bir şekilde karşı gelen grupların yaşam biçimlerine işaret etmek üzere kullanılır."
Furkan: "Endüstri öncesi toplumlardaki geniş halk kesimlerinin gündelik kültürüne işaret eder."
Yukarıda kişilerin yaptıkları tanımlara ilişkin yapılan eşleştirmelerden hangisi doğrudur?

A

Ayşen-alt kültür, Seda-kitle kültür, Furkan- yüksek kültür

B

Ayşen-alt kültür, Seda-karşı kültür, Furkan-folk kültür

C

Ayşen-karşı kültür, Seda-alt kültür, Furkan-halk kültürü

D

Ayşen-halk kültürü, Seda-yüksek kültür, Furkan-kitle kültürü

E

Ayşen-alt kültür, Seda-halk kültürü, Furkan-kitle kültürü

Yanıt Açıklaması:

Sosyolojide alt kültür kavramı genellikle bir toplumda azınlıkta olan grupların değer, tutum, inanç ve yaşam tarzına işaret etmek için kullanılır.
Karşı kültür, egemen kültürel değerlere topyekûn bir şekilde karşı gelen grupların yaşam biçimlerine işaret etmek üzere kullanılır.
Folk kültür veya halk kültürü özellikle endüstri öncesi toplumlardaki geniş halk kesimlerinin gündelik kültürüne işaret eder.
Kitle kültürü, esas olarak endüstriyel kapitalizme ait olan, büyük ölçüde kitle medyası tarafından üretilen bir kültürdür.

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Bir toplumun ya da medeniyetin estetik olarak en güzel ya da muhteşem ürünlerine yüksek kültür olarak nitelendirilir. Bu bağlamda doğru cevap B'dir.

2.Soru

- I. Toplumsal Olgu: Bireyin dışında bulunan ve sahip oldukları zorlama gücü sayesinde kendilerini bireye kabul ettiren davranış, düşünme ve hissetme biçimleridir.
- II. Benlik: Diğer insanların bireylerin toplum içindeki yerine verdikleri addır.
- III. Toplumsal Grup: üyeleri arasında ortak amaç ve çıkarlar olan, Üyelerinin karşılıklı ilişki içinde olduğu ve bir sürekliliği olan insan topluluğudur.
- IV. Toplumsal Rol: Roller, her bireyi yaşamındaki diğer bireylere bağlayan davranışlara ilişkin toplumsal olarak tanımlanmış beklentilerdir.

Yukarıda verilen eşleştirmelerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

- A
I, II
B
I, II, III
C
I, III, IV
D
II, III, IV
E
I ve III

Yanıt Açıklaması:

Benlik: Kendimize, kimliğimize ve niteliklerimize ilişkin algı ve düşüncelerimizin bütünüdür. Dolayısıyla sadece II numaralı madde yanlıştır.

3.Soru

Anthony Giddens modernliği hangi temel kurumlar aracılığıyla tanımlar?

- A
Kapitalizm - endüstrileşme
B
Kapitalizm - endüstrileşme - askeri güçtür
C
Kapitalizm - endüstrileşme - gözetim - askeri güç
D
Endüstrileşme - gözetim - askeri güç
E
Kapitalizm - gözetim - askeri güç

Yanıt Açıklaması:

Anthony Giddens modernliği dört temel kurum aracılığıyla tanımlar. Bu kurumlar kapitalizm, endüstrileşme, gözetim ve askeri güçtür.

4.Soru

Otorite ile meşrutiyet arasında kurulan ilişki türüne aşağıdaki seçeneklerden hangisinde yer verilmiştir?

- A
Karşılıklı rızayı gerektiren bir ilişki
B
Meşrutiye inancın olmadığı bir ilişki
C
Tek taraflı fayda sağlanan bir ilişki
D
Yönetilenlerin onaylanmadığı bir ilişki
E
Otoritenin meşrutiyetle bir ilişkisi yoktur.

Yanıt Açıklaması:

Otorite siyasal anlamda hükümetin meşru güç kullanımıdır. Bu tanımda meşruiyet unsuru ön plana çıkmaktadır. Çünkü herhengi bir iktidarın meşruiyeti o iktidarın güç kullanımını meşru kılar ya da meşruiyetini zedeler. Meşruiyet ise "bir hükümetin otoritesine boyun eğenlerin buna rıza göstermeleri"dir. Toplumda herhangi bir iktidara karşı meşruiyetin olmaması ya da var olan meşruiyetin zedelenmesi durumlarında, özellikle günümüz modern toplumlarında meşruiyet krizi yaşanmaktadır. Modern demokrasilerde meşru olmayan bir iktidara karşı toplumsal muhalefet, modern toplumun tüm baskı ve kontrol gruplarından oluşan, devreye girerek iktidarın olası zor kullanımına ve yaptırımlarına karşı durabilmektedir. Bir iktidar ya da hükümet yasalar çerçevesinde, demokratik seçim ölçütlerine göre işbaşına gelebilir ve toplumsal meşruiyetini, toplu vicdanındaki yerini yitirdiği noktada ise yerini bir başkasına devredebilir. Ancak yasalık durumu kimi otoriter, teokratik rejimlerde, diktatörlüklerde söz konusu olmayabilir. İktidarın sağlanması ve sürekliliğinin kazanılması noktasında iktidarların meşru olduklarına dair kullandıkları araçlar vardır. Buna göre bir iktidarın kamu vicdanında tutunması, saygı görmesi sağlanmalıdır. Teokratik rejimlerde iktidarın kaynağı ve meşruiyeti ilahi bir güce dayanır, askeri yönetimlerde zora, baskıya ve güce, demokratik rejimlerde ise seçimlere dayanmaktadır. Weber'e göre otorite itaat yolu ile istikrarın sağlanabildiği hiyerarşik bir ilişkidir. Diğer bir ifade ile "bir kişinin iradesini başkalarının davranışlarına uygulayabilme güçüdür; ancak bu uygulama da gücün meşruiyeti hakkındaki inanç son derece önemlidir, zira otorite diğer anlamı itibari ile meşru iktidardır. "Meşru otorite devletin belli kurallar ve usuller çerçevesinde çalışıp çalışmadığını gösterir. Meşruluk, hem devlet iktidarına itaati gerektirir hem de bu itaatin zora dayalı olmaktan çok yönetilenlerin onayıyla olduğunu işaret eder. Bir otorite, belirli bir hiyerarşiye dayandığı ve çalıştığı ölçüde meşrudur. Ama otorite meşruluğunu, yalnızca hiyerarşik özelliğinden almaz. **Otoriteyi meşru kılan, aynı zamanda hitap ettiği kesimlerin itaatini de talep ediyor olmasıdır. Bu karşılıklı rızayı gerektiren bir durumdur. Otoritenin talep ettiği itaat karşılığında hitap edilen kesimin kazanımlarının olması gerekmektedir.**

5.Soru

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Otoriteyi ideal tip kavramıyla açıklayan ve üç otorite tipinden bahseden toplumbilimci aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Karl Marx
- B
Terry Eagleton
- C
Anthony Giddens
- D
Michel Foucault
- E
Max Weber

Yanıt Açıklaması:

Weber otoriteyi ideal tip kavramıyla açıklamaktadır. Buna göre Weber üç otorite tipinden bahsetmektedir. Doğru cevap E' dir.

6.Soru

Laiklik, kimi devletlerde sorun olabilmekte ve siyasetin, iktidarların en önemli mücadele alanlarından birisini oluşturabilmektedir. Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Bazı toplumlarda din ve vicdan özgürlüğü sağlanmış olsa da laiklik olmaması
- B
Emir veren ve emir alanların aynı kurallara tabi olması
- C
Modern demokrasilerde laiklik ilkesi ile iktidarların gücünü halkın iradesinden alması
- D
İktidar sahibinin otoritesinin meşruiyetini toplumdaki geleneklerden ve inançlardan alması
- E
Dinin devlet içindeki rolü sınırlandırılmış olması

Yanıt Açıklaması:

Dine dayalı devlet yapısından demokratik devlet yapısına geçerken dinin devlet içindeki rolü sınırlandırılmıştır. Din ve vicdan özgürlüğünün yanı sıra, akla ve bilime duyulan güvenin bir sonucu olarak laiklik, çağdaş toplumların ilerleyebilmeleri için, toplumsal barışın sağlanabilmesi ve korunabilmesi için bir gereklilik haline gelmiştir. Modern demokrasilerde laiklik ilkesi ile iktidarlar gücünü ve meşruiyetini geleneksel otorite kaynağı olarak görülen kutsal kitaplardan değil, halkın iradesinden almaktadır. Laiklik bu nedenle günümüz modern toplumlarında siyasetin merkezinde yer alan çok önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira laiklik kimi devletlerde sorun olabilmekte ve siyasetin, iktidarların en önemli mücadele alanlarından birisini oluşturabilmektedir. Doğru yanıt C seçeneğidir.

7.Soru

Toplumsal yaşamdaki değişimlerle birlikte kültür teriminin anlam ve içeriği hangi dönemde değişmeye başlamıştır?

- A
17. yy başı
- B
17.yy sonu
- C
18.yy başı
- D
18.yy sonu
- E
19. yy

Yanıt Açıklaması:

On yedinci yüzyıl sonunda toplumsal yaşamdaki değişimlerle birlikte kültür teriminin anlam ve içeriği değişmeye başlamıştır. Doğru cevap B'dir.

8.Soru

Bir rejim, sosyal sistem ya da siyasi iktidarın baskıdan çok geniş toplum kesimlerinin ona rıza göstermesi sonucu ortaya çıkan egemenlik biçimine denir." Verilen tanım aşağıdaki seçeneklerde yer alan hangi terimin açıklamasıdır?

- A
Estetik
- B
Hegemonya
- C
Norm
- D
Değer
- E
Paradigma

Yanıt Açıklaması:

Hegemonya bir rejim, sosyal sistem ya da siyasi iktidarın baskıdan çok geniş toplum kesimlerinin ona rıza göstermesi sonucu ortaya çıkan egemenlik biçimine denir. Mevcut iktidar biçimi içselleştiğinde ve doğal-normal görüldüğünde tam bir hegemonyadan söz edilebilir. Doğru seçenek B'dir.

9.Soru

Din ile siyaset arasında kesin bir ayırım yapan ve toplumda dinin sınırlı bir rol oynadığını savunan görüş hangisidir?

- A
Asetizm
- B
Laisizm
- C
Denominasyon
- D
Teodise
- E

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Sekülerleşme

Yanıt Açıklaması:

Laisizm din ile siyaset arasında kesin bir ayırım yapan ve toplumda dinin sınırlı bir rol oynadığını savunan bir doktrindir. Laiklik için kıstas olarak din ve devletin ayrılmış olması yetmez, dinin siyaset alanından tamamen çekilmiş olması, politika unsuru olarak var edilmemesi; ayrıca, dine dayalı olanlar da dahil eşitlik ilkesini zedeleyecek her türlü sanın lağvedilmesi gerekir. Sekülerleşme ise dinin bütün yaşam alanlarından çekilmesi, küçülmesidir.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Lambert tarafından tanımlanan modernliğin dinsel etkilerinden birisi değildir?

- A
- Büyüme
- B
- Küçülme
- C
- Uyum
- D
- Yeniden yorumlama
- E
- Yenilik

Yanıt Açıklaması:

Modernliğin dinsel etkilerini Lambert küçülme, uyum ve yeniden yorumlama ve yenilik olarak değerlendirir. Bu etkileri Batı Avrupa veya Doğu Avrupa'da sayılabilecek Türkiye'de yapılacak saha çalışmalarında tespit etmek olanaklıdır. Doğru cevap A seçeneğidir.

11.Soru

Kapitalizmin neden doğu toplumlarında değil de batıda ortaya çıktığı dinin hangi temel kurumlar ile ilişkili olduğunu göstermektedir?

- A
- Din ve toplum
- B
- Din ve siyaset
- C
- Din ve sosyal hayat
- D
- Din ve aile
- E
- Din ve ekonomi

Yanıt Açıklaması:

Din sosyolojisinin önemli bir çalışma alanı da din ve ekonomi arasındaki ilişkilerdir. Max Weber için temel soru kapitalizmin neden doğu toplumlarında değil de batıda ortaya çıktığıydı. Dinsel yaşantının ekonomik alana etkisi veya başka türlü söylersek dinlerin önerdiği belli bir

ekonomik etik var mıdır sorusu da çalışmasına yön veren ve altta yatan bir soru olmuştur. Doğru cevap E seçeneğidir.

12.Soru

Aşağıdaki yaklaşımlardan hangisi bireyleri sosyal çevreyle birlikte suçlu ve normal bireyler arasındaki farklılıklara odaklanır?

- A
- Sosyal Kontrol Yaklaşımı
- B
- Biyolojik Yaklaşımlar
- C
- Psikolojik Yaklaşımlar
- D
- İşlevselci Yaklaşım
- E
- Sosyolojik Yaklaşımlar

Yanıt Açıklaması:

Sapmaya ilişkin sosyolojik teoriler bireyleri etkileyen sosyal çevreyle birlikte suçlu ve normal bireyler arasındaki farklılıklara odaklanır. Doğru cevap E'dir.

13.Soru

Toplumu biyolojik organizmalara benzeten, biyolojik organizmalar nasıl organlarına indirgenmiyorsa toplumun da kendisini oluşturan parçalara indirgenmeyip bir bütün olarak ele alınması gerektiğini düşünen bilimadamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Auguste Comte
- B
- Herbert Spencer
- C
- Daniel Lerner
- D
- Ferdinand Tönnies
- E
- Talcott Parsons

Yanıt Açıklaması:

Sorunun doğru yanıtı A şıkkıdır. Auguste Comte, toplumu biyolojik organizmalara benzetmiş, biyolojik organizmalar nasıl organlarına indirgenmiyorsa toplumun da kendisini oluşturan parçalara indirgenmeyip bir bütün olarak ele alınması gerektiğini düşünmüştür.

14.Soru

Siyaset biliminin incelediği alanı ne şekilde tanımlayabiliriz?

- A
- Devlet yönetimi
- B
- İnsan yönetimi
- C
- İktidar ve dağılımı
- D

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Değişimlere yol açan toplumsal çalışmalar

E

Değişimlere yol açan siyasal çalışmalar

Yanıt Açıklaması:

Siyaset esasen Arapça kökenli bir sözcük ve “at eğitimi” anlamına gelirken, Yunanca kökenli “politika” ise “polis” kent devleti anlamından türetilen devlete ait işler anlamını taşımaktadır (Kışlalı, 2000: 17). Siyaset bugünkü kullanımı çerçevesinde Daver’e göre kısaca ülke, devlet, insan yönetimi olarak tanımlanabilir (Daver, 1993: 5).

Siyaset bilimi, Sosyoloji Sözlüğünde farklı türden siyasal sistemlerde iktidarı ve iktidarın dağılımını inceleyen bir akademik disiplin şeklinde tanımlanmıştır (Marshall, 1999: 666). Daha kapsayıcı bir tanımlama ise “siyasal otorite ile ilgili kurumların ve bu kurumların oluşmasında ve işleminde rol oynayan davranışların bilimi” olarak değerlendirilen tanımdır (Kışlalı, 2000: 19).

Siyaset sosyolojisi ise siyaset biliminden farklı olarak toplumların içindeki ya da aralarındaki güç dağılımlarının toplumsal neden ve sonuçları ile gücün (iktidarın) tahsis edilmesinde değişimlere yol açan toplumsal ve siyasal çalışmalarla ilgilenen bir sosyoloji dalı olarak tanımlanmaktadır (Marshall, 1999: 667). Başka bir ifade ile “siyasal otoritenin kurumsal bir biçimde düzenlenmesini, siyasal otoritenin işlevlerini ve siyasal düzenin sosyal gelişmeler sonucu dönüşümünü” inceleyen sosyoloji alt dalıdır (Çelebi, 2003: 171).

15.Soru

“Toplumsal değişme genellikle birbirini etkileyen süreçlerden oluşur”. Yukarıda verilen açıklama toplumsal değişimin özelliklerinden hangisinin açıklaması olabilir?

A

Toplumsal değişme genellikle muhalefet ve çatışma yaratır.

B

Toplumsal değişme zincirleme tepkimeler yaratabilir.

C

Toplumsal değişme çoğunlukla plansızdır.

D

Toplumsal değişme süreklidir.

E

Toplumsal değişme evrensel bir olgudur ve kaçınılmazdır.

Yanıt Açıklaması:

Verilen açıklama toplumsal değişimin “Toplumsal değişme zincirleme tepkimeler yaratabilir”. özelliğinin bir açıklamasıdır.

16.Soru

Aşağıdakilerden hangisi sembolik etkileşimciliğin sosyolojideki gelişiminde katkı sağlamamıştır?

A

C.H Cooley

B

W.I. Thomas

C

George Herbert Mead

D

Herbert Blumer

E

Talcott Parsons

Yanıt Açıklaması:

Sembolik etkileşimciliğin sosyolojideki gelişiminde C.H Cooley ve W.I. Thomas’ın önemli katkıları olmakla birlikte George Herbert Mead bu yaklaşımın kurucusu olarak kabul edilir. Sembolik etkileşimciliğin gelişimine katkıda bulunanlar arasında özellikle Herbert Blumer’in çalışmaları önem taşır.

17.Soru

Öğrenci başarısızlığının kökenleri ni daha çok okul içi süreçler de arayan, okulların ve öğretimin alt sınıflardan çocukların aleyhine kurgulandığını savunan kuram hangisidir?

A

Marksist Çatışmacı Kuramlar

B

Yapısal İşlevselci Kuramlar

C

Etkileşimci Kuramlar

D

Yorumsayıcı Kuramlar

E

Evrimsel Kuramlar

Yanıt Açıklaması:

Öğrenci başarısızlığının kökenleri nida çok okul içi süreçlerde arayan, okulların ve öğretimin alt sınıflardan çocukların aleyhine kurgulandığını savunan kuramlar Marksist, Neo-Marksist ve çatışmacı kuramlardır. Doğru cevap A’dır.

18.Soru

İnsanları bir arada yaşamaya, toplumlar kurmaya yönlendiren ve birbirleriyle çeşitli ilişkiler kurmalarını sağlayan hangi özellikleridir?

A

Benzerlik arayışı

B

Dayanışma arzusu

C

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Hemcins arama duygusu

D

Toplumsallık iştihası

E

Dostluk ilişkileri

Yanıt Açıklaması:

Grotius'un "toplumsallık iştihası" adını verdiği özellik, insanları bir arada yaşamaya, toplumlar kurmaya yönlendirir ve birbirleriyle çeşitli ilişkiler kurmalarını sağlar.

19.Soru

Aşağıdaki yaklaşımlardan hangisi en çatışmacı yaklaşımlar içinde en etkili yaklaşım olarak ifade edilmektedir?

A

Marksizm

B

Feminizm

C

Postmodernizm

D

Kapitalizm

E

Pozitivizm

Yanıt Açıklaması:

Adını K. Marx'tan alan Marksizm çatışmacı yaklaşımlar içinde yer alan en etkili yaklaşım olarak bilinmektedir. Doğru cevap A'dır.

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplumsal normlardan biri değildir?

A

Din Kuralları

B

Ahlak Kuralları

C

Eğitim Kuralları

D

Örf ve Adetler

E

Hukuk Kuralları

Yanıt Açıklaması:

Toplumsal normlar, din kuralları, ahlak kuralları, örf ve adetler, moda kuralları ve hukuk kuralları olmak üzere temelde beş grupta sınıflandırılır. Doğru cevap C'dir

1.Soru

Aile içinde erkeklerin kadın ve çocuklar üzerindeki egemenliğinin kurumsallaşması ve bu egemenliğin aile dışına, toplumun diğer alanlarına ve diğer toplumsal kurumlara yayılması anlamına gelir. Diğer bir deyişle erkeklerin toplumdaki bütün önemli kurumların kontrolünü ellerinde bulundurdıklarını ve kadınların bu kontrole ulaşmaktan mahrum bırakıldıklarını ifade eder. Yukarıdaki

tanım aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru verilmiştir?

A

Emek sömürüsü

B

Yeniden üretim

C

Sınıf bilinci

D

Aile ideolojisi

E

Ataerki

Yanıt Açıklaması:

Ataerki aile içinde erkeklerin kadın ve çocuklar üzerindeki egemenliğinin kurumsallaşması ve bu egemenliğin aile dışına, toplumun diğer alanlarına ve diğer toplumsal kurumlara yayılması anlamına gelir. Diğer bir deyişle erkeklerin toplumdaki bütün önemli kurumların kontrolünü ellerinde bulundurdıklarını ve kadınların bu kontrole ulaşmaktan mahrum bırakıldıklarını ifade eder. doğru cevap E'dir.

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi hukuk sosyolojisinin bölümlerinden olan sistematik hukuk sosyolojisinin inceleme alanlarındandır?

A

Hukukun kendini yaratan topluluk tiplerine göre incelenmesi

B

Hukuk kadroları

C

Hukukun zaman içinde değişim ve gelişimi

D

Hukukun gerçek toplumsal kaynakları

E

Hukuk sistemleri

Yanıt Açıklaması:

Sistematik hukuk sosyolojisi, hukukun gerçek toplumsal kaynakları ve hukuk türlerinin gelişimi ile ilgilenir. Doğru cevap D'dir.

3.Soru

Aşağıdaki siyasi sosyolojik yaklaşımlardan hangisi "temelinde toplumdaki temel ihtiyaçlar meselesi üzerinden toplumu değerlendirme"yi temel almaktadır?

A

İşlevselci Yaklaşım

B

Çoğulcu Yaklaşım

C

Elit Teorisi

D

Marksist Yaklaşım

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

E
Çatışmacı Yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

İşlevselci yaklaşım temelinde toplumdaki temel ihtiyaçlar meselesi üzerinden toplumu değerlendirmektedir. Bu bakımdan devlet kurumu da toplumdaki ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır. Doğru cevap A'dır.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi işlevselci yaklaşımın varsayımlarından biri **değildir**?

- A
Bütün toplumlarda aile kurumu vardır.
- B
Aile, temel ve evrensel biyolojik ihtiyaçların ifadesidir.
- C
Aile, bazı temel sosyal işlevlere sahiptir.
- D
Endüstrileşme ile birlikte geniş aileler çözülerek çekirdek aileye dönüşmüştür.
- E
Aile sömürünün yoğun olarak yaşandığı bir üretim birimidir.

Yanıt Açıklaması:

İşlevselci yaklaşım ailenin bütün toplumlarda var olduğunu, temel ve evrensel biyolojik ihtiyaçların ifadesi olduğunu bazı temel sosyal işlevlere sahip olduğunu ve endüstrileşme ile birlikte geniş ailelerin çözülerek çekirdek aileye dönüştüğünü varsayar. Diğer bir deyişle işlevselci yaklaşıma göre aile doğal, evrensel, endüstri toplumunun yapı ve değerlerine uyan işlevsel bir kurumdur.

5.Soru

Kadınların aileden zarar gördüğünü ileri süren radikal feministlere göre sömürünün asıl kaynağı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Kapitalizm
- B
Feminizm
- C
Kürtaj
- D
Çocuk bakımı
- E
Ataerkillik

Yanıt Açıklaması:

Radikal feministler kadınların aileden zarar gördüğünü ileri sürerler, ama onlara göre sömürünün asıl kaynağı kapitalizm değil, ataerkidir. Radikal feministler tahakkümün en temel ve evrensel biçiminin erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümü olduğunu, toplumun ataerkil ve erkek egemen bir toplum olduğunu ve ailenin erkek

otoritesini süreklileştiren önemli bir kurum olduğunu ileri sürerler.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi aile için şiddetin meydana gelme biçimlerinden biri olarak nitelendirilemez?

- A
İdeolojik taciz
- B
Fiziksel taciz
- C
Psikolojik taciz
- D
Ekonomik taciz
- E
Cinsel taciz

Yanıt Açıklaması:

Aile içi şiddet bir evlilikte, birlikte yaşamada ya da ört ilişkisinde bir tarafın diğer taraf üzerinde uyguladığı şiddet olarak tanımlanır. Aile içi şiddetin medyana gelme biçimleri fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel olarak sıralanabilir. İdeolojik taciz bunlardan biri değildir.

7.Soru

Comtex1..... toplumsal düzeni yöneten yasalar anlamında,x2.....ise toplumsal değişmeyi yöneten yasalar anlamında kavramlaştırmıştır. Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yerlere gelecek sıralı doğru seçenek hangisidir?

- A
Toplumsal etiği, toplumsal koşulları
- B
Toplumsal koşulları, toplumsal etiği
- C
Toplumsal statüğü, toplumsal dinamiği
- D
Toplumsal dinamiği, toplumsal statüğü
- E
Toplumsal kuralları, toplumsal cinsiyeti

Yanıt Açıklaması:

Comte toplumsal statüğü toplumsal düzeni yöneten yasalar anlamında, toplumsal dinamiği ise toplumsal değişmeyi yöneten yasalar anlamında kavramlaştırmıştır.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplumu biyolojik organizmalara benzeten ve toplumu oluşturan parçalarla indirgenmeyip bir bütün olarak ele alınması gerektiğini belirten sosyologdur?

- A
Spencer
- B
Hume
- C

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Durheim
D
Comte
E
Parsons

Yanıt Açıklaması:

Comte toplumu biyolojik organizmalara benzetmiş, biyolojik organizmalar nasıl organlarına indirgenmiyorsa toplumun da kendisini oluşturan parçalara indirgenmeyip bir bütün olarak ele alınması gerektiğini düşünmüştür. Doğru cevap D'dir.

9.Soru

Darwin'ın doğal seleksiyon fikrini de benimseyen ve bu fikri topluma uygulayarak bir toplumsal seleksiyon anlayışı ortaya koyan ve geliştirdiği bu teori Sosyal Darwinizm olarak adlandırılan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

A
Spencer
B
Weber
C
Durkheim
D
Tönnies
E
Parsons

Yanıt Açıklaması:

Spencer'ın evrim hakkındaki görüşleri Darwin'in evrim anlayışından etkilenmiştir. Darwin'in doğal seleksiyon fikrini de benimseyen Spencer, bu fikri topluma uygulayarak bir toplumsal seleksiyon anlayışı ortaya koymuş ve geliştirdiği bu teori Sosyal Darwinizm olarak adlandırılmıştır. Spencer'a göre toplumsal evrim süreci doğal haline bırakılırsa insanlık önceki nesillerden aldığı özellikleri geliştirecek ve fiziksel ve zihinsel mükemmelliğe ulaşacaktır.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi evlenen çiftin yaşayacağı yere göre adlandırılan evlilik türlerinden biri değildir?

A
Matrilokalite
B
Patrilokalite
C
Neolokalite
D
Avunkulokalite
E
Matrilinealite

Yanıt Açıklaması:

Matrilineal sistemler, miras ve ünvanın kadınlar üzerinden geçtiği, annelerden kızlara aktarıldığı sistemlerdir. Evli çiftin yaşadığı yere göre yapılan bir sınıflandırma değildir.

11.Soru

Sosyal normlara itaati sağlamak için bunlardan sapmaları önlemeye çalışan esaslar bütününe ne ad verilir?

A
Norm
B
Sosyal kontrol
C
Örf
D
Gelenek
E
Değer

Yanıt Açıklaması:

Normlar, ödüller ve cezalar aracılığıyla ideal/uygun davranışın sürekliliğini sağlamaya çalışır. Sosyal normlara itaati sağlamak için bunlardan sapmaları önlemeye çalışan esasların bütününe sosyal kontrol adı verilir.

12.Soru

Sosyal Psikolojik Yaklaşımın önderi kimdir?

A
Weber
B
Marx
C
Engels
D
Turner
E
Lao Tzu

Yanıt Açıklaması:

Doğru cevap Weber'dir.

13.Soru

Latince anlamı 'yargıladım, karar verdim' kelime aşağıdakilerden hangisidir?

A
suç
B
ceza
C
hukuk
D
dava
E
davacı

Yanıt Açıklaması:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Suç kelimesinin İngilizce karşılığı olan “crime” kelimesi Latince kökenlidir ve “yargıladım, karar verdim” anlamına gelen bir kökten türetilmiştir ve suçlama, suçlu bulma anlamlarını ifade eder

14.Soru

Aile kurumundaki değişimleri sinematik olarak inceleyen ilk sosyolog kimdir?

- A Max Weber
- B Karl Marks
- C Le Play
- D Emile Durkheim
- E Herbert Spencer

Yanıt Açıklaması:

Aile kurumundaki değişimleri sistematik olarak inceleyen ilk sosyolog Le Play olmuştur. Le Play aynı zamanda toplumun kentleşme ve endüstrileşme nedeniyle değişmekte olduğunu da ilk ileri süren sosyologlardan biridir ve bu değişimin ailede kurumunun incelenmesiyle anlaşılabilirliğini savunmuştur. Bu nedenle aile sosyolojisinin köklerinin Le Play’e dayandığı söylenebilir. Doğru cevap C şıkkıdır.

15.Soru

Kültür kavramının belirli bir halkın “bütün yaşam biçimi” anlamında yaygın olarak kullanılmaya başlanması hangi bilim dalının gelişmesi ile ilgilidir?

- A Sosyoloji
- B Psikoloji
- C Tıp
- D Antropoloji
- E Tarih

Yanıt Açıklaması:

Kültür kavramı 18. yy itibarıyla antropolojinin gelişmesiyle belirli bir halkın “bütün yaşam biçimi” anlamında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Doğru cevap D'dir.

16.Soru

İnsanların doğal ve sosyal çevreyi tanıma, olaylar arasındaki ilişkileri kavrama yolundaki sistemli çabaları ve bu çaba sonucunda elde ettikleri bilgi kümesine ne denir?

- A Olay
- B

- Şema
- C
- Deney
- D
- Bilim
- E
- Olgu

Yanıt Açıklaması:

Bilim: İnsanların doğal ve sosyal çevreyi tanıma, olaylar arasındaki ilişkileri kavrama yolundaki sistemli çabaları ve bu çaba sonucunda elde ettikleri bilgi kümesidir.

17.Soru

Le Play aile kurumundaki değişimleri sistematik olarak incelemiş ve dünyanın her çağında her yerde görülen bazı aile tiplerinden söz etmiştir. Le Play'e göre aile tiplerinden birinde ebeveynler endüstri çağında yaşamının neden olduğu kimi sebepler yüzünden çocuklarının bakımına ihtiyaç duydukları yaşlılık dönemlerinde yalnız kalmaktadırlar. Bu aile tip aşağıdakilerden hangisidir?

- A Çekirdek aile
- B Geniş aile
- C Kararsız aile
- D Kök aile
- E Ataerkil aile

Yanıt Açıklaması:

Kararsız ailede ise oğlan çocukları kendilerini finanse edebilir hale gelir gelmez baba evinden ayrılırlar ve babalarının gelenek ve göreneklerini de terk ederler. Bu nedenle kararsız ailede ebeveynler çocuklarına geleneklerini aktarmazlar ve yaşlandıklarında genellikle yalnız ve izole olmuş bir şekilde yaşarlar. Diğer aile tiplerine oranla daha küçük ve yalıtılmış olan kararsız ailede sosyal ağlar daha zayıftır, ekonomik kriz gibi durumlarda fazla bir esnekliğe sahip değildir ve bu nedenle ataerkil aileye ve kök aileye göre daha kolay dağılır. Kararsız aile, endüstriyel işçi sınıfının tipik aile türüdür.

18.Soru

Toplum analizinde alt yapı ile üst yapı arasında yaptığı ayrımın alt yapının ekonomik yapıdan; üst yapının ise hukuk, siyaset, din, aile ve ideolojilerden oluştuğunu öne süren, bir toplumu oluşturan ekonomik alt yapı ile üst yapı arasında karşılıklı etkileşime dayalı ilişkilerin varlığını savunan bilim insanı aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A Max Weber

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- B
- Herbert Spencer
- C
- Karl Marx
- D
- Emile Durkheim
- E
- Auguste Comte

Yanıt Açıklaması:

Karl Marx toplumsal değişimde ekonomik faktörlere vurgu yapar. Bu vurguyu toplum analizinde alt yapı ile üst yapı arasında yaptığı ayırmada daha net görmek mümkündür. Bu ayırmada alt yapı ekonomik yapıdan (üretim araçlarından ve üretim ilişkilerinden) oluşur. Üst yapı ise hukuk, siyaset, din, aile ve ideolojilerden oluşur. Ona göre bir toplumu oluşturan ekonomik alt yapı ile üst yapı arasında karşılıklı etkileşime dayalı ilişkiler vardır. Doğru cevap C seçeneğidir.

19.Soru

Aile içerisindeki nexus ne anlama gelir?

- A
- Aile bağı
- B
- Aile ekonomisi
- C
- Ailenin özgür olduğu güçlü bir ağıdır.
- D
- Ailedeki herkesin uyması gereken ortak değerlerden oluşan güçlü bir ağıdır.
- E
- Eğitim işlevi

Yanıt Açıklaması:

Nexus aile bağı değildir, ailedeki herkesin uyması beklenen ortak değerlerden oluşan son derece güçlü bir ağıdır. Doğru cevap D şıkkıdır.

20.Soru

Genellikle bir toplumda azınlıkta olan grupların değer, tutum, inanç ve yaşam tarzına işaret etmek için kullanılan kültür kavramı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Kitle kültürü
- B
- Karşı kültür
- C
- Alt kültür
- D
- Yüksek kültür
- E
- Halk kültürü

Yanıt Açıklaması:

Sosyolojide alt kültür kavramı genellikle bir toplumda azınlıkta olan grupların değer, tutum, inanç ve yaşam tarzına işaret etmek için kullanılır.

1.Soru

Maddi kültürde meydana gelen bir değişimin manevi kültürde daha sonra meydana gelmesine, yani normlar, gelenekler, yasalar tarafından daha geç benimsenmesine ne ad verilir?

- A
- Kültürel değişme
- B
- Kültürel gecikme
- C
- Kültür ve zaman
- D
- Çağdaşlaşma
- E
- Gelişme

Yanıt Açıklaması:

Maddi kültürde meydana gelen bir değişimin manevi kültürde daha sonra meydana gelmesine, yani normlar, gelenekler, yasalar tarafından daha geç benimsenmesine **kültürel gecikme** adı verilir. Doğru cevap B seçeneğidir.

2.Soru

Avustralya yerlileri üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda ailenin insan yavrusunun ilk yıllardaki beslenme ve bakım gereksinimini karşıladığı ve bu gereksinim de evrensel olduğu için ailenin evrensel bir toplumsal kurum olduğu sonucuna varan antropolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Malinowski
- B
- Murdock
- C
- Leach
- D
- Goode
- E
- Le Play

Yanıt Açıklaması:

Antropolog Malinowski, Avustralya yerlileri üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda ailenin insan yavrusunun ilk yıllardaki beslenme ve bakım gereksinimini karşıladığı ve bu gereksinim de evrensel olduğu için ailenin evrensel bir toplumsal kurum olduğu sonucuna varır. Malinowski için çocukların beslenmesi ve yetiştirilmesi işlevi aile kurumunun varoluş nedenidir.

3.Soru

Hem asetsizmin hem de mistisizmin dünyadan el çekerek reddeden biçimleri olduğu gibi dünyayı reddetmeyen ve dünya-içi asetisizm ile dünya-içi mistisizm diye adlandırdığı

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

biçimleri olduğunu belirten düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Weber
- B
Heller
- C
Engels
- D
Durkheim
- E
Marx

Yanıt Açıklaması:

Hem asetisizmin hem de mistisizmin dünyadan el çekerek reddeden biçimleri olduğu gibi dünyayı reddetmeyen ve dünya-içi asetisizm ile dünya-içi mistisizm diye adlandırdığı biçimleri olduğunu belirten Weber bunları ayrıntılı tarif eder. Esasen bu tipoloji çalışması bize sonsuz örneklerini hep sahada bulabileceğimiz zengin bir kavramsallaştırma sunar.

4.Soru

Dini üstyapıda gören “ideoloji olarak din” diye adlandırılan ve kendi başına bir perspektif olan yaklaşımlarını ortaya koyan düşünürler aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Marx - Heller
- B
Marx - Engels
- C
Weber - Heller
- D
Morris - Weber
- E
Marx - Morris

Yanıt Açıklaması:

Marx ve Engels dini üstyapıda görmekle birlikte “ideoloji olarak din” diye adlandırılan ve kendi başına bir perspektif olan yaklaşımlarını ortaya koyarken dinin çıkış noktası, genel niteliği ve işleyişinin mantığına dair tarihsel materyalist analizler yapmışlardır.

5.Soru

Ailenin (a) bütün toplumlarda var olduğunu, (b) temel ve evrensel biyolojik ihtiyaçların ifadesi olduğunu (c) bazı temel sosyal işlevlere sahip olduğunu ve (d) endüstrileşme ile birlikte geniş ailelerin çözülerek çekirdek aileye dönüştüğünü varsayan yaklaşım hangisidir?

- A
Etkileşimci yaklaşım
- B
Eleştirel yaklaşım
- C

- İşlevselci yaklaşım
- D
Yapısalcı yaklaşım
- E
Çatışmacı yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

İşlevselci yaklaşım ailenin (a) bütün toplumlarda var olduğunu, (b) temel ve evrensel biyolojik ihtiyaçların ifadesi olduğunu (c) bazı temel sosyal işlevlere sahip olduğunu ve (d) endüstrileşme ile birlikte geniş ailelerin çözülerek çekirdek aileye dönüştüğünü varsayar. Diğer bir deyişle İşlevselci yaklaşıma göre aile doğal, evrensel, endüstri toplumunun yapı ve değerlerine uyan işlevsel bir kurumdur. Doğru cevap C'dir.

6.Soru

Din konusunu aile kurumunu temel alarak inceleyen kuramcı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Kehrer
- B
Durkheim
- C
Weber
- D
Marx
- E
Eliade

Yanıt Açıklaması:

Din ve aile arasındaki ilişkilere odaklanarak, bu ilişkilerin “aynı toplum içinde evlenme (endogamie)”; “başka bir gruptan eş seçme (exogamie)”; “evliliğin devamında çocuk sayısı konusu” ve “ailenin belirlediği eğitimle ilgili değerler” olmak üzere dört başlıkta incelenmesi gerektiğini öne sürmüş olan kuramcı Kehrer'dir. Doğru cevap A'dır.

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ailenin tüm sosyolojik yaklaşımlarda önemli olarak nitelendirilmesinin sebebidir?

- A
Toplumsal bir kurum olması
- B
Sosyal bir grup olması
- C
Toplumun devamlılığını sağlaması
- D
Kültürün öğretildiği yer olması
- E
Formel bir sistem olması

Yanıt Açıklaması:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Sosyolojik yaklaşımlar aileye farklı bakış açılarıyla yaklaşsalar ve farklı değerlendirmeler yapsalar da hepsi ailenin önemi konusunda uzlaşırlar. Bunun nedeni ailenin sadece bir sosyal grup değil, aynı zamanda bir toplumsal kurum olmasıdır. Bir toplumsal kurum olarak aile toplumun devamlılığı için belirli görevleri yürüten örgütlü, formel ve düzenli bir sistemdir.

8.Soru

- I. "İnsanın toplumsal yaşamının, insan grupları ile toplumlarının bilimsel incelemesi", "modern toplumlarda insan gruplarının ve toplumsal yaşamın sistematik ve planlı olarak çalışılması" veya "insan toplumlarının ve toplumu oluşturan gruplardaki insan davranışının bilimsel olarak incelenmesi"dir.
- II. Toplumun üyeleri arasındaki düzenli, kalıcı ve kalıplaşmış ilişkilerdir.
- III. Belirli bir kültürü ve bir takım toplumsal kurumları paylaşan insanlar arasındaki ilişkilerden meydana gelir.
- IV. Toplumsal normlar tarafından sürekli olarak tekrarlanan, onaylanan, sürdürülen, toplumun yerleşik görünümünü yansıtan ve toplumsal olarak örgütlenmiş olan toplumsal davranış kalıplarıdır.

Yukarıda verilen tanımların terimleri ile eşleştirilmesi hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- A
I – Sosyoloji, II – Toplumsal Yapı, III – Toplum, IV – Toplumsal Kurum
- B
I – Sosyoloji, II - Toplumsal Kurum, III – Toplumsal Yapı, IV- Toplum
- C
I – Toplum, II – Sosyoloji, III – Toplumsal Kurum, IV – Toplumsal Yapı
- D
I – Toplum, II – Toplumsal Yapı, III – Sosyoloji, IV – Toplumsal Kurum
- E
I - Toplumsal Yapı, II – Toplum, III, Sosyoloji, IV – Toplumsal Kurum

Yanıt Açıklaması:

I numaralı madde Sosyolojinin, II numaralı madde Toplumsal Yapının, III numaralı madde Toplumun, IV numaralı madde ise Toplumsal Kurumun tanımlarıdır.

9.Soru

Cep telefonunun yaygınlaşmasından çok sonra cep telefonu sahibi olan birinin toplum içinde telefonda diğer bireyleri rahatsız edecek şekilde konuşması hangi kavramın bir örneğidir?

- A
Kültürel Gecikme
- B
Kültürel Sermaye
- C
Halk Kültürü
- D
Kültürel rölativizm
- E
Kültür şoku

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumsal sistemdeki maddi ve manevi kültürün karşılıklı ilişkisinde, değişme sürecinde ortaya çıkan bir uyumsuzluk hâline "kültürel gecikme" adı verilir. Düne kadar cep telefonu sahibi olmayan insanların, cep telefonu edindikten sonra toplum içindeyken çevrelerindeki insanları rahatsız edecek şekilde bağıra bağıra telefonla konuşmaları da bu doğrultuda kültürel gecikmenin çarpıcı bir örneğidir.

10.Soru

İnsan yaratıcılığının estetik mükemmellik ile özdeşleştiği kültür türü hangisidir?

- A
Kitle kültürü
- B
Alt kültür
- C
Karşı kültür
- D
Halk kültürü
- E
Yüksek kültür

Yanıt Açıklaması:

"Kültürün Estetik Tanımları ya da Yüksek Kültür olarak Kültür" başlıklı bölümde de belirttiğimiz gibi, yüksek kültür insan yaratıcılığının estetik mükemmellik ile özdeş olan en üst düzey örneklerine işaret eder. Çeşitli sanat biçimleri, edebiyat, klasik müzik, opera yüksek kültüre örnekler olarak sıralanabilir. Bir toplumun ya da medeniyetin estetik olarak en güzel ya da muhteşem ürünlerine yüksek kültür olarak nitelendirilir.

11.Soru

Toplumdaki tüm kurumları denetimi altına alarak kendini var eden devlet tipine ne ad verilmektedir?

- A
Demokratik devlet
- B
Totaliter devlet
- C
Yasal devlet
- D
Laik devlet

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

E
Geleneksel devlet

Yanıt Açıklaması:

Totaliter devlet toplumdaki tüm kurumları denetim altına alarak kendini var eden bir devlet tipidir. Toplumsal meşruiyetten yoksundur. Toplumsal düzeni sağlayabilmek için her türlü şiddet ve korku unsuru kullanılabilir. Doğru cevap B'dir.

12.Soru

Ödül ve cezalarla güvence altına alınan, yaptırımı olan kurallar sistemine verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Değer
- B
Norm
- C
Rol
- D
Örf
- E
Olgu

Yanıt Açıklaması:

Normlar, ödül ve cezalarla güvence altına alınan, yaptırımı olan kurallar sistemidir. Normlar, belirli durumlarda insanların nasıl davranmaları gerektiği konusunda yaptırımı olan beklentilerdir. Normlar, değerlere dayalı olarak geliştirilen kurallardır. Örneğin toplumun önemli değerlerinden biri dürüstlükse yalan söyleme davranışı, yaptırımı olan kurallarla engellenmeye çalışılır. Doğru cevap B seçeneğidir.

13.Soru

Bir araştırmacının araştırma problemiyle ilgili olarak konunun kimleri temel alacağına karar vermesi ve uygun bir araştırma tekniği kullanması bilimsel araştırmanın hangi aşamasını oluşturmaktadır?

- A
Araştırma konusunun seçilmesi ve araştırma probleminin belirlenmesi
- B
Araştırma için uygun araştırma tipi, yöntem ve tekniklerin seçilmesi
- C
Araştırmanın evreninin belirlenmesi ve örneklem seçimi
- D
Veri toplama
- E
Veri analizi ve bulguların yorumlanması ve rapor yazımı

Yanıt Açıklaması:

Araştırmanın evreninin belirlenmesi ve örneklem seçimi ,araştırma problemiyle ilgili olan insanların tamamı araştırma evrenini oluşturması gerçeğine bağlı

olarak, ancak çoğu zaman da konuyla ilgili bütün insanlardan veri toplamının mümkün olmadığı bir aşamadır. Dolayısıyla araştırmacının, verilerini kimlerden toplayacağına karar vermesi ve uygun örneklem seçim tekniklerini kullanarak bir örneklem oluşturması gerekir. Doğru yanıt C'dir.

14.Soru

Kültür teriminin bir toplumun ya da medeniyetin en iyi, en güzel ya da muhteşem ürünlerine ilişkin isim olarak kullanıldığı estetik tanım aşağıdaki şıklardan hangisinin açıklamasıdır?

- A
Yüksek kültür
- B
Halk kültürü
- C
Medya kültürü
- D
Demokrasi kültürü
- E
Kurum kültürü

Yanıt Açıklaması:

Kültür eleştirmeni Matthew Arnold (1822-1888), kültür, bizi en çok ilgilendiren tüm konularda, dünyada söylenen ve düşünülenlerinin en iyisi şeklinde tanımlarken işte kültürü "estetik mükemmellik" ile özdeşleştirmiştir. Kültürü, entelektüel, sanatsal etkinlikler ve fikirlerle bir arada tutan bu yaklaşım, yüksek kültür ve popüler kültür ikiliğini merkeze alarak kültürü büyük ölçüde yüksek kültür ile eş anlamlı görmektedir. Doğru cevap A'dır.

15.Soru

Pozitivizmden farklı olarak sosyolojinin ve sosyolojik analizin merkezine toplumsal eylemi ve etkileşimi koyan, sosyolojide çok defa "etkileşimcilik" olarak adlandırılan yaklaşımları bulunan kimdir?

- A
Saint-Simon
- B
Max Weber
- C
Herbert Spencer
- D
Karl Marx
- E
Auguste Comte

Yanıt Açıklaması:

Doğru cevap B şıkkıdır. Weber pozitivizmden farklı olarak sosyolojinin ve sosyolojik analizin merkezine *toplumsal eylemi* ve etkileşimi koymaktaydı. Bu açıdan Weber'in düşünceleri, sosyolojide çok defa *etkileşimcilik* olarak adlandırılan genel teorik perspektifle ilişkilendirilir.

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

16.Soru

Aşağıdakilerden hangisinin tabaklaşması sadece dine dayalı toplumlar çok az olmakla birlikte din sosyolojisinin en temel verilerini de sağlamıştır?

- A
Fransa
- B
Hindistan
- C
Çin
- D
İngiltere
- E
İran

Yanıt Açıklaması:

Sorunun doğru yanıtı B şıkkıdır. Hindistan'da tabaklaşması sadece dine dayalı toplumlar çok az olmakla birlikte din sosyolojisinin en temel verilerini de sağlamıştır.

17.Soru

Bir toplumun ya da toplumsal grubun varlığını devam ettirebilmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu düşünülen düşünce ve ilkelere ne ad verilir?

- A
Değer
- B
Norm
- C
Kültür
- D
Ahlak
- E
Etik

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumun ya da toplumsal grubun varlığını devam ettirebilmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu düşünülen düşünce ve ilkelere "değer" denir. Doğru cevap A'dır.

18.Soru

Dinlerin, bir "ideal toplum" imgesi önerdiklerini ve kolektif temsiller olarak işlev gösterdiklerini, böylelikle de sınıf çıkarları ortak olmasa da bir "ideal toplum" imgesi etrafında "kolektif temsiller" ile iletişim kuran farklı sosyal sınıflar arasında ittifaklar oluşturduğunu savunan kuramcı kimdir?

- A
Heller
- B
Weber
- C
Marx
- D

- Durkheim
- E
- Eliade

Yanıt Açıklaması:

Marx'ı Ortodoks Marxizmden farklı biçimde yorumlamış Heller'e göre dinler, a) bir "ideal toplum" imgesi önerirler, b) kolektif temsiller olarak işlev gösterirler. Böylelikle de sınıf çıkarları ortak olmasa da bir "ideal toplum" imgesi etrafında "kolektif temsiller" ile iletişim kuran farklı sosyal sınıflar arasında ittifaklar oluşabilir.

19.Soru

"Bireylerin aile kimliğini kendi kişisel benlik gelişimlerini sınırlandıracak şekilde ve derecede içselleştirmeleri sorunludur, aile değerleri bireyin kendi değerleri haline geldiğinde birey kişisel özgürlüğünü ve farkındalığını kaybeder."

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki görüşü öne süren yaklaşımdır?

- A
Eleştirel yaklaşım
- B
Sembolik etkileşimcilik
- C
Marxizm
- D
Feminist yaklaşım
- E
Marxist feminizm

Yanıt Açıklaması:

Eleştirel yaklaşımda yer alan sosyal bilimciler işlevselcilerin ailenin işlevleri konusundaki iddialarını eleştirmiş, ailenin varlığını sürdürmesinin birey üzerindeki olumsuz sonuçları üzerinde durmuşlardır.

20.Soru

Var olan toplumsal, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel ortamın korunmasını temel alan düşünce sistemi hangisidir?

- A
Sosyalizm
- B
Faşizm
- C
Muhafazakarlık
- D
Liberalizm
- E
Neoliberalizm

Yanıt Açıklaması:

En geniş ifadesi ile muhafazakârlık var olan toplumsal, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel ortamın korunmasını temel alan bir düşünce sistemidir. Doğru cevap C'dir.

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

1.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Weber'in dünya dinleri olarak adlandırdığı dinlerden biri değildir?

- A Hinduizm
- B Budizm
- C Hristiyanlık
- D İslamiyet
- E Yahudilik

Yanıt Açıklaması:

Weber'in dünya dinleri olarak adlandırdığı beş din Konfüçyanizm, Hinduizm, Budizm, Hristiyanlık ve İslamiyet iken, Yahudiliği Hristiyanlık ve İslam'a etkileri bağlamında ele almıştır. Doğru cevap E'dir.

2.Soru

"Sosyolojik teorinin gelişimi üzerinde yaptığı en dikkat çekici katkının bir tarafta Marx gibi radikal, öte tarafta da Comte gibi muhafazakâr kuramcıları aynı anda etkileyen hem sosyalist hem de muhafazakâr bakış açılarını taşıyan endüstri toplumu kavramı olduğu vurgulanır" sözü edilen filozof seçeneklerden hangisidir?

- A Saint Simon
- B Auguste Comte
- C Herbert Spencer
- D Karl Marx
- E Emile Durkheim

Yanıt Açıklaması:

Bu görüş Saint Simona aittir.

3.Soru

Sembolik etkileşimci yaklaşıma göre aile içindeki sorun ve anlaşmazlıkların sebebi nedir?

- A Bireyler aileyi içselleştirirler, aile üyeleri birbirlerinin ve bir bütün olarak ailenin bir parçası haline gelirler ve kendi benliklerini, özgürlüklerini ve kendi farkındalıklarını kaybederler. Aile değerleri ve tutumları bireyin kendi değerleri ve tutumları haline geldiği zaman birey artık özerklik duygusunu kaybeder. Yani aile kimliği,

bireylerin özgürlükleri pahasına sağlanır ve bireye zarar verir.

B

Ailenin bir dizi etkileşimden oluştuğunu, bu etkileşim sırasında üyelerin birbirleriyle karmaşık bir taktik oyunu oynadıklarını, oyun sırasında da bir dizi strateji kullandıklarını, ama bu etkileşimlerden bazılarının bireyler için zararlı, sömürücü veya yok edici olabildiğini ileri sürer.

C

Genellikle karı ve kocaların evlilikleri ve aileleri hakkındaki anlayış, algı ve beklentilerinin farklı olmasından kaynaklanır ve eğer bu anlaşmazlıklar çözülmezse çatışmaya, hatta boşanmaya neden olabilir.

D

Cemiyet, göç ve ekonomik zorunluluklar nedeniyle aile üyeleri arasındaki ilişkilerin zayıflar ve çekirdek ailede fiziksel mesafe artar.

E

Sevgiye dayalı ailelerde bile eşitsiz bir işbölümü söz konusudur ve çocuk bakımı ve ev işleri sadece kadınların işi gibi görülür.

Yanıt Açıklaması:

Sembolik etkileşimci yaklaşıma göre aile içindeki sorun ve anlaşmazlıklar genellikle karı ve kocaların evlilikleri ve aileleri hakkındaki anlayış, algı ve beklentilerinin farklı olmasından kaynaklanır ve eğer bu anlaşmazlıklar çözülmezse çatışmaya, hatta boşanmaya neden olabilir (Kaufman ve Taniguchi, 2006). Örneğin Mirra Komarovskiy'nin 1964 yılında yaptığı çalışma, mavi yakalı ailelerde kadınların kocalarıyla problemleri hakkında konuşmak istediklerini, ama kocaların sessiz kaldığını, buna karşılık orta sınıf ailelerde bu tip iletişim sorunlarının daha az yaşandığını göstermektedir. Sanchez ve Kane'in 1996 yılında yaptığı çalışma karı ve kocaların kendi evlilikleri hakkındaki algılarının birbirine benzemediğini, her birinin kaç saat ev işi yaptığı gibi ortak konularda sorulan sorularda bile karı ve kocaların verdikleri cevapların birbirinden çok farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Jessie Bernard'ın "Evliliğin Geleceği" adlı (1972) eserinde kocalarla karıların evliliklerini, hatta evlilikleri ile ilgili nesnel gerçeklikleri bile birbirlerinden farklı deneyimledikleri ortaya konmaktadır. Bu çalışmada görüşülen karılar ve kocalar nişanlılık sürelerini, evlendikleri yaşları, hatta çocuk sayılarını bile farklı ifade etmişlerdir. Bu çalışmada kocaların kendilerini aslında olduklarından daha güçlü, karıların ise aslında olduklarından daha güçsüz algıladıkları da ortaya konmuştur. Bernard çalışmanın sonucunda evliliğin sabit bir deneyim olmadığı, nasıl deneyimlendiğinin kimin deneyimlediğine göre değiştiği sonucuna varmıştır. Vardığı sonuçlardan bir diğeri de evliliklerden erkeklerin kadınlara oranla daha fazla fayda sağladığıdır.

A ve B şıkları eleştirel yaklaşım, d şıkkı Le Play görüşüdür.

4.Soru

"İnsan toplumlarının ve toplumu oluşturan gruplardaki insan davranışının bilimsel olarak incelenmesi" aşağıdaki bilim dallarından hangisinin tanımıdır?

A

İktisat

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- B
Antropoloji
C
Sosyoloji
D
Arkeoloji
E
Psikoloji

Yanıt Açıklaması:

Sosyoloji: Sosyoloji, “insanın toplumsal yaşamının, insan grupları ile toplumlarının bilimsel incelemesi” (Giddens, 2008:38), “modern toplumlarda insan gruplarının ve toplumsal yaşamın sistematik ve planlı olarak çalışılması” (Browne, 1998:1) veya “insan toplumlarının ve toplumu oluşturan gruplardaki insan davranışının bilimsel olarak incelenmesi” (Kornblum ve Smith 2008:4) olarak tanımlanabilir. Doğru cevap C'dir.

5.Soru

Suç türleri kaçaya ayrılmaktadır?

- A
5
B
6
C
7
D
8
E
9

Yanıt Açıklaması:

Suç tiplerini şöyle sınıflandırabiliriz (Carrabine vd., 2004):

- Mülke ilişkin suçlar: Hırsızlık vb., entelektüel mülk hırsızlığı, kültürel mülklerin yasadışı ticareti.
- Cinsel Suçlar: Tecavüz, pornografi, internetteki cinsel suçlar.
- Duygusal Suçlar: Nefret suçu, heyecan arayışı, intikam, küçük düşürme ve hiddet.
- Örgütsel ve mesleki suç formları.
- Alkol, Uyuşturucu ve Sağlık Suçları

6.Soru

Bir toplumda azınlıkta olan grupların değer, tutum, inanç ve yaşam tarzına işaret etmek için kullanılan kültür çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Karşı kültür
B
Kitle Kültürü
C
Halk Kültürü
D
Alt kültür
E

Yüksek kültür

Yanıt Açıklaması:

Alt kültür

7.Soru

Bir toplumda azınlıkta olan grupların değer, tutum, inanç ve yaşam tarzına vurgu yapmak amacıyla kullanılan kültür çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Kitle kültürü
B
Alt kültür
C
Karşı kültür
D
Folk kültür
E
Yüksek kültür

Yanıt Açıklaması:

Sosyolojide genellikle bir toplumda azınlıkta olan grupların değer, tutum, inanç ve yaşam tarzına işaret etmek için kullanılan kavram alt kültürdür. Alt kültür üyeleri toplumdaki ortak kültürü önemli ölçüde paylaşmasına rağmen gündelik yaşam içinde farklı inanç, pratik ve tarzları kabul ederler. Doğru cevap B'dir.

8.Soru

Laiklik ile ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- A
Laiklik için kıstas olarak din ve devletin ayrılmış olması yeterlidir
B
Laiklik politik bir ilkedir
C
Laiklik tarihsel bir kavramdır
D
Laiklik bir süreçtir
E
Laik bir devletin işleyiş mantığı kısmen din dışıdır

Yanıt Açıklaması:

Laiklikten politik bir ilkeyi anlamalıyız, bir süreci değil; sekülerleşmeden en önemli farkı tarih dışı bir kavram oluşudur. Bu ilke, devleti din dışı kabul ederken laik bir devletin işleyiş mantığının tamamen din dışı oluşunu anlar. Doğru cevap B'dir.

9.Soru

- I. Geleneksel otorite
II. Karizmatik otorite
III. Yasal otorite
IV. Eylemsel otorite
Yukarıda verilenlerden hangisi veya hangileri ideal tipte meşru güç biçimidirler?

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- A
Yalnız II
B
I ve III
C
I, II, III
D
II, III, IV
E
III, IV

Yanıt Açıklaması:

Weber’de otorite meşru bir güç biçimi anlamında kullanılmaktadır. Bu bakımdan geleneksel, karizmatik ve yasal-ussal otorite ideal tipte birer “meşru güç” biçimidirler. Doğru cevap C’dir.

10.Soru

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’nın verilerine göre 2008 yılında 16 yaşındaki kadınların, evlilik oranı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
%3,8
B
%13,8
C
%23,8
D
%33,8
E
%43,8

Yanıt Açıklaması:

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’nın verilerine göre 2008 yılında 16 yaşındaki kadınların, %3,8’i evlidir. Yasal sınırın altındaki yaşlarda evlenenler olmakla beraber kentleşme ve eğitim düzeyindeki değişimler toplum genelinde ilk evlenme yaşının artmasına neden olmaktadır.

11.Soru

Hangisi kültür ürünlerinin standartlaşması ve dağıtım tekniklerinin rasyonelleşmesi süreçlerine işaret eder ve kültürel yaşamın ticarileşmesiyle bağlantılıdır?

- A
Kitle kültürü
B
Modern kültür
C
Kültürel hegemonya
D
Kültür endüstrisi
E
Kültür karmaşası

Yanıt Açıklaması:

Kuramcılar, kitle kültürünün “bizzat kitlelerden kaynaklanan bir kültür olarak yorumlanmasını engellemek” (Adorno, 1975: 76) için kültür endüstrisi terimini tercih ederler. Adorno’nun da belirttiği gibi, burada “endüstri” ifadesi ise kelimenin düz anlamıyla düşünülmemelidir. Kavram, esas olarak kültürel yaşamın ticarileşmesiyle bağlantılıdır, kültür ürünlerinin standartlaşması ve dağıtım tekniklerinin rasyonelleşmesi süreçlerine işaret eder. Yine de somut olarak büyük medya ve eğlence şirketleri akla gelebilir.

12.Soru

Toplumda hangi davranışların uygun sayılacağına ilişkin düşüncelerden oluşan inanç, ideal ve standartlara ne ad verilir?

- A
Roller
B
Değerler
C
Normlar
D
Yaptırımlar
E
Kurallar

Yanıt Açıklaması:

Değerler: Toplumda hangi davranışların uygun sayılacağına ilişkin düşüncelerden oluşan inanç, ideal ve standartlardır.

13.Soru

Ülkemizde ayin özgürlüğü hangi anayasa ile birlikte tanınmıştır?

- A
1876
B
1921
C
1924
D
1961
E
1982

Yanıt Açıklaması:

İtalyan anayasasındaki ayin özgürlüğü, Türkiye’de 1982 Anayasası’yla tanınmıştır. Bununla birlikte, ayin özgürlüğü bu tarihten önce de tanınmış bir yasak değildir, ama tanınmış bir özgürlük olması 1982 Anayasası ile gerçekleşmiştir. Doğru cevap E’dir.

14.Soru

Oğlan çocuklarının baba evinden ayrıldığı babalarının gelenek ve göreneklerini terk ettiği evlilik tipi aşağıdakilerden hangisidir?

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

- A
Kök aile
- B
Ataerkil aile
- C
Çekirdek aile
- D
Kararsız aile
- E
Geniş aile

Yanıt Açıklaması:

Kararsız aile oğlan çocukları kendilerini finanse edebilir hale gelir gelmez baba evinden ayrılırlar ve babalarının gelenek ve göreneklerini de terk ederler. Bu nedenle kararsız ailede ebeveynler çocuklarına geleneklerini aktarmazlar ve yaşlandıklarında genellikle yalnız ve izole olmuş bir şekilde yaşarlar.

15.Soru

Bir hükümetin otoritesine boyun eğenlerin buna rıza göstermelerine ne ad verilmektedir?

- A
İktidarlık
- B
Otorite
- C
Meşruiyet
- D
Paternalizm
- E
Hegemonya

Yanıt Açıklaması:

Meşruiyet ise "bir hükümetin otoritesine boyun eğenlerin buna rıza göstermeleri"dir. Toplumda herhangi bir iktidara karşı meşruiyetin olmaması ya da var olan meşruiyetin zedelenmesi durumlarında, özellikle günümüz modern toplumlarında meşruiyet krizi yaşanmaktadır. Doğru cevap C'dir.

16.Soru

Aşağıdaki Teorilerden hangisi, suç etkinliğine yönelik uyarılar ile onu engelleyen toplumsal ya da fiziksel kontroller arasındaki dengesizliğe vurgu yapmıştır?

- A
İşlevselci Yaklaşım
- B
Psikolojik Yaklaşım
- C
Biyolojik Yaklaşım
- D
Sosyal Kontrol Yaklaşımı
- E
Yorumsamacı Yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

Yorumsamacı Yaklaşım: Okul içi ve derslik içi mikro toplumsal süreçlerle ilgilenmişler ve Eğitim Sosyolojisi alanında uzun süre göz ardı edilen süreçlere odaklanmışlardır.

Biyolojik Yaklaşımlar: Sapma ve suçu açıklamaya yönelik ilk çalışmalar özünde biyolojik temellidir. Fizyolojik ve biyolojik teoriler sapma konusunda bazı bireylerin sapmaya genetik olarak daha eğilimli olduklarını savunmuşlardır. Bu anlamdaki ilk eseri 1870'lerde, suçlu tiplerinin belirli anatomik özelliklerle saptanabileceğini öne süren İtalyan kriminolog Cesare Lombroso vermiştir. Lombroso, suçluların kafatası ve alının biçimi, çene büyüklüğü ve kol uzunluğu gibi fiziksel özelliklerini incelemiş ve bunların insan evriminin önceki aşamalarından kalan özellikler sergilediğini ve insanlığın ilkel formlarına geri döndüklerini, ileri sürmüştür.

Psikolojik Yaklaşımlar: Bireyin fizyolojisine değil psikolojik yapısına odaklanır. Sapma hastalığı ya da anormalliğinin bedenden çok zihinde temellendiği kabul edilir. Suçu açıklarken kişilik tiplerine yoğunlaşılır. İlk kriminolojik araştırmalar genellikle hapisaneler ve akıl hastaneleri gibi kurumlarda yürütülmüştür. Bu çalışmalarda suçluların ayırt edici özellikleri olarak "eblehlik" ve "ahlâki düşkünlük" öne çıkarılmıştır.

İşlevselci Yaklaşım: İşlevselcilik, sapmaya ilişkin çözümlemesine bireyden çok bir bütün olarak toplumla başlar ve sapmanın kaynaklarını toplumun doğasında arar. İşlevselci yaklaşım sadece bireysel güdülerin değil toplumsal yapının sapmayı üretmesine odaklanır. Sosyal durumlar birey üzerindeki baskı yoluyla bireyi sapma davranışına yöneltir. İşlevselci yaklaşım kültüre ve sosyal yapıya olan güçlü vurgusuyla oldukça sosyolojik niteliktedir.

Sosyal Kontrol Yaklaşımı: Sosyal Kontrol Teorisi kaynaklandığı işlevselci teori gibi sosyal normlara uyumun üretilmesinde sosyalleşme sürecine vurgu yapmaktadır. Sosyal bağlamda kişisel bağların zayıfladığı büyük kentlerde suç oranlarının yüksek olması gibi birçok somut veriyle kontrol teorisi destek bulmuştur.

17.Soru

Bir toplum ya da gruptaki, istenir ve doğru olana ilişkin ideal ilkeleri tanımlayan özgürlük ve eşitlik gibi prensiplere ne ad verilir?

- A
Değerler
- B
Normlar
- C
Din Kuralları
- D
Ahlak Kuralları
- E
Örf ve Adetler

Yanıt Açıklaması:

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

Bir toplum ya da gruptaki, istenir ve doğru olana ilişkin ideal ilkeleri tanımlayan özgürlük ve eşitlik gibi prensiplere değerler adı verilir. Doğru cevap A'dır.

18.Soru

Dinin kendinden başka hiçbir şeye indirgenmeden "din olarak din" yaklaşımıyla ele alınması gerektiğini savunan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Tarihsel materyalist yaklaşım
- B
Sosyal psikolojik yaklaşım
- C
Toplumsallık yaklaşımı
- D
Fenomenolojik Yaklaşım
- E
İletişimsel Yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

Temel olarak fenomenolojik olan Eliade'ın yaklaşımına göre din kendinden başka hiçbir şeye indirgenmemeli ve "din olarak din" yaklaşımıyla ele alınmalıdır. Bu yaklaşımda dinin iç mantığı kendi dilinden incelenir, işlevleri, toplumun diğer parçalarıyla olan ilişkileri ve toplumsal sonuçları ele alınmaz. Doğru cevap D'dir.

19.Soru

Aşağıdaki düşünürlerden hangisi toplumsal değişmeyi değer ve inançların değişimiyle açıklamaktadır?

- A
Emile Durkheim
- B
Ferdinand Tönnies
- C
Karl Marx
- D
Talcott Parsons
- E
Herbert Spencer

Yanıt Açıklaması:

Talcott Parsons, toplumsal değişmeyi aktörlerin içselleştirdiği değerlerin değişmesi olarak görür. Değerler ve inançlar, kültürel faktörler nedeniyle sürekli bir rasyonelleşme ve gelenekselleşme döngüsü içine girer ve sosyal sistemi bu şekilde değiştirirler.

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi monografi yöntemi ile örgütlenme biçimleri, yapıları ve işlevlerine göre sınıflandırılmış aile tiplerindendir?

- I- Kararsız aile
- II- Maderşahi (Anaerkil) aile
- III- Matrilokal aile
- IV- Ataerkil aile
- V- Neolokal aile

- A
I, II, III
- B
I, IV, V
- C
III, V
- D
I, IV
- E
Hepsi

Yanıt Açıklaması:

Monografi yöntemi ile örgütlenme biçimleri, yapıları ve işlevleri açısından birbirinden farklı olan üç tip aile olduğu saptanmıştır: Ataerkil aile, kök aile ve kararsız aile.

1. Toplumsal değişimin doğal seleksiyon yasalarına göre işlediğini savunan ve yaklaşımı "Sosyal Darwinizm" olarak adlandırılan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Max Weber
- B. Auguste Comte
- C. **Herbert Spencer**
- D. Emile Durkheim
- E. Karl Marx

2. Toplumsal cinsiyet ve patriarki gibi kavramları kullanarak kadın erkek eşitsizliğini analiz etmeye çalışan teoriler aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Pozitivist
- B. Modernist
- C. Dramaturjik
- D. Yorumsamacı
- E. **Feminist**

3. göre sosyolojinin görevi, bireylerle içinde yaşadıkları toplum arasındaki ilişkileri anlamaktır. Toplumun bireysel yaşamları nasıl şekillendirdiğinin ortaya konması için sosyolojinin kullanılması gerektiğini savunan ve bir bireyin veya grubun anlaşılabilmesi için, bu bireylerin içinde yaşadığı toplumun toplumsal ve tarihsel bağlamı hakkında bilgi sahibi olunması gerektiğini belirtmiştir. Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A. **C. W. Mills'e**
- B. A. Comte'a
- C. E. Durkheim'e
- D. C. Darwin'e
- E. K. Marx'a

4. I. Endüstri devrimiyle birlikte toplumun yapısal özelliklerinin değişmesi
II. İnternetin keşfiyle birlikte toplumsal etkileşimin değişmesi
III. Geleneksel toplumun yerini modern toplumun alması
IV. Bilimsel devrimle birlikte doğa bilimlerindeki gelişmeler ve bilimsel yöntemin yaygınlaşması
V. Ortaçağ boyunca din kurumunun gücünü koruması

Yukarıdakilerden hangileri sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkmasına neden olan faktörlerdendir?

- A. I, II ve III
- B. I, II ve V
- C. **I, III ve IV**
- D. I, III, IV ve V
- E. II, III, IV ve V

5. Tarımsal üretime ek olarak evcilleştirilmiş hayvan yetiştiriciliğinin önemli bir geçim kaynağı olduğu ve açık eşitsizliklerin bulunduğu toplum tipi aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Avcı ve Toplayıcı Toplamlar
- B. Bilgi Toplamları
- C. Modern toplamlar
- D. **Kırsal Toplamlar**
- E. Tarım toplamları

6. Giddens'a göre aşağıdakilerden hangisi modernliği tanımlayan temel kurumlardan biridir?

- A. Merkantilizm
- B. Tarım
- C. Kültür
- D. Denetim
- E. **Gözetim**

7. Aşağıdaki kuramcı ile içinde bulunduğumuz dönemi ifade etmek için kullandığı kavram eşleştirmelerinden hangisi doğrudur?

- A. Daniel Bell – Enformasyon toplumu
- B. Manuel Castells – Tüketim toplumu
- C. **Peter Drucker – Bilgi toplumu**
- D. Alain Touraine – Kıtık sonrası toplum
- E. Jean Baudrillard – Endüstri sonrası toplum

8. Pozitivist, Yorumlayıcı ve Eleştirel yaklaşım dünyaya farklı bakış açılarını, yani toplumsal gerçekliğin farklı gözlenme, ölçülme ve anlaşılma biçimlerini yansıtır.

Buna göre, aralarında önemli farklılıklar olmakla birlikte bu üç temel yaklaşımın ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Ortak bir toplumsal dünya anlayışına sahip olması
- B. Aynı kuramcılara dayanması
- C. Aynı araştırma yöntemini benimsemesi
- D. Ampirik, sistematik ve teorik olması**
- E. Bilimsel araştırmanın nesnelliği konusunda ortak bir görüşü paylaşması

9. I. Bilimsel Devrim
II. Fransız Devrimi
III. Endüstri Devrimi

Yukarıdakilerden hangileri modern toplum olarak adlandırılan toplum tipinin ortaya çıkmasına neden olmuştur?

- A. Yalnız I
- B. Yalnız II
- C. I ve II
- D. II ve III
- E. I, II ve III**

10. Durkheim'a göre toplumların basitten karmaşığa doğru geçirdiği değişimin temelinde yatan olgu aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Ayrımcılık
- B. Kolektif bilinç
- C. İşbölümü**
- D. İntihar
- E. Çatışma

11.'a göre toplumların evrimi için sınıf çatışması diyalektik bir zorunluluktur.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A. Frank
- B. Robertson
- C. Marks**
- D. Wallerstein
- E. Comte

12. 1980'li yıllarla birlikte çok güçlü bir ideoloji olarak dünya çapında etkinlik kazanan anlayış aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Neomuhafazakarlık
- B. Sosyal demokrasi
- C. Sosyalizm
- D. Faşizm
- E. Neoliberalizm**

13. Marx, tarihin materyalist açıdan kavranışında faktörlere aşırı derecede önem atfettiği gerekçesiyle yoğun eleştirilere maruz kalmıştır.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A. Sosyal
- B. Psikolojik
- C. Kültürel
- D. Çevresel
- E. Ekonomik**

14. Sembolik etkileşimciliğin kurucusu olan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Robert Merton
- B. Talcott Parsons
- C. Max Weber
- D. George Herbert Mead**
- E. Emile Durkheim

15. Giddens'a göre bir hükümetin otoritesine boyun eğenlerin buna rıza göstermelerine ne ad verilir?

- A. Meşruiyet**
- B. Meşrutiyet
- C. Hegemonya
- D. Faşizm
- E. Paternalizm

16. Önceden hazırlanmış olan soruların cevaplayıcılara posta ile gönderilmesini veya telefonla internet üzerinden ya da yüz yüze sorulması aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Anket**
- B. Sosyometri
- C. Gözlem
- D. Örnek olay inceleme
- E. Monografi

17. Comte'un toplumsal düzeni yöneten yasalar anlamında kullandığı kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Toplumsal değişme
- B. Doğal seleksiyon
- C. Toplumsal dinamik
- D. Mekanik dayanışma
- E. **Toplumsal statik**

18. Aşağıdakilerden hangisi Eleştirel Teorinin gelişimine katkıda bulunan kuramcılardan biridir?

- A. Talcott Parsons
- B. Robert Merton
- C. Max Weber
- D. **Herbert Marcuse**
- E. Emile Durkheim

19. Toplumsal değişme toplum tipleri üzerinden incelendiğinde ilk önemli gelişmenin olduğu söylenebilir. Böylece avcı ve toplayıcı toplumlar ve basit el aletleri ile tarım yapan göçebe ve bahçıvan toplumlar tarım toplumlarına dönüşmüşlerdir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tanımlar?

- A. **Neolitik Devrim**
- B. Geometrik Devrim
- C. Paleolitik Devrim
- D. Arkaik Devrim
- E. Hellenistik Devrim

20. "Küreselcilik" görüşüne, yani dünyanın ekonomi egemenliği, kapitalist piyasanın ve neoliberal ideolojinin hegemonyası altında olduğu görüşüne karşı çıkarak bunun tek yönlü ve tek nedenli bir görüş olduğunu, ekoloji, politika, kültür ve sivil toplum gibi çok boyutlu olan bir olguyu sadece ekonomik boyuta indirgemek anlamına geldiğini savunur ve bunun yerine "küresellik" kavramını tercih eder.

Yukarıdaki düşüncenin sahibi olan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Tönnies
- B. **Beck**
- C. Parsons
- D. Durkheim
- E. Spencer

21. Toplumsal rollerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A. Bireylerin sahip olduğu farklı rollerin birbirleriyle çatışması mümkün değildir.
- B. Roller toplumun bireyden beklediği ve beklemediği tüm davranışları içerir.
- C. Roller statülerden tamamen bağımsızdır.
- D. **Bireyler aynı anda çok sayıda role sahip olabilirler.**
- E. Herkes toplumsal rollerine uymasa da toplumsal yaşam devam eder.

22. Yorumlayıcı Yaklaşımın en önemli temsilcisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A. K. Marx
- B. E. Durkheim
- C. **M. Weber**
- D. A. Giddens
- E. S. Simmon

23. Bir kavram olarak laiklik, 19. Yüzyılda aşağıdaki hangi ülkenin anayasal pratiğinden ortaya çıkmış ve devletin herhangi bir dini mezhep ve sınıfa dayanmamasının gereğine işaret etmiştir?

- A. İtalyan
- B. **Fransız**
- C. İsveç
- D. Yunan
- E. İngiliz

24. Otoriteyi itaat yoluyla istikrarın sağlanabildiği hiyerarşik ilişki olarak tanımlayan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Saint-Simon
- B. Emile Durkheim
- C. **Max Weber**
- D. Auguste Comte
- E. George Simmel

25. I. İşlevselcilik
II. Marksizm ve Çatışma Teorisi
III. Sembolik Etkileşimcilik

Yukarıdakilerden hangileri modern sosyolojiyi temellendiren teorilerdendir?

- A. Yalnız I
- B. Yalnız II
- C. I ve II
- D. II ve III
- E. **I, II ve III**

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

26. 18. Yüzyılda aydınlanma döneminde ortaya çıkan teknolojiye, bilime, ilerlemeye inanan, geleceğe de güven duyan düşünceleri, değerleri, varsayımları ile modernizme karşıt olarak gelişen yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Marksizm
- B. Feminizm
- C. Sembolik Etkileşimcilik
- D. Postmodernizm**
- E. Feminist Teoriler

27. İktidar, yalnızca devletin toplum üzerindeki yönetsel iradesi ile sınırlı değildir. İktidar her yerde ve daha çok bilgi ile ilişkili bir durumdur; iktidar ve bilgi birbiriyle ilişkili ve biri diğerini üreten bir konumdur. İktidar ile ilgili yukarıdaki ifade aşağıdaki düşünürlerden hangisine aittir?

- A. Michel Foucault**
- B. Emile Durkheim
- C. Saint-Simon
- D. Auguste Comte
- E. George Simmel

28. Yaşamın görünüşte bildik olan yanlarının nasıl başka bir gözle görülebileceğini ve yorumlanabileceğini gösteren bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Etnometodoloji
- B. Psikoloji
- C. Antropoloji
- D. Sosyal psikoloji
- E. Sosyoloji**

29. İktidar olmayı hedeflemeyen, ama ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteleri etkilemeye çalışan örgütlenmiş grupları ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Siyasi partiler
- B. Baskı grupları**
- C. İktidar seçkinleri
- D. Yönetici olmayan elitler
- E. Yönetici elitler

30. Araştırma evrenini temsil edecek bir örnekleme (temsil örneklem) sahip olan, standart veri toplama araçları kullanan ve verilerin sistemli bir şekilde toplandığı ve verilerin birden çok veri toplama tekniği ile toplandığı araştırmalara ne ad verilir?

- A. Survey**
- B. Yapılandırılmış Gözlem
- C. Örnek olay inceleme
- D. Deney
- E. Yarı-Deney

31. Durkheim'e göre modern toplumlarda iş bölümü sonucunda farklılaşmaya bağlı olarak ortaya çıkan dayanışma şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Organik dayanışma**
- B. Mekanik dayanışma
- C. Kültürel dayanışma
- D. Kolektif dayanışma
- E. Rasyonel dayanışma

32. Toplumsal eşitsizliğin kaynağı olarak özel mülkiyeti gören ideoloji aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Sosyalizm**
- B. Muhafazakarlık
- C. Liberalizm
- D. Neoliberalizm
- E. Faşizm

33. Aşağıdaki düşünürlerden hangisi yapısalci Marksizmin geliştiricisi olarak kabul edilmektedir?

- A. Weber
- B. Gramsci
- C. Bauman
- D. Althusser**
- E. Horkheimer

34. Comte'un üç hal yasası ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A. Teolojik, metafizik ve pozitif aşamalardan oluşur.**
- B. Metafizik aşamada insan düşüncesi her şeyi doğa üstü güçlerle açıklamaya çalışır.
- C. Sadece bazı bilimler bu yasadaki aşamalardan geçecektir.
- D. Bütün bilimler aynı aşamaya aynı anda ulaşacaktır.
- E. Biyolojik organizmaların aksine toplumun evrimleşmediğini gösterir.

35. "İktidar Seçkinleri" adlı çalışma aşağıdaki düşünürlerden hangisine aittir?

- A. K. Marx
- B. G. Mosca
- C. M. Haralambos
- D. W. Mills**
- E. W. Pareto

36. Pozitivist yaklaşıma göre aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A. Doğal olgularla sosyal olgular aynı yöntemle incelenemezler.
- B. Sosyal bilimin amacı toplumsal olgular arasındaki nedensellik ilişkilerini açıklamaktır.
- C. Toplumsal gerçeklik sosyal, politik ve kültürel faktörler tarafından şekillenir.**
- D. Toplumsal gerçekliği sadece yüzeydeki görünüşüne bakarak anlamak mümkün değildir.
- E. Genel geçer toplumsal yasalara ulaşmak mümkün değildir.

37. Kolektif bilinci, toplum üyelerinin ortalama ortak inanç ve duyguları olarak tanımlayan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Hegel
- B. Weber
- C. Merton
- D. Durkheim**
- E. Simon

38. Aşağıdakilerden hangisi toplumsal değişimin özelliklerinden biridir?

- A. Çoğunlukla planlıdır.
- B. Sonuçları önceden tahmin edilebilir.
- C. Genellikle muhalefet ve çatışma yaratır.**
- D. Kaçınılmaz değildir.
- E. Sadece bazı toplumlarda görülür.

39. Önceki çalışmalarda ortaya çıkan davranışların tekrarlanıp tekrarlanmadığını gözlemeye yönelik olan, genellikle bir gözlem formunun kullanıldığı nitel araştırma veri toplama aracı aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Örnek olay incelemesi
- B. Yarı-yapılandırılmış gözlem**
- C. Yapılandırılmış gözlem
- D. Odak grup görüşmesi
- E. Yaşam öyküsü

40. Toplumsal değişme, toplum tipleri üzerinden incelendiğinde ilk önemli gelişmenin aşağıdaki dönemlerden hangisinde olduğu görülmüştür?

- A. Endüstri Devrimi
- B. Paleolitik Devrim
- C. Neolitik Devrim**
- D. Bilimsel Devrim
- E. Fransız Devrimi

41. Taklitler, temsiller ve simülasyonların gerçekten daha baskın hale geldiği dünyayı hipergerçeklik olarak adlandıran sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Weber
- B. Ritzer
- C. Schiller
- D. Robertson
- E. Baudrillard**

42. Yönetilenlerin liderde "kutsallık ve kahramanlık" özellikleri aradığı otorite tipi aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Geleneksel otorite
- B. Karizmatik otorite**
- C. Postmodern otorite
- D. Yasal akılcı otorite
- E. Modern otorite

43. Aşağıdakilerden hangisi Eagleton'ın ideoloji tanımlarından biri değildir?

- A. Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirlerdir.
- B. Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesidir.
- C. Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreçtir.
- D. Toplumsal yaşamda diğerlerinin fikirlerini değiştirebilme yetisidir.**
- E. Bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortamdır.

- III. Düşünümsellik
- IV. Kurumsallık

Yukarıdakilerden hangileri Giddens'a göre modernitenin ezici bir güce ve hıza ulaşmasına neden olan özelliklerdendir?

- A. I ve III
- B. II ve IV
- C. III ve IV
- D. I, II ve III**
- E. I, II, III ve IV

44. Sanayi toplumunun geleceğine ve ilerlemeye inanan, feodal toplumdan sanayi toplumuna geçiş aşamasında ortaya çıkan sosyal problemleri sosyal fizik olarak adlandırdığı pozitif bir bilimin gelişimi ile aşılabacağını ve bu yeni bilimle toplumun yeni bir yapıya kavuşturulacağını düşünen ve bu nedenle de bazı çevrelerce "ilk sosyolog, ilk sosyalist" olarak nitelendirilen bilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Derrida
- B. Saint-Simon**
- C. Marx
- D. Barthes
- E. Levi-Strauss

48. Aşağıdakilerden hangisi Bağımlılık Okulu'nun kuramcılarında biri değildir?

- A. Baran
- B. Robertson**
- C. Santos
- D. Cardoso
- E. Prebisch

45. Literatür taraması aşağıdaki araştırma süreci aşamalarından hangisinde gerçekleştirilir?

- A. Araştırmanın evreninin belirlenmesi ve örneklem seçimi
- B. Araştırma konusunun seçilmesi ve araştırma probleminin belirlenmesi**
- C. Veri analizi
- D. Bulguların yorumlanması ve rapor yazımı
- E. Araştırma için uygun araştırma tipi, yöntem ve tekniklerin seçilmesi

49. Aşağıdakilerden hangisi McDonaldlaşmanın boyutlarından biridir?

- A. Öngörülebilirlik**
- B. Entegrasyon
- C. Düşümsellik
- D. Hesaplanamazlık
- E. Bürokratikleşme

46. Durkheim'in görüşlerine göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A. Toplumun bireylerden bağımsız bir gerçekliği yoktur.
- B. Sosyal olgular doğa bilimlerinin yöntemleri kullanılarak incelenemez.
- C. Sosyal olguların hem nedensel hem de işlevsel açıdan incelenmesi gerekir.**
- D. Toplum onu oluşturan bireylere indirgenebilir.
- E. Sosyolojinin çalışma konusu toplumsal eylemdir.

50. I. Yasal-Akılcı Otorite
II. Geleneksel Otorite
III. Baskıcı Otorite

Yukarıdakilerden hangileri M.Weber'in bahsettiği otorite tiplerindendir?

- A. Yalnız I**
- B. Yalnız II
- C. I ve II
- D. II ve III
- E. I, II ve III

47. I. Uzaklaşma
II. Yerinden Çıkarma

51. Aşağıdakilerden hangisi nitel araştırma yönteminin özelliklerinden biridir?

- A. Araştırmalar teori ve hipotezle başlar.
- B. Kavramlar kesin olarak ölçülebilen değişkenlere dönüştürülür.
- C. Veriler geniş çaplı ve temsili örneklem gruplarından toplanır.
- D. Veriler istatistiksel olarak analiz edilir.
- E. **Standartlaştırılmış veri toplama araçları kullanılmaz.**

52. İki bisikletlinin çarpışmamak için gidonlarını kırmaları ya da yapılan bir saldırıya karşı kendilerini savunmaları veya muhtemel saldırılar için önlem almaları aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A. Toplumsal statü
- B. Toplumsal yapı
- C. Toplumsal kurum
- D. Toplumsal olgu
- E. **Toplumsal davranış**

53. Sosyalist ideallerden esinlenen fakat ağırlıklı olarak içinde var olduğu politik ortamdan ve bu ortama özgü liberal değerler tarafından belirlenen melez bir politik gelenek olarak tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A. **Sosyal demokrasi**
- B. Sosyalizm
- C. Neomuhafazakarlık
- D. Faşizm
- E. Neoliberalizm

54. Avrupa Birliği'nin ilk olarak ortaya çıktığındaki adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A. **Avrupa Ekonomik Topluluğu**
- B. Avrupa Küresel Birliği
- C. Avrasya Birliği
- D. Avrupa Kültür Birliği
- E. Avrupa İktisadi ve Ticari Ortaklığı

55. A. Comte'un toplumsal düzeni yöneten yasalar anlamında kullandığı kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Mekanik dayanışma
- B. Toplumsal statik
- C. **Doğal seleksiyon**
- D. Toplumsal dinamik
- E. Toplumsal değişme

56. Siyasal otorite ile ilgili kurumların ve bu kurumların oluşmasında ve işleminde rol oynayan davranışların bilimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Antropoloji bilimi
- B. Sosyoloji bilimi
- C. Tarih bilimi
- D. Psikoloji bilimi
- E. **Siyaset bilimi**

57. Aşağıdakilerden hangisi Faşizmin en genel özelliklerinden biri değildir?

- A. Totaliterlik unsurunun son derece baskın olması
- B. Rasyonel düşünceden uzaklaşmış olması
- C. Siyasal itaat kültürüne dayanması
- D. Lider pozisyonunun çok önemli olması
- E. **Bireyi ve bireysel hakları ön plana çıkartan bir anlayışın egemen olması**

58. Aşağıdaki yaklaşımlardan hangisi sembolik etkileşimcilikle ortak özellikler taşır?

- A. Marksizm
- B. **Sosyolojik fenomenoloji**
- C. Eleştirel teori
- D. Yorumlayıcı yaklaşım
- E. Pozitivizm

59. Aşağıdakilerden hangisi faşizmin en genel özelliklerinden biri değildir?

- A. Lider pozisyonunun çok önemli olması
- B. Bireyi ve bireysel hakları ön plana çıkartan bir anlayışın egemen olması
- C. Totaliterlik unsurunun son derece baskın olması
- D. Siyasal itaat kültürüne dayanması
- E. Rasyonel düşünceden uzakta olması

60., ilerleme düşüncesinde, evrensel, doğrusal ve zorunlu bir tarihin diyalektik yasaları düşüncesini de reddetmiş, evrimcilik ve belirlenemezlik benimsenmiştir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A. AG. Frank
- B. R. Robertson
- C. M. Weber
- D. D. Held
- E. A Giddens

SKYMOON PDF
DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...
SINCE 2020

FİNAL

FİNAL SOSYOLOJİYE GİRİŞ SORULAR VE CEVAPLAR

1. Büyüden tamamen kopmayı temsil eden tanrının mutlaka aşkını ve bireyin manevi soyutlanmış temel alan öğreti aşağıdakilerden hangisidir ?

1.CEVAP. **Kalvenizm**

2. Din ve aile ilişkisi bağlamında aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır

2.CEVAP: **Din Kurumu aileye alternatif olarak var olmuştur**

3. Tahakkümün en temel ve evrensel biçimin Erkeklerin kadınlar üzerindeki

3.CEVAP: **Radikal**

4. Ödül ve ceza sistemi ile ortaya çıkan ve bireylerin davranışlarını etki eden kültürel kurallara ne ad verilir

4.CEVAP **Norm**

5. Durkheim'ın işlevsel ve organizmacı bakış açısından ve pareto'nun sistem anlayışından etkilenerek toplumu çeşitli parçalardan oluşan ve denge durumunda olan canlı bir organizma

5.CEVAP **Parson's** *6.

1 kültürel nedenler

2 teknolojik nedenler 3 doğal nedenler

yukarıdakilerden hangileri toplumsal değişimin nedenlerindendir

6.CEVAP **I II ve III**

7. Aşağıdakilerden hangisi nicel araştırmalarda kullanılan veri toplama tekniklerinden biri değildir

7.CEVAP **Örnek Olay İnceleme**

8. İktidar sahipleri ile iktidar sahibi olmayanlar arasında farklı çıkarlar olduğunu ve bu farklılıkların toplumda bir çatışmaya neden olduğunu ileri süren yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir

8.CEVAP **Marksist**

*9. 1 yer altı alt kültürleri

2 suç alt kültürleri 3 çatışma alt kültürleri

yukarıdakilerden hangileri göre alt sınıfın satmaya yönelik baskı karşısında verdikleri karşılıklar tandır 9.CEVAP **II ve III**

10. Sezar'ın hakkı Sezar'a Benimki de bana sözünü söylediği iddia edilen İsa peygamberin aşağıdaki hangi kurumlar arasında ayırma işaret ettiği savunulur

10.CEVAP **Kilise ve Devlet**

11. Din sosyolojisi teorik tartışmalar açısından oldukça zengindir bu teorik tartışmalar dini vetoplumsal kurum olarak ortaya çıkışını işleyiş biçimini.....değildir

11.CEVAP **Tarihsel Popülist Yaklaşım**

12. Bourdieu egemen sınıfın kültürünün eğitim sistemi aracılığıyla nesilden nesile aktarılması olarak tanımladığı kavram aşağıdakilerden hangisidir

12.CEVAP **Kültürel Yeniden Üretim**

13. Bazı insanların doğuştan suça eğilimi olduğunu bu kişilerin birtakım ruhsal anormallikler sergilediğini ve suçlu insanların kafa yapılarından hemen tanına bileceği iddia suç bilinci aşağıdakilerden hangisidir

13.CEVAP **Lombroso**

14. Toplumsal yaşamın sosyoloji adı altında bağımsız bir akademik disiplin çerçevesinde ele alınması kaçınıcı yüzyılda dayanır 14.CEVAP **19.**

SINCE 2020

15. Toplumsal olguları Kolektif bilinç temelinde ortak şekilde hareket etme düşünme ve hissetme biçimleri olarak tanımlayan ve Kolektif bilincin bireysel bin işlere indirgenemeyen eklerini savunan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir
15.CEVAP **Durkheim**
16. Aile kurumlarındaki değişimleri sisteminde inceleyen ilk sosyolog aşağıdakilerden hangisidir
16.CEVAP **Le Play**
17. E durkheim normsuzluk ve kuralıslılık olarak tanımladığı kavram aşağıdakilerden hangisidir
17. CEVAP **Anomi**
18. Eğitimin asıl görevi bireyleri ileride toplumsal yapıda ulaşacakları yere ulaşması için hazırlamaktır. Dolayısıyla eğitim bireylerin ve grupların bürokrasi ve sosyal tabakalaşma içinde ileride alacakları yere hazırlama çalışmalarıdır.
18. CEVAP **Weber**
19. Kültürel gecikme kavramını ortaya atan toplum bilimci aşağıdakilerden hangisidir
19. CEVAP **William Ogburn**
20. Aile içi güç ilişkileri ile ilgili olarak ev kadınlarının üretici sınıf olduğunu kocaların kömür sınıf olduğunu ve bu sisteminde ataerkillik üretim tarzı olduğunu ileri süren sosyolog aşağıdakilerden hangisidir
20. CEVAP **Silvia Walby** *21.

I Opera

II klasik müzik III rock müzik

yukarıdakilerden hangileri yüksek kültürü örnek olarak verilebilir

21. CEVAP **Yalnız I ve II**
22. Bozuk işlev açık işlev gizli işlev gibi geliştirdiği bazı kavramlarla toplumların nasıl bir zaman düzgün ve Sorunsuz şekilde işlemedikleri ne açıklamaya ve böylelikle işlevci analizi daha esnek hale getirmeye çalışan sosyolog aşağıdakilerden hangisidir
22. CEVAP **R.K Merton**
23. Bir zenofobi ikiislam o Fobi 3 heterofobi belirli bir grubu toplumu ve Kültür Merkezi alan sıklıkla başka kültür ve grupları küçümseme aşağılama ve ötekileştirme şeklinde kendini göstermektedir bu Bilgiden hareketle yukarıdakilerden hangilerine yol açacağı düşünülebilir
23. CEVAP **I II ve III**
24. Hipotetik tümdengelim yolunu kullanarak belirli bir teorik Yapı içinde geliştirilmiş hipotezleri sınavan ve insan davranışına ilişkin tahminler de bulunmayı sağlayacak genel yasaları ortaya koymayı amaçlayan sosyal bilim yaklaşımı sosyal bilim adı verilir Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar
24. CEVAP **Pozitivist**
25. İşlevselci lerin iddia ettiği gibi Geniş Aile endüstrileşme ile birlikte çekirdek aileye dönüşmemiş aksine çekirdek aile endüstri toplumundaki yeni yaşam koşullarına uyum sağlayabilmek için geniş bir aile haline gelmeye başlamıştır yukarıda görüşün sahibi olan düşünür aşağıdakilerden hangisidir
25. CEVAP **Anderson**
- *26. Lambert modern dinsel etkilerini Aşağıdakilerden hangisi ile değerlendirilmez?
CEVAP **Kargaşa**
27. Bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesine ne ad verilir _

27 CEVAP **POLİJİNİ**

*28. Aşağıdakilerden hangisi 18 yıla kadar kültür kavramının sahip olduğu anlamlardan biridir

28. CEVAP **Toprağı Islah Etmek**

*29. 1980'lerden itibaren İngiltere'de Margart Thatcher Amerika Birleşik Devletleri'nde Ronald Reagan dönemlerinde uygulanan muhafakazak siyasal temellere dayanan ve ekonomik anlamda önemli ölçüde serbest piyasa ekonomisinin kurlsız denebilecek devletin küçültüldüğü Heywood'un deyimiyle laissezfaire bırakın yapsınlar bırakınız geçsinler ekonomilerini kaynaştırmayı hedefleyen yeni sağa ait ideolojik proje aşağıdakilerden hangisidir ?

29. CEVAP **Neoliberalizm**

29. Din ve aile ilişkisi bağlamında aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır

29.Cevap **Din Kurumu aileye alternatif olarak var olmuştur**

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW

30. Sistem teorisinin bir versiyonu olarak geliştirdiği ve temel olarak toplumsal sistemlere nasıl kurulduğunu bir arada tutulduğunu

30. CEVAP **Parsons**

31. Sapmayı kabul görmüş kuralları çiğneme bozma biçiminde tanımlayan ve kimin sapma gösterdiğini sapmayı etkileyen kişilik özelliklerini ve yaşamlarına ilişkin koşulların araştırılmasının önemini vurgulayan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir

SOSYOLOJİK

32. Araştırmacı tarafından belirli ölçülere göre seçilerek önceden belirlenmiş bir konuyu tartışmak üzere bir araya gelmiş olan bir grup insan da yapılan ve standartlaştırılmış veri toplama araçlarını kullanılmadığı görüşme aşağıdakilerden hangisidir

32. CEVAP **Odak Grup Görüşmesi**

34. Kültürün değişmez ve çok güçlü içinde yer alan bireylerin de onun bir nevi esir olduğu düşüncesine ne ad verilir

34. CEVAP **Kültürel Determinizm**

35. Lambert modernliğin dinsel etkilerini Aşağıdakilerden hangisi ile değerlendirmez

35. CEVAP **Kargaşa**

37. Benzeşmeye dayalı basit bir iş bölümünün olduğu geleneksel toplumlarda görülen dayanışma şeklini

37. CEVAP **Mekanik Dayanışma**

38. Giddens â göre aşağıdakilerden hangisi Küreselleşmenin ana boyutlarından biri değildir

38. CEVAP **Gücün ve Kaynakların Dağıtımı**

39. Sosyal normlar itaati sağlamak için bunlardan sapmaları önlemeye çalışan esasların bütününe ne ad verilir

SOSYAL KONTROL

40. Din sosyolojisi literatürü teorik tartışmalar açısından oldukça zengindir bu teorik tartışmalar Dinin ve toplumsal kurum olarak ortaya çıkışını işleyiş biçimini toplumsal işlevi ne toplumsal kurallarla olan

ilişisini çok farklı açılardan ele almaktadır buna göre aşağıdakilerden hangisi din olgusuna ilişkin temel yaklaşımlardan biri değildir

40. CEVAP **Tarihsel Popülist Yaklaşım**

41. Din ve ekonomi arasında ilişkiyi analiz eden Mars weber'e göre aşağıdakilerden hangisi modern kapitalizmin gereksinim duyduğu etik ilkelerden biri değildir

41. CEVAP **Olgunluk**

42. Kültürel gecikme kavramını ortaya atan toplum bilinci aşağıdakilerden hangisidir

42. CEVAP **Willam Ogburn**

43. Aşağıdakilerden hangisi bilimin amaçlarından biridir

43. CEVAP **Olgular arasında Nedensellik ilişkileri kurmak ve bu ilişkileri gözlem yoluyla sınayıp doğrularak açıklamak**

44. Genel olarak yabancı bir kültürün değer ve alışkanlıklarının yerli bir kültür üzerinde yaymak ve yerleştirmek için ekonomik ve Siyasi güç kullanılmasına ne ad verilir

44. CEVAP **Kültürel Emperyalizm**

45. Heywood'a göre aşağıdakilerden hangisi sosyal demokrasinin özelliklerinden biridir

45. CEVAP **Kapitalist sistemin kusurları bir iktisadi ve sosyal mühendislik süreci ile devlet müdahalesi sayesinde giderilebilir**

46. Akrabalığı hem anneni tarafına Hem babanın tarafına bağlı olduğu iki Soy ile kabul eden evliliklere ne ad verilir

46. CEVAP **Bilateral**

*47. Toplumsal olguları Kolektif bilinç temelinde ortak şekilde hareket etmeyi düşünme ve hissetme biçimleri olarak tanımlayan

47. CEVAP **durkheim**

48. 1 zenofobi

2 islamofobi 3 heterofobi belirli bir grubu toplum ve Kültür Merkezi sıklıkla başka Bu bilgiye hareketle

48. CEVAP **I II ve III**

49. Bir sosyoloji Lite Root teorik tartışmalar açısından oldukça zengindir bu teorik tartışmalar dini ve toplumsal kurum olarak ortaya çıkışını işleyiş biçimini toplumsal işlevini ve diğer toplumsal kurumlar olan ilişkisini çok farklı açılardan ele almaktadır buna göre aşağıdakilerden hangisi din olgusunu ilişkin temel yaklaşımlar dandır

49. CEVAP **tarihsel popülist yaklaşım**

50. Kültürel gecikme gecikme kavramını ortaya atan toplumbilimci aşağıdakilerden hangisidir

WILLIAM OGBURN

51. Hukuk sosyolojisi terimini ilk kullanan kişi kimdir

ANZİLOTTİ

52. İşlevselcilerin iddia ettiği gibi Geniş Aile endüstri içmeye birlikte çekirdek aileye dönüşmemiş aksine çekirdek aile

LE PLAY

53. sezar'ın hakkı Sezar'a benimki de bana

53. CEVAP kilise ve devlet

54. Sapmayı kabul görmüş kuralları çiğneme bozma biçiminde tanımlayan ve kimin sapma gösterdiğini sapmayı etkileyen kişilik özelliklerini ve yaşamlarına ilişkin koşullar araştırılması önemini vurgulayan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir

54. CEVAP sosyolojik

55. Felsefi olarak varoluşçuluğu nihilizme ve anarşizme dayanan

POSTMODERN YAKLAşIM

56. Aşağıdakilerden hangisi aile içi şiddetin meydana gelme biçimlerinden değildir?

TEKNOLOJİK TACİZ

57. Aileyi ve evliliği yapıdan çok birer süreç olarak içinde anlamların konuşulup oluşturulduğu ve sürdürüldüğü yeniden üretim alanı olarak ele alan yaklaşım

SEMBOLİK ETKİLEşİMCİ

59. 1912-1996 sapmanın temelinde toplumsal tepki olduğunu vurgulamış ve sapmayı birincil ve ikincil olarak iki grupta ele almıştır

E.LEMERT

60. Aşağıdaki devletlerin hangisinde faşist yönetim biçimlerinin farklı düzeydeki örneklerine tanık olunmamıştır?

FRANSA

61. Bireylerin özellikle aileleri aracılığıyla sahip olduğu dilsel yeterlilik, sosyal tarz ve görgü nitelikler

KÜLTÜREL SERMAYE

62. Modern kitle kültürünün yirminci yüzyılda kapitalizmin ideolojik tahakkümünün kilit aracı olduğunu öne sürmüş olan okul

ANNALES OKULU

63. Toplumsal meşruiyetten yoksun olan, toplumsal düzeni sağlayabilmek için şiddet ve korku unsurlarını kullanana

TOTOLİTER

64. Dünya dinlerinin sosyal psikolojisi adlı eser

WEBER

65. Mekanik Yeniden Üretim Çağında Sanar Eseri , Frankfurt Okulu kuramcılarında ayrılan düşünür

BENJAMİN

66. Sağlam ailelerin var olabilmesi için en kritik koşul aile sermayesinin parçalanmaması, sonraki nesillere bölünmeden aktarılması

LE PLAY

67. Marx bazı Dogu toplumları için geçerli olabilecek bir toplum tip olarak sorusu

ASYATİK

68. Durkheim'in dinle ilgili görüşlerinden biri değildir

DİN VE TOPLUMSAL TABAKALAŞMA ARASINDAKİ İLİŞKİ İNCELENMELİDİR

69. Az gelişmiş toplumların izledikleri aşamaları isleyerek ekonomik büyüme ve kalkınma..... İleri süren okul

BAĞIMLILIK OKULU

70. Hindistan sorusu

POLİANDRİ

71. DİN OLARAK DİN SORUSU

ELİADE

SKYMOON PDF
DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...
SINCE 2020